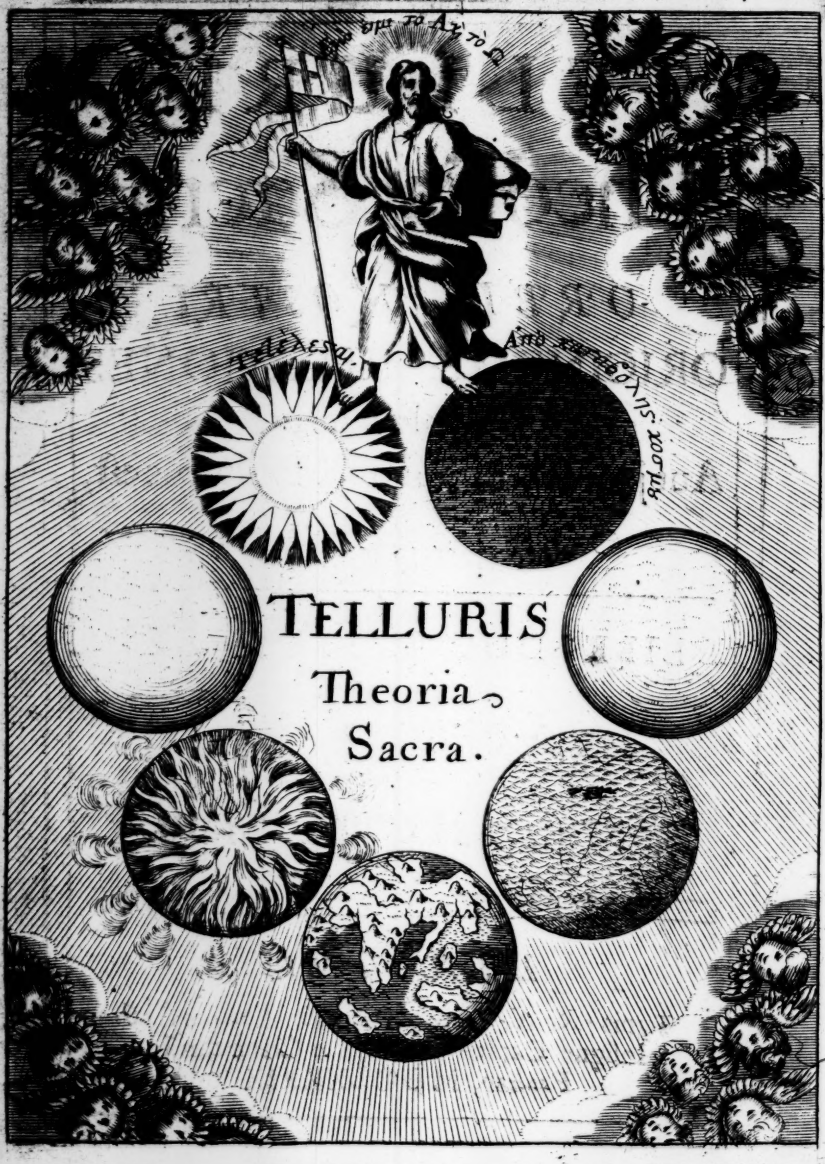
TELLURIS
Theoria
Sacra.

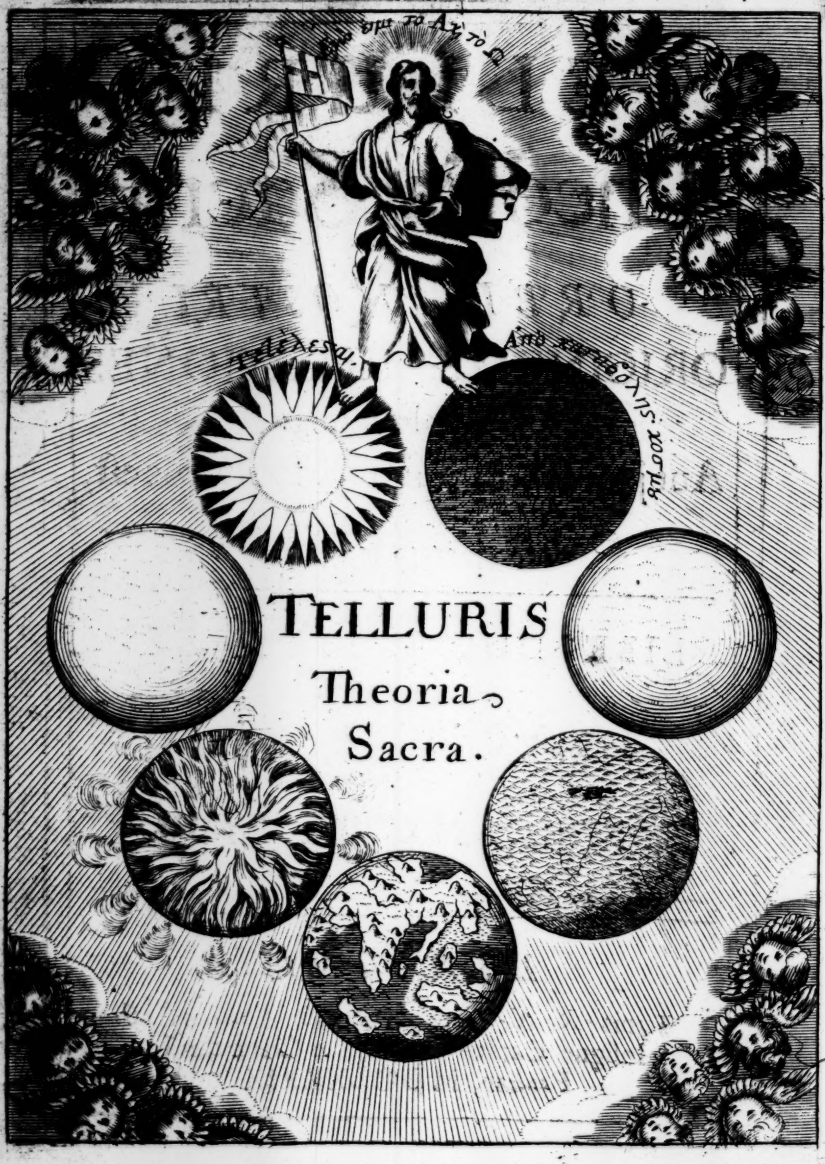
TELLURIS
Theoria
Sacra.

TELLURIS Theoria Sacra:

ORBIS NOSTRI
ORIGINEM & MUTATIONES
Generales, quas
Aut jam ſubiit, aut olim ſubiturus eſt,
COMPLECTENS.

LIBRI DUO POSTERIORES
DE
Conflagratione Mundi,
ET DE
Futuro Rerum Statu.

LONDINI,
Typis *R. N.* Impenſis *Gualt. Kettilby*, ad
Inſigne Capitis Epiſcopi in Cœmeterio
Paulino, MDCLXXXIX.

NOBILISSIMO PRINCIPI,

JACOBO,

ORMONDIÆ DUCI,

SALUTEM.

QUùm orientis Solis radii placidiores esse soleant, nondùm à Te Salutando, Illustrissime Princeps, nos arcet nimius fulgor. Ubi verò Cœli tui medium, culmenque gloriæ attigeris, vix erimus ferendæ tantæ Luci. Sed cùm mihi spectata sit à multo tempore singularis Tua Humanitas, &, quæ eadem est in omni honoris gradu, ge-

neroſa indoles; quantolibet intervallo altiùs aſſurgas, accedere, & patrocinium tuum ambire, non metuam. Illud præterea loco meriti habeo, quod Tibi eſſem aliquando, ſive à Studiis, ſive à Conſiliis; & jure quodam hunc Libellum Tibi in manus trado, vel legendum vel protegendum.

Juvat decetque VIROS MAGNOS, cum de Mundis condendis aut diruendis agitur, ipſum pondus & moles Argumenti. Animi puſilli & vulgares ſuccumbunt oneri: aut pro fictis habent quæcunque ſuum modulum exuperant. Sed omnium omninò ſcire intereſt, Orbi, quem incolimus, quale fatum impendeat: Ne rebus perituris & caducis, quæ, intra unum aut alterum ſeculum,

ſeculum, in fumos & cineres abituræ ſunt, nimiùm fidamus: & quod mortale genuit Natura, hoc tanquam æternum amplectamur. Quùm Cœli & Terræ ſolvenda ſit compages, præter Virtutem, nulla eſt immortalis poſſeſſio.

Hanc igitur, præ cæteris omnibus, certam ſtabilemque Hæreditatem, Inclyte Princeps, Ego Tibi maximè commendatam habeo. Alter enumeret Titulos tuos, prolixâ ſerie: Alter Stemmata, per antiquæ & perilluſtris Domûs: Alter denique principatus & latifundia: Oſtendatque, intra Imperii noſtri fines, nec priorem in his omnibus, paremve reperiri poſſe. Eſto: Hæc Tibi gratulor, ſed tanquam gemmas, aut lapillos lucidos, qui apud homines magni æſti-

man-

manuur. Alia sunt Virtutis ornamenta, longè alia, & verè nostra. Illibata Probitas, sine omni maculâ: Pectoris Robur & Constantia, sine omni æstu: Morum candor, & affabilitas cum magnitudine animi conjuncta. Hæ Tibi erunt Laudes, siquid rectè auguror: Hæc Tua Elogia: cum negotiis publicis, rerum usu, præstitisque patriæ officiis, quo sese natus genio, quo animatus, palam innotuerit.

Quod si à majoribus & rerum præteritarum memoriâ excitanda essent virtutis semina, in promptu Tibi sunt, Heroum, qui nuper è vivorum numero exiêre, Patris & Avi, præclara exempla. Hic, vixdum tricenarius, Regii exercitûs Imperator erat: & per annos

ampliùs

ampliùs triginta, aut cum Rege exul, aut Hiberniæ Prorex. Nec unquam fidem læſit erga Principem, nec erga Deum Religionem. OSSORIUM *Patrem quid memorem? Quem hominem, Deus bone, præmaturè nobis eripuit Cœlum, quò Tibi locum faceret. Fac, quæſumus, ut ſui non pœniteat propoſiti: ut in Te reluceant, quaſi collectis radiis, & Patris & Avi Virtutes: nec tam in pictis Tabulis, ſculptiſve Marmoribus, quàm in Tuâ Vitâ, Moribus, Indole, Majorum tuorum imagines intueamur. Denique, tranſeat (favente Numine) ad ſeros poſteros, numerosâ & vivaci Prole, eadem gloriæ & virtutis hæreditas: Nec, niſi ipsâ cum naturâ, & extremis*

hisce, de quibus jam sumus acturi, Flammis, Magnum ORMONDIORUM *Nomen extinguatur. Hæc vovet ex animo,*

Tui, Gentisque tuæ prænobilis

OBSERVANTISSIMUS,

T. Burnetius.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

ITA ferè naturâ comparatum eſt hominibus, ut ex iis multò plures ad res agendas, quàm ad Literarum Studia, apti nati ſint. Idque optimo conſilio factum eſſe videtur: nam multorum manibus egent res humanæ, paucorum capita ſufficiunt. Prætereà, ex illo Literatorum numero, plures ingenium ſuum exercent circa Scientias utiles, quàm contemplativas: Quod etiam convenit vitæ indigæ & negotioſæ, qualis eſt hodierna. Denique, in ipsâ Theologiâ Chriſtianâ, quæ nos abſtrahit maximè à ſtudiis ſecularibus, ipſius myſteriorum inveſtiga-

tioni pauci incumbunt; Nam præter Disputatores, reliqui ferè omnes in instruendo populo, moribusque formandis (quod apprimè necessarium est) operam unicè collocant. In his omnibus Dei Providentiam, hominumque curas laudo. Sed ab hoc levi censu generis humani, facilè patet, è tantâ turbâ perpaucos esse, quibus placet vita contemplativa: Neque aliorum speculationibus delectari solent ii, qui sibi operæ pretium esse haud ducunt iisdem studiis vacare.

Hæc cùm ita sint, sciant, oportet, qui Theorias condunt, ad paucos hucusque se scripturos esse; & neglectui fore impræsentiarum multò maximæ hominum parti, sua scripta vel opuscula. Neque id ægrè ferant, aut despondeant animum. Crescet enim indies, si vaticinari liceat, Philosophorum Christianorum numerus: & quò propiùs acceditur ad mundi finem, quasi conspectâ æternitate, eò magis, quæ alterius sunt mundi, quisque contemplabitur. Rerum hominumque fata & tempora, quæ *sunt in manu Patris*, extor-

torquere non poſſumus: Sed quid ferant Prophetiæ noſtræ, & Libri Sacri fatidici: quid rerum humanarum, & ipſius naturæ facies, noſtrâ culpâ ſit, ſi ignoramus. Chriſtus exprobravit Judæis ipſorum negligentiam vel cæcitatem in obſervandis temporum periodis quas præſtituit Providentia: *Hypocritæ, faciem quidem Cœli noſtis diſcernere, ſigna verò temporum diſcernere non poteſtis.* Peccant igitur, qui nimiæ diligentiæ aut curioſitatis eſſe ducunt, in ſigna prophetica rerum & temporum inquirere: tacitéque accuſant divinam Providentiam, quæ nobis de Futuris Oracula tradidit. Matt. 16. 3.

Ex alterâ parte peccant itidem, qui in rebus arduis & obſcuris, non minorem fidem à Lectoribus exigunt, quàm quæ debetur Demonſtrationibus. Oportet diſtinguere certitudinis gradus, & pro ratione luminis, ſive à naturâ, ſive è Cœlo dati, noſtrum metiri aſſenſum. Hujus Tractatûs ſumma capita, MUNDI INCENDIUM & RENOVATIO, clarè & apertè fundantur in Sacro Codice:

Neque

Neque ideò in his locus eſt dubio. Sed modi, explicationes, & circumſtantiæ adjunctæ, ſæpe ex pluribus rationibus collatis, ſacris & naturalibus, conficiuntur: Neque habent forſan eandem ubique vim & firmitatem. Hæc emendari poterunt, ſalvo fundamento: quod unicè Sacrum & immobile eſſe duco.

Memini dixiſſe olim Philoſophum, cùm *de immortalitate Animæ* verba faceret, *Hunc errorem, modò error ſit, nunquam mihi vivo eripi patiar.* Dulce eſt errare in meliorem partem: Et multò pulchrior mihi videtur mundi Idea, digniorque Deo, Optimo, Maximo, Sapientiſſimo, ſi, ſecundum certos temporum ordines, & rerum humanarum vices, Natura varietur, quàm ſi eâdem ſemper ſit facie, eâque deformi & ruinosâ.

His non obſtantibus, Quodcunque à me ſcriptum eſt de Tellure, ipſius Origine & Cataſtrophis, non tam Telluris Theoriam, quàm Theoriæ Specimen, haberi vellem. Scio me non explêſſe partes & nume-

numeros juſtæ Theoriæ: & in nonnullis, nè à Scopo aberraverim, ſubmetuo. In his autem, cùm æqua aliorum judicia fuerim expertus, non me pudebit deprecari gratiam, ſiquid deliquerim. Hominem mortalem, imbecillis naturæ conſcium, nihil magis decet, quàm erroribus ſuis veniam petere, & viciſſim dare petentibus.

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM.

LIBRI III. CAP. I.

Introductio & propositum operis.

CAP. II. *Status quæstionis proponitur. Mundum tandem periturum esse, ex consensu Veterum: Huic accedit Scriptura Sacra, nec refragatur ratio naturalis.*

CAP. III. *Igne periturum esse Mundum, secundum Veteres; maximè Stoicos: Quibus tamen multo antiquius illud dogma, origine Barbaricum; atq; ad fidem Christianam jam accensendum.*

CAP. IV. *De Mundi hodierni duratione, & futuri Incendii tempore. Calculi varii Astronomici ad examen reducuntur. Anni Magni quæ sit vera notio, exponitur.*

CAP. V. *De calculis Propheticis cujuscunque ordinis: Exoticis aut Sacris: iisque Hebræis, aut Christianis. Ex his nihil præcisè definiri posse, quoad mundi exitum.*

CAP. VI. *Ingressus ad explicandas causas Conflagrationis. Nodus argumenti proponitur, & expeditur primùm modo generali. Causæ suppositiæ Incendii removentur: Quales sunt appropin-*

propinquatio Solis ad Terram, & Ignis Centralis eruptio.

CAP. VII. *De causis Conflagrationis genuinis. Incendii limites. Apparatus primus ad incendium generale, externus & visibilis: apparatus secundus occultior: apparatus tertius.*

CAP. VIII. *Quæ, sub finem mundi, rerum naturæ supervenerint ad incendium dispositiones; quoad materiam, formam, & situm Telluris. Providentiam divinam præesse omnibus.*

CAP. IX. *De Consumptione Oceani. De Montium & Scopulorum ruinâ & fusione. De regionibus circumpolaribus; & de adæquandâ Telluris facie.*

CAP. X. *De Principio, Progressu, & Consummatione Incendii: converso Mari in Lacum Sulphuris & Salis, totoque Globo materiâ ardenti cooperto.*

CAP. XI. *Phænomenon, aut Ostentorum, quæ, per Oracula Sacra, Telluris Conflagrationem præcedere, aut comitari dicuntur, ex factis fundamentis explicatio.*

CAP. XII. *Adventûs Christi, & Incendii Mundani, qualiscunque Descriptio.*

Conclusio.

LIBRI IV. CAP. I.

INtroductionis loco, Mundum non abolitum iri in Conflagratione, sed renovatum, ostenditur.

CAP. II. *Ortus Novi Mundi ex reliquiis Antiqui. Hujus novi Cœli & novæ Terræ dotes & conditiones exponuntur; & Sacrarum Literarum dictis & testimoniis confirmantur.* CAP.

Elenchus Capitum.

CAP. III. *De Incolis novæ Terræ. Secundum Oracula Sacra & Scripturæ canonem, fore* Beatum Seculum, *vel Beatum Millennium in Terris: ante vel post Conflagrationem.*

CAP. IV. *Secundum Veterem Ecclesiæ fidem, & Patrum Christianorum suffragia, futurum esse Beatum Millennium in Terris; ante vel post Conflagrationem.*

CAP. V. *Secundum Judæorum & Gentium Theologiam, fore itidem Beatum Seculum in Terris; ante vel post Conflagrationem.*

CAP. VI. *Proponitur Idea & conspectus Mellennii, sive Vitæ Beatæ in novâ Terrâ futurâ: Tam quoad rerum humanarum, quàm naturæ ordinem.*

CAP. VII. *De Contemplatione, & perfectionis nostræ incrementis, in Millennio.*

CAP. VIII. *Spicilegia argumentorum pro Millennio, ex Typis, & ex intermedio Christi adventu.*

CAP. IX. *Beatum Millennium, quale describitur in Sacris Literis, obtinere non posse ante Conflagrationem: Sed in novo Cælo & novâ Terrâ, mundo renovato, tandem futurum esse.*

CAP. X. *De iis quæ Millennium secutura sunt, usque ad rerum omnium Consummationem.*

CAP. Ult. *Totius Theoriæ brevis conspectus, Operisq; Epilogus.*

ERRATA.

PAg. 2. Lin. 15. *cira* pro *circa*. pag. 6. l. 9. & p. 8. l. 24. *ſecundi* pro *ſequentis*. p. 9. l. ult. *hodiernus*. p. 11. l. 7. *præteritum* pro *præteritura*. p. 34. l. antepen. *ei* pro *rei*. p. 65. l. 2. *ſaperven—* pro *ſupervenerint*. p. 77. l. 29. *ferè*. p. 88. l. ult. *perituram*. p. 152. l. 8. poſt *grata eſt* malè ponitur *colon* aut *comma*. p. 185. l. 4. & alibi, *Origines* pro *Origenes*. p. 193. l. 1. & alibi, *Idæa* pro *Idea*. p. 242. l. 10. poſt *judicentur* omittitur *mortui*.

TELLU-

TELLURIS THEORIA SACRA.

Liber III.

De Conflagratione Mundi.

CAPUT I.

INTRODUCTIO, ET Propositum Operis.

QUùm omnibus innata sit res futuras cognoscendi cupido, & quæ majoris sunt momenti, & nos spectant propiùs, ea maximè præscire desideremus, utroque nomine non ingratum esse debet hoc opus qualecunque, quod meditamur: Cùm in eo propositum sit futuros mundi casus maximos, & suprema fata complecti & explicare: quibus nos unà involvi, atque res nostras, cùm tota natura patitur, necessum erit.

Solent homines ſolicitare Cœlum & Aſtra, ipſoſque manes, ut unius Principis, aut Regni, aut Imperii, fines & fata perſcrutentur; Nobis conſtitutum eſt, non hujus aut illius hominis, ſed humani generis: neque ſingularis Imperii, ſed Terrarum Orbis, atque ipſius Naturæ extremum diem quærere. Quærimus hujus mundi fatalem interitum, & cauſas, & modum, & pompam, & totum rei apparatum; Quibus, ſcilicet, ignibus flagrabit olim Tellus, & liquefiet Cœlum: & quis erit utriuſque ardentium vultus; dein, ſi ex illo cinere prodierit nova ſoboles, tener Orbis redivivus: & ſi parentem fœtus retulerit. Hæc quæſituri ſumus, hæc ſunt præſentis operis & inſtituti. Et ſi fortè non diſplicuerint, quæ circa rerum Origines, cira præteritam & hodiernam Naturæ faciem expoſita fuerunt in primâ parte hujus operis, non minus gratum erit, opinor, in ſecundâ hâc parte, tanquam in ſpeculo, futurorum temporum imaginem intueri. Faxit intereà Deus Optimus Maximus, ut quæ jam explenda eſt Theoria, in ſui nominis gloriam cedat: & veritatem quærentibus, lucem & opem aliqualem afferat.

Neque enim ſolâ Naturâ duce, aut rationis lumine, tantarum rerum explicationem aggredimur. In hoc argumento circa mundi excidium, temporum periodos, rerúmque conſummationem, divinis Oraculis debemus multa, quæ ab humano intellectu vix attingi poterant, nedum penitùs explicari. Libri Sacri Chriſtianorum multifariæ ſapientiæ theſauros continent; præſertim in iis, quæ providentiam ſpectant, mundíque tàm naturalis, quàm rerum humanarum regimen; & quemadmodùm utriuſque Telluris, primævæ & hodiernæ, tradiderunt nobis fata & exitus; ità nec celârunt Mundum poſthumum;

mum; ſed illius novi, vel renovati rerum ordinis in futuro ſeculo, aperuerunt januam. Prætereà, in magnis hiſce mundi revolutionibus & cataſtrophis, de quibus jam ſermo eſt, minimè putandum, Naturam ſolam agere: ideóque ex nudâ contemplatione cauſarum naturalium certam plenámque harum rerum notitiam adipiſci non poſſumus, niſi inſuper affulgeat ex ſacris literis lux aliqua divina. Fœlices nos interìm quibus datum eſt utriuſque generis ſuppetiis uti: ut, quantum Deo viſum eſt, licétque hominibus, hujus ſacratioris doctrinæ participes ſimus.

Conſtat hoc opus duobus Libris, quorum prior mundi conflagrationem: poſterior, ejuſdem inſtaurationem continet. In priori monſtrabimus, primò, ex antiquis plurimos ſtatuiſſe Mundum eſſe perituram, neque æternam fore hanc rerum compagem; atque idem teſtari ſacros codices. Secundò, quo ſit genere fati aut ruinæ periturus, ſecundùm eoſdem authores: vi ignis, an aliâ. Tertiò, de tempore hujus interitûs quid definierunt aut conjectârunt alii: & ſi quid definiri poſſit, ex calculis ſacris, aut naturalibus. Quartò, quibus ſignis & indiciis, aut in Naturæ ſinu aut in rebus humanis, ingruens incendium denunciabitur. Denique, in quo cardo rei vertitur, & in quâ tamen parte maximè ſiluerunt omnes, *Quæ Cauſæ, Quæ Semina*, quis apparatus hujus conflagrationis; Ac quo tandem ordine & modo, quibúſque gradibus, Mundi machina diſſolvetur.

Hujus partis materiam hæc mihi ſatis exhaurire videntur: quæ in ſingulorum Capitum argumentis videre licet explicitiús. In ſecundo Libro, Mundum exuſtum inſtauramus: Novos Cœlos condimus, atque novam Terram: in quâ habitabit, ab hodiernâ

diernâ exul, *Juſtitia*; Pulchriorem illum rerum ordinem ingredimur, quem toties celebrant Sacræ Literæ: Regionem pacis, Regnum Juſtorum & Primogenitorum à morte: ubi omnia *nova*, omnia hodiernis perfectiora. Quantula ſunt, quæ hîc miramur, quæ hîc deperimus? atque à nugis noſtris, à malis noſtris, quibus aſſuevimus, ægrè divellimur; quaſi, intra hujus vitæ ambitum tota ſpes noſtra conſiſteret. Ità tamen, neſcio quo pacto, me comparatum eſſe ſentio, ut, poſthabitis præſentibus, quæ parvi eſſe videntur, præterita & futura magis aſpiciam; Futura maximè: quò tendimus omnes, quà patet æternitas, & immenſa rerum temporúmque ſpatia. Exiguum illud *Hodiè*, quo conſtringitur hæc vita, non explet animum humanum: cupit laxari, & diffundi, & majora videre. Cui non, inſtar immortalitatis eſſet, è longinquo proſpicere venturum mundum, & diſpoſitos rerum ordines longâ ſerie? Soluto hoc theatro, ubinam nobis agendum ſit, & quas partes: Qui Homines, Qui Heroes, Qui Divi in ſcenam prodibunt; Si quos tantâ luce, ut hæc ſciant, ut hæc videant, dignabitur cœleſte Numen, iis ſordes erunt voluptates corporis præ hoc animi gaudio, & hodierni ſeculi inanem pompam ſub pedibus calcabunt. Sed ad præſens inſtitutum.

CAP.

CAP. II.

Status Quæſtionis exponitur.

Mundum tandem periturûm eſſe, ex conſenſu Veterum: Huic accedit Scriptura Sacra, nec refragatur Ratio naturalis.

CUM de Mundi interitu verba facimus, non *magnum Univerſum* intelligi, cœlos ſuperiores, altos orbes, & aſtra remotiſſima: ſed mundum hunc Sublunarem, ipſiúſque ſupellectilem, unicuique notum eſſe debet. Huic ortum tribuit *Moſes* ſexto retrò Millennio, atque jam ſemel periiſſe teſtatur in Diluvio: cum fractus & inundatus, formam primigeniam, teretem & æquabilem exuit, aut mutavit in hodiernam. Hunc mundum dicimus poſt aliquot ſecula ſecundò periturum eſſe: ſed regiones cœleſtes, Aſtrorum, Angelorum, Sanctorum ſedes, ſuas licet habeant viciſſitudines & mutationes nobis ignotas, huic fato non ſubjacent, neque in cenſum veniunt cùm de mundi noſtri interitu agitur. Quod ex modo & cauſis, quibus periturum eſſe ſupponimus, ulteriùs infrà patebit.

Prætereà, quemadmodum in Diluvio, materia Telluris ſive mundi ſublunaris non abolita fuit, ſed ipſius forma tantùm & compages: unà cum mundi animati parte longè maximâ; Ità in futuro interitu, non quæritur de mole & materiâ, ac ſi illa in nihilum redigenda

redigenda esset: quod sibi fingunt Theologi quidam ἀφιλόσοφοι; sed παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ut
1 Cor. 7. 31. inquit *Apostolus, præterit hujus mundi forma*, figura, dispositio; confundentur elementa, cœli & terræ compages, & utriusque apparatus, sive *opera*, juxta dictionem *Sancti Petri.* Sed ipsa corporum rudimenta & nuda stamina supererunt semper, nullo impetu consumenda; Quod abundè probabitur in principio Libri secundi. Intereà, non exiguum detrimentum afferunt doctrinæ Christianæ atque Sacris literis, qui, crassâ & importunâ ignorantiâ, ea loca, quæ mundum naturalem spectant, in sensum à ratione alienum & rerum naturis contrarium detorquent.

Exposito, hoc modo, quæstionis Statu, quid senserint statuerintque Antiqui, Græci, aliique, de tali
De Cœlo, l. 1. c. 10. mundi interitu, jam paucis videamus. Ait *Aristoteles* voluisse omnes antiquos, ante ipsum, Mundum genitum esse: alii autem corruptibilem, alii incorruptibilem: Γενόμενον μὲν οὖν ἅπαντες εἶναί φασιν, ἀλλὰ γενόμενον οἱ μὲν ἀΐδιον, οἱ δὲ φθαρτόν. *Genitum* verò & *incorruptibilem* neminem statuisse memini, præter Platonem; Neque id asseruit absolutè Plato, aut mundum suâ naturâ indissolubilem esse voluit, sed propter conditoris beneficentiam; Qui, cùm omnis invidiæ & malevolentiæ expers esset, opus tam pulchrum & consummatum noluerit unquam dissolutum iri: ait enim Ἀλλ' οὐ γὰρ τἀγαθῷ ἐστιν ὁρμᾶν
in Timæo Locr. ἐπὶ φθορὰν γεννάματος καλλίστῳ· διαμένει ἄρα, τοῖος δὲ ὤν, ἄφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος καὶ μακάριος. *At non est boni Genitoris, ad sui fœtus & pulcherrimi quidem, perniciem impelli. Permanet igitur, cum talis sit, ab omni corruptione & interitu liber, beatúsque.* Rectè disseris, *Divine Senex*, si penitùs delendus esset mundus

dus ſine ullâ inſtauratione; Cadet autem, ut reſurgat pulchrior: veterémque demolietur Deus Opifex, ut novum excitet. Præterea, Dei gloria & perfectio non ex bonitate tantùm elucent; divina Sanctitas, Juſtitia, Sapientia, ſuas debent habere partes; Hæc autem, non tam ex unico & immutabili rerum Statu, quàm ex multiplici naturâ, inæquales vices, ex conſilio divino, ſubeunte, illuſtrantur.

Hæc de *Platone*: cujus verba libentiùs interpretor de magno mundo, quàm de hoc ſublunari: cùm in eo Periodos & viciſſitudines in *Timæo*, & alibi, ſæpiùs admittat. Quoad Peripateticos, nota eſt in hâc re Ariſtotelis doctrina, quæ mundum ex utrâque parte æternum ſtatuit. Idem ſtatuêre Pythagorici nonnulli, vel Pſeudo-Pythagorici, ut *Ocellus Lucanus*, aliíque apud *Cenſorinum*. *Pythagoras* autem ipſe, ſi *Plutarcho* fides, ſententiam illam tuebatur quam poſteà amplexus eſt Plato. Quoad Stoicos, periturum ſentiunt mundum, idque ἐκπυρώσει, de quâ in ſequenti capite. Epicurei etiam mundos ſuos caducos & corruptibiles eſſe volunt. Denique *Ionici*, à *Thalete* magiſtro, omnium apertiſſimè de ortu mundi ſublunaris diſſeruerunt: ſed quid de ipſius fine ſenſerint, à Laërtio relatum non reperio. Apud *Stobæum*, corruptibilem ſtatuiſſe dicuntur, unà cum *Diogene* & *Leucippo*: Ἀναξίμανδρος, Ἀναξιμένης, Ἀναξαγόρας, Ἀρχέλαος, Διογένης, Λεύκιππος, φθαρτὸν τὸν κόσμον λέγουσι. Præterea, *Anaximenem* cum *Heraclito*, Stoicorum ſcholâ, aliíſque, qui mundum unicum per vices corrumpi & inſtaurari voluerunt, apud *Simplicium* conjunctum reperio. Γενετὸν ἢ καὶ φθαρτὸν τὸν ἕνα κόσμον ποιοῦσιν ὅσοι ἀιεὶ μὲν φασιν εἶναι κόσμον, οὐ τὸν αὐτὸν ἀιεὶ, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον κατά τινας χρόνων περιόδους· ὡς Ἀναξιμένης τε,

De plac. Phil. l. 2. c. 4.

Ecl. Phyſ. l. 1. c. 24.

καὶ

καὶ Ἡράκλειτος, καὶ Διογένης, καὶ ὕστερον οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς. His ultimò addamus *Orphicos*, &, qui *Orphei* vestigiis institerunt, Græcorum Philosophorum antiquissimos, *Poëtas mythologicos:* Qui Telluris ortum ex *Chao* tradentes, eam ex *Amore* coaluisse ferunt: ex *Inimicitiâ* iterum, & dissidentibus elementis, paritèr dissolvendam.

Illud prætereà notandum est, ex Græcis quotquot Rerum periodos & ἀνακυκλώσεις docuerunt, Annos Magnos & temporum ἀποκαταστάσεις: Ii omnes supponebant hodiernum mundum interiturum esse; Neque enim aliter explicari potest doctrina illa ἀποκαταστάσεων, quàm per has mundi catastrophas & vicissitudines: cùm solvitur Naturæ ordo, aliúsque incipit, aut regressus fit ad Primævum. Id quod adventurum est in proximè futurâ dissolutione, cùm, rerum temporúmque formâ præcedente abolitâ, Pristinus mundi Ordo instaurabitur. De his magnis Naturæ periodis frequens fit mentio apud Veteres.

l. 5. *Origines* contra *Celsum* hanc doctrinam attribuit non Stoicis tantùm, sed etiam Platonicis & Pythagoricis: neque solum *Græcis*, verùm etiam *Ægyptiis*. Sed, quùm recurret occasio tractandi fusiùs hanc

c. 5. materiam in secundo Libro, id tantùm notemus ultrà impræsentiarum, Eos ipsos Philosophos, qui mundum duratione sempiternum esse dixerunt, non eundem numero, materiâ & formâ, immortalem esse voluisse, sed successione; per has nempe vicissitudines & renovationes. Quod rectè observavit

Ecl. Phy. l. 1. c. 24. Stobæus, Καὶ οἱ φάμενοι ὃ τὴν διακόσμησιν ἀιώνιον ὑπάρχειν, περιοδευτικὺς εἶναί φασι χρονὺς, καθ' ὃς καὶ ταῦτα καὶ ὡσαύτως γίγνεσθαι πάντα, καὶ τὴν αὐτῶ διασώζεσθαι τῶ κόσμω διάταξίν τε καὶ διακόσμησιν. *Quique sempiternum faciunt mundum, temporum quasdam constituunt*

ſtituunt Periodos, quibus renovantur omnia : atque eo modo conſervatur mundi ordo & ornatus. Quibus conſonat, quod ſupra ex Simplicio citavimus, de mundorum ſucceſſione. Et hoc modo mundum ἄφθαρτον dixêre *Druidæ*, ut tamen locus eſſet hiſce viciſſitudinibus: Ita inquit *Strabo*, Ἀφθάρτους δ' λέγουσι τὰς ψυχὰς καὶ τὸν κόσμον· ἐπικρατήσειν δέ ποτε καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ. Ita mundum eſſe incorruptibilem, *ut aliquando invaleſcant & ignis & aqua.* l. 4.

His obſervatis, conſtare poterit, nullam Philoſophorum Sectam, præter illam *Ariſtotelis*, omnium ineptiſſimam, mundum ſuâ naturâ immutabilem conſtituiſſe, tàm formâ quàm materiâ. Atque idem facilè credo quoad Gentes antiquo barbaras: Qui, cùm propiores eſſent rerum orginibus, atque primo mundi excidio, in cataclyſmo: ſecundò pati poſſe naturam, & interire quod incœperat: diſſolvi, quod concretum & coagmentatum fuerat, non difficultèr agnoſcerent. Τὸν κόσμον γενητὸν καὶ φθαρτὸν aſſeruerunt *Ægyptii*, quemadmodum ex *Manetho* & *Hecateo* refert *Laertius*; atque idem de *Bragmanis*, ſive Gymnoſophiſtis Indis, *Strabo*. Illam verò ἀφθαρσίαν, quam rerum naturæ attribuerunt *Chaldæi*, referente Diodoro, non de formâ univerſi, ſed materiâ intelligo: Quam quidem perpetuò fuiſſe, & futuram eſſe, à veteribus non pauci crediderunt. Sed de formâ hîc agitur: Et cum gentes barbaricæ mundo ortum dederint, idque ex Chao: ut in Coſmopœiis, quæ ſuperſunt, *Phœniciis* & *Ægyptiacis*, videre eſt: &, quæ ab his derivatæ ſunt, *Orphicis*, & priſcorum apud Græcos Theologorum: Cùmque præterea, hæc Sapientia Barbarica mundanas Periodos & revolutiones docuerit, quinetiam introduxerit: His conſequens eſt & connexum, ut hodiernas mun- Proœm. l. 15. l. 2.

dus tranſeat, ſuo tempore, ex eorum ſententiâ: vultumque, formam, faciem, totumque σχῆμα permutans, ſibiipſo renovato, locum faciat: Hoc autem, cùm à cauſis violentis fiat, *interire* & *corrumpi* dicitur. Quarè, tàm quoad Barbaros, quàm Græcos Philoſophos, totumque ſapientûm cœtum, illud Æliani rectè effertur, οἱ ἔτι μᾶλλον δοκοῦντες τ τῶν ὅλων φύσιν κατεσκέφθαι, λέγουσι κ τ κόσμον διαφθείρεσθαι αὐτόν. *Qui totius naturam magis attentè conſiderârunt, præter res ſingulares, ipſum mundum interiturum eſſe dicunt.*

Var. Hiſt. l. 8. c 11.

Huic antiquorum dogmati de futuro mundi interitu, accedunt & conſentiunt Sacræ literæ: ut ex multis locis, tàm quoad Cœlum, quàm quoad Terram, colligitur. Cùm primam ſuam Cataſtrophen mundus in Diluvio ſubiiſſet, fœdus cum *Noacho* Deus initurus, dixit, *Deinceps quamdiù erit Terra, ſementis & meſſis, æſtas & hyems,* &c. *non ceſſabunt.* Hinc definitos eſſe dies Terræ, & hodierni Naturæ ordinis, per illas temporum vices, nonnulli colligunt; Et ſatis aptè quidem id præ ſe ferunt verba, ſed invitum non cogunt. Apertius eſt, quo dicitur de Cœlis, vel de Cœlo & Terrâ ſimul, Pſ. 102. 27, 28. *Iſta peritura ſunt, Tu autem permanes; Iſta, inquam, omnia ut veſtimentum veteraſcent: ut indumentum mutabis ea, & mutabuntur. Tu verò idem es, ac anni tui non finiuntur.* His reſpondet illud *Iſaiæ* Prophetæ, Cap. 51. 6. *Attollite in Cœlum oculos veſtros, & intuemini in Terram deorſum, Cœlos velut fumum evanituros eſſe, & terram, ut pannum, veteraturam; habitatoreſque ejus ſimilitèr morituros. Salus verò mea in ſeculum erit, & juſtitia mea non at-*

c. 13. 10. 33. c. 24 19, 20. c. 34. 4.

teretur. Et cum apud hunc prophetam, alioſve, mentio fit de *concuſſionibus cæli & terræ,* motibuſque

&

& mutationibus tremendis, licèt istæ locutiones suo loco & tempore figuratæ sint, & populorum & imperiorum mutationes indicent, fundantur tamen in illâ subversione & παγωλεθρία, quam olim subiturus est mundus naturalis, atque illam ultimò respiciunt & præmonstrant. Hagg. 2 6. Heb. 12. 26, 27.

In novo fœdere Christus dixit præteritum cœlum & terram: nunquam verò sermones ejus, *Matt.* 24. 35. Atque hujus mundi formam, cultum, Schematismum ex verbis *Pauli* novimus abiturum esse: 1 *Cor.* 7. 31. Idque, ut præstantiorem natura accipiat, ad *Rom.* 8. Prætereà, quoties memoratur παλιγγενεσία aut ἀποκατάστασις, quæ tam ab ipso Christo, quàm à Sancto *Petro* memorantur, (*Matt.* 19. 28. *Act.* 3. 21.) de hâc ipsâ materiâ agitur; atque, unico verbo, hunc mundum interiturum, aliumq; nasciturum esse, significatur. Denique, quæcunque loca *novos cœlos* atque *novam terram* prædicant & pollicentur, Veterum sive hodiernorum transitum arguunt & includunt; Hujusmodi autem loca occurrunt in utroque fœdere, in vaticiniis *Isaiæ*, & Sancti *Johannis*; præter illum Sermonem irrefragabilem Sancti *Petri*, & datâ operâ institutum, de *mundo Triformi*, sive de triplici ordine cœli & terræ, ex instituto Dei, succedentium. Sed de his satis. c. 65. 17. c. 66. 22. Rev. 21. 1. 2 Epist. 3. à vers. 5. ad 14.

Postremò, Quoad rationem naturalem; satis erit his Testibus, sacris & humanis, eam non refragari. Vidit illa originem hujus mundi sublunaris, vidit è suo Chao prodeuntem: & quem orientem vidit, si eundem viderit occidentem, non mirabitur; mortalem genuit, celebravit natales, funus etiam celebrare poterit: nec id resolvi posse negavit, quod, non ità pridem, vidit coalescere. Prætereà, nihil

eſſet magni in rerum naturâ ſine his mundanis Cataſtrophis; Quotidianæ corruptiones & generationes parvi ſunt, & communis ordinis: Sed cùm de mundis ſtruendis aut demoliendis agitur, Divinum opus eſt, & admiratione dignum. Hîc etiam illuſtres fiunt Sapientia & Juſtitia Dei; cum, quæ naturam regit, atque unà res humanas, Providentia, utriuſque momenta ità temperat, ut conſilium iramque Dei in genus humanum ipſa Natura exequatur. Hæc ſunt rationi naturali conſentanea circa Mundi interitum; Quòd ſi prætereà à Ratione poſtules, ut hujus excidii neceſſitatem demonſtret, cauſaſque immobiles & definitum tempus: Iniqua poſtulas; Neque enim ea pendent à ſolâ naturâ; At diſpoſitiones aliquas ſi quæras, & mali ſemina, & fomites, & inchoamenta, & vires: ut, mundum perire poſſe, & quibus viis & modis, diſcernamus: In his explicandis quid valeat Ratio, in progreſſu operis experiemur.

CAP.

CAP. III.

Igne periturum esse Mundum, secundùm Veteres: maximè Stoicos; Quibus tamen multò antiquius est illud dogma, origine Barbaricum: atque ad fidem Christianam jam accensendum.

CUM jam mundum periturum esse viderimus, quâ vi, & quo genere fati periturus sit, proximè dispiciendum. Magnas mundi clades per *Aquam* & *Ignem* adventuras esse, semper crediderunt veteres; atque his mundum purgari; ideóque hæc corpora, præ cæteris omnibus, aut hæc elementa, in usu fuerunt, tam apud Græcos quàm Barbaros, in purgationum ritibus. Neque ab his abludit doctrina Sacra: nam qui purgandis animabus nostris præficitur *Spiritus Sanctus*, his duobus in operatione suâ comparatur; & Diluvium ipsum dicitur aliquo modo Mundi *Baptismus* & *renovatio*, à Sancto *Petro*. 1 *Ep.* 3. 21. Et, à Sancto *Paulo*, Opera non usquequaque pura, 1 *Cor.* 3. 13. in extremo Igne, saltem ex multorum Patrum interpretatione, *purgatum iri dicuntur*.

Subiit jam Mundus purgationem priorem in *Cataclysmo*: & subiturum esse alteram in futurâ *Conflagratione*, creditur: juxta Sacras Literas, & antiquam Gentium traditionem. Fatendum est *Stoicos* potissimùm hanc nobis conservâsse doctrinam:

Sparsim

Sparsim tamen apud alios antiquiores memoratam legimus. *Heraclitus* vetustior erat *Zenone*, Stoicorum duce: Ille autem asseruit ex igne mundum genitum esse, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους. Atque *iterùm secundùm certas periodos accendi & conflagrare.* Et *Heraclito* antiquior *Empedocles*, τῆς ἀφ' ἁπάντων ἀναλήψεως μέμνηται, ὡς ἐσομένης ποτὲ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς οὐσίαν μεταβολῆς. *Universorum meminit instaurationis, quod scilicet aliquando futura sit mutatio in ignis naturam*, ut inquit *Clemens Alexandrinus.* Prætereà, ex *Platone* discimus, Sacerdotes Egyptios docuisse has mundi vices & excidia per *Cataclysmos* & *Incendia.* Et cum lis esset inter Egyptios & Scythas de *Vetustate generis*, argumentum, quo utuntur Scythæ, Mundanas clades per Aquam & Ignem fieri supponit; eosdem pereundi modos mundo dederunt Druidæ: & in Oriente, sub *Phœnicis* symbolo, doctrinam ἐκπυρώσεως conservabant.

Lært.

Strom. 5.

in Tim.

Manavit per terrarum orbem futuri per ignem Universalis excidii traditio: neque ullam regionem penetrabit flamma, quò non pervenerat ipsius prænuntia fama. Apud Græcos & Romanos percrebuisse, tam inter Poëtas quàm Philosophos, notissimum est. *Sophoclis*, *Lucani*, *Lucretii*, *Ovidii*, & *Sibyllinos* versus hoc loco recitare solent; sed materiam aliorum vestigiis tritissimam levitèr pertranseo. De mundi conflagratione, Prophetis nostris consona dixisse sapientes exoticos, vel invitos, ait *Theophilus* ad *Autolycum.* Περὶ ἐκπυρώσεως κόσμου, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ἀκόλουθα εἰρήκασι τοῖς προφήταις, καίπερ πολὺ μεταγενέστεροι γενόμενοι. *Quod pertinet ad conflagrationem mundi, nolentes volentes consentiunt cum Prophetis, quamvis his tempore multò sint posteriores.* Et rationem consensûs innuit, quòd à

l. 2.

scriptis

ſcriptis Propheticis ea ſuffurati fuerint. Sed miſſâ hâc parte, non inutile erit obſervare, quantùm doctrinæ ſacræ in hoc argumento conſentiunt exteri, & quid inſuper adjiciunt.

Cùm verò dogma, de quo agitur, in Stoicorum Scholâ maximè obtinuerit, ſatis erit, ſi in doctrinâ Stoicâ circa mundi interitum, quid amplectendum, quid amputandum ſit, exquiramus. Imprimis Mundum corruptibilem eſſe ſtatuerunt, Ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς, inquit *Laertius*, φθαρτὸν εἶναι τὸν κόσμον. Et quo ſenſu corruptibilem, rectè explicuit *Philo*, δύναῖαι δὲ κατὰ Στωικοὺς ὁ μὲν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δέ τις φθαρτὸς λέγεσθαι· φθαρτὸς μὲν ὁ κατὰ διακόσμησιν, ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπυρώσεως παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος ἐδέποτε λήξαις. *Secundum Stoicos poteſt mundus aliquo ſenſu æternus dici, atque aliquo ſenſu corruptibilis: Corruptibilis eſt quoad ornatum & compoſitionem, æternus autem in quantum poſt exuſtionem periodis & renovationibus nunquam deſituris, quaſi immortalis redditur.* Retinenda eſt ubique hæc diſtinctio, nè antiquorum ſententiæ confundantur. *In vitâ Zen.* περὶ ἀφθαρ.

Quomodo verò ſubindè perit, juxta Stoicos, hic Mundus corruptibilis, & quo genere cladis, proximè exponit *Laertius*, ἐξαυχμοῦται γὰρ καὶ ἐξυδατοῦται. *Exuſtionibus & Eluvionibus ſubjicitur.* Ad mentem Stoicorum aut Platonicorum, idem aſſeruit *Cicero*, ex ore *Scipionis* majoris, quò perituri mundi contemptum *Africani* ſui animo ingereret; *Propter Eluviones exuſtioneſque terrarum, quas accidere tempore certo neceſſe eſt, non modò non æternam, ſed nè diuturnam quidem gloriam aſſequi poſſumus.* Proximas autem vices eſſe igni, in hoc fatorum ordine, atque in eâ nos eſſe jam temporum parte, ut per ignem interi- *ibid.* *Somn. Scip.*

turus

turus ſit mundus noſter, omnium conſenſu efficitur: *Ex quo eventurum noſtri putant*, inquit *Balbus Stoicus apud Ciceronem, id de quo Panetium addubitare dicebant, ut ad extremum omnis mundus igneſceret; cùm, humore abſumpto, neque terra ali poſſet, neque remearet aër.* Denique aſſerebant Stoici, exuſto hoc mundo, renaſciturum alium; idque, eâdem formâ & facie. Id ſequitur apud *Ciceronem*, *Ita relinqui nihil præter Ignem, à quo rurſus animante, ac Deo, renovatio mundi fieret, atque idem ornatus oriretur.*

De Nat. Deor. l. 2.

Vides in his paucis, quid rectè ſentiunt, & quid peccant Stoici in hâc materiâ. Mundum hodiernum periturum eſſe, idque igni: & deinceps renovatum iri, Deo & Naturâ cooperantibus, rectè hæc ſtatuunt. Sed in duobus peccant, primò, quòd indefinitam & nunquam deſituram Incendiorum & Diluviorum ſeriem ſupponant. Ità à *Philone* dicitur, παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ὑδάτοτε λήγούσαις. Neque aliter *Numenius*, τῶν τοιούτων περιόδων ἐξ ἀϊδίου γινομένων ἀκαταπαύστως. Ipſi Origeni hunc errorem impingit *Hieronymus*, aitque eum aſſeruiſſe *mundos innumerabiles, non juxta Epicurum, uno tempore plurimos & ſui ſimiles, ſed poſt alterius mundi finem, alterius eſſe Principium.* Sed ii etiam qui innumeros ſimul mundos ſtatuerunt, & unà coexiſtentes, eos interire & renovari infinitis vicibus exiſtimarunt. Id teſtatur *Simplicius* his verbis, οἱ μὲν γὰρ ἀπείρους τῷ πλήθει τοὺς κόσμους ὑποθέμενοι, ὡς οἱ περὶ Ἀναξίμανδρον, καὶ Λεύκιππον, καὶ Δημόκριτον, γινομένους αὐτοὺς καὶ φθειρομένους ὑπέθεντο ἐπ' ἄπειρον, ἄλλων μὲν ἀεὶ γινομένων, ἄλλων δὲ φθειρομένων. *Qui mundos numero infinitos ſtatuebant, utì Anaximandri, Leucippi & Democriti ſequaces, eos naſci & denaſci in infinitum voluerunt; aliis uſque*

Apud Euſeb. præp. Evang. l. 15. c. 19.

In lib. 8. Phyſ. Ariſt.

naſcen-

naſcentibus, aliis denaſcentibus. Sed hanc præcipitem & interminatam mundorum ſucceſſionem ſiſtit & ſufflaminat doctrina Chriſtiana, quæ rerum omnium terreſtrium extremam metam & conſummationem notat, cum *Regnum tradetur in manus Patris, & Tempus non erit ampliùs.*

Secundò errarunt Stoici, quòd hunc mundum poſt conflagrationem cum totâ ſuâ ſupellectile, renovatum eſſe voluerint in ipſiſſimam eandem formam, quam ultimò habuit. Atque eandem rerum temporumque ſeriem reſtitui & inchoari denuò, iterùm iterúmque repetendam. Hoc *Annus Platonicus* dici ſolet, atque iis pariter vitio vertitur. Rem ità exhibet & explodit Sanctus *Auguſtinus, Illi putant ſic eadem temporum temporaliúmque rerum volumina repeti, ut* v. g. *Sicut in iſto ſeculo* Plato *Philoſophus in Urbe* Athenienſi, *in eâ Scholâ quæ Academia dicta eſt, diſcipulos docuit, ità per innumerabilia retrò ſecula, multùm prolixis quidem intervallis, ſed tamen certis, & idem* Plato, *& eadem Civitas, eademque Schola, iidemque Diſcipuli repetiti, & per innumerabilia ſecula repetendi ſunt. Abſit, ut nos iſta credamus.* Cruda hæc quidem: modeſtiùs de Stoicis *Numenius*, Καὶ πάλιν ἐκ τούτου αὐτὴν ἀποτελεῖσθαι τῇ διακόσμησιν, οἵα τὰ πρότερον ἦν. *Iterúmque per Ignem eandem conſtitui & perfici compagem, qualis antea erat.* Ubi de mundo naturali tantùm loqui videtur.

De Civ. D. l. 12. c. 13.

Ap. Euſeb. præp. Evang. l. 15. c. 18.

Vides hîc duplicem ſubeſſe errorem: Eorum primum, qui mundum naturalem in eandem formam reſtituendum eſſe cenſent; Dein, qui res etiam humanas, aut eandem rerum humanarum ſeriem repetunt, & in ſcenam reducunt; quo nihil abſurdius, aut à ratione magìs alienum mihi videtur.

Ad quid profuerit hic labor actus in orbem? ut hæc crambe bis cocta Diis & hominibus apponatur. Fabula quæ haud placuit primâ vice, cum faſtidio repetitur: nec feret Cœlum, ut renoventur ea hominum ſcelera, quæ incendio purgari aut puniri voluit. Neque mundum naturalem, formâ & ſupellectile eundem, ſed pulchriorem & præſtantiorem habituri ſumus; *Novos Cœlos atque Novam Terram, in quâ regnabit Juſtitia.* De his autem, quæ non ſunt hujus loci, abundè tractabitur in ſequenti Libro. Intereà non miror genuinæ Veterum doctrinæ de mundi renovatione ſpuria quædam immiſceri, cùm id contingere ſoleat in omnibus priſcis dogmatis: & in iis præſertim, quæ ab exteris ad Græcos derivata fuerunt.

Ultimò quærendum eſt de Stoicis, unde ſuam ἐκπύρωσιν deſumpſerint; ſitne propriæ inventionis, an alienæ: & an *Græcæ* originis, vel *Barbaricæ*. *Heraclitus* & *Empedocles*, ante natales Stoicorum, mundi interitum per Ignem prodidêre. Ejuſdem meminerunt *Plato* & *Ariſtoteles*: Et, referente *Cleombroto* apud *Plutarchum*, *Heſiodus*, & ipſe *Orpheus*. *Orpheus* ſua deſumpſit ab *Ægyptiis*, aliiſque priſcorum ſapientibus. Sed ipſe dux & anteſignanus ſectæ Stoicæ, *Zeno Citiæus*, origine *Barbarus* erat, advena *Phœnicius*, ut ipſius vitæ Scriptores teſtantur. Ζήνων Κιτιεὺς, ἀπὸ Κύπρου, πολίσματος Ἑλληνικοῦ, Φοίνικας ἐποίκους ἐχόντος. *Zeno Citiæus, à Cypro, parvo quodam oppido Græcorum, natus, quod Phœnices coloni incoluerunt*; inquit *Laertius*. Id quod ei exprobratur apud *Ciceronem*, *Tuus enim Pœnulus (ſcis enim Citteios clientes tuos, è Phœniciâ profectos) verba verſare cœpit.* Sed quod ei vitio vertitur, lucro eſſe potuit in ſapientiæ ſtudio, ortum eſſe,

De defec. Orac.

4. de fin.

esse, scilicèt, ex *Syris* aut *Phœnicibus*: à quibus non tantùm literas, sed etiam Philosophiam mutuati sunt Græci. Gens antiqua Phœnices, & priscæ sapientiæ conscia, quantum ex *Sanconiathonis* reliquiis judicare licet, aut ex eo quòd sua haberent Βιβλία ἀπόκρυφα, *Libros reconditæ literaturæ*, è quibus Scientiam suam hausisse dicitur, sine Præceptore Græco, *Pherecydes Syrus*. Ab iisdem *Phœnicibus* quædam dogmata sumpsisse *Zenonem* ad constituendam suam Sectam, facilè credo; Et si de *Columnis Sethianis*, apud *Josephum*, nullum esset dubium, oporteret deferre hanc doctrinam ἐκπυρώσεως: non tantùm ultra *Græcos*, sed ultra ipsum Diluvium. Utcunque, quæ, antè Græcorum tempora aut literas, inter gentes antiquo-barbaras reperimus dogmata, Ea *NOACHIDARUM DOGMATA* appello: Quale illud fuisse, de futurâ mundi conflagratione, ex dictis jam satis patere sentio.

Suid. in Φερεκυ. *l.* 1.

Quoad sententias Veterum & authoritatem exoticam, hæc sufficiant. Sed ab authoritate sacrâ vis maxima certitudinis exoritur; & in hâc re, tam Prophetas, quàm Apostolos, testes habemus. Prophetæ quidem fumum aliquem & scintillas perituri mundi, quasi è longinquo conspexêre; Apostoli autem cominùs & de proximo viderunt flammas: & præ cæteris Sanctus *Petrus*, qui, quasi astans incendio, & sævientem ignem, & æstuantem & labentem mundum audiens videnſque, ità loquitur, *Cæli cum stridore præteribunt, elementa verò æstuantia solventur, Terráque & quæ in eâ sunt opera, exurentur.* Et mox subjicit, *Expectantes & maturantes adventum Diei Dei, in quo cæli conflagrantes solventur & elementa æstuantia liquescent.*

2 *Pet.* 3 9. ver. 12.

Hæc ità deſcripta ſunt ac ſi rem ipſam, tremendum ſpectaculum, ante oculos habuiſſet. Eandem doctrinam ſuperiùs explicuerat Apoſtolus more magis Philoſophico, ad rerum naturam & mundanas revolutiones, per aquam & ignem, accommodato. ver. 5,6,7. *Priſci*, inquit, *Cœli & Terra ex aquâ & per aquam conſiſtebant: Quamobrem qui tunc erat mundus aquâ inundatus periit; Qui verò nunc ſunt cœli & terra, eodem Dei verbo, repoſiti, ſervantur igni, in diem judicii & exitii impiorum hominum.* Hæc diſſertatio Sancti *Petri* de futurâ mundi exuſtione, cùm adeò diſerta ſit, plena & explicita, lucem afferet aliis dictis ſacris quæ ad extremum illum ignem alludunt, aut parciùs eundem exprimunt. Sanctus *Paulus* ad *Corinthios* primâ, cap. 3. 12, 13. Ità de illo loquitur, & extremâ per illum probatione: *Cujuſque opus manifeſtum fiet, Dies enim id declarabit: nam per ignem revelabitur; & cujuſque opus quale ſit, ignis probabit, &c.* Quò ſpectat etiam ejuſdem *Pauli* dictum ad *Hebræos*, de tribulis exurendis, *cap.* 6. 8. Atque illud Chriſti de *Zizaniis*, *Matt.* 13. 40, 41, 42. &, ni fallor, alterum illud μυριακώτερον, πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, *Mar.* 9. 47, 48, 49. Præterea, Dominum in igne venturum eſſe ad Judicium, multa loca in utroque fœdere teſtantur: 2 *Theſſ.* 1. 7, 8. *In revelatione Domini Jeſu de Cœlo, cum Angelis ſuis potentibus, Igne flammanti, infligens ultionem iis qui Deum neſciunt, neque auſcultant Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Ad *Hebræos* cap. 10. 27. *manet horrenda quædam expectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus eſt adverſarios.* Neque aliter *cap.* 12. 26, 27, 28, 29. ubi loquitur Apoſtolus de futurâ cœli & terræ demolitione; Quæ cum adventura

tura sit per ignem, quùm hortatus esset, sicut eâdem occasione, Sanctus *Petrus*, ut serviremus Deo cum metu & reverentiâ, subdit, *Est enim Deus noster Ignis consumens.* 2 Pet. 3. 11, 14, 15.

Eodem modo apud Prophetas, cum de inimicis Christi destruendis agitur, ad ignem & consumptionem per ignem sæpiùs respicitur. Apud regium Prophetam id multotiès occurrit, *Psal.* 11. 6. *Jehova depluet super improbos prunas, ignem, & sulphur: Ventúsque procellosissimus portio calicis eorum futurus est. Veniat Deus noster, & nè surdum agat: ignis antè ipsum consumit, ut circa ipsum procellosus valde. Psal.* 50. 3. His locis consona sunt alia multa in Psalmis, de adventu Domini, hostiúmque ipsius excidio. *Psal.* 68. 2, 3. *Psal.* 83. 15, 16. *Psal.* 97. 3. aliíque ejusdem argumenti. Neque minùs in cæteris Prophetis igneus ille Dei adventus, & excandescentia in improbos in fine mundi, prædicatur. Hoc apertum est apud *Isaiam*, cap. 66. 15. *Ecce Jehova cum igne venturus est, & curribus suis similibus turbini, ad reddendum cum excandescentiâ iram suam, & increpationem suam cum flammis ardentibus.* Eodem etiam respicit idem Propheta *cap.* 34. *ver.* 8, 9, 10. Apud *Danielem*, *cap.* 7. 9, 10. ità describitur Antiquus Dierum in suâ sede judicii, totus flammis coopertus; *Solium erat ut scintillans ignis, rotæ ut ignis ardens; à cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens: cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadum stabant, & considente judicio libri sunt aperti.* Et apud *Malachiam* Prophetam similis rerum facies exhibetur in illo die advenientis Domini, *cap.* 4. 1. *Ecce dies ille adveniet, ardens tanquam fornax: quo erunt:*

erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes improbitatem, ſtipula, & inflammabit eos dies ille venturus. Denique, quoad naturam ipſam & mundi molem, Terram abſumptum iri æſtu iræ Dei, & igne ipſius Zeli, inquit *Zephanias, cap.* 1. 18. & 3. 8. Atque olim *Moſes* in divino ſuo *Cantico, Deuter.* 32. conſumptionem Terræ per ignem, ad imas uſque radices, vividè depinxit, *ver.* 22. *Ignis accenſus eſt irâ meâ, qui ardebit uſque ad imum infernum, abſumetque Terram & proventum ejus, & inflammabit fundamenta montium.* Inter *Moſem* & Sanctum *Petrum* quot interfluxêre ſecula? & non obſtante hoc temporis intervallo, quàm benè conveniunt: quàm aptè reſpondent primis ultima in ſacris literis? Eodem nempe agitante ſpiritu, & Prophetæ & Apoſtoli ſcripſerunt, & ex utriuſque conſenſu hoc dogma de *futurâ mundi conflagratione*, in Chriſtianam fidem adſcribimus.

CAP.

CAP. IV.

De Mundi hodierni duratione & futuri incendii tempore. Calculi varii Aſtronomici ad examen reducuntur. Anni Magni quæ ſit vera notio, exponitur.

MUndum interiturum eſſe, ídque Igni, paucis jam vidimus. De tempore hujus conflagrationis proximè quærendum eſt. Fertur animus humanus cæco impetu ad inveſtigandum futura, & quod aſſequi non poteſt ſuis viribus, à rebus aliis petit: fictíſque quibuſdam ſignis, quaſi à numine aliquo inſtitutis, aut incitatis, eorum motus & mutationes rerum futurarum indices conſtituit: Hæc ſacra fames res præſciendi, tot divinationum generibus, in omni ævo & in omni gente, Græcâ, Romanâ, Barbarâ, originem dedit. Quòd ſi de temporibus rebúſque futuris quærendum ſit, *de fine mundi* inſtituta quæſtio, quæ aliarum omnium rationes & momenta complectitur, digna eſt imprimis, quam excutiamus.

Si ex intuitu & contemplatione cauſarum naturalium, Mundi exitum tempúſque incendii definiri poſſe putarem, ordo poſtularet, ut in finem operis rejiceretur hæc diſquiſitio; ut, cauſis priùs expoſitis, earumque viribus, ſi tandem invaleſcerent, &

quo

quo tempore, ad judicandum inſtructiores eſſemus. Mihi verò cauſas illas qualeſcunque animo verſanti, cùm nullum tempus futuræ conflagrationis indè illuxerit, ſatius duxi, exonerare argumentum hâc ſui parte, quò ad cæteras tractandas paratior & expeditior accederem. Quò enim pauciora ſuperſunt in quâcunque materiâ examinanda, eò magis attentè quodlibet intueri poſſumus.

Viſum eſt nonnullis, haud licere viro Chriſtiano, de Mundi fine quæſtiones inſtituere, ac ſi nimiæ curioſitatis eſſet, & prohibitum ex illo Chriſti reſponſo ad diſcipulos ſuos, cùm hujuſmodi aliquid ſciſcitarentur. *Non eſt veſtrûm nôſſe tempora, quæ pater poſuit in ſuâ ipſius poteſtate.* Et ex illo dicto Chriſti de hâc ipſâ re: *De die autem illâ*, nempe, conſummationis rerum, *vel horâ, nemo novit, neque Angeli cæleſtes, neque Filius, ſed Pater.* Nihil mihi metuo, nè nimiùm ſciam in hâc re, aut quiſquam alter, quantumlibet ſimus in exquirendo diligentes; Hæc enim occultantur adhuc maximâ ex parte, neque hanc quæſtionem aggredior eâ ſpe aut conſilio, ut eam dirimam & expediam, ſed potiùs quàm parùm profecerint alii, aut proficere poſſit mens humana in eâ dirimendâ, ut, adductis ſingulorum rationibus, oſtendam. Videamus itaque, ſi placet, varios modos, quibus mundi durationem metiri & prædicere ſolent harum rerum curioſi.

Act. 1. 7.

Mar. 13. 32.

Ex Cœlo & Aſtris, eorúmque periodis & revolutionibus, multi ſtatuunt finem mundi deprehendi poſſe. Alii ex Terrâ, ipſiúſque qualitatibus; nempè, eam pabulum fore igni, cœleſti & ſubterraneo, cùm, exhauſto humore, arida & exucca evaſerit. Alii denique ex Oraculis & Prophetiis, iíſque ſolis, Mundi obitum definiendum eſſe. His ego aſſentior, relictis

relictis cæteris. Et quoad ſecundam opinionem, quæ Stoicorum eſt, fallâ illa nititur hypotheſi; Credebant enim Stoici, Cœlum & Sydera, cùm flammeæ naturæ eſſent, vaporibus & halitibus paſci, quibus penitùs exhauſtis, fore, ut igneſceret ipſa Terra. Audiamus de hâc re *Ciceronem*; *Sunt Stellæ, ſecundum Stoicos, naturæ flammeæ, quocirca Terræ, Maris, aquarum vaporibus aluntur; his, qui à ſole, ex agris tepefactis & ex aquis excitantur: quibus altæ renovatæque Stellæ, atque omnis æther, refundunt eodem, & rurſus trahunt indidem, nihil ut ferè intereat, aut admodùm paulum, quod aſtrorum ignis, & ætheris flamma conſumat. Ex quo eventurum noſtri putant, id, de quo Panætium addubitare dicebant, ut ad extremum omnis mundus igneſceret; Cum, humore conſumpto, neque Terra ali poſſet, neque remearet aër: cujus ortus, aquâ omni exhauſtâ, eſſe non poteſt.* Vides craſſam Stoicorum Philoſophiam, quæ dudum exploſa eſt; & ſi vera eſſet, rem adhuc in medio fluctuantem relinqueret; nam eadem redire deberet quæſtio de hoc humore, Quando tandem, & quo tempore is conſumptus foret? *De Natur. Dcor. l. 2.*

Miſſis igitur *Phyſiologis*, quos huic rei dirimendæ impares eſſe planè ſentio, *Aſtronomos* & *Theologos* expendamus. Aſtronomorum calculi & ſententiæ vel fundantur in Planetarum certis aſpectibus, vel in cœlorum ſuperiorum revolutionibus; vel denique in Anni Magni periodo: quæcunque demùm illa ſit ex verâ rei interpretatione. Quoad Planetarum aſpectus & configurationes, utì Diluvium, quod fuit olim, univerſale, his cauſis tribuerint nonnulli: ità iiſdem, diverſo modo aut contrario diſpoſitis, futurum Mundi incendium tribuendum eſſe ſentiunt. Quoad Diluvium, ejus

originem ex conjunctione Planetarum omnium, præcipuè verò *Jovis* & *Saturni*, in Capricorno, deduxit *Berosus*. Et ex eorundem futurâ conjunctione in Cancro, Mundum arsurum esse dicit. Præfinitâ igitur per calculos Astronomicos hâc conjunctione, finis Mundi unà præfinitur. Atque huic sententiæ adhærere videntur alii Astrorum & Astrologiæ cultores.

Sen. quæst. Nat l. 3. c. 29.

Pet. Alliac. de conc. Theol. & Astrol. c. 1.

Cùm verò jam compertum sit, Planetas omnes esse corpora opaca, instar Lunæ, aut ipsius Terræ, ab eorum vi aut influxu, in quovis situ vel configuratione, nihil nobis metuendum est. Nullam actionem habent, præter illam reflectendi lumen, à Sole acceptum, & spargendi quaquaversùm per regiones aëris; Id quod facit quælibet gleba terræ, quodlibet saxum, quilibet mons. Tellus nostra est Planeta non minùs quàm Mars aut Jupiter, & in reliquorum choro circa solem fertur, agitque in alios, quantum vicissim ab ipsis patitur: neque tamen vicinis nostris, sub quolibet aspectu, diluvia aut incendia minamur. Tempus est, hos errores dicam, an superstitiones, de Planetarum virtutibus & dominiis extirpandi. Hoc olim dedit originem *Idololatriæ*, quòd *Astra* esse *Deos* finxerint, atque occultâ vi & ordine rebus humanis dominari. Dissipet has ignorantiæ nebulas clarior illa, quâ jam gaudemus, corporum cœlestium cognitio; cúmque simus ipsi inter Stellas errantes & ex earum numero, atque similes massas non nisi similes habere virtutes, æquum sit credere: non alias in ipsis, quàm quas in Terrâ experimur esse vires, ratione duce, judicandum erit.

Prætereà, nihil efficient ad comburendum Terram aliæ virtutes quæcunque præter ipsam vim ignis

&

& caloris; Quam autem vim ignis extuderis ex his Planetis, quomodocunque positis: nisi alios in alios pellas & illidas, ut silices. Sunt moles torpidæ & ignavæ, neque lucis neque caloris fontes. Si propiùs ad Terram solem admoveris, ut olim *Phaeton*, ex ipsius viciniâ periculum nobis esset adfuturi incendii; sed modò hæreat fixus in suâ sede ille princeps cœli nostri, cæterorum vagam turbam non moramur. Quâ se facie aspectent alii alios, aut quo nos vultu intueantur, non magis refert quoad fata nostra, quàm quo situ sint nubes cœli.

Secundò, Alii, ex Stellis fixis, earumque revolutionibus, mundi finem præstituunt. Hoc, non minùs quàm alterum, ex ignoratione cœlorum, aut cœlestium sive corporum, sive motuum, originem ducit. Rem ita explicant: Supponunt duos fixarum motus, sive Firmamenti, cui inhærent; unum, quo, raptu primi mobilis, ut verbis eorum utar, ab Oriente in Occidentem, per integrum circulum feruntur, spatio viginti quatuor horarum, sive diei naturalis; Alterum, quo feruntur in contrarias partes: ab Occidente, scilicet, in Orientem, motu retrogrado, sed admodum lento; Et, cùm, hoc motu retrogrado, cœlorum omnium conversiones absolutæ fuerint, & Sydera omnia redierint ad eundem locum & positionem, quam in mundi exordio habuerunt, tum demum absolvetur hic naturæ cursus, hodiernus rerum ordo finem suum habebit; Cœlúmque ipsum, vel quiescet, ab omni motu vacans: vel, iisdem motibus repetitis, renovabitur idem rerum temporúmque ordo, qui jam nuper effluxerat.

Quot hic congeruntur figmenta, & in eundem fasciculum colligantur? Primò, neuter horum

motuum, neque primus, neque ſecundus, in Fixis aut Firmamento reperitur: Eaque cœlorum compages ſolida, quæ hic ſupponitur, & fixarum omnium in eâdem ſuperficie hærentium, ſi ad Phyſiologiæ leges revocetur, eſt purum putum figmentum. Ætherea & fluida ſunt omnia in illis regionibus, atque Stellæ fixæ, aliæ aliis ſunt altiores, & à terris remotiores: prout in cœlo illo immenſo profundiùs immerguntur. Prætereà, ſi motum hunc retrogradum, ab occaſu in ortum, concederemus aut fingeremus: idque tam in Errantibus, quàm in Fixis, nunquam convenirent omnes in eâdem communi periodo; Motus enim illi, aut motuum periodi, adeò ſunt inter ſe inæquales, &, ut dici ſolet, incommenſurabiles, ut haud unquam concurrerent omnes ſimul, aut in eodem communi termino exirent. Denique, communis ille exitus, quem ipſi his motibus aſſignant, adeò longinquus eſt & remotus, ut in mundum noſtrum, caducum & periturum, minimè quadrare poſſit; Huic revolutioni firmamenti dat *Ptolomæus* ſex & triginta annorum millia: plura adhuc *Alphonſus*: Et, qui minimùm, *Tycho Braheus*, ultra quinque & viginti numerat. Quis autem ſanæ mentis & Chriſtianâ religione imbutus, mundum noſtrum viginti aut triginti annorum millia permanſurum eſſe credat? Ego, ne ſemimillennium quidem à noſtro ſeculo. Venit jam Meſſiah per ſeſquimillennium & ultra, atque ſua tempora pro noviſſimis habuerunt Apoſtoli: neceſſe eſt igitur, ut mundus noſter jam vergat ad Veſperam.

Tertius calculus Aſtronomicus ſumitur ab *ANNI MAGNI* periodo: quæcunque demum ſit illius anni:

anni circumſcriptio & vera explicatio. Scio hunc annum, à pluribus eundem cenſeri cum præfatis revolutionibus: ſed, me judice, aliquid antiquius veriuſque in ſe habet Annus magnus, ut ſeorſim tractari mereatur. Libet igitur primò referre varias menſuras & ſpatia hujus Anni ſecundum veteres: dein veram ipſius notionem, verumque fundamentum, ſi fortè poterimus, exponere. Notum eſt per Annum magnum hîc non intelligi ullos Lunæ aut Solis cyclos, alioſve quoſcunque qui ad Calendarium ſpectant: ſed majorem rerum temporumque ἀποκατάϛασιν, quam aliter atque aliter limitârunt Veteres. Audiamus, ſi placet, quos de hâc re adducit authores & ſententias, *Cenſorinus*. *Hunc* cap. 18
Annum Magnum Ariſtarchus putavit eſſe annorum vertentium duûm millium quadringentorum octoginta quatuor: Aretes Dyrrachinus, *quinque millium quingentorum quinquaginta duorum:* Heraclitus & Linus, *decem millium octingentorum:* Dion, *decem millium octingentorum octoginta quatuor:* Orpheus, *centum millium viginti.* Caſſandrus, *tricies ſexies centum millium: Alii verò infinitum eſſe, nec unquam in ſe reverti exiſtimârunt.* Qui plures in hâc re opiniones & ſententias ſcire deſiderat, adeat *Plutarchum*, *Stobæum*, *Ciceronem*, alioſque, quos, ne nimiùm laxetur orationis contextus, non ſuperaddo.

Ab his ſatis patet, parum conveniſſe inter antiquos de ſpatio aut menſurâ Anni Magni; conveniſſe tamen inter omnes de formâ & ratione generali hujus anni, nempe quod ſit quædam ἀποκατάϛασις motuum cœleſtium, ſive reditus Fixarum & Errantium ad eundem ſitum & poſitionem, quam in mundi exordio habuerunt. Hoc autem malè interpretati ſunt Veteres, cum hunc ſitum renovatum

vatum aſtrorum ad fictos quoſdam cœlorum motus aut motuum evolutiones retulerunt. Res aliunde pendet, nec tam operoſo molimine opus eſt ad eam explicandam, ſi Theoriæ noſtræ ductum ſequamur; Eſto Annus Magnus reditus & reſtitutio cœlorum, ſive Fixarum & Errantium, ad eundem ſitum & poſitionem quam habuerunt in Mundi exordio: Ex hoc ipſo non difficile erit ipſius veram notionem exponere. In ſecundo Libro hujus Theoriæ notavimus, motus cœlorum in exordio mundi fuiſſe uniformes; peractóſque omnes, tam Fixarum quam Planetarum, ſuper unum & eundem Polum, nempe Eclipticæ: Et cùm in hunc ſitum & formam redierint iterum Cœli & Cœlorum motus, *Annus Magnus* erit, & magna ἀποκατάςασις. Dicimus autem hoc eventurum eſſe, inſtante fine mundi, vel ſub ipsâ conflagratione: Saltem ſi nos rectè Philoſophamur.

Hæc eſt noſtra Anni Magni explicatio; nova quidem, ſed conceptu facilis: Et fundatur in rerum naturâ, reſpondetque illi motuum cœleſtium redintegrationi, quæ per hunc Annum ſemper ſignificari ſolita eſt. Fruſtrà confugerunt alii ad neſcio quos motus retrogrados Firmamenti, & Planetarum: & ingentes calculos finxerunt ad hos metiendos; Fruſtrà inter aſtra quæritur, quod ſub pedibus jacet; Totum hoc negotium pendet à ſitu Telluris noſtræ, recto vel obliquo; Et cum Tellus reſtituetur ad ſuum ſitum rectum, quem habuit ab initio, eo ipſo reſtituentur omnes Cœli ad motus ſuos uniformes, quales ab initio habuerunt. Dico autem Tellurem in hunc ſitum reſtitutum iri ſub incendio univerſali, atque eâ reſtitutione compleri Annum Magnum.

Plura

Plura autem indicio esse possunt, nos incidisse in veram explicationem hujus Anni; non tantum quòd cæteræ explicationes motibus fictitiis nitantur, aut motuum periodis: Sed etiam quòd enormes sint, & non adaptentur hujus Mundi curriculo. Antiqua doctrina Anni Magni, prout ex *Platone*, *Aristotele*, *Cicerone*, aliisque patet, ad notandas Mundi Cataſtrophas adhiberi solita est, ipsiusque renovationes sive ἀποκαταστάσεις: Et cùm hoc intelligendum sit de mundo sublunari, (nam Magni Universi nemo novit fata, neque vasta, quibus coercentur, temporum spatia) cujus Cataſtrophæ sunt *Cataclysmus* & *Conflagratio*, horum intervallum metiri debet annus magnus: eoque finito, ἀποκατάστασις debet incipere. Cúmque harum notarum utrique respondeat explicatio noſtra, dissidentibus omnibus aliis, ea pro verâ & genuinâ meritò haberi possit.

His ità expositis circa Annum Magnum, ultimò dispiciendum est, si quid periodus illa conferre poterit ad finem mundi dignoscendum. Ego quidem nihil hinc lucis oriturum esse video: & qui ex hoc anno mundi terminum investigant, ignotum per ignotius mihi quærere videntur. Licet enim aliquo modo cohæreant, cùm tamen hujus anni spatium in notis mensuris ignotum sit: quot scilicet annis communibus, quot seculis, aut quot millenniis constet, indicare non potest simplicem mundi durationem, licet eam adæquare supponatur. Quare, invitus fateor, nos hactenùs mulsisse silices, quod aiunt: nihil exprimere potuisse ex his rationibus Physicis aut Astronomicis ad indagandum tempus excidii mundani. Ad Oracula & rationes Propheticas jam accedendum esset:

sed

ſed ne nimiùm excreſceret hoc caput, ea potiùs ſeorſim in ſequenti tractabimus.

CAP. V.

De calculis Propheticis, cujuſcunque ordinis: Exoticis aut Sacris: iisq; Hebræis aut Chriſtianis. Ex his nihil præcisè definiri poſſe, quoad Mundi exitum.

ANguſti ſunt limites intellectûs humani, Latiſſima autem voluntas & deſiderium ſciendi; Neſcimus quid Veſper vehet, quid dies craſtinus: cupimus tamen avidis oculis uſque ad finem mundi proſpicere. Cùm verò neque à Terrâ, neque ab Aſtris: neque à Phyſiologiâ, neque ab Aſtronomiâ, ut jam vidimus ex præcedente capite: neque ullis modis naturalibus, hanc ſcientiam aſſequi liceat, ultimo loco ad vaticinia & Oracula confugiendum eſt; ut ea, quæ nobis Natura negavit, benigniori numinis afflatu addiſcamus.

Calculi Prophetici de fine Mundi, ſunt vel *Exotici*, vel *Sacri*. Exoticos appello, qui inter Gentes reperiuntur: quales ſunt Sibyllini; Sacros, qui inter Judæos aut Chriſtianos; Oracula Sibyllina, ut inde exordiar, non multum apud me authoritatis

tatis habent aut ponderis: ea ſcilicet, quæ jam ſuperſunt, atque omnium manibus verſantur. Non quod ſenſu vacua aut futilia eſſe exiſtimem, ſed alia prorſus, tam ab antiquis Sibyllinis, quæ Romani Imperii mundique fata cecinerunt: quàm à ſecundis Sibyllinis: quæ, licet alterius eſſent & ſequioris originis, natales Meſſiæ præceſſiſſe videantur. Hæc autem, ex quo compoſita fuerunt, diverſis modis interpolata aut reficta, adeò faciem mutarunt, ut jam pro tertiis Sibyllinis haberi poſſint. Decurſum & durationem mundi diſtribuiſſe videntur in decem ætates, atque decimam illam ſive ultimam pro fœliciſſimâ habuiſſe, & quâdam *aureâ redivivâ*. Eſto: Cùm autem harum ætatum nullam certis notiſque menſuris incluſerint aut definierint, quî poteſt dignoſci, in quotâ earum jam verſemur: quando ſimus ultimam ingreſſuri: & ſintne omnes inter ſe æquales necne? His autem ignotis, iſtorum temporum exitum, totamque ſeriem, neceſſe eſt, ignoremus.

Prætereà, nonnulli ætatem decimam de temporibus Meſſiæ interpretantur; & cùm jam effluxerint ſupra mille pluſquam ſexcenti anni, ex quo venit Meſſiah, necdum finita ſit illa ætas, neque illius modum, neque præcedentium, definire licet; ut enim huic pares eſſent præcedentes ætates, non patitur mundi noſtri Chronologia: & ſi inæquales ſint, de ſummâ conſtare non poteſt. Ego quidem per ætatem decimam Sibyllarum, *Millennium Beatum* intelligo: Cum *magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo*, atque mundi primævi & priſtinorum temporum renovabitur facies; De quâ re in ſequenti Libro. Utcunque ex hâc aut illâ interpretatione, manet adhuc incertus & indefinitus mundi perituri computus.

Quoad prophetias Hebraicas, excidit illa *Henochi*, cujus meminit *Judas Apoſtolus*, quæque, ex ibidem dictis, ad mundi excidium pertigiſſe videtur. Inter reliquas, celebris eſt, ſed minoris, quàm altera, authoritatis, illa *Eliæ*, de *ſex Millenniis*, quibus mundi curſum metitur. Idque eo ordine & diſtributione, ut ex his millenniis ſint Duo millia, *Inane:* Duo millia, *Lex:* Duo millia, *Dies Meſſiæ:* Ita enim efferri ſolet Traditio domûs *Eliæ*, ſive illud oraculum Judaicum, שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שנו אלפים ימות המשיח. per *Inane* autem intelligunt tempus ante Legem: cætera ſunt clara & ſatis nota.

2. 14, 15.

Cum verò hæc dicitur Traditio Domûs *Eliæ*, non intelligo *Eliam Thesbitam*, ſed Doctorem Rabbinicum: ita tamen ut hoc nihil detrahat authoritati hujus Vaticinii; quod in hâc Scholâ *Eliæ* Rabbini, non prolatum primò aut excuſum, ſed conſervatum eſſe ſuppono. Et ſi tempore *Judæ Apoſtoli* ſuperfuerint traditiones inter Judæos ab *Enocho* uſque deductæ, quid mirum, ſi tempore hujus *Eliæ*, qui vixiſſe fertur ducentis annis ante natum Chriſtum, reſtarent ab Eliâ Thesbitâ derivata dicta vel Oracula; cum is vixerit poſterior Enocho per multa ſecula, ideoque ex utraque parte minus eſſet intervallum. Utcunque, conſtat, ab antiquiſſimis Eccleſiæ Chriſtianæ patribus celebratam fuiſſe & probatam hanc computationem de *Sex millenniis* temporis mundani; non tam, opinor, propter ipſius traditionis authoritatem, quàm quòd eam in *Hexamero*, in ratione *Sabbathi*, aliiſque præfigurationibus typicis fundari crediderint. Ex his teſtimoniis, ut fidem ei faciamus, operæ pretium erit unum atque alterum in medium proferre.

Sanctus

Sanctus *Barnabas* in Epistolâ suâ Catholicâ hunc computum sex-millennem asserit probatque, *cap.* 15. de *Sabbatho.* Ubi, cùm verba *Mosis* de Sex diebus quibus Deus consummavit cœlum & terram, & de Septimo die quo requievit, repetiisset, subdit, προσέχετε, τέκνα, τί λέγει, τὸ συνετέλεσεν ἐν ἓξ ἡμέραις· τοῦτο λέγει, ὅτι συντελεῖ ὁ Θεὸς κύριος ἐν ἑξακισχιλίοις ἔτεσι τὰ πάντα, ἡ γὰρ ἡμέρα παρ' αὐτῷ χίλια ἔτη· αὐτὸς δὲ μαρτυρεῖ, λέγων, ἰδοὺ σήμερον ἡμέρα ἔσται ὡς χίλια ἔτη· ἐκὼν ἐστέον, τέκνα, ἐν ἓξ ἡμέραις, ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἔτεσι συντελεσθήσεται τὰ πάντα. *Attendite, Filii, quid dicit, consummavit in sex diebus; Hoc dicit, quia consummabit Dominus Deus omnia in sex millibus annorum. Dies enim, apud illum, mille anni sunt. Ipse hujus rei testis est, dicens, ecce hodiernus dies erit tanquam mille anni. Unde scire debetis, Filii, in sex diebus,* Ps. 89. *id est, in sex millibus annorum consummabuntur omnia.*

Hunc Apostolum sequitur *Irenæus*, & quoad rem & rationem rei, his verbis: *Quotquot enim diebus* Li. 5. c. 28. *hic factus est mundus, tot & millenis annis consummatur. Et propter hoc ait Scriptura Geneseos, & consummata sunt cœlum & terra & omnis ornatus eorum. Et consummavit Deus in die sexto omnia opera sua, quæ fecit, & requievit in die septimo ab omnibus operibus suis, quæ fecit. Hoc est & antefactorum narratio, quemadmodum facta sunt: & futurorum prophetia. Si* Ps. 90. 4. *enim dies Domini quasi mille anni: in sex autem diebus consummata sunt quæ facta sunt: manifestum est, quoniam consummatio ipsorum sextus millesimus annus est.* Et in suæ Sententiæ complementum interpretatur *Sabbathum* de Beato millennio, *cap.* 30. ubi de adventu Domini loquens, ait, *Adducens justis Regni tempora: hoc est, requietionem, septimam diem sanctificatam.*

cap. 29 ult. *catam.* Denique, *Diluvium ignis* mundo ſuperventurum eſſe ait, propter *ſex millium* annorum peccata.

Eodem modo arguit, & ejuſdem rei teſtis eſt *Lactantius* in ſuis *Inſtitutionibus*, cap. 14. l. 7. his verbis: *Sciant igitur Philoſophi, qui ab exordio Mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum: quo numero expleto, conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari. Cujus rei argumentum prius eſt enarrandum, quo ratio eluceſcat. Mundum Deus, & hoc rerum naturæ mirabile opus (ſicut arcanis Sacræ Scripturæ continetur) ſex dierum ſpatio conſummavit, diemque Septimum, quo ab operibus ſuis requieverat, ſanxit.---Ergo quoniam ſex diebus cuncta Dei opera perfecta ſunt, per ſecula ſex, id eſt, annorum ſex millia, manere in hoc Statu mundum neceſſe eſt. Dies enim magnus Dei mille annorum circulo terminatur; ſicut indicat Propheta, qui dicit, Ante oculos tuos, Domine, mille anni, tanquam dies unus.* Et rurſus; *quoniam perfectis operibus requievit, die Septimo, eumque benedixit; neceſſe eſt ut in fine ſexti milleſimi anni malitia omnis aboleatur è terrâ, & regnet per annos mille juſtitia: ſitque tranquillitas & requies à laboribus, quos Mundus jam diù perpeſſus eſt.*

Hunc computum myſticum ſequitur etiam Sanctus *Cyprianus*, & primos ſeptem dies in diſpoſitione divinâ ſeptem annorum millia incluſiſſe dicit. Verba ipſius hæc ſunt: *Quid verò in Maccabæis ſeptem fratres, & natalium pariter & virtutum ſorte conſimiles, ſeptenarium numerum ſacramento perfectæ conſummationis implentes: ſic ſeptem fratres in martyrio cohærentes, ut primi in diſpoſitione divinâ ſeptem dies annorum ſeptem millia continentes.* Et ad eundem calculum

Exhort. ad Mart. c. 11.

culum ſexmillennem manifeſtò reſpicit in præfatione ad hunc tractatum, ubi Antichriſti & conſummationis rerum meminit.

His addamus, ſi placet, *Hieronymum: Qui, in Epiſtolari expoſitione Pſalmi* octogeſimi noni, ad *Cyprianum*, eandem tuetur ſententiam, his verbis: *Ego arbitror ex hoc loco & ex Epiſtolâ, quæ nomine Petri inſcribitur, mille annos pro uno die ſolitos appellari: ut ſcilicet, quia mundus in ſex diebus fabricatus, ſex millibus tantum annorum credatur ſubſiſtere, & poſteà venire ſeptenarium numerum, in quo verus exercetur Sabbatiſmus.* Ad eandem ſententiam reſpicit in ſuo *Commentario* ad quartum Caput *Micheæ*: cum ſexti millennii horam noviſſimam, tempus eſſe ait *fidei Gentium.* Denique Sanctus *Auguſtinus*, etſi opinionem millennii aliquo modo repudiet, tamen computum ſexmillennem pro duratione mundi, amplectitur: unde *Mille Annos Apocalypticos* de ſexto millennio intelligit, quod tunc effluere credebat, & in ſeptimo Sabbathum ponit, his verbis: *Iſta res agitur in ſexto annorum milliario, tanquam ſexto die, cujus nunc ſpatia poſteriora volvuntur: ſecuturo deinde Sabbatho, quod non habet veſperam: Requie ſcilicet ſanctorum, quæ non habet finem.* Plures authores non addam, ne nimius ſim; ſed inter Orthodoxos obtinuiſſe hanc ſententiam conſtare videtur ex authore *Reſponſionum* ad *Orthodoxos* apud *Juſtinum*, cum *Quæſtioni Septuageſimæ primæ*, de hâc re inſtitutæ, ità reſpondet, Ἐνεστι διὰ πολλῶν γεγραφικῶν φωνῶν τεκμαίρεσθαι, ἀληθεύειν τὺς λέγοντας ἑξακισχίλια ἔτη εἶναι τὸν χρόνον τῆς παρόσης τοῦ κόσμου συστάσεως. *Ex multis Scripturæ locis licet conjicere, eos non aberrare qui dicunt ſexies mille annorum præſentis mundanæ compagis ætatem fore.* Juxta dictum *Gregorii Magni*, *ſex diebus mundus conditus eſt, ſex ætatibus conſummatur.*

Epiſt. 139.

De C. Dei l. 20. c. 7.

In cap. 9. l. 1. Reg. ver. 1. edit. 1540.

Hæc

Hæc de Judæis & Chriſtianis; ſed ad Gentes etiam manâſſe videtur hæc Prophetia, aut traditio, aut doctrina myſtica: idque ex eâdem ratione *Hexameri* & *Sabbathi.* Citari ſolet verſus *Orphei* de fine mundi, in ſextâ, ut ait, generatione: Ἐκτῇ δ' ἐν γενεᾷ καταπαύσειε κόσμου ἀοιδῆς. *Suidas* author eſt, (voce τυῤῥηνία,) ſapientem Tyrrhenum docuiſſe, Mundum permanſurum eſſe ſex millennia, & conditum fuiſſe in ſex millenniis. Ubi dies Moſaicos, qui typi erant futurorum millenniorum, in millennia etiam convertit. *Clemens Alexandrinus* notat Diem ſeptimam ſacram fuiſſe tàm Græcis quàm Judæis, ob mundanam revolutionem. Τὴν ἑβδόμην ἱερὰν οὐ μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἴσασι· καθ' ἣν ὁ πᾶς κόσμος κυκλεῖται· ζωογονουμένων καὶ φυομένων ἁπάντων. *Septimum diem eſſe ſacrum non ſolum ſciunt Hebræi, ſed etiam Græci; ſecundum quem fit totius mundi revolutio, rebus cunctis naſcentibus & ad vitam reductis.* Eodem modo *Septenarium* τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ait *Philo Judæus.* Denique, nullam video rationem ſolidam cur numerum ſeptenarium tanti fecerint Antiqui, & pro *ſacro* habuerint, niſi ad mundanæ revolutionis Myſterium referatur. Sed de his ſatis.

Strom. 5.

De mund. opif.

Vides hanc doctrinam de ſex-millenni mundi termino latè ſparſam fuiſſe: Et præter vim ipſius traditionis, antiquiſſimæ & ferè univerſalis, multùm ei authoritatis conciliâſſe Patres Chriſtianos; cum illi, paritèr ac Judæi, in *Hexamero* & *Sabbatho* fundari eam ſtatuerint. Rem hoc ferè modo deducunt; Conſtat, Sabbathum typicè denotare *Sabbatiſmum*, qui Dei populo reſervatur in fine mundi: cui conſequens & conforme eſt, ut *Hexameron*, ſive ſex dies præcedentes Sabbathum, mundi decurſum atq; integrum

Heb. 4.

Vid. l. ſeq. c. 5.

integrum ſpatium denotent; Quare ſi deprehendi poſſit quantum temporis intervallum reſpondeat *Diei*, hîc myſticè ſumpto, facili additione conſtaret de ſummâ temporis mundani; Hunc autem Diei valorem myſticum eliciant Patres ex dicto Prophetico, *Pſal.* 90. 4. Et ex *Apoſtolico*, 2 *Pet.* 3. 8. *Dies unus apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies unus.* Unde ſex diebus, juxta hanc interpretationem, reſpondent ſex millennia, quæ mundi ſpatium comprehendere debent.

Fatendum eſt has rationes, aptas licet, & concinnas ſuo modo, non tamen eſſe irrefragabiles; ſed pariter fatendum eſt, in Prophetiis nondum completis rarò tales reperiri. Quòd *Sabbathum* nobis indicet *Sabbatiſmum*, ut dubitare non poſſim, facit Commentarius *Pauli* ad *Hebræos*; ſed *Dierum* interpretatio minùs mihi certa videtur; eò tamen alluſiſſe dictos authores ſacros, ex amborum conſenſu & conſpiratione in eâdem *Diei* interpretatione, faciliùs creditur. Utcunque, ſi pro hypotheſi ſumatur hic calculus Sex-millennis, nihil video, aut in naturâ externâ, aut in rebus humanis, aut denique in Sacris Literis, quod ei opponi aut refragari poſſit.

Succedunt ultimò Vaticinia Chriſtiana: Quorum multa in Apocalypſi Sancti *Johannis* ad mundi finem pertingunt: ſed hiſtoricè, ut ità dicam, non chronologicé. Nullus enim datur calculus prophetico-chronologicus in monumentis Chriſtianis, qui, ex communi interpretatione, ad mundi conflagrationem extenditur. *Sigilla*, *Tubæ*, *Phialæ*, aliáque Apocalyptica, pertingunt quidem ad finem mundi, ſed nullam habent adjunctam temporis notam aut menſuram, quâ id ſpatium metiri liceat.

Alia

Alia quidem chronologiam ſuam ſecum gerunt, & temporis intervallum, quod occupant, aut apertè aut propheticè exprimunt, ut *Calcatio Sanctæ Civitatis*, per *quadraginta duos menſes*, Apoc. 11. 2. *Teſtes* obluctantes Antichriſto, *Diebus mille ducentis ſexaginta*, Apoc. 11. 3. *Fuga mulieris in Deſertum*, per totidem dies, ſive per *Tempus & Tempora & dimidium Temporis*, Apoc. 12. 6. & 14. Denique *Beſtiæ adverſus Sanctos Bellum*, itidem per menſes quadraginta duos, *Apoc.* 13. 5. Hæc, ut vides, tempus exprimunt, ſive temporis intervallum, quod occupant; Idque, ni fallor, in his omnibus æquale eſt, ſi non prorſus idem. Hæc autem Vaticinia ad ſupremum mundi exitum haud pertingere creduntur: aut ſi eò pertingant, vel proximè accedant, tamen propter ignotum aut indefinitum cujuſque principium, ignoratur etiam finis: licet de ſpatio temporis intermedii conſtet. Ità ignoto tempore ortûs *Beſtiæ Apocalypticæ*, ignoratur etiam tempus ipſius interitûs: licet annorum imperii ſui ſummam habeamus. Et ſic de reliquis. Quare hæc vaticinia non niſi hypotheticè mundi terminum aut appetentem finem ſubindicant: atque illas hypotheſes, de *ortu Antichriſti* ſcilicet, de *prædicatione Teſtium*, cæteraſque, ſi hîc examinarem, planè nimius eſſem, & prolixâ digreſſione importunus. His igitur ſuperſedeo. Et cum hujuſmodi ſint omnia Oracula Chriſtiana, quæ finem mundi reſpiciunt, ut ex iis nihil concludi poſſit ſine ratiociniis quibuſdam & argumentorum catenis, quibus hoc loco non eſt immorandum, de his, aliiſque id genûs prophetiis quibuſcunque, hæc dixiſſe ſufficiat.

Superſunt tantùm ſigna quædam examinanda, ſi fortè ab illis quæſitum mundi terminum deſignare liceat.

liceat. Signa autem adventûs Christi & excidii mundani distingui solent in proxima & remota. Pro remotioribus habentur *Prædicatio Evangelii* per totum terrarum orbem, & *conversio Judæorum* ad fidem Christianam. Quoad primum, aut dudùm facta est illa prædicatio, aut nondum facta est: Et utrovis horum supposito, nequit hodiè definiri, ex hoc signo, quando futurus est mundi exitus. Quoad conversionem autem Judæorum, cum ea nondùm facta sit, ad hunc computum nihil conferre potest. Adventus *Antichristi* & *Eliæ* ab aliis numerantur inter hæc signa; sed cùm mihi persuasissimum sit, aut dudùm venisse Antichristum, aut Apocalypsin *Johannis* inanem esse Librum vel inexplicabilem, ab indiciis ingruentis occasûs Antichristi potiùs sumenda sunt indicia de fine mundi, quàm à futuro ipsius adventu. Et quoad *Eliam*, modò veniat, non erit utcunque adventus ipsius μετὰ παρατηρήσεως, cum observatione & pompâ: non geret nomen aut habitum *Eliæ*, nec se eundem esse dicet qui Ignem olim cœlo deduxit, vivusque ascendit in cœlum igneo curru; nec se tandem rediisse toti mundo ignem allaturum. Aderit forsan Christi aliquis præcursor cœlestis, qui doctrinam Christianam novo jubare illuminans, dissipabit minuta illa discrimina quæ Christianos alios ab aliis distrahunt, & in partes secant: ut, unitis omnibus Christi fidelibus, cæteri Antichristiani gregis in pabulum ultricis flammæ cedant. Sed hæc nondum evenêre. Denique, Signa propiora vel proxima perituri mundi sunt illi motus & tumultus naturæ, laborantis & quasi in extremis agentis; ut motus Terræ, fremitus maris, coruscationes ætheris, Syderum obscurationes, & hujusmodi, quæ Mic. 4. 5, 6.

futura memorant Sacræ Literæ ante mundi occaſum. Hæc ſeorſim ſunt explicanda alio loco, ubi agitur de cauſis Incendii, quod præcedent proximè hæc prodigia tanquam præcones: atque mundum jam jam ruiturum altâ voce clamabunt.

Hæc de Vaticiniis aut Signis, quibus judicium ferri ſolet de futurâ mundi ætate. Sed quantulum eſt, quod ex his erui poteſt? Progrediente tempore plura docebimur; eò enim clariora ſunt, quo completioni propiora, Vaticinia; utpote quorum lux exoritur inſtar Solis, ſemper præeunte crepuſulo. Nunquam verò mundi finem aut Chriſti adventum licebit prædicere inſtar Eclipſis, ad minuta & ſemiminuta: *Horam* illam, aut *diem*, aut *annum*, nemo novit; atque eo, quo nos ſumus, tempore, Qui ultra ſeculum non erraverit, probè ſubduxit calculos. Quod ſi viderimus ruere, intra unum aut alterum annum, Imperium Ottomanicum, (Væ ſecundum Apocalypſeos) &, eodem tempore, aut citiùs reſurgere Teſtes: auferetur Velum Prophetiæ Apocalypticæ: & in quâ, aut quotâ ipſius parte jam verſamur: Quid, quantumque peragendum ſupereſt, apertè & quaſi facie ad faciem intuebimur.

Apoc. 11. 14.

CAP.

CAP. VI.

Ingreſſus ad explicandas Cauſas Conflagrationis. Nodus argumenti proponitur, & expeditur primùm modo generali. Cauſæ ſuppoſititiæ Incendii removentur: Quales ſunt Appropinquatio Solis ad Terram, & Ignis Centralis eruptio.

ÆQuis lentiſque paſſibus propè ad argumenti culmen jam delati ſumus: Hîc ſummam materiam capeſſimus, & ingredimur ad explicandum cauſas & modos futuræ Conflagrationis Cœli & Terræ, quantum viribus noſtris id aſſequi licebit. In hâc parte argumenti, difficillimâ & maximè operoſâ, penitùs ſiluerunt antiqui; Mundum exuſtum iri tandem, atque vi ignis periturum eſſe aſſeruerunt plurimi: ſed ex antiquâ famâ & traditione, non ex vivis rationibus. Sed quid dico Authores *antiqui*: neque recentiores aut hodierni hoc ſibi penſi dederunt, ut exquirerent diligentèr, ſitne *poſſibile* vel *impoſſibile* ut hæc rerum compages igne diſſolvatur: Et, ut fieri poſſit, vel non poſſit, ex quibus id pendeat. Hæc tamen, opus eſt, ut diſcutiantur; non ut monſtremus hujus incendii cauſas neceſſarias, quæ ſuâ ſponte & à ſeipſis determinatæ

hoc efficerent: Neque enim ſuppetunt in naturâ tales cauſæ, ſed ut modum oſtendamus, quo vires, quæ in naturâ latent, cùm Deo placuerit, excitatæ, Terram, ipſiuſque opera, invaleſcente igne, obruere, diſſolvere, liquefacere poterunt.

Ut hoc examini ſubjiciatur, proponendus eſt nodus Quæſtionis: qui, ni fallor, in eo ſitus eſt, Quòd non tantùm deſint cauſæ tantæ conflagrationis, ſed etiam eidem obſtare videatur hodierna rerum natura & conſtitutio: cùm tantillum ſit materiæ igneæ, atque tantum aqueæ, in his Cœlis & in hâc Terrâ. Oceanus occupat dimidiam Terræ ſuperficiem: Latus & profundus aquarum theſaurus. Fluvii ubique ſparguntur per terrarum orbem: quorum nonnulli, inſtar fretorum ſunt, magnitudine: atque omnes ſimul collecti immanem vim aquarum continent. Denique, in locis ſubterraneis & cavitatibus terræ ſunt ingentia aquarum receptacula. Quæ omnia, ſi unà conferas, cum tam parum ſit ignis conſpicui in elementis noſtris, ſatis eſſe videantur ad tuendum hunc globum ab incendio.

Prætereà, in terrâ ipsâ, ſive parte aridâ hujus globi, multa ſunt corpora, multùm materiæ, quæ ad incendium nihil conferet: multùm, quæ flammis progredientibus reſiſtet. Non omne ſolum ignis pabulum eſt: Varia ſunt terrarum genera, lutoſa, cretacea, aliaque, quæ non ardent. Saxa prætereà, Scopuli, & montes lapidoſi, tanquam propugnacula mundi noſtri, ingruentem hoſtem ſiſtent & repellent. Denique, ſi regiones calidas & temperatas corripiet & vaſtabit ignis, opem ferente inimico Sole: utcunque regiones quæ jacent extra Solis vias, Zonæ frigidæ & terræ circumpolares incolumes erunt; ubi gelu perpetuum, & æternæ nives,

nives, & venti frigidiſſimi, nihil illis metuendum eſſe videtur, ne igneſcant. Hæc omnia expendentibus, difficile erit extorquere fidem, quoad futuram orbis terrarum conflagrationem.

Eſt dignus vindice nodus, ut Deus interſit. Ut, quod ipſe molitus eſt opus, non ſine ipſius numine pereat: neque ruat ad interitum ſuâ ſponte natura, ſed ipſo jubente: Cúmque Deo viſum fuerit, ut accedant diſpoſitiones illæ ad igneſcendum, quarum capax eſt Terra, non tam à fide aut ratione aliena videbitur ipſius conflagratio. Hodiè autem ſi admotus eſſet ignis ad corpus Telluris in mille ſimul locis, parum aut nihil efficeret; oportet enim ut præparetur materia in futuri ignis ſomitem, & cauſis præviis ad concipiendas flammas diſponatur. Quare fieri vix poteſt, ut, hoc loco, expediatur hic nodus omni ex parte: donec adductis & expoſitis ſingulis cauſis, quæ ad hoc incendium generale concurrent, quam partem aget quæque, & quo ordine, viderimus. Intereà quoad illam aquarum copiam, quâ orbem noſtrum contra vim ignis ſatis muniri ſentiunt, ſupponunt omnes, tàm Philoſophi quàm Theologi, Squalorem & ſiccitatem immodicam præcedere debere hanc conflagrationem; ſiſtentur imbres Cœli, areſcent fontes & flumina, exiccabitur Terra, omni humore exhauſto; Hæc erunt *initia* malorum, atque hæc fieri poſſe nemo non concedet. Dein quoad aquas ſubterraneas, ſubſident in ima barathra, procul à ſuperficie Telluris. Sed quoad Oceanum, quo modo, & quibus gradibus, abſumetur: deſiccatis primùm ſinibus & fretis, aut in ſtagna converſis: dein magno ipſius corpore variè mutato & imminuto, nimis operoſum eſſet hîc enarrare; Hoc itaque ſeorſim in ſequentibus explicabitur. Cap. 9.

Deinde

Deinde quoad partem non-aqueam Telluris, quæ *Arida* dicitur, ipſiuſque Supellectilem, Hæc parùm obſtarent igni, ſed eundem potiùs progredientem paſcerent & propagarent. Sylvæ, Frutices, Segetes, Prata: dein ædes, pagi, oppida, urbes, longa præeunte ſiccitate, facilè ignem concipiunt & conſumuntur. Et quoad ipſum corpus Terræ, notandum eſt, omnem materiam terreſtrem, aliquâ ratione, ignis viribus ſubjici: incaleſcere, ardere ſuo modo, & contigua accendere; Aliam autem eſſe proprium ignis fomentum, aliam non; Quod admoto igne accenditur, ignemque conceptum retinet fovetque uſque ad ſui conſumptionem, id propriè dicitur pabulum aut fomentum ignis; ſive in flammas erumpat, ſive tacitè ardeat. Hujuſmodi pabula ſunt, pinguia omnia, ſive fumi halituſque ſint, ſive liquores, ſive corpora ſolida: ut multæ terrarum & rerum foſſilium Species. Dein Lignea omnia, Herbacea & Graminea, cùm exiccantur. Denique nitroſa, aliaque, cùm debitâ miſtione temperantur. Cætera autem, quæ non ſunt propriè ignis fomentum, quòd ſibi permiſſa refrigeſcant, neque accenſa ſe conſumant, ut lapides & ſaxa, metalla omnia, & quædam mineralium & terrarum genera: Hæc, inquam, calorem nihilominùs recipiunt retinentque: ac ubi penitùs ignita fuerint, omnium vehementiſſimè urunt. Ita fuſis metallis quid ardentius? quid fortiùs urit aut graviùs? Et mineralia paritèr, quæ funduntur, vehementer igneſcunt. Quoad ſaxa autem & lapides, vi ignis tranſmutantur in calcem & in materiam fuſilem & metallicam, unde fuſorum metallorum inſtar, ſæviunt. Denique quoad terrarum genera, quæ ignem non concipiunt, ut lutum, argilla, aliáque,

áque, igne tamen convertuntur, aut in lateres, aut in formam aliam lapideam: unde fiunt tandem fusilia instar cæterorum lapidum, & parem vim habent urendi & conflagrandi.

Vides igitur nullam esse materiam nostri Orbis, præter aquam, quæ non possit, suo modo, igneſcere; atque ipsa aqua marina, ut dicunt, si vincatur ab igne, eundem auget intenditque. Quoad verò regiones circumpolares, suo situ inaccessas igni, gelidâque & diuturna hyeme contra omnes ipsius impetus armatas: Notandum est, cùm partes Terræ habitabiles vastatæ fuerint, & extinctum genus humanum, in cæteris lentior esse possit progressus flammarum: Quarum irruptio maximè subitanea & vis maximè indomita fuisset quoad orbem Christianum; Quod verò, reditu hyemis diuturnæ versus polos, incœptum æstum extingui debere velint, id locum non habet ex nostrâ hypothesi; quoniam, flagrante mundo, mutabitur Situs Telluris: eoque mutato, nulla erit vicissitudo hyemis & æstatis. Denique ut verbo dicam, cum tantus fuerit totius Atmosphæræ fervor, omnis regio erit *Zona torrida*: Ventique, tàm in ductibus subterraneis, quàm in aperto aëre, in omnes partes, subter & supra terram, flammas cum impetu cogent & impellent.

Ab his paucis constare videtur, hodiernam naturam ignis viribus succumbere posse, modò præviis dispositionibus apparetur. Atque hinc mihi rectà pergendum esset ad explicandum rationes & modos illius incendii, nisi à re nostrâ esse ducerem, causas supposititias primùm amoliri: ut iis remotis, in reliquis minus sit errandi periculum. Futuri autem incendii duæ causæ gravissimæ & potentissimæ à nonnullis exhibentur, scilicet, Solis ad Terram

Appro-

Appropinquatio: atque *Ignis*, qui eſt in centro Terræ, *Eruptio.* En cauſas maximaram virium & momentorum: quæ, ſi centies major eſſet Tellus, facilè efficerent, ut, intus & in cute, tota excandeſceret & igneſceret. Brevi conficiunt rem ſuam qui his ſubſidiis ac inſtrumentis utuntur. Viderer mihi nimiùm favere argumento, vel proprio parcere labori, ſi nullas alias futuræ conflagrationis cauſas exquirerem. Licet enim, & Solem & ignem Centralem, aliquas partes in hoc opere habituros eſſe cenſeam, non tamen propterea oportebit eos excutere ſuis ſedibus, aut ordinem Univerſi perturbare.

Hæc prima hypotheſis reſpondet fabulæ *Phaëtontis*, Qui, cùm ſolis equos ignivomos malè regeret, ex nimiâ ad terras declinatione incendium invexit. Facit etiam ut reminiſcar *Eudoxi*, nobilis Philoſophi & Aſtronomi, qui ex nimio in Solem amore & admiratione, optabat, ut in ipſius viciniâ contemplabundus moreretur. Verba *Plutarchi* opponam, cùm non indigna ſint memoriâ: Ἔυδοξος δὲ ἤυχετο, παραστὰς τῷ Ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Eudoxus, Phaëtontis modo, comburi vovit, eâ lege, ut ante liceret, propiùs ad ſolem aſtanti, figuram & magnitudinem formamque Aſtri perdiſcere.* Ità morientur homines noviſſimi, ex hâc ſententiâ: Telluſque noſtra, inſtar Pyrauſtæ, ex amore lucis & ignis, Solem propiùs propiúſque circumvolitans, tandem correpta, exuretur. Sed miſſis Poëtarum fabulis, & Philoſophorum votis, quid Natura ipſa docet, videamus.

An ſuaviter vivi poſſit ſec. Epic.

Solem, jure Stellæ fixæ, immobilem hærere in ſuâ ſede, nemo jam neſcit; Et ſi propiùs accedunt Sol

&

& Terra, progreſſus & loci mutatio fit ex parte Terræ, non Solis; Sed cum tantundem ſit viæ ab utrovis termino ad utrumlibet, perinde eſt, ſive hunc, ſive alterum admoveris, modò diminuatur diſtantia; Illud igitur unicè quærendum eſt, Quo calculo, aut quâ ratione conſtat diminutum eſſe intervallum Solis & Terræ: aut diminuendum eſſe ante finem mundi. Diſpares ſunt ſententiæ *Ptolomæi*, *Albategnii*, *Copernici*, *Tychonis*, *Keplerî*, & aliorum, de Solis & Terræ diſtantiâ: Neque pro diſparibus, quibus vixerunt, ſeculis, Solem magis magiſque ad Terram inclinâſſe, ex eorum calculis conſtat: Quùm recentiores Aſtronomi, atque hujus ipſius ſeculi, Solem à Terrâ remotiorem ſtatuant, quàm Ptolomæus; ideoque ſpem faciunt nos liberatum iri ab incendio, quod à Sole appropinquante metuendum eſſet. *Keplerus*, in *Commentariis Martis*, ait, *Non eſt Sol vicinior* 230 *Semidiametris Terræ, non tamen infinitis abeſt: at inter* 700 *&* 2000. *nondùm videtur certus aliquis numerus demonſtratus.* Ad quæ verba, ità *Ricciolus*; *Quid ais, Keplere? inter* 700 *&* 2000. *Ego verò aio, ne inter* 700 *quidem &* 7000. *imò, nec fortè inter* 15000. Et reverà *Gottefridus Vendelinus* poſuit, pro diſtantiâ Solis mediâ à centro Terræ, Semidiametros Terræ 14656. Quin ipſe *Keplerus* alibi, ut teſtatur *P. Gaſſendus*, ſuum numerum ferè ad 14000. evexit. Vides igitur quàm parùm fidendum ſit his calculis, aut ſuppoſitæ Solis ad Terram, vel Terræ ad Solem appropinquationi.

Almag. l. 3. cap. 7.

Phyſ. ſec. 2. l. 2. c. 4.

Si Tellus propior eſſet Soli, minor eſſet ipſius orbita: minor anni circulus, & ſpatium temporis annui; niſi ipſiſſimâ eâdem proportione quâ decreſcit ipſius orbita, retardatum motum ſupponas; quod

tamen vix fieri poteſt ſine retardatione factâ in revolutione ſuâ diurnâ, qualem nullum percipimus. Prætereà, quantum accedimus ad Solem, tantum recedimus à Marte: cæteriſque ſuperioribus Planetis; Quis autem hoc intervallum dilatatum ſenſit? aut nos propiores eſſe, ex alterâ parte, Veneri & Mercurio, Planetis intermediis nos inter & Solem. Denique, ut hoc expediam, Hic modus inflammandi & comburendi Terram per admotionem ad Solem, futuræ mundi renovationi haud congruit. Quid enim Tellurem poſteà ex hâc viciniâ Solis retraheret? Et ſi maneret ibidem, magis magiſque indies ambuſta, aut ingens acervus cinerum, aut Globus vitreus, in Cœlo perpetuùm volutaret. Nos autem *Novam Terram, novoſque Cœlos expectamus, ſecundum promiſſum Domini:* Neque aliis cauſis periturum eſſe hunc mundum, quàm quæ, ut reviviſcat, facilè patientur.

Altera cauſa incendii mundani, *ex eruptione Ignis Centralis*, non magis mihi placet; Latere in medio Telluris ignis theſaurum, atque molem maximam, facilè credo; Hoc ſignificabat, apud *Romanos, Ignis Veſtalis:* Apud Græcos, *Prytoneia*: Apud Perſas, ſua *Pyrethria*; Hunc autem Ignem erupturum eſſe, fractis clauſtris & repagulis, ſub finem mundi, multa me impediunt, quo minùs credam. Hanc igneam maſſam involucro aliquo includi & circumambiri neceſſe eſt, aliter exiliret & diſſiparetur; Cùm enim ex ſuâ naturâ corpus ſit leviſſimum, Ignis, in loco infimo haud maneret, niſi incluſus & incarceratus. Prætereà, hujus carceris Parietes, oportet, ut ſint craſſi ſolidique; nam, cùm flammâ nihil ſit magis tenue & ſubtile, per majuſculos poros, tanquam per aperta oſtia, facilè exiret & evaderet.

deret. Æquum est igitur supponamus, hunc naturæ thesaurum undique validissimis claustris, & testâ quâdam metallicâ circummuniri: ut exire nequeat ignis nisi sensim & minutim: eluctando per angustas illas vias & meatus tenuissimos testæ metallicæ; ut in corpore nostro egreditur per cutem sudor, aut sudore tenuior halitus, non ruptâ cute.

Quod si verò ponamus, non solùm meatus illos laxari tempore incendii, quod facilè concedo: sed ipsos parietes disrumpi, Orbemque illum Adamantinum, Sacri ignis custodem, violari & diffringi, non modò malè peribit mundus noster, sed universa natura periclitabitur; Tellus enim, amisso hoc igne, quo libratur in æthere, ut in aquâ piscis, suâ aëris vesiculâ: Stationem suam inter Planetas desereret, relictoque suo loco & ordine, aut inter superiores, aut inter inferiores rueret. Cùm enim singuli Planetæ pro ratione suæ molis, ponderis, & soliditatis, suas circa Solem sedes capessant, propiùs aut remotiùs: amissâ hâc proportione & æquilibrio, novas, oportet, quærant sedes, novamque à Sole distantiam. Quod sine magnâ naturæ perturbatione, in Planetis præsertim inferioribus, contingere vix potest.

Prætereà, suppositâ hâc eruptione *Ignis Centralis*, non video inde sequuturum esse Telluris incendium. Si Tellus dehiscceret usque ad imum Centrum, & exiret ignis centralis, aut occursu Oceani & subsidentibus Aquis, extingueretur: aut, si, pervadens omnia, ad Summum Terræ emergeret, inde identidem Superiora petens, avolaret. Mihi etiam non constat tenuem illum atque liquidum ignem, qui in corde Terræ latet, idoneum esse deprædandis & consumendis corporibus hujus exterioris terræ: Quæ

forſan craſſiora ſunt quàm ut pabulo eſſe poſſint tam ſubtili flammæ.

Denique, ut verbo abſolvam, hanc eruptionem Ignis Centralis penitùs impoſſibilem eſſe duco in hodiernâ Terrâ. Ponamus, ex communi hypotheſi, Semidiametrum Terræ milliarium eſſe 3440. Quotam hujus partem eſſe velis hanc ignis centralis Sphæram, vel ipſius Semidiametrum? demus hujus ſemidiametro, ſi placet, vigeſimam partem alterius, ſive milliaria 172. quod tamen nimium eſſe fateberis: reſtant milliaria 3268. ſolidæ terræ nos inter & Ignem Centralem. Dico *ſolidæ terræ*: nam ubi deſcenderis unum atque alterum milliare ab exteriori Telluris ſuperficie, nullæ ſunt cavitates, aut hiatus, aut cuniculi: omnia clauſa ſunt, repleta, & compacta. Dic igitur quæ vis perrumpet tantæ craſſitiei vallum, atque montium & ſcopulorum pondera excutiet? Quæ cauſæ naturales fingi poſſunt huic operi pares: ſive extra terram, ſive intus? A vaporibus rarefactis in cavitatibus terræ, & à fumis & exhalationibus accenſis, proveniunt quandoque Terræ-motus: & ab his motibus & concuſſionibus fiunt aliquando hiatus & fiſſuræ ſoli; ſed quouſque pertingunt hæ fiſſuræ aut hiatus: quàm parùm ſunt profundæ ſi ad ſemidiametrum Terræ comparentur? Reperiuntur tantùm inter cavernoſa rudera exterioris terræ, hi tumultus; ſi deſcendas altiùs, nulla ſunt inania loca, nulli ſpecus aut latibula, in quibus cogi poſſunt vapores, aut magnis copiis congregari, ad moliendum aliquid contra naturam. Ultrà Seſquimillennium ſtetit primus orbis antediluvianus, ſive Telluris primigeniæ fornix: tenuis licet eſſet, unum aut alterum milliare craſſus, æſtuanti Soli expoſitus, & ſubtùs vaporibus

bus distentus; periculosæ conditiones, quæ, cùm omnes desint quoad terram interiorem, nihil nobis metuendum erit ab Ignis Centralis eruptione. Postremò id semper meminisse oportet, quod supra monuimus, ità demoliendam esse hanc Terram, ut resurgat: cùm ex doctrinâ Christianâ τὴν ἀποκατάστασιν expectemus.

Ad amovendum causas supposititias futuri incendii, hæc sufficiant. Hæreat usque in suâ sede uterque ignis, Solis & Terræ, Sacer & perennis: Ille mundi majoris cor & calor vivificus, Hic mundi nostri. Quemadmodùm verò cum corpus febricitat, à vehementiori cordis actione calor augetur, licet non inde orta sit febris causa: Ità in extremâ mundi febre, cum tota natura effervescit, solito vehementior erit, tam Solis, quàm ignis illius interni actio; eo modo quo dicetur in sequentibus. Sed in hos Socios totam mali causam rejicere iniquum esset.

CAP.

CAP. VII.

De Cauſis Conflagrationis genuinis. Incendii limites: Apparatus primus ad incendium generale, externus & viſibilis: Apparatus ſecundus occultior: Apparatus tertius.

AMputatis hoc modo cauſis ſuperfluis Incendii, effectûs etiam partes ſuperfluas & redundantes amputare oportebit: Ne tanto operi, & tam immenſo incendio, quale fingunt nonnulli, cauſæ genuinæ, quæ ſuperſunt, impares eſſe videantur.

Suprà monuimus, inſulſum eſſe, aut inſaniæ proximum, cùm de *Mundi exuſtione* agitur, id de magno Univerſo intelligere; Neque orbes cœleſtes hoc ſpectat, neque Fixas, neque Fixis viciniores nobis Planetas, ſed Mundum tantùm ſublunarem; Neque hunc totum, longè abeſt: ſed illam ipſius partem, quæ propriè dicitur Orbis habitabilis: Sive *Terram Exteriorem cum Cælo infimo.* Hi ſunt futuri incendii limites, ut fuerunt olim Diluvii; Nam eoſdem de-
2 Epiſt. c. 3. 5,6,7. diſſe limites videtur Sanctus *Petrus*, & eaſdem regiones, Incendio ac Diluvio. *Cæli & Terra*, inquit, *qui tunc erant, aquarum Diluvio perierunt. Cælum autem & Terra qui nunc ſunt, igni reſervantur.* Hodiernos Cœlum & Terram ſubſtituit eorum loco qui Diluvio perierunt, atque hos identidem perituros

turos esse ait igni, ut illi aquâ. Quare ex æqua interpretatione easdem mundi regiones utrobique designat, occupatas olim cœlo & terrâ pristinis, nunc hodiernis. Hunc sensum sequitur Sanctus *Augustinus*, aliique; non malè igitur monet *Estius* ad illum locum: *Qui ad cœlos superelementares referunt aut extendunt hanc conflagrationem, sive Theologiam consulas, authoritate destituuntur: sive Philosophiam, ratione.* Quoad partem posteriorem facilè me vadem præsto: *Errant* certè, qui sic statuunt, *nescientes rerum naturam.*

Non igitur ultra Cœlum infimum & Telluris Atmosphæram, ut dicitur, sæviet Incendium. Sed quousque deorsum, & in terræ viscera penetrabit? respondeo, eousque quò Diluvium; ad infimas, scilicet, abyssos, & profundissimas Terræ cavitates. Cùm verò nullam abyssum, aut Terræ cavitatem quamcunque, magno Oceano profundiorem esse existimem, Dico, ad profunditatem Oceani ubique descensurum esse illum ignem voracem: atque totum terrarum orbem, ad eandem profunditatem, in flammam, fumos, & cineres, conversum iri. Neque inferiùs Ignem progressurum esse puto, quandoquidem regio Subabyssina flagrare aut incendi non possit: tam ratione suæ materiæ, quàm quòd spiraculis careat, & inanitatibus, sine quibus ignis permanere diù non potest. Denique ad quid proficeret, consumptis jam Terrâ habitabili & ipsius operibus, in interiora cadaveris viscera sævire.

Intra hos limites, sursùm & deorsùm, ut mihi videtur, consistet incendium; Eoque redacto ad hos terminos, quasi ad Statum suum simplicissimum, supereſt, ut ad ipsius causas naturales investigandas, rectà pergamus. Quod tamen non ità intelligendum

dum est, ac si omnes ipsius causæ purè naturales essent; Sed, cùm natura Deum sequatur, aut ab ipsâ Sapientiâ divinâ constituta sit, Mutationum & vicissitudinum in mundo naturali, quas eadem sapientia fore decreverit, æquum est ut credamus, aliquas, aut causas aut dispositiones, in rebus ipsis parari & præcedere. Has dispositiones, si placet, quæramus: vel causas in naturalibus proximas: quibus supervenient, suo loco & tempore, siqua operâ & ministerio Angelico peragenda restant; Nihil enim dubito, his mundanis Catastrophis regendis & temperandis, celeres illos Dei ministros semper præesse & præsidere. Intereà, tenuitatis nostræ memores, nihil pertinaciter affirmemus: sed in re futurâ, &, suo modo, prodigiosâ, Qui optimè conjicit, optimus, & Vates, & Philosophus esto; Sed ad rem accedimus.

Primus naturæ apparatus ad hoc incendium, est externus & visibilis: Nempe illa copia ignis, aut materiæ ignitæ, in hâc terrâ, manifesta & omnium oculis exposita; ut in montibus ignivomis, in Lacubus sulphureis & bituminosis, & in omni fomite ardenti vel proximè inflammabili. Cum hujus mundi partes aliquas jam ardere videamus, aliasque in procinctu stare, ut, admoto igniculo, in flammas erumpant, futuri fati admonemur: Quo, cum Deus rerum laxârit habenas, & sequaci naturæ sua jussa dederit, Ignis Diluvio, ut olim Aquæ, orbis terrarum obruetur. Sed hujus primi apparatûs partes paululùm explicandæ sunt.

Quoad Montes ignivomos, his nihil habet terribilius hodierna natura: nihil quod magis percellit & terrorem incutit; Sive mugiant, & fremant intus, terramque concutiant; ut solent sæpenumerò: sive ruptis

ruptis fornacibus exæſtuent, flammarum globos & piceas nubes eructantes. Neque tantùm flammas & fumos eructant, ſed etiam moles metallicas, & ſemiuſta Saxa, & candentium favillarum nimbos, per vicinos agros, oppida, urbes, projiciunt. Quid dixi *per vicina loca*, in regiones longinquas, &, ſi vera eſt hiſtoria, tranſmarinas, torquent ſua ignita miſſilia. Diſponuntur autem diverſis locis & intervallis, per totum terrarum orbem, hujuſmodi montes ignivomi, tanquam milites Stationarii in ſuis præſidiis: ut eductis aliquando, junctiſque copiis, totam terram obruant & peſſundent. Sunt plures apud *Americanos*, in *Africâ* nonnulli, multi in *Inſulis Aſiaticis*, & nobiſcum non pauci in *Europâ*. Quum verò omnes percurrere non vacet, qui nobis proximiores ſunt, illos paululùm contemplemur. I. Acoſt. hiſt. Ind. l. 3 c. 24.

Credi vix poſſunt, quæ ab hiſtoricis narrantur de *Ætnâ* & *Veſuvio*; Quantum materiæ ignitæ evomant, quàm longè ejaculentur, & quàm indomita ſit iſtius materiæ vis, & ferè inextinguibilis. In noviſſimâ eruptione *Ætnæ*, quæ contigit anno Chriſti 1669. refert *Borellus* materiæ ignitæ molem æquâſſe paſſus cubicos 9383875o. Atque ex tribus partibus conſtitiſſe, parte glareosâ & metallicâ, quæ fluida erat: cujus moles æquabat ferè 6oooooo paſſus cubicos. Dein parte ruderosâ, non liquefactâ, ad paſſus cubicos 16ooooo. Denique arenæ maſsâ, ad paſſus 17913750. Præter ſpiſſos fumos, cineres, aliaſque minutias, & quicquid delatum fuit extra loci viciniam, aut ità diſperſum ut æſtimari & ad ſummam redigi non poterat. Irruit in mare illud flumen materiæ liquefactæ per ſexcentos vel mille paſſus, neque minùs latum erat intra mare, quàm longum: diúque ſe conſervavit, in mediis

aquis, in formâ liquidi ignis. Per terram verò, latitudine ſex aut ſeptem milliarium diffuſum erat, variè profundum, pro ratione loci, quandoque decem, duodecim, aut quindecim ulnas.

Hoc de recenti montis eruptione teſtimonium, fidem facit cæterarum hiſtoriis: quæ aliquid cognati habent, aut non minus admirandi. *Legimus apud eos*, inquit Sanctus *Auguſtinus*, *Ætnæis ignibus, ab ipſo montis vertice uſque ad littus proximum decurrentibus, ita ferviſſe mare, ut rupes exurerentur, & pices navium ſolverentur.* Ætnæ adjungit *Liparam*, *Oroſius*, idque fortioribus verbis. *M. Æmilio, L. Oreſte Conſulibus, Ætna vaſto tremore concuſſa exundavit igneis globis. Rurſuſque alio die Lipara Inſula, & vicinum circa eam mare, in tantum efferbuit, ut aduſtas quoque rupes diſſolverit, tabulata navium, liquefactis ceris, extorruerit: exanimatos piſces ſupernatantesque excoxerit: homines quoque, niſi qui longiùs potuere diffugere, reciprocato anhelitu calidi aëris, aduſtis introrſum vitalibus, ſuffocavit.* Aliam denique Eruptionem deſcribit *Fazellus*, ubi per 28. ferè paſſuum millia, uſque ad mare *Longinæ*, pervaſit ignis profluvium.

De Civ. D. l. 3. c. 31.

L. 5, c. 10.

Annal. Sic. dec. 1. l. 11, c. 1111.

Neque minora narrantur de *Veſuvio* in antiquorum ſcriptis: Specimen habemus egregium in illa eruptione quæ contigit ſub *Tito Veſpaſiano*: quam nobis retulit *Dion Caſſius*, l. 66. Cùm prodigia quædam in aëre ante hanc eruptionem notâſſet, ſubjungit, Καὶ μετὰ τοῦτο αὐχμοί τε δεινοὶ, καὶ σεισμοὶ ἐξαίφνης σφοδροὶ ἐγένοντο, ὥστε, &c. Nimis longum eſſet Græcum ſimul & Latinum tranſcribere, quare verba Interpretis apponam. *Poſt hæc conſecuta eſt maxima ſiccitas, ac repentè ita graves Terræmotus facti, ut omne id ſolum efferveſceret, & culmina montium*

tium ſubſiderent. Adhæc Sonitus, tùm ſubterranei, tanquam tonitrua: tùm ſuper terram mugitibus ſimiles, extiterunt. Deinde mare ſimul fremere, omne cælum quaſi unà ſonare, ingenſque & repentinus fragor, quaſi montium ſimul corruentium, exaudiri. Tum exilire primùm immenſi lapides, & ad ſummos vertices pervenire: deinde magna copia ignis, fumique, ita ut omnem aërem obſcuraret, occultaretque Solem non aliter quàm ſi defeciſſet. Igitur ex die nox, & tenebræ ex luce factæ erant, putantibus nonnullis, Gigantes ſeditionem inter ſe facere, quòd multæ imagines eorum in fumo conſpicerentur: quòdque clangor tubarum audiretur. Alii exiſtimabant aut Mundum in Chaos redigi, aut igni conſumi: ob eamque cauſam properabant alii ex ædibus in vias, alii de viis in ædes confugêre: atque è mari in continentem, & ex continenti in mare ſe recepêre: omnem aliam conditionem propriâ tutiorem exiſtimantes. Tanta verò erat copia cineris, ut Terram, Mareque, atque adeò ipſum aërem compleret. Quæ res multa damna, ut cuique ſors tulit, apportavit: non ſolùm hominibus, prædiiſque & pecoribus, ſed etiam piſces, volucreſque omnes peremit: duaſque integras Urbes, Herculanium & Pompeios, populo ſedente in Theatro, penitùs obruit. Poſtremò, tantus fuit cinis, ut inde pervenerit in Africam, Syriam & Ægyptum: introieritque Romam ejuſque aerem compleverit, & Solem obſcuraverit. Id Romæ accidit paucis poſt diebus, cùm omnes ignorarent id quod factum erat in Campaniâ, nec quid eſſet, conjecturâ aſſequi poſſent. Itaque etiam ii putare cæperunt, omnia ſurſum deorſum ferri, Solemque in Terram cadere, ac Terram in Cœlum conſcendere.

Vides, quas Strages, quos tumultus, quæ prodigia peperit unius Veſuvii eruptio; & ſi ad unius montis æſtum tanta rerum confuſio, tanta populorum

ſternatio ſecuta ſit, ut Cœlum terrâ miſceri, Solem delapſum extingui, omnia ſuſque deque verti, & in ignem abiturum eſſe mundum, aut in antiquum Chaos crediderint: Quid ſi omnes omnium terrarum ſimiles montes unà ſævirent, & flammas ſuas ubique evomerent ſimul per totum orbem, Qualis eſſet naturæ vultus, & quàm proximè ad univerſalem conflagrationem hoc accederet?

Facilè igitur credes hos montes ignivomos non exiguas partes habituros eſſe in futuro Telluris incendio; & ſi his adjunxerimus lacus Sulphureos, & omnia liquida inflammabilia: Dein terram bituminoſam, & omnia ſicca pinguia, vel aliter incenſioni apta, hic primus apparatus tantùm non ſufficeret ad devaſtandum orbem exteriorem Terræ & quæcunque ſunt in ipſius ſuperficie. His utcunque, Incendium, ubi incœperit, vim & impetum & celeriorem curſum accipiet. Quemadmodum in alicujus oppidi aut Urbis exuſtione, cùm ardent bituminis, picis, & oleorum cellæ & officinæ, flammarum vehementia intenditur. Aut cùm ex ardenti aliquo Palatio aut Templo, calentes favillæ, torres & ambuſtæ trabes undique diſſiliunt, & liquefactum plumbum effunditur, eò magis augetur incendium, & fertur celeriùs per reliquam Urbem. Ità cùm venerit tempus univerſalis incendii, atque totus terrarum orbis flagraverit inſtar unius Urbis, Hæc hypocauſta, hæ cellæ materiæ ignitæ omne genûs, cùm diffracta fuerint, ignis flumina erumpent, & inundabunt vicinas terras: & loco torrium & trabium uſtulatarum, excandeſcentia Saxa, & Scopulorum fragmina, & metallorum moles ſemiliquidæ, ex his fornacibus emiſſæ, circumjacentes regiones incendent.

Quoad

Quoad Lacus Sulphureos, quorum jam meminimus, fonteſque bituminoſos & oleoſos, eorum non pauci, hîc illic, per regiones tractuſque terræ ſparguntur. Notiſſimus eſt Lacus *Aſphaltites* in *Paleſtinâ*: in quo abſorpta, & igne cœlitùs percuſſa, periit olim *Sodoma*: Mundi, non diſſimili modo perituri, typus & imago. Alium *Aſphaltitem* memorat *Diodorus* in *Arabiâ*; alios alii. In agro Babylonico plurimum eſt bituminis, tam liquidi, quàm ſicci: de quo conſuli poteſt *Strabo*. Hujus bituminis ope, cum latere coctili, muros Babylonis ſtruxiſſe dicitur *Semiramis*. Narrat præterea *Strabo* Lacum *Sirbonida* in *Syriâ*, mille ſtadiorum in circuitu, abundare bitumine: quod per intervalla luxuriat è fundo lacûs. Cùm res ſit ſingularis, non indigna ſunt ipſius verba quæ apponamus. Μεστὴ δέ ἐστιν ἀσφάλτου ἡ λίμνη· τοῦτον δέ, ἀναφυσᾶται κατὰ καιροὺς ἀτάκτους, ἐκ μέσου τοῦ βάθους πομφολύγων, ὡς ἂν ζέοντος ὕδατος· κυρτουμένη δὲ ἡ ἐπιφάνεια λόφου φαντασίαν παρέχει, συναναφέρεσθαι δὴ καὶ ἄσφαλτον πολλὴν, καπνώδους μέν, πρὸς δὲ τὴν ὄψιν ἀδήλου· ὑφ' ἧς κατιοῦται καὶ χαλκὸς καὶ ἄργυρος, καὶ πᾶν τὸ στιλπνὸν μέχρι καὶ χρυσοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ κατιοῦσθαι τὰ σκεύη γνωρίζουσιν οἱ περιοικοῦντες ἀρχομένην τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀσφάλτου, καὶ παρασκευάζονται πρὸς τὴν μεταλλείαν αὐτοῦ, ποιησάμενοι σχεδίας καλαμίνας. *Plenus eſt lacus bitumine, quod è medio profundi, temporibus incertis, cum bullis, inſtar ferventis aquæ, efflatur; ac tum ſuperficies lacûs curvata, collis aut monticuli ſpeciem præbet. Multum halitûs emittit, fumoſi, & qui viſum fugiat: quo, æri & argento, & nitidis ac terſis omnibus rubigo inducitur: dempto ſolo auro. Cùm vaſa æruginem contrahunt, jam accolæ intelligunt bituminis eruptionem appetere, ac ſeſe arundineis ratibus ad id inquirendum*

Lib. 2.

Lib. 16.

rendum accingunt. Hæc tamen nonnulli, lacûs Aſphaltitis propria, à Strabone per errorem Sirbonidi accommodari ſuſpicantur.

Sunt prætereà Fontes liquidi fluentes bitumine aut oleo: Quales memorat in *Illyrico* ſub *Nymphæo* Saxo ardenti, & in *Mauritaniâ*, idem Author. Sunt etiam hujuſmodi in *Germaniâ*, aliiſque paſſim regionibus, quos apud rerum naturalium Scriptores reperire licet. Denique ad hoc caput materiæ flagrantis referendæ ſunt omnes terræ pingues & glebæ ſulphureæ, ut ſolent eſſe loci paludoſi: quorum ceſpites nigricantes ignem facilè concipiunt, & extremis flammis pabulum erunt promptiſſimum.

Lib. 7. Lib. 17.

De primo apparatu igneo, externo & communi, hæc ſufficiant. Eſt alius apparatus intra terram, non diſſimilis; ubi eadem genera materiæ occurrunt, aliáque non pauca, nutriendo igni idonea. Recolamus pauliſper in quâlibet Civitate quot ſunt foci, quot ignes quotidiè: quantò plures in quâlibet provinciâ, aut regno: & in toto terrarum orbe, ſi unà ſummam colligeres, viderentur innumeri & immenſi. Horum omnium materia aut pabulum ex terrâ noſtrâ deſumitur: nempe, vel ex iis quæ naſcuntur in Telluris ſuperficie, ut ligna: vel quæ effodiuntur ex ipſius viſceribus; & quæ jam nobis inſerviunt, uſibuſque noſtris, militabunt contra nos omnia, junctis viribus & copiis, in magno incendio. Occultantur intra terram mineralia & foſſilia ignifera multorum generum; Qualia ſunt Sulphur, Bitumen, Naphtha, Carbones, Auripigmentum, Succinum, Pix, Petreoleum, Piſſaſphaltus: halitus prætereà ignei, & fumi, & quæcunque Thermarum, & calidorum fontium, cauſæ ſunt, aut fomenta. Harum rerum intra terram latentium ſumma & quantitas

titas æſtimari vix poteſt: cùm verò quæcunque ejuſdem aut cognati generis in Telluris ſuperficie conſpicimus, ab his internis Naturæ promptuariis ſuppeditentur: ex. gr. cùm quicquid olei & Sulphuris quotannis accedit ad corpora herbarum, arborum, atque omne genûs vegetabilium, proveniat è Terrâ: indicio eſt, ingentem vim ſuccorum pinguium in ipſius venis latere, & cum toto corpore permiſceri. Et quoad Patriam noſtram, Si ex unico Foſſili, carbones intelligo, de ſolo Britannico judicare liceat, &, ex numero focorum & conſumptione annuâ, de ipſorum copiâ: ab hoc hoſte ſubterraneo, cum exarſerit mundus, nobis non parum metuendum erit.

Hæc brevitèr de apparatu ordinario, intra Terram, vel in ipſius ſuperficie. Pro tertio apparatu haberi poſſunt quæ gignuntur & parantur in aëre: meteora ignea, & quicunque ignis è Cœlo in terras delabitur. Cœli priſci ſive ante-diluviani immunes fuiſſe videntur à meteoris igneis: Quos ideò ex *aquâ conſtitutos* eſſe dicit Apoſtolus *Petrus*. In hodiernis autem ſunt multæ irruptiones & procelloſi motus ignei, ut preſteres igniti, fulmina & fulgura, quæ deſcendunt ad terras impetu vehementiſſimo, atque moles ſæpè maximas & duriſſimas penetrant, proſternunt, & incendunt. Verum quidem eſt, in regionibus calidis, aut poſt magnas ſiccitates, abundare & ſævire maximè has procellas igneas; ſed non deerunt hæ cauſæ, inſtante mundi incendio: cùm, ex ſiccitate & æſtu præeuntibus, gravabitur Cœlum exhalationibus calidis, nubibuſque igniferis. Quemadmodum igitur in Diluvio olim, cum Cœli graves eſſent vaporibus humidis, per Cataractas & magnas moles effuſæ ſunt in terras aquæ: & eodem tempore diſrupta, 2 Pet. 3. 5.

diſrupta Abyſſus, ut ſubterraneæ cum cœleſtibus concurrerent; Ità in futuro Ignis *diluvio*, Theſauri ignis, tam in aëre repoſiti, quàm in Terrâ,
2 Pet 3. 7. recludentur; & apertis montium omnium ignivomorum Spiraculis, velut Abyſſo igneâ diſruptâ: ex alterâ parte, Cœlum intonabit & fulgurabit; ut, coëuntibus utrinque flammis, Cœlum terrâ miſceri videatur.

Sed vereor, ne tranſeam Naturæ modos & vires: de quibus tantùm hîc agitur. Finiamus hoc caput cum dicto *Plinii*, qui cùm aliquot montes ardentes enumerâſſet, de viribus ignis & mundi incendio hæc
Lib. 2. c. 106, 107. ſubjungit: *Prætereà cùm ſit hujus unius elementi ratio fœcunda, ſeque ipſe pariat, & minimis creſcat ſcintillis, quid fore putandum eſt in tot rogis terræ? Quæ eſt illa natura quæ voracitatem in toto mundo aviditſimam ſine damno ſui paſcit? Addantur iis Sydera innumera, ingenſque Sol: Addantur humani ignes, & lapidum quoque inſiti naturæ: attrita inter ſe ligna, jam nubium & origines fulminum.* EXCEDIT PROFECTO OMNIA MIRACULA, ULLUM DIEM FUISSE IN QUO NON CUNCTA CONFLAGRARENT.

CAP.

CAP. VIII.

Quæ, ſub finem mundi, rerum naturæ ſupervenerint ad incendium diſpoſitiones; quoad materiam, formam, & ſitum Telluris. Providentiam divinam præeſſe omnibus.

HActenùs faciem Naturæ hodiernam, & ad futuram conflagrationem apparatum ordinarium deſcripſimus. Quæ præterea Naturæ ſeneſcenti ſupervenient diſpoſitiones novæ ad incendium, haud ita in promptu eſt prædicere & recenſere. Magnam terrarum deſiccationem mundi finem anteceſſuram eſſe, ex antiquâ traditione non-nulli retulerunt. Author *Hiſtoriæ Scholaſticæ* in *Geneſin* hæc habet: C. 35. *Tradunt Sancti, quod quadraginta annis ante judicium non videbitur arcus cæleſtis; quod etiam naturaliter oſtendit deſiccationem aeris jamjam inceptam.* Dicunt etiam antiqui, *Eliam venturum & habiturum eſſe poteſtatem cohibendi pluviam.* Quoad pluviam cohibitam & inductam ſiccitatem facilè aſſentior; at ſiccitatem unius & alterius anni, non *quadraginta annorum.* Neque enim lentâ & languenti febre periturus eſt mundus, ſed violentâ & ſubitaneâ: tot autem annorum ſiccitas, ſterilitatem, & famem, & morbos, & peſtes induceret, quibus extinctum eſſet genus humanum ante inceptum incendium aut adventum Chriſti.

Concedatur utcunque magna ſiccitas: cùm ſit ex eorum numero quæ ſæpiùs contingunt in rerum naturâ, ſine vi miraculosâ. Talis præceſſit eruptionem Veſuvianam, quam ſupra ex *Dione Caſſio* deſcripſimus; & cujuſque gentis Annales, & cujuſque ſeculi, hujuſmodi rebus fidem faciunt. Teſtantur etiam quandoque, in ſiccitate vehementi, non tantùm exaruiſſe fontes, ſed etiam ſylvas & ſegetes exarſiſſe: cum inſolitis ignis formis & oſtentis per inflammati aëris regiones. Hæc itaque redire poſſe nemo negaverit, & ad ſummum gradum, quò à Naturâ ferri poſſunt, impelli. Terra, ob eandem rationem, fatiſcet multis in locis, & hîc illic rimis findetur: radiiſque Solis altiùs ſolito penetrantibus, interiùs per totum corpus incaleſcet. Notum eſt verò calorem Solis profunda terræ viſcera adire & agitare, in coquendis & præparandis Metallis: In hâc autem ingenti ſiccitate & æſtu profundiùs adhuc penetrabit ipſius vis, & laxatâ interioris telluris compage, exudabit ſenſim Ignis Centralis; non proruet effuſim, rupto carcere, ſive integumento, quo circummunitur: ſed per ipſius meatus jam apertiores factos, minutiæ igneæ liberiùs exibunt, & per totum Telluris corpus diſpergentur.

Præterea ex hoc ardore aëris, & interioris Terræ incaleſcentiâ, Lapidum igniferorum, aliorumque mineralium, quæ latentem ignem in ſinu gerunt, aperientur corpora. Quemadmodum ab electro, cum fricatur, exeunt & emanant particulæ, quæ anteà ligatæ & inertes jacebant: vel ut corpora odorata, cùm modicè calefiunt, effluvia emittunt uberiora: ita in his corporibus igniferis, quorum magna eſt copia in hodiernâ naturâ, ferventes, aut levis ignis, atomi, ſolutis calore vinculis, copioſiùs erumpent.

Multæ

Multæ autem ſunt ſpecies corporum terreſtrium, præter ea, quæ ſunt inflammabilia, quæ cæcum ignem intùs occultant: qui ex eorum nonnullis exit per halitus ſulphureos, ex aliis per ſcintillas excutitur, & in aliis aliter ſe prodit. Hujuſmodi occulti ignis Seminaria ſunt Pyrites, omne genûs: Silices, Calx ſive lapis calcarius, Succinum, atque alia iſtiuſmodi; Horum omnium corpora aperientur, ingruente incendio, cùm æſtuare inceperit Natura; Tandemque ipſa ſaxa & rupes ſudabunt ignem: totuſque aër, exhalationibus calidis ſatur, tantùm non, ſuâ ſponte, igneſcet.

Quemadmodum verno tempore fragrat Tellus, & gratos fundunt odores, per hortos & campos, florum & herbarum anhelitus; aperto Telluris ſinu & reſolutis rerum ſeminibus, ex moderato Solis calore & miti pluviâ; Ità cum nulla erit pluvia, atque nimius Solis calor, intúſque ardebunt Telluris viſcera, ex hâc ſiccitate & ardore univerſali aliud genus exhalationum, penitiùs reconditarum, è Terrâ exprimetur: corporum duriorum recludentur penetralia, & quicquid intùs latet ignis, olei, ſulphuris, foràs exibit: Atque his corpuſculis omnis regio, omne elementum, totumque Cœlum inferius replebitur. Hæc de ſiccitate.

Denique, ut à ſiccitate, exhalationum copia: ità ab exhalationibus illis quæ in Terræ receſſibus incluſæ fuerint, aliud ſequetur effectum, quod ad incendium generale non parùm contribuet. *Terræmotus* intelligo frequentes: Quibus corpus Terræ magis cavernoſum fiet, & exuſtioni aptum; dico *Exuſtioni aptum:* Illud enim notandum eſt maximè, Hodiernam Tellurem ideò obnoxiam eſſe exuſtioni, quod Cavernoſa ſit; nam ſi tota eſſet ſolida & com-

pacta, ſine cavitatibus aut ſpiraculis, nullam vim haberet ignis, niſi in ceſpitem ipſius exteriorem & in ea quæ naſcuntur in Telluris ſuperficie. Cùm vero Tellus hodiè conſtructa aut coacervata ſit inſtar ruinæ, inæqualis ſuperficiei, malè commiſſis partibus, interjectis cavernis, hiatibus, cuniculis, rimis, quibus fit quaſi perflatilis & permeabilis ventis & halitibus; horum vi & impetu per omnes vias ſubterraneas feretur flamma; ac ubi tandem advenerit magnus ille *dies Domini*, cum totus orbis futurus eſt præda & pabulum igni, ad apertionem horum ſpiraculorum, in radicibus montium, aliiſque cavitatibus Terræ, ſi rectè judico, Incenſio & Inflammatio generalis auſpicabitur.

Vides futuram conflagrationem pendere tàm à formâ, quàm materiâ Telluris: & utrinque novas acceſſuras eſſe diſpoſitiones, aut auctum iri priſtinas. Per hos motus & concuſſiones, exterior terræ regio, fracta & ſoluta, igni magis pervia erit. Quemadmodum pyram ſtruimus formâ ſubcavâ, interceptis ſpatiis vacuis: quò omnes partes pervadat ignis, & ubique, intercurrente aëre, ventiletur. Denique ad has præparationes in materiâ & formâ, accedet ultimò ſitûs mutatio: ſive novus Terræ ſitus, & recta ad Solem converſio. Reſtitutum iri Tellurem in ſuum ſitum rectum cum ſole, circa tempus conflagrationis, nihil dubito: Sed quâ parte illius temporis continget hæc ἀποκατάστασις, fateor id mihi nondum ſatis innoteſcere; Hanc pro causâ incendii, eâque unicâ, habuiſſe videtur *Plato* in ſuo *Timæo*, ex antiquâ doctrinâ *Ægyptiorum:* cùm Phaëtontis fabulam interpretans, hæc habet; Τῦτο μύθυ μὴ σχῆμα ἔχον λέγεται, τόδ' ἀληθές ἐςι, πῆ περὶ γῆν καὶ κατ' ὐρανὸν ἰόντων παράλ-

παραλλαξις, ἡ διὰ μακρῶν χρόνων γινομένη περὶ τὴν γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά. Quæ ita interpretatur *Ficinus*: *Hoc quamvis fabulosum videatur, verum quodammodò esse putandum est. Fit enim, longo temporum intervallo, cœlestis circuitûs permutatio quædam, quam, inflammationis Vastitas necessariò sequitur.* Hoc modo strictiùs verba redduntur: *Hoc quidem speciem fabulæ præ se fert, id tamen verum est, eorum quæ circa Terram & in Cœlo volvuntur, esse quandam motûs variationem, & inde oriri, per longa temporum intervalla, ex ignis abundantiâ, Terrenarum rerum cladem & interitum.* Hanc motus παραλλαξιν vel ἀποκατάστασιν esse *Annum Magnum*, quem toties crepant Veteres: atque ex verâ interpretatione ad Tellurem referendam esse, supra probavimus. Hanc autem pro causâ incendiorum, præteritorum vel futurorum, habuit *Plato*; Et cùm inde, in mediis Terræ regionibus, immodicus æstus sequeretur, & in polis lux esset perpetua: aut incipiendi aut propagandi incendii aliqualis occasio meritò haberi possit. Cap. 4.

Hæc de causis adventitiis futuræ conflagrationis dicta sunto: præter illum apparatum igneum, ordinarium & hodiernum, quem capite præcedenti explicuimus. Rebus autem hoc modo dispositis, quoad materiam, formam, & situm Telluris: ut tandem in flammas erumpant omnia, nihil mihi deesse videtur, nisi ut ignis cadat de Cœlo, tanquam Scintilla excussa in suppositum fomitem. In promptu sunt omnia, & jussa numinis expectant, ut, laxatis rerum habenis, in mortale genus, & in mortalium sedes, indignans sæviat natura. Domine, dic *verbum tantùm, & fiet.* Tu, qui *lethi & inferni claves* tenes: E cujus Solio prodeunt fulgura & tonitrua: Rev. 1. 18. Rev. 4.

trua: Qui caput cinctus Iride, & ante pedes provoluto mari vitreo ardentis ſulphuris, utrique Diluvio, Aquæ & Ignis, præſides dominus: Dic, ut pereat Infœlix Terra, quæ *Filium Dei* vidit crucifixum. Plura non dico, Infœlix Terra! Nefandum ſcelus! Non niſi hoc igni univerſali atque omnium maximo Holocauſto, purgandum aut expiandum.

Plura ſuperſunt dicenda de conſumptione Oceani, & eorum corporum terreſtrium quæ difficillimè cedunt igni: ut ſaxa & rupes; Sed hæc ſeorſim tractabimus in ſequenti capite, ubi de progreſſu & conſummatione incendii agitur. Illud interim monendum eſt, ſi cui videatur non eſſe ſatis materiæ igneæ in hodiernâ naturâ, ad ſuperanda omnia alia corpora, tam humida, quàm dura, is cogitet, velim, quàm facilè ſit ipſius copiam augere, ſi opus fuerit: vel deducendo eam copioſiùs ex regionibus æthereis, vel ſeminando majorem vim ſulphuris inter corpora terreſtria; ſive enim generetur Sulphur ex particulis aquæ contuſis & in ramulos divulſis, ſive ſit lapidum igniferorum ſudor; utrovis modo, ex ipsâ incaleſcentiâ Telluris, magis abundaret; maximè verò ſi accederet vis illius *Verbi*, cui omnia elementa obediunt, & cujus nutu in ſe invicem convertuntur. Dein, quoad *ignem cæleſtem*, ipſius augmentum fieri poteſt, vel corroborando fontes lucis & caloris, juxta Prophe-
Iſa. 30. 26. tam: vel flumen illud ætheris, quo reparatur Ignis Centralis. Sed cùm cuique liberum ſit, mundi conflagrationem exponere, vel cum augmento materiæ igneæ, vel ſine ipſius augmento: modò eidem præeſſe & præſidere divinam providentiam agnoſcat: fateor me proniorem eſſe in illam ſententiam,

tentiam, quæ rem expedit ſine iſtiuſmodi additamentis: Cùm, videam Apoſtolum *Petrum*, non tantùm non abhorrere à cauſis naturalibus in explicatione futuri incendii, ſed etiam *repoſitos ignis theſauros in Diem illum*, idque ex hodiernâ mundi conſtitutione, ſupponere. Denique, cauſæ proximæ quibus mundus flagrabit, ſunt ex ordine cauſarum materialium, aguntque ſecundum ſuam indolem naturalem, ut ignis urit: Sed harum cauſarum ordinatio, ut tardiùs aut citiùs excitentur: ut coëant & concurrant ſtato tempore: aut aliæ alias ſequantur certo ordine, hæc & hujuſmodi à cauſis ſuperioribus pendere poſſunt. In his autem calculis de *rerum cauſis*, ne cæcâ pietate erremus, illud ſemper in animo habere oportet, *Quanto* major pars datur potentiæ divinæ, Tantò minor relinquitur Sapientiæ. Quare ita explicandi ſunt mundi naturalis motus & mutationes, ut Sapientia divina ſuis laudibus atque ſuâ gloriâ non fraudetur.

Denique, ut hæc abſolvam, vitandæ ſunt in hoc argumento duæ opiniones extremæ: Eorum primò, qui immediatè per omnipotentiam divinam mundum comburunt, ſine cauſis naturalibus: Dein eorum, qui his ſolis rem conficiunt, ſine ope quâcunque divinâ aut Angelicâ. Nimii ſunt in utrâque parte; ſed cùm fruſtra fiat per plura, quod paucioribus non minùs commodè fieri poteſt: aut per inſueta & altiora, quæ per minùs alta & ordinaria queunt perfici, ideò ſemper primùm tentanda eſt via Naturæ, &, quid poſſint ipſius vires, experiendum. Quod ſi impares ſint ſuſcepto operi, non ſtatim proſiliendum eſt ad omnipotentiam divinam: ab imo ad ſummum, unico ſaltu, ut ſolent ignari; ſed miniſterio Angelico utendum eſt, & inter-

intermediis rerum cauſis. Ita, exempli gratiâ, ſi, ut igneſcat Tellus & flammis devoretur, non ſuppetat apparatus naturalis: Si Natura non ſufficiat ad ſui ruinam, non ideò ſupremum numen commovendum eſt: Ecce in procinctu ſtant Angelorum myriades, ignei Dei miniſtri; ad condendos, ad demoliendos, ad inſtaurandos mundos parati. Circumſtant thronum Dei perpetuò myriades myriadum, in exequendis ipſius juſſis promptæ & expeditæ. En, qui *Sodomis* perdendis interfuerunt: En, qui *Diluvio*, & fluctuantem ſuſtinuerunt arcam: En qui fulgura & tonitrua in monte *Sinai* excitârunt: tremente monte, tremente populo; En denique, qui Chriſtum à Cœlo deſcendentem comitabuntur. Quid hos præteris omnes, Zelo flagrantes & vi cœleſti inſtructos: quorum operâ, virtute, miniſterio, ſi quid deſit ad explendam Dei ultionem, ad conſummandum rerum excidium, facilè ſupplebitur.

Dan 7.10. Apoc. 5.11.

2 Theſſ. 1.7.

CAP.

CAP. IX.

De consumptione Oceani. De Montium & Scopulorum ruinâ & fusione. De regionibus circumpolaribus; & de adæquandâ Telluris facie.

HOC *opus, Hic labor est.* Quis Oceanum exhauriet, aut flammas cum aquis componet in eodem alveo? Quis rupes & scopulos ignibus in pabulum daret: quæ vis exedet has durissimas moles? Denique, regiones polares Terræ quis igneſcere faciet, quæ gelu rigent perpetuo, & nihil, nisi penetrabile frigus, adurit. Hæc nos manent superanda, nodosa rerum capita.

Sed quid moramur aut vastitatem aut vires Oceani? Qui Aquam in Vinum convertit, eandem in Oleum convertere potest: & qui *sex hydrias*, totum Oceanum. Ipsius igitur verbo, Oceanus in oleum convertitor. Jam transiit in partes nostras, qui hostis erat infestissimus: nec seipsum tantùm, sed reliquum etiam mundum, inflammatus facilè consumet. At parcendum est sumptibus miraculorum, ubi vires naturæ suppetunt; Et cùm nihil sit potentius Igne in hâc rerum naturâ, experiundum primò, quid possit ipsius vis, antequam ad transmutationes illas miraculosas confugiamus. Joh. 2.

Atque ut rem difficilem, quâ poſſumus ſolertiâ, aggrediamur, memores ſimus primo loco, conſilii *Biantis* Philoſophi: Qui, cum Æthiopum rex juſſiſſet Amaſin, regem Ægypti, *pontum ut ebiberet*: Amaſin, de reſponſo reddendo ſollicitum, conſuluit ut reſponderet, *ſe quidem facturum eſſe imperata, modò rex Æthiopum omnia, quæ mare augent, flumina, aliò averteret.* Hoc nobis imprimis tentandum eſt, & ſufflaminandus decurſus aut ingreſſus fluviorum in mare, ut ipſius moles minuatur.

Neque hoc difficile erit, ſi ad ea quæ præmiſſa ſunt reſpiciamus; ſuppoſuimus enim, ex magnâ illâ ſiccitate aut deſiccatione, quæ præcedit incendium, fore, ut areſcant fontes & aquarum ſcaturigines: fontibus autem areſcentibus, areſcent fluvii intra paululum temporis: neque ſua deferent ad Oceanum conſueta dona aut tributa. Si verò reputemus, quantum eſt hoc tributum quotidianum, quantum aquæ influit in mare ſingulis diebus, ex profundis & patulis faucibus omnium fluviorum per terrarum orbem, facilè conſtabit, ſubſtracto hoc augmento, fore, ut imminuatur moles Oceani infra dimidiam ipſius partem. Ex computo *Riccioli*, Eridanus projicit in ſinum Adriaticum 18000000. cubicos aquæ paſſus ſingulis horis, ideóq; 432000000. per diem; fluvius non ità magnus, Thameſi noſtræ comparandus. Quid autem de *Volga*, *Nilo*, *Canada*, *Argyropotamo*, aliiſque primæ magnitudinis fluviis dicemus; quorum ſingulorum profuſio annua toti Telluri cooperiendæ ſufficeret. Hæc & alia quæ huc ſpectant, deducta habes apud hiſtoriæ naturalis Scriptores. Satis eſt ad propoſitum noſtrum, ut hîc ponamus, intra omnium fidem & calculos, ex conjunctis fluviorum omnium oſtiis quotidiè decurrere

Almag. nov. l. 2. c. 23.

Vid. Varen. Geog. l. 1. c. 16.

currere in Oceanum, molem aquæ totius ſubduplam. Hoc poſito, oneris noſtri magnâ parte levamur, & dimidias hoſtium copias, antè commiſſum prælium, excîdimus, fame & annonæ defectu.

Dices forſan, poſſe quidem areſcere minores fluvios, atque inde minui non-nihil Oceanum. Sed ingentes illos fluvios, qui ſinus maris imitantur, deſiccari non poſſe. Quid ni poterunt? Maximi fluvii componuntur à minoribus, & deſiccatis minoribus ſtatim diminuuntur; quod ſi ipſi fontes areſcant in utriſque, ubi id aquæ elapſum fuerit quod alveus jam capit, locus manebit vacuus, atque omni alimento, inde ſumendo, privabitur Oceanus. Verum quidem eſt, ex fontibus alios aliis uberiores eſſe: neque omnes forſan ejuſdem ſunt originis, unde citiùs aut tardiùs exareſcent: Sed ex ſiccitate aëris diuturnâ & pertinaci, atque etiam interioris terræ: tandem omnes, cujuſcunque fuerint originis aut ubertatis, diminui & deficere neceſſum erit.

Quare in conſumptione maris & ipſius aquarum, hic primus gradus eſto, Deſiccatio fluviorum; undè multò minor & contractior erit Oceanus, novamque faciem & formam induet; Deſeret enim ſua littora ubique & in mediam abyſſum ſe retrahet. Novi ſcopuli apparebunt, atque novæ terræ: ruptuſque & confragoſus maris fundus, antiquæ in Diluvio ruinæ Veſtigia monſtrabit. Prætereà ex hâc contractione Oceani freta vadoſa, ut ſunt plurima, in aridam convertentur; atque Sinus, per iſtiuſmodi freta Oceano conjuncti, ab ipſius corpore abſcindentur & ſeorſim ſtagnabunt. Exempli gratiâ, *Mare Mediterraneum* connectitur Oceano per fretum *Gaditanum*, non profundum, ideóque abſcindetur

prorſus ab Oceano in hoc rerum ſtatu ; & cùm ex alterâ parte conjungatur ponto *Euxino* per *Boſphorum Thracium*, qui etiam vadoſus eſt, hic identidem exiccabitur ex contractione ponti Euxini : clausâque utrâque portâ per quam ſuas aquas accepit Mediterraneum, neceſſe erit ut ſubſidat admodum & minuatur. Denique clauſis Nili oſtiis, & reliquorum fluviorum qui illud mare influunt, in modum Stagni, aut Lacûs majuſculi redigetur.

Hæc de primâ Oceani diminutione ſufficiant. Supereſt altera, per ductos ſubterraneos, quibus in infimas Terræ abyſſos & cavitates ſubducitur. Maria inter ſe commercium habere per ductus ſubterraneos, minimè dubitandum mihi videtur ; Atque hujus rei exemplum præbet non obſcurum hoc ipſum Mare Mediterraneum : cùm in utroque extremo, & ex omni latere, in ſe recipiat aquas, ſine ullo exitu manifeſto. Ita Mare *Caſpium* etiam, & Lacus multi, qui fluvios recipiunt & non emittunt. Neque minùs Oceanus ipſe, in cujus gremio tot fluvii ſuas deponunt aquas, opus habet his ductibus ſubterraneis, quibus ſe exoneret ; *Syrtes* autem non-nullæ & Vortices, ipſa loca deſcenſûs & ſubingreſſûs aquarum indicare videntur.

Ex his autem ductibus inferiores tantùm hic reſpicimus, qui infra ſuperficiem contracti & diminuti Oceani deprimuntur, ideóque apti ſunt & idonei exhauriendis ipſius reliquiis, cùm opus fuerit. Non autem omnes aquæ reliquæ hoc modo exhauriri poſſunt, Nulli enim ductus ſubterranei, nullæ abyſſi aut cavitates Terræ, magni Oceani medio alveo atque imo fundo ſunt inferiores : ideóque factâ, cùm res poſtulaverit, hâc ſecundâ evacuatione, manebunt adhuc, in infimis Oceani locis, aquæ multæ

multæ aut aquarum ſtagna, tanquam fæces in fundo vaſis. Sed reducto in hunc ſtatum, & ad has anguſtias, Oceano: ídque ſine ignis ope: fæces illas & ultimas reliquias, cùm aliquamdiù ſævierit incendium, ſupremis ignibus epotandas, impræſentiarum relinquimus.

Hæc de Oceano. Ad ſcopulos & rupes & ſaxoſos montes jam accedimus; Corpora duriſſima, quæ neque diffluere, neque aliunde derivari, aut transferri ſe patientur. Moles, quæ procelloſi Maris fluctus, ventorum impetus, cœli iras & fulmina toties ſuſtinuerunt, nihil ſibi metuunt à levibus flammis. Vide, quo ſtant longo ordine juxta maris littora: Vide per terrarum tractus quantis jugis porriguntur. Immania Telluris pondera: quæ ſubruere conſultius eſſe videtur, quàm externâ vi & impetu adoriri.

Neque tamen putandum eſt, duriſſimas rupes & ſaxa viribus ignis reſiſtere poſſe, ſi ad ultimum examen redigantur. Omnes enim lapides diuturno igne fundi, & in liquores igneos, craſſos & ardentiſſimos, converti poſſunt. Fateor, non immeritò quæri poſſe, quâ ratione queat attingere ignis has moles excelſas & elevatas, quæ extra Terræ corpus longè prominent & in aërem efferuntur. Leves flammæ eouſque aſcendent, ſed haud tantâ vi & copiâ quæ par eſſe poſſit fundendis lapidibus duriſſimis & ingentiſſimis. Non multùm refragor: At omnes ferè montes majores cavernoſi ſunt, & exeſis ab igne radicibus, ſummitates corruent in cavernas ſuppoſitas, & plerumque in medios ignes; Nam incipiet & graſſabitur primùm ignis per terras cavas, ubi ſubintrant venti: atque ſæpè ob materiæ Sulphureæ, aliûſque liquefactæ, copiam, quæ

ſtagna-

ſtagnabant ſub illis montibus, Aquæ, in lacus ſemiſulphureos convertentur; quicquid autem in has fornaces inciderit, in hos lebetes ignifluos, adamantinum licet, diſſolvetur.

Prætereà, ſiquæ ſint rupes minùs ſubeſæ & cavernoſæ, in hoc rerum æſtu univerſali, cùm fervent & ebulliunt omnia, ſurſùm deorſùm, intùs & extrà terram, ipſæ illæ rupes excandeſcent circumvicinis incendiis; atque primùm, ambuſta fragmina diſſilient: dein ferventibus præcordiis, diſtentiſque poris & meatibus, corpora ipſa diſrumpentur cum impetu: atque humi proſtrata, cum cæteris omnibus, igni inſatiabili in prædam cedent. Porrò, ex frequentibus terræ-motibus tunc temporis futuris, ſæpè findentur Scopuli, ſæpè dejicientur. Sicut verò in cremandis corporibus humanis oſſa ſunt conſumpta tardiùs carne & viſceribus: Ità in hoc extremo mundi rogo, magnæ matris oſſa, montes & rupes, Telluris oſſea compages, omnium tardiſſimè conſumentur.

Hæc de Oceano & Rupibus; Quoad regiones Terræ circumpolares, æſtuantis mundi refrigeria, neque in his ullum aſylum reperies;

Ultra Sauromatas fugias licet, & glacialem
Oceanum, non te eripies his, Improbe, flammis.

De hoc dictum eſt anteà capite ſexto. Pendet harum regionum frigus ab hyemis noctiumque hybernarum longitudine, & à vaporum eò confluentium copiâ; Reſtitutâ autem Tellure ad ſitum æqualem, cujus anteà meminimus, noctium & dierum æqualitas per totum annum, ſine Hyeme aut hyberno gelu, frigoris vehementiam retundet; Et quoad vapores frigidos,

frigidos, qui à cæteris terræ partibus verſus Polos confluunt, ſub tempore incendii nihil erit frigidum, vel in terrâ, vel in aëre: omnia ingruente conflagratione, areſcunt vel æſtuant: & qui excitantur vapores, præ nimiâ agitatione nullibi recidunt. Denique, ut hæc tria ſimul comprehendam, Oceanum, rupes, & Zonas frigidas, Notandum eſt, Duo eſſe tempora vel intervalla hujus incendii, Primus ipſius impetus, quo extinguetur totum genus humanum, atque omnia opera hominum, & totius Terræ habitabilis apparatus: idque rapidè atque celeri motu; Dein ſecundus impetus, ſive conſummatio incendii: quæ circa regiones reliquas reliquamque molem, & quamcumque materiam minùs igneſcibilem, verſabitur. Hoc autem lentiùs peragetur, atque aliquot annorum ſpatio. Expedit enim, ut duret aliquamdiù hoc theatrum flammeum, mundis circumvicinis in ſpectaculum & in terrorem; ut hinc ſibi metuant à Dei vindicis irâ, atque ſuum quique Tartarum præmoniti effugiant.

His paucis, ut mihi videtur, ſatis conſtat, nihil fore inſuperabile ſupremis ignibus; Neque profundum Mare, neque altas rupes, neque remotas extra mundum habitabilem regiones. Omnium rerum, intra ambitum & limites his flammis à Deo præſcriptos, diſſolvetur compages; Craſſa autem Corpora diſſoluta ſubſident, & levia in auras evaneſcent: Telluſque, in Diluvio olim fracta, & in formam inæqualem converſa: congeſta in montes, depreſſa in valles & lacunas, cavitatibus & cavernis ſuperſtructa, in novam jam formam reducetur; Omni monte depreſſo, & omni valle exaltatâ. Audiamus Prophetæ verba, *Parate viam Jehovæ, adæquate in ſolitudine aggeres, Deo noſtro. Omnis Vallis attolle-* Iſa. 40. 3, 4, 5.

attolletur, & omnis mons & collis deprimentur. Quod curvum est, abibit in viam rectam, & salebrosa fient plana. Ut reveletur gloria Jehovæ, & omnis caro con-
Luc. 3 4. *spiciat eam.* Evangelista ad primum Christi adventum in carne hæc retulit, idque rectè: minimè tamen excluso secundo ejus adventu; nam de eo ad literam vera sunt illa omnia, quæ ad primum figuratè tantùm applicantur. Præterea, quæ sequuntur apud Prophetam satis indicant ad extremum Christi adventum hæc esse referenda; Cum vox ei facta
Ver. 6, 7. hoc prædicandum esse dicit, *Omnem carnem esse gramen, etiam omnem gloriam esse similem flori agri. Exarescit gramen, decidit flos, cùm Spiritus Jehovæ perflat ipsum.* Cùm de *Spiritu oris* Domini verba facit, id expositum est, & ab eodem Prophetâ, & ab
Cap. 30. 33. Apostolo *Paulo*; *Isaias*, cum loquitur de *Tophet* seu loco extremi exitii, ait, *flatus Jehovæ, quasi torrens*
2 Thess. 2. 8. *sulphuris incendet eum.* Et Apostolus inquit, Dominus sceleratum illum absumet *Spiritu oris sui, & in illustri adventu suo abolebit.* Vides, quem spiritum urentem, & anhelitum Dei flammeum intelligunt Authores Sacri; qui, homines, tanquam flores: atque omnem carnem, velut gramen, absumet, in futuro rerum excidio. Cum igitur ea quæ præcesserant apud Prophetam, de mutandâ & adæquandâ Telluris formâ, idem cum his tempus respiciant, utrumque referendum esse ad mundi finem & adventum Domini, ordo textûs rerumque indicat. Sed de his plura in sequentibus.

CAP.

CAP. X.

De Principio, progreſſu, & conſummatione Incendii: converſo mari in Lacum Sulphuris & Salis, totoque globo materiâ ardenti cooperto.

HActenùs de cauſis Conflagrationis: De modo & ordine ipſius, initio, progreſſu, & conſummatione, jam propiùs diſquirendum eſt. In his autem explicandis non tantum rerum naturam, ſed etiam doctrinam Chriſtianam conſulere oportet; Quum enim Telluris exuſtio, præter diſpoſitiones naturales, divinæ in impios vindictæ rationem habeat, ex ipſius conditionibus & circumſtantiis nonnullæ, ab hoc Dei conſilio & propoſito, extra vias naturæ, pendere poſſunt. Hæc autem ſi fortè nobis innoteſcere voluerit Deus per ſua Oracula, lucem hinc mutuari, & ab his duci in locis obſcuris, tutum gratumque erit.

Ex contemplatione naturæ non tàm definire licet, quæ loca terrarum ardebunt primùm, quàm quæ ſunt maximè obnoxia conflagrationi; Sed innuunt, ni fallor, Sacræ literæ, *Sedem Antichriſti*, ubicunque tandem fuerit, primò perituram eſſe. Et *Sceleratum* illum, cum ſuâ ditione, in glorioſo Chriſti adventu, omnium primum perditum iri; Hinc igitur Conflagrationis initium deſumo, hinc cladis futuræ

exordium. Paratis & disposítis omnibus ad incendium generale, cùm Christus apparuerit in nubibus, cœlesti comitatu stipatus, percussâ primùm sede Antichristi ardenti radio ex ipsius ore, quasi de hoc signo conventum esset, tota natura in flammas statim erumpet: Montes ignivomi simul omnes sævire incipient: Terra hiabit multis in locis, novosque ignium crateres & spiracula aperiet: denique Angeli vastatores laxabunt ventos à quatuor terræ plagis, ad miscendum has flammas, ac impetuosè in omnes partes propellendum.

Dico hanc inflammationem incepturam esse, quoad tempus, in adventu Christi: & quoad locum, in sede Antichristi. Non quòd hoc explicitè doceatur in Sacrâ Scripturâ, sed, cùm Christus venturus sit *ultricibus flammis*, ad devorandum *igni* inimicos suos, prout sæpiùs dictum est, & à Prophetis & ab Apostolis; probabile est, ad ipsius adventum & apparitionem in nubibus, incepturum esse incendium. Dein, quoad locum, cùm sedem Antichristi, *Babylonem mysticam*, igni consumptum iri, sæpiùs affirmet Sanctus *Johannes*, atque ipsum Antichristum, *Paulus*: idque in adventu Domini, & ab ipsius claritate & ardore: His omnibus respondet, si flammis erumpentibus, Antichristum suamque sedem, primam esse prædam supponamus.

Sed quò majorem vim habeat hæc conjectura, in mentem revocanda sunt illa loca Sacræ Scripturæ, quæ utrumque caput respiciunt, *Igneum* Christi *adventum*, & *Babylonis* aut Antichristi *exustionem*. Utrumque respicere possunt ea loca Prophetarum ubi de vindictâ aut triumpho Christi in suos inimicos agitur: fit enim mentio plerumque, cùm de eâ re

re tractant, *ignis, fumi, sulphuris, flammæ,* & rerum cognatarum. *Depluet Dominus,* inquit Regius Propheta, *super improbos, prunas, ignem, & sulphur: ventusque procellosus portio calicis eorum futurus est.* Psal. 2. 6. *Veniet Deus noster; Ignis ante ipsum consumens, & circa ipsum procellosa omnia.* Psal. 50. 3. Celebre est præterea Canticum triumphale super victoriam & regnum Christi. *Surgente Deo, dissperguntur inimici ejus. Instar fumi impellis eos, ut liquefit cera ab igne, pereunt improbi à conspectu Dei.* Psal. 68. Denique cùm victricem regnantis Dei gloriam & adventum describit, sic ait, *Jehova regnat, exultet Terra: lætentur regiones plurimæ. Nubes & caligo circumstant eum, justitia & judicium locum Solii ejus. Ignis antè eum procedit, & inflammat circumquaque hostes ejus. Perlustrant fulgura ejus orbem habitabilem, videns formidat Terra; Montes ut cera liquefiunt à præsentiâ Jehovæ, à præsentiâ Domini totius Terræ.* Psal. 97.

Isaias, Vates sublimis, & qui ad extrema mundi tempora sæpè prospexit, igneam Dei vindictam multis in locis memorat, capite 34. 8, 9, 10. ità *diem ultionis Jehovæ* describit, *mutabuntur Torrentes in picem, & pulvis in sulphur; eritq; terra ejus pro pice ardente. Noctu & interdiù non extinguetur, in seculum ascendat fumus ejus.* Et *Tophet, flatu Jehovæ,* quasi *torrente sulphuris,* inquit, *accenditur,* cap. 30, 31. Dein cap. 66. 15, 16. Adventum Domini exhibet more Christiano & Apostolico: *Ecce Jehovah cum igne venturus est, & curribus suis similibus turbini, ad reddendum cum excandescentiâ iram suam, & increpationem suam cum flammis ardentibus.* Denique apud Prophetas posteriores, *Dies furoris Dei,* & supremæ cladis ipsius inimicorum totus igneus exhibetur. *Zephanias,* cap. 1. 18. & cap. 3. 8. hunc ig-

neum Dei zelum celebrat. *Effundam ſuper illos indignationem meam, totum æſtum iræ meæ, cùm igne zeli mei abſumpta fuerit tota hæc Terra.* Et iiſdem coloribus flammeis depingit diem advenientis Domini, *Malachias*, cap. 4. 1. *Ecce dies ille adveniet, ardens tanquam fornax: quo erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes improbitatem ſtipula, & inflammabit eos dies ille venturus.*

Hæc loca Prophetarum, ſi cum adventu futuro Chriſti, prout ab Apoſtolis exhibetur, conferantur, patebit clariùs de igne naturali ea intelligenda eſſe, & de hoſte Chriſti infenſiſſimo, Antichriſto. 2 Theſſ. 1. 7, 8. Hoc ſatis explicat Apoſtolus *Paulus* ad *Theſſalonicenſes*: Cùm in capite primo dixiſſet, *In revelatione Domini Jeſu de Cœlo, cum Angelis ſuis potentibus, cum igne flammanti infligi ultionem iis qui Deum neſciunt, neque auſcultant Evangelio Dei noſtri Jeſu Chriſti.* Cùm hoc jam latiùs dixiſſet de improbis & inobedientibus Evangelio, in ſecundo capite idem propiùs applicat ad *myſterium iniquitatis, ipſiuſque* c. 2. 8. ſceleratum caput. *Et tunc revelabitur ſceleratus ille, quem Dominus abſumet ſpiritu oris ſui, & claritate ad-*Apoc. 4. 5. *ventûs ſui abolebit.* Hinc quæ prodeunt è Solio Chriſti fulgura & tonitrua, hoc tempus reſpiciunt. Dan. 7. 9, 10, 11. Et in viſione *Danielis* Solium Dei dicitur in illo die, *ut ſcintillæ ignis, rotæ ut ignis ardens. A cujus conſpectu fluvius ignis manabat prodiens, cui millies mille miniſtrabant. Et corpus Beſtiæ traditum fuit incendio.* Apoc. 20. 10. Eandem Beſtiam apud Sanctum *Johannem in ſtagno ignis & ſulphuris* demerſam legimus: quod infra explicabitur.

Denique, Quoad ſedem Antichriſti, Babylonem myſticam, hanc igne conſumptum iri ſæpiùs teſtatur Sanctus *Johannes*, *Apoc. c.* 18. 8. Ideò *unâ*

die

die venient ejus (Babylonis) *plagæ, mors & luctus & fames: & igne exuretur: Quià validus est Dominus Deus qui damnabit eam.* Dein, ver. 18. *Clamabunt videntes fumum incendii ejus, & dicent, quæ similis urbi istæ magnæ?* Idem fumus Babylonis memoratur, *cap.* 19. 3. sub nomine *magnæ meretricis: Meretrix* enim est *urbs illa magna*, ipsâ Scripturâ interprete. *Apoc.* 17. 18. Denique quæ citavimus suprà ex *Isaia* Propheta, *cap.* 34. 8, 9, 10. de *Babylone* Assyriorum, vel de *Terrâ Idumeâ*, huc ultimò respiciunt. *Cùm dies ultionis Jehovæ, annus retributionum ob causam Zionis, erit; mutabuntur torrentes ejus in picem & pulvis ejus in sulphur; Eritque Terra ejus pro pice ardenti. Noctu & interdiù non extinguetur, in seculum ascendet fumus ejus.* Ipsissima eadem verba repetit *Johannes* de incendio meretricis sive Babylonis mysticæ, loco supra citato, *Apoc.* 19. 3. Deinde *secundò dixerunt, Halleluia, & fumus ejus ascendit in secula seculorum.* Neque mirandum est Prophetas veteres ad tam longinqua tempora respicere: nihil enim iis solennius; & per totam Scripturam Propheticam, ut in magnis viris & bonis principibus est aliqua adumbratio Messiæ sive Christi: Ità in malis principibus & Ecclesiæ hostibus erat quædam præfiguratio Antichristi; Et quas, eorum sedibus, civitatibus, imperiis, clades & exitia minantur Prophetæ, ex parte advenerunt typis, sed, non nisi in Antitypo, integrè & omnibus suis numeris explenda supererant. Sed de his omnibus satis. Et Jerem. 51. 25.

Expositis hoc modo, secundùm literas sacras, futuro Christi adventu, & Antichristi ipsiusque sedis excidio, patet, opinor, non deesse fundamentum sententiæ nostræ, quæ à sede Antichristi incendium

cendium generale exorditur; ſuadetque ratio juſti & decori, ut in hâc vindictâ divinâ, primarius Chriſti hoſtis & apoſtaſiæ caput, primus omnium pœnas luat. Quòd ſi, miſsâ Scripturâ Sacrâ, ex contemplatione naturæ quærendum eſſet, Quæ loca terrarum, vel Chriſtiani orbis, ardebunt primùm, diximus ſuprà, non tam id definiri poſſe, quàm, quæ loca ſunt maximè obnoxia flagrationi; Huic autem maximè obnoxiæ ſunt regiones illæ, quæ, quoad formam, ſunt cavernoſæ: & quoad materiam, ſulphureæ. Neque hoc, opinor, demonſtratione indiget. Cùm verò ex dictis probabile ſit, Chriſtum è Cœlo appariturum eſſe in medio orbe Chriſtiano, & antè ipſius faciem incepturum eſſe incendium, Quærendum erit tantùm, quis tractus terrarum, intra ambitum orbis Chriſtiani, his notis & indiciis maximè reſpondeat. Ego quidem nullum novi, intra illum ambitum, magis cavernoſum & ſulphureum, quam Maris Mediterranei oram *Europæam.* Ubinam tot montes igniti? Tot cavi & cavernoſi terrarum tractus? Et, qui ab his omnibus dependent, tot Terræmotus? Cùm igitur in hoc terrarum tractu concurrant, aut facilè concurrere poſſint, omnes cauſæ ex quibus oritur aut augetur incendium, non malè præſumi poſſe videtur, hanc partem Orbis Chriſtiani primas flammas experturam eſſe: niſi conſilio divino aliter viſum fuerit. Prætereà, quùm ſemper arſerit hæc Regio, ultra hominum memoriam, & etiamnùm ardeat: non de novo incipere, ſed augeri tantùm & ingraveſcere incendium, ſatis eſt ut ſupponamus. Poſito hîc igitur, per hypotheſin ſaltem, incendii exordio, ipſius incrementa, & progreſſum, & invaleſcentes vires paululùm contemplemur.

Erum-

Erumpant itaque & exæſtuent quotquot ſunt montes ignivomi in orâ Italicâ: *Veſuvius*, *Ætna*, *Strongyle*, *Hiera*, & reliquæ inſulæ *Vulcaniæ*. Aperiantur præterea in montibus *Apenninis* novi hiatus incendiarii: divulſis jugorum verticibus vi Terræmotuum, & intùs accenſis fumis. Dein ſubardeat ſolum in locis ſulphureis ac concavis: Et cœleſtibus ignibus inflammetur aër. Fac, ut coëant hæ cauſæ, quæ facilè coire poſſunt: Et, ex his unitis, præeunte magnâ ſiccitate, quâ omnia ad igneſcendum præparantur: facilè credes, obrutum iri, quaſi primo impetu, totum illum terrarum tractum, fumo & flammis involutum.

Primo impetu ſuffocati perirent homines & animalia: dein, furente incendio, magna ſtrages urbium & oppidorum: Sylvarum, camporum, & omnium rerum in Telluris ſuperficie, ab his terræmotibus, & ab hâc exundatione ignium è montibus, ſequeretur. Nam, ab his fornacibus diſruptis, præter fumos & flammas, liquefacti metalli fluvii emanabunt, vel effundentur: qui, torrentium inſtar, per vicinos agros decurrentes, obvia quæque vel ſuo ardore inflammabunt, vel proſternent ſuo impetu. Hujus rei exempla minora, ſeu ſpecimina quædam, habuimus in multis horum montium incendiis: Sed quantum diſtant inundationes hybernæ, à *Diluvio*: tantum omnes, qui præterierunt, *Ætnæi* & *Veſuviani* æſtus, ab his extremis vincentur. Præterea, ut rivi à diverſis fontibus orti, inter eundum ſæpè concurrunt, & in magnos fluvios intumeſcunt: ità multi erunt, tunc temporis, ſulphuris, picis, bituminis, aliûſque materiæ ignitæ rivi rivulique, à diverſis montibus incenſis, aliiſve ſcaturiginibus fluentes: Qui inter volutandum, ubi alii

in

in alios inciderint, immanes turbidi ignis fluvios component, quovis *Phlegetonte* ardentiores.

Notandum porrò, præter hos fluvios ignitos qui humi provolvuntur, Ignis per aërem projicietur, ab his montibus ignivomis: idque in longinquas regiones aut Civitates. Magna fruſta materiæ ignitæ, ſaxa excandeſcentia, & variorum generum moles ardentes, longè ejaculabuntur; ut nihil tutum eſſe poſſit ab his bombardis, neque in proximis, neque in remotis. Quemadmodum enim, in hodiernis bellis ad incendendum Civitates, emittunt ex machinis quibuſdam bombardariis globos igneos, ſive teſtas metallicas fomite igneo repletas, quæ ſuo pondere confringunt ædes, atque ſuis ignibus inflammant: Ità hos montes ignivomos, pro tot Stationibus bombardarum numerare licèt, à quibus iratum numen Ignes miſſiles in inimicos projiciet, cùm indignationis ſuæ & vindictæ advenerit tempus. Neque in his aliquid novi, aut à fide alieni comminiſcor, ſed quæ ex omnium hiſtoricorum fide de his montibus accepimus, ea majora & vehementiora æquum erit ſupponere, in hâc extremâ naturæ luctâ aut diſſolutione.

Supereſt, ut aliquid dicamus de Terræmotibus, eorumque effectis; A quibus, cùm vehementiores erunt in hoc rerum æſtu, multæ ſtrages orientur: in evertendis urbibus, in demoliendis arduis terrarum & locis editioribus, & in eructandis aquis Sulphureis. Id quidem ſæpè accidet in progreſſu Incendii, ut concuſſâ & ſubſidente terrâ, urbes abſorbeantur, idque aliquando in ſuppoſitos lacus ſulphureos; Nam multa erunt ſtagna ſubterranea liquidi ſulphuris vel alterius ignis, cùm aliquamdiù invaluerit incendium, ut infra monſtrabitur. Atque hoc modo periturum eſſe

eſſe Babylonem myſticam, ex verbis Sancti *Johannis*, & ab exemplo *Sodomæ*, non improbabile mihi videtur. Jud. 7. Inquit Sanctus *Johannes*, *Apoc.* 18. 17. *Angelus validus ſuſtulit lapidem inſtar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ità cum impetu projicietur Babylon, urbs illa magna: nec ampliùs invenietur.* Abſorpta, ver. 8. & non comparuit ampliùs. *Subitanea* & impetuoſa 10. & 17. ſubverſio hîc planè denotatur, atque etiam *ignea*: ver. 8. & Neque ulla ſpecies exitii his verbis & conditionibus 18. aptiùs reſpondebit, quàm ſi ſupponamus Sedem Antichriſti perituram eſſe eodem modo, quo periit olim Sodoma, ipſius typus: per *ignem cœlitùs demiſſum*, & per *abſorptionem in lacum Sulphureum*. Præterea, cùm in Apocalypſi dicitur, *Beſtiam* & *Pſeudoprophetam* prehenſos, projectos fuiſſe vivos in *lacum ardentem Sulphure*, hoc non ità intelligendum eſſe cenſeo, ac ſi quis quadrupedes ſtringeret, aut manibus pedibuſve correptos in ſtagnum ſulphureum projiceret: ſed ab inflammatâ & hiante terrâ abſorptos periiſſe. De his autem ſtagnis ſulphureis, quorum frequens fit mentio in Oraculis Chriſtianis: & de conſummatione Incendii, jam ultimo loco dicendum eſt. c. 19. 20.

Tempore conflagrationis, & verſus finem maximè, multos fore lacus ſulphureos: atque unum ingentem in alveo Oceani, ex ipsâ rei contemplatione facilè prævideo. Sunt proculdubiò in cavitatibus montium, & in regionibus cavernoſis, multa aquarum ſtagna: quorum non pauca, æſtuantibus & liquefactis montibus, in ſtagna ſulphurea & ardentia convertentur. Omnis enim materia liquefacta, metallica, mineralis, lapidea, aut alia quæcunque, cùm gravis ſit, in loca inferiora defluet, &, modò via pateat, in cavitates terræ: ſive aridas ſive aqueas; Cùm verò aquæ, ex æſtu, tunc temporis, tàm interno

quàm externo, plurimùm diminutæ fuerint, parum ſupererit in his cavitatibus præter liquores ardentes. Fient etiam de novo aliæ cavitates, ſubesâ & ſubuſtâ terrâ multis in locis.

Rebus ſic ſe habentibus, Supponamus fieri Terræmotus & concuſſiones: Fient enim uſque & uſque, ab incluſis & inflammatis exhalationibus, donec tota terra exterior adeò fracta, ſoluta, & aperta fuerit, ut non poſſit eſſe carcer aut obſtaculum exeuntibus fumis flammiſve; ab his, inquam, Terræmotibus, ruent ſæpè montes, aut magnæ moles tractuſve terrarum, in ſuppoſitas Voragines: Et quemadmodùm in aliis terræmotibus ſæpè fieri ſolent eruptiones aquarum & regionum vicinarum inundationes: Ità in his, loco aquarum, torrentes & profluvia liquidi ignis ex diſruptis terræ viſceribus ejicientur; Qui, inſtar antiqui Diluvii, cùm aquæ eruperunt ex Abyſſo, obruent & inundabunt finitimas terras. Saltem hoc modo fient plurimi lacus Sulphurei in ſuperficie Telluris, vel in locis ſubmontanis & depreſſioribus; ſubſidente quandoque ſuâ ſponte ſubuſto Solo, quandoque terræmotibus diffracto.

Prætereà obſervandum, ex his cauſis & ſimilibus, minora maria, aut ſinus Maris, effectum iri ſulphureos; Atque ut ab uno exemplo cætera diſcamus, mare Mediterraneum intueamur. Suprà diminuimus hoc mare, & in multò minus Spatium reduximus, deſiccatis fluviis & obſtructo utroque oſtio, quibus ſuas aquas recepit, hinc ab Oceano, illinc à Ponto; Derivatâ prætereà per ductos ſubterraneos, per quos conſtat ſeſe clàm effundere, portionis reliquæ parte non exiguâ: In hoc ſuæ tenuitatis ſtatu, ſi devolvantur ex vicinis montibus ignivomis quædam flumina:

mina materiæ ignitæ, ultimæ illæ aquarum reliquiæ, quæ ſuperſunt in fundo vaſis, ab his victæ & ſenſim commiſtæ, in quendam *Aſphaltitem* aut Stagnum Sulphureum convertentur. Neque hoc mirum videbitur iis, qui ſecum recolunt, quot ſunt montes ignivomi in inſulis aut in orâ Maris Mediterranei: Quantum materiæ liquefactæ quandoque projiciunt: Et quot prætereà oriri poſſunt novi ignium fontes, cùm omnium corporum igniferorum clauſtra laxabuntur.

Sed non tantùm Sinus Maris, ſed tota reliqua moles Oceani, in ſtagnum ardens Sulphure tandem mutabitur. Supponimus Oceanum diminutum & contractum eo modo quo anteà dictum eſt, Capite præcedente: atque omnes cauſas exiccationis aut ignitionis concurrere quas jam de mari Mediterraneo recenſuimus; Ad hæc, Natura, quæ ſemper Dei ſequitur partes, in hoc ultimo maximoque ignis & aquæ conflictu, omnes ſuas copias educet, omnes ſuos theſauros occulti ignis aperiet & expromet: Et in ipſo fundo Maris, in intervallis Inſularum & prope littora, ignes & monticuli ignei exorientur: quod non ſemel contigiſſe in *Archipelago*, & in *Azoribus* inſulis, fruſtrà reluctantibus aquis, teſtantur hiſtoriæ. Id verò maximè notandum eſt, corpus telluris magnâ ex parte flammis diſſolutum eſſe ante hoc extremum prælium Vulcani & Neptuni: atque ex hâc diſſolutione decurrere jam in Mare, per veterum fluviorum alveos, reſoluti Sulphuris, fuſi metalli lapidumque, & variæ materiæ ignitæ rivos: qui, quod reliquum eſt humoris aquei, facilè diſſipabunt & obruent; Aqua enim dulcis, quæ eſt pars ipſius leviſſima & tenuiſſima, in vapores abibit: & reliqua craſſior & ſalina, cum ſulphure & liquidis metallis

permiſcebitur. Quare, ſæviente magis magiſque incendio, cùm, liquefactis montibus, mille rivi ardentes in hanc voraginem refundentur, magnus ille & mirabilis Oceanus, ubi jam *incedunt Naves*, ubi ludit *Leviathan*, & innumera Squammigeri generis animantia: In Lacum ingentem, Sulphure & Sale, cœruleis flammis & ſuffocantibus fumis, ardentem, convertetur.

Cùm Tellurem contemplor ſub hâc formâ & in hoc ſtatu, *Torculare Dei* ante oculos habere videor. Cùm montes depreſſos, & expreſſos liquores, lacumque ad hos recipiendum, intueor, illud, inquam,
Apoc. 14. 18,19,20. *Torculare Dei*, cujus non ſemel meminit Sanctus *Johannes*, videre mihi videor: Illamque *Vineam Terræ*, cujus uvæ, jam maturæ, comprimuntur & concul-
c. 19.15.& cantur: exitque *vinum furoris Dei omnipotentis*. An-
c. 14.10. gelus ille *Vindemiator*, in *ignem poteſtatem habere* di-
c. 14.18. citur: cúmque in fine mundi & ultimâ iræ divinæ effuſione, hoc Torcular calcandum ſit, idque per Chriſtum: ut ex iiſdem locis patet: nihil video quod huic repræſentationi aptiùs reſpondere poſſit, quàm hæc ſuccorum igneorum expreſſio in ſinum Maris: ſive ſit per totam Terram, vel aliquam ipſius regionem, ubi hæc calcatio incipiet: atque ira Dei maximè effundetur. Dein, pari ratione, *MESSIS* vel demeſſio quæ præceſſit vindemiam, erit defloratio illa, vel devaſtatio Terræ, quæ facta eſt à primo impetu incendii: nondum liquefacto aut diſſoluto
c. 15. 2. Telluris corpore. Et denique illud *Mare vitreum, igne permixtum*, quod Torcularis calcationem ſequitur, eſt illa *Conſummatio Incendii*, quæ jam ſola reſtat explicanda.

Notandum igitur ultimò, non modò Oceani alveum, ſed totam Terræ faciem mutatum iri in Stagnum

num Sulphureum; Cùm hoc diluvium ignis omnes omninò regiones inundaverit & demerserit. Quod, quâ ratione fiet, non arduum erit scitu, si rerum consequentias attendamus. Nam, ubi plures fuerint hujusmodi Lacus Sulphurei in superficie Terræ, plures etiam sub radicibus montium, atque plures inde rivi ardentes descenderint in Oceanum: hic Oceanus Sulphureus, ut solebat anteà aqueus, se exonerabit itidem, per ductus subterraneos, in interiora Terræ, arrodens & inflammans ipsius viscera: unde tota Telluris compages superior brevi dissolvetur; corruent montes, liquefient Saxa & Scopuli, atque moles terræ, interiùs exteriúsque, ubique flagrabit. Postremò, ut omnium exitum videamus, & ardentis Naturæ faciem ultimam, Hic Oceanus igneus per totum terrarum orbem se diffundet, omnemque ipsius Superficiem, instar Diluvii, cooperiet: complanatâ Terrâ, dissolutis omnibus corporibus, liquefactis, & in fluorem candentem conversis: Hostibusque Dei, & Christi, instar exercitûs Pharaonis, in hoc *mari rubro* demersis & triumphatis.

CAP.

CAP. XI.

Phænoménωn, aût Oſtentorum, quæ, per Oracula Sacra, Telluris conflagrationem præcedere aut comitari dicuntur, ex jactis fundamentis, explicatio.

QUùm adventûs Chriſti & incendii mundani, tanquam comites aut præcurſores, adfutura ſint ſigna & prodigia in Cœlo & in Terrâ, quæ ab oraculis ſacris referuntur: Hujus incendii cauſas & conditiones ſi rectè explicuimus, harum etiam rerum adjunctarum rationes ex iiſdem fundamentis innoteſcent. Et viciſſim, Si explicatio noſtra reſpondeat omnibus Incendii Phænomenis, quæ, vel ex naturâ rei, vel ex Sacris Literis peti poſſunt, examen ſuum ſubiit, & pro verâ habenda eſt, licet in multis fieri poterit emendatior.

Loquimur autem hîc de ſignis naturalibus, quæ mundi machinam ſpectant: *Cælum*, *Solem*, *Lunam*, *Stellas*: vel *Terram*, *Mare*, *Montes*, & ſimilia; Et ne in his explicandis fruſtrà operam impendere videamur, primùm diluenda eſt objectio, vel interpretatio eorum, qui hæc prodigia, non ſenſu literali, ſed allegorico, exponenda eſſe ſentiunt: ideóque Solem, Lunam, Sidera, Terram, Mare, & alia, ad poteſtates graduſque ſeculares, Principes & populum, detorquent; Hi, inquiunt, percellentur omnes

&

& confundentur miris modis in adventu Christi, totaque gens humana perturbabitur, & exinde dictum esse, obscuratum iri Stellas, & concuti & convelli Tellurem, ac si Cœlum Terrâ commistum esset.

Probare autem satagunt hanc suam expositionem à Prophetiis Veteris Testamenti, ubi idem occurrit Stylus, eædem Phrases, de Sole & Lunâ obscuratis, de Terrâ suo loco excussâ, & similibus portentis, cum gentis alicujus aut populi futura clades describitur: Neque tamen in vaticiniorum istorum completione hunc Naturæ tumultum aut confusionem contigisse legimus; ita, exempli gratiâ, ubi vindictam de *Babylone* sumendam prædicit *Isaias*, C. 13. 10. inquit, *Stellæ cœlorum & Sidera eorum lucem non dabunt, tenebrosus erit Sol in exorsu suo, & Luna splendidam non edet lucem suam.* Neque alitèr *Ezekiel*, cùm de ultione *Pharaonis* agit, *cap.* 32. 7. atque de ipsis Judæis alii Prophetæ.

Rectè hæc dici de Vaticiniis nonnullis Veteris Testamenti non diffiteor; Consimilibus usi sunt loquendi modis Prophetæ cùm clades minores describerent: nempe Gentis alicujus, aut Populi, aut Urbis, aut Imperii; Id verò ab iis, aut à Spiritu Sancto, propterea factum esse dico, quòd hæ clades typi essent aut adumbrationes magnæ illius mundanæ sub adventum Christi futuræ: atque hæ vindictæ minores, aut judicia Dei in gentes singulares, universalis illius in omnes Christi hostes, pignora & præludia. Ità permiscentur à Christo, de gente Judaicâ, de Hierosolymis, & de mundo dis- Mat. 24. solvendis, vaticinia, quòd hæc dissolutio alterius typus esset. Non igitur mirandum has clades à Prophetis hyperbolicè describi, & per ea quæ non tam-

tam ſibi propria ſunt, quàm ſuis antitypis; Id quod in vaticiniis typicis, ſive de perſonis, ſive de rebus, non infrequens eſſe in Stylo Prophetico omnes nôrunt.

Prætereà, in hujuſmodi vaticiniis, ea quæ typo figuratè accommodantur, ſæpè in antitypo, ſive ultimo complemento, expreſſiùs & juxta ipſam literam eveniunt. Hujus rei ſingulare exemplum habemus in Apocalypſi Sancti *Johannis, capite ſexto*: ubi de excidio Imperii Romano-Ethnici agitur; quod verſu duodecimo & ſequentibus, iis verbis rerumque imaginibus adumbratur, quæ mundi fini & excidio deſcribendis verè reſpondent. Quæque anteà à Prophetis & Evangeliſtis adaptata fuiſſent ad extrema illa tempora depingenda. Illud igitur ſemper notandum, Quò tendunt & collimant ultimò, vaticinia; Nam, quæ clades Urbium, Gentium, & Imperiorum, in utrovis fœdere, deſignant, utì *Babylonis, Hieroſolymæ, Imperii Romani*, & aliorum, ea omnia in ſupremum mundi interitum & conflagrationem, tanquam fluvii in Oceanum, refunduntur. Hæc παντολεθρία omnia abſorbet, atque omnium ideas complectitur. Atque hæ partium & membrorum ſtrages, cùm totius & univerſalis ſint quædam umbræ & imagines, in Prophetarum animis Scriptiſque, iiſdem ferè coloribus exprimuntur; Licet, cum tantâ ſimilitudine, ea etiam ſit diſſimilitudo, quæ eſt inter corpus & corporis umbram.

Denique, cùm ipſi authores ſacri ſigna moralia, ut dicuntur, ab his naturalibus diſtinguant: & præter bella, perſecutiones, & mala Eccleſiæ, has mutationes aut prodigia in Cœlo & in terrâ, ſeorſim memorent, tanquam alterius ordinis Characteres: ineptum eſſet, per neſcio quas allegorias, hæc iterùm con-

confundere. Atque, ut verum fateamur, facit sæpè naturalis scientiæ inopia in Interpretibus Sacrarum Literarum, ut loca duriora quæ ad mundum naturalem spectant, facilè sinant in allegorias liquescere, quo ignorantiam suam occultent. Nos autem regulam interpretandi notissimam & simplicissimam sequimur, *Non recedendum esse à literâ, nisi ab eâ nos depellat rei natura & necessitas.* Quod adeò locum non habet in hoc casu, ut fieri non possit Telluris conflagratio, nisi comitantibus & præcedentibus hujusmodi Phænomenis. Ad eorum igitur explicationem jam rectà pergamus.

Illustris est imprimis Sermo Christi de excidio Hierosolymæ & de fine mundi, ubi hæc Phænomena recensentur, supremæ conflagrationis præludia, ut ex collatis Evangeliis patet. *Terræmotus, Maris & Fluctuum marinorum fremitus*, ac *montium & vallium adæquatio*, quod ultimum ex Prophetis & Apocalypsi magis innotescit. Dein quoad Cœlum, *Solis & Lunæ obscuratio* aut vultus sanguineus, *potestatum cœlestium concussiones, fulgura*, & *Stellarum casus.* Dira quidem hæc rerum facies: tristis & turbulenta Catastrophe; Suppositâ tamen Telluris conflagratione, eo quo dictum est modo, hæc non alitèr se habitura esse, ex ipso rei intuitu facilè quis dixerit.

Primùm, quoad Terræmotus, si ab inflammatis spiritibus proveniant, imminente conflagratione cùm aliquamdiù exiccata fuerit terra, & laxati ignes subterranei, ad hæc consequens erit, augeri & abundare halitus inflammabiles intra terræ viscera, & per omnes ipsius cuniculos & meatus se diffundere; Quoties igitur contigerit hos fumos halitusque, pingues & nitrosos, accendi, subito impetu expansi &

rarefacti, instar pulveris pyrii in suis cuniculis, incumbentem terræ molem, urbes, agros, scopulos, quicquid fuerit, concutient & evertent: Sæpè etiam, apertis terræ faucibus, intùs haurient & deglutient.

Neque tantùm frequentiores erunt terræmotus, propter illam fomitis ignei copiam, sed etiam majores; meatus enim & cuniculi subterranei, ab hoc calore & siccitate ampliores fient & longiùs protensi, apertis ruptisve septis quibus anteà intercluſi fuerant: unde, factâ incensione, vis ictûs pertinget ad magnos & immensos terrarum tractus. Et si hodiè multas Urbes unâ nocte prostratas legimus Terræmotibus; & apud *Ragas* olim, referente *Posidonio*, pagos bis mille, præter urbes complures, iisdem subversos fuisse: Si, inquam, in hodiernâ naturâ tanti motus excitantur, tunc temporis auctis ex omni parte causis, facilè credo earum vires sufficere posse ad concutiendum maximas Insulas, aut etiam totas Continentes.

Strab. lib. 11.

Apoc. 16. 18. 20.

Non itaque mirabimur in Sacris Literis toties memorari Terræmotus futuros in die illo furoris Dei: aut inde turbari Naturam eo modo quo rem depinxêre Prophetæ; Audiamus *Ezekielem*: *Zelotypiâ meâ, igne furoris mei loquar: Certè die illo erit concussio magna in terrâ Israelis; Adeò ut concutiantur à facie meâ pisces maris & volucres Cœli, ac bestiæ agri, & omnia reptilia reptantia super terram, omnesque homines qui erunt in superficie terræ. Et diruantur ipsi montes concidantque præcipitia, & omnis murus in terram corruat.* Audiamus alterum Prophetam, *Isaiam*: *Pavor, & fovea, & laqueus imminent tibi, habitator Terræ.---Cataractæ ex alto aperientur, & concutientur fundamenta terræ. Omninò confringetur.*

c. 38. 19, 20.

c. 24. 17, 18, 19.

getur Terra, omninò diſrumpet ſe Terra, omninò nutabit Terra. Agitabit ſe Terra tanquam ebrius, & vacillabit ut tugurium aut tabernaculum. Vides, quam rerum faciem, quas ruinas & ſtrages, nobis exhibent Prophetæ. Ineptiunt planè, qui hæc reſtringunt ad *Judæam*, alio modo quàm quo ſupra dictum eſt, ut totius terræ typum: unde, ſub ipſius ſpecie, quæ reverà in fine mundi eventura ſunt, repræſentantur. Sed errorem illum errarunt multi, de utroque mundi excidio, utroque diluvio, aquæ & ignis, quòd ea tranquillè peragenda eſſe ſenſerint; illud habuere tantùm inſtar univerſalis Stagni, orti ex immodicis pluviis, & maris & fluviorum inundatione, ſine ullâ confractione Telluris; In hoc itidem, leni & lentâ flammâ conſumptum iri Terram, inſtar ceſpitis aut pinguis glebæ: tacitè & ſine ſtrepitu; Tam Sacra Oracula, quàm Naturam ignorant, qui ità ſentiunt. Peribit Tellus in incendio, mille modis læſa, fracta, divulſa, concuſſa: ignibus nitroſis, & ſpiritibus acribus accenſis, qui impetu & exploſione agunt, dilacerabitur & torquebitur: & inter flagrandum omne genûs Strages & ruinæ concurrent: Concuſſiones, diſruptiones, everſiones: Montium, Inſularum, Urbium, & magnorum terræ tractuum. Denique, ſuſque deque verſis omnibus, tota moles exterior in Chaos igneum redigetur. Hæc de Terræmotibus.

Sequitur, *maris fluctuumque marinorum fremitus.* Luc. 21. Motus illos maris, ſonituſque, qui à procelloſis ventis oriuntur, non hîc intelligendos eſſe cenſeo: Nam quæ à cauſis manifeſtis & conſuetis proveniunt non ſolent percellere animum, neque res hujuſmodi terrorem incuſſiſſent incolis Terræ. Dicitur autem, *Fuit anxietas gentium in terrâ, in conſilii inopiâ: reſonante*

ſonante mari & ſalo. Hoc eſt, propter agitationem ſtrepitumque maris. *Exanimatis hominibus præmetu & expectatione eorum quæ terris ſuperventura eſſent.* Hos igitur motus fremituſque maris, de quibus loquitur Evangeliſta, à procellâ *Surdâ*, quam appellant, potiùs petendos eſſe dicerem; cùm, tranquillo aëre & ſilentibus ventis, mare iratum & tumultuoſum eſt, ſonituſque edit inſolitos: idque, ut videtur, ſine causâ. Hoc autem Phænomenon originem ducit, ni fallor, ab exhalationibus ſubmarinis; quæ proveniunt, vel à ductibus terræ exeuntibus in mare, vel ab ipſo fundo maris: ubi teſte experientiâ, fiunt quandoque terræmotus, quandoque eruptiones igneæ.

Quoad ductus ſubterraneos, qui in mare exeunt, cùm, aquis anteà repleti, areſcentibus fluviis, jam ventis & exhalationibus repleantur, ab his agitatis aut fluctuantibus turbabitur mare; Cujus aquæ prætereà participabunt motus & tumultus, quos anteà deſcripſimus in terrâ, vel à tremore ſoli, vel per halitus illos, communicatos. Dein, habebit mare ſuos terræmotus ſibi proprios: Sentiunt enim Nautæ motus ſub mari, & concuſſiones aquarum quæ è fundo proveniunt: quæque & fortiores erunt & ſæpiùs repetitæ, impendente incendio. Denique, erunt eruptiones igneæ in mediis aquis; ejectis quandoque novis terris, aut inſulis ardentibus. Hujus rei tentamina habemus in hodiernâ naturâ: referunt enim hiſtorici *Vulcanias* inſulas, aliaſque, ita natas eſſe, ab eo genere Terræmotuum, *qui humum intùs ſuſcitantes, ſurſùm propellunt immaniſſimas moles.* Fertur prætereà Inſulam in Archipelago inter Theram & Thereſiam, erumpentibus flammis ſubmarinis, hoc modo factum fuiſſe. Audiamus *Strabonis* verba

Am. Marcel. l. 17.

in

in hâc re, Ἀνὰ μέσον γὰρ Θήρας καὶ Θηρασίας, ἐκπεσοῦσαι φλόγες ἐκ τῆς πελάγους ἐφ' ἡμέρας τέσσαρας, ὥστε πᾶσαν ζέειν καὶ φλέγεσθαι τὴν θάλασσαν· ἀνεφύσησαν καὶ ὀλίγον ἐξαιρομένην ὡς ἂν ὀργανικῶς, καὶ συντεθειμένην ἐκ μύρων νῆσον, ἐπέχουσαν δώδεκα σταδίων τὴν περίμετρον. Quod ita reddit interpres, *Medio inter Theram & Thereſiam loco, è mari flammæ emicuerunt per quatuor dies, adeò ut totum ferveret atque arderet Mare; Eæque flammæ paulatìm, elatam veluti inſtrumentis quibuſdam, atque è maſſis compoſitam, Inſulam ediderunt: ambitu duodecim Stadiorum.* In eodem Archipelago, & propè eundem locum, ſæpiùs accidiſſe non diſſimile exemplum videre licet apud alios hiſtoricos: potiſſimùm anno 1650. Cùm, Terrâ concuſsâ, intumuit mare, eruperunt flammæ è mediis aquis, & graveolentes fumi, aëremque fuſcum variis ignium formis repleverunt. Denique, ſimiles motus & eruptiones contigiſſe referunt ad Inſulam Sancti *Michaelis* inter *Terceras*; idque in oceano profundo brachia centum ſexaginta. Narrante *P. Gaſſendo*, ex teſtibus fide dignis.

lib. 1. Plut. de Pyth. Oracc. Baron. ad an. 726. ex Theophane. Kirch. num. Subt. l. 4. c. 6. l. 1. ſec. 3. c. 6.

Ab hujuſmodi motibus & eruptionibus ſubmarinis, mare irrequietum, turbulentum, ſonorum, & aſpectu horridum fiet. Atque hæc initia malorum, omni navigationi, gentium commercio, & negotiis marinis obicem ponent; Nautis, populis maritimis, & inſularum habitatoribus, præ metu languentibus & exanimatis: triſtia fata quæ mortalibus imminent, cum ſummo animi æſtu & anguſtiâ expectantibus; juxta Sermonem Evangeliſtæ. Denique, Quoad Montium & Vallium adæquationem, cujus anteà meminimus, id explicatione ulteriori non indiget: cùm manifeſtum ſit, progrediente incendio, ruituros eſſe omnes montes, & eorum ruinis reple-

cap. 9.

repletas fore valles. Cúmque omnia tandem fuerint, juxta ea quæ capite præcedente expoſita ſunt, in ſtatu fluoris ignei, inſtar maris fuſi vitri, patet non magis ullas tum fore Montium & Vallium inæqualitates, quàm ſunt hodiè in ſuperficie maris.

Ad Cœlorum Phænomena jam pergimus. Solis & Lunæ obſcuratio, aut ſanguineus calor, facilè explicatur, incepto jam incendio. Ubi enim fumo & ignibus repleta fuerit Atmoſphæra, obſcurabitur proculdubiò & Solis & Lunæ facies, & totius Cœli: aliamque induent formam & colorem corpora cœleſtia. Hoc in Ætneis ignibus contingere ſolet, ut vidimus ſuprà ex *Dione Caſſio*; cui adde verba *Ciceronis*: *Nos autem tenebras cogitemus tantas, quantæ quondam eruptione Ætneorum ignium finitimas regiones obſcurâſſe dicuntur: ut per biduum nemo hominem homo agnoſceret; cùm autem tertio die Sol illuxiſſet, tum ut revixiſſe ſibi viderentur.* Credo quidem Solem & Lunam, pendente incendio, multos ſubituros eſſe mutationes & formarum vices: pro ratione ignium, fumorum, cinerum, fuliginum, flammarum, quæ aërem intermedium occupaverint; nec tam mundi Luminaria jam referent, quàm, neſcio quos, turbidæ lucis grumos. Quandoque Sol apparebit ſolito major & iracundior, inſtar ſanguinei montis, in cœlo penduli: Quandoque palleſcet, aut ferrugineus videbitur: & quandoque, piceâ caligine interpoſitâ, penitùs abſcondetur. Imò, fieri poteſt, ad augendum rei horrorem, per totum Cœlum & per omnes Planetas, ut Sol, obductis in faciem maculis, reipsâ obſcuretur: & hæreat in medio Planetarum ſine luce, quaſi mortuus. Dirum hoc eſſet Spectaculum circumpoſitis mundis: qui Flam-

2. De Nat. Deor.

Flammantem Tellurem vice Solis haberent, &, à ſedibus noſtris accenſis, omnem ſuam lucem & calorem acciperent.

Neque tantùm poſt eruptionem flammarum mutabitur Cœlorum vultus, ſed etiam eâdem ingruente; Quemadmodùm enim ante pluviam delapſam, ſentimus ipſius effecta, aut in corpore noſtro aut in aliis rebus, ob mutatam jam Atmoſphæram: Atque alia animantia, adhuc citiùs, novas illas aëris diſpoſitiones percipiunt; ità mutationes quæ fient vel in Terrâ vel in Aëre, appropinquante incendio, ſuos habebunt effectus in Atmoſphæram Telluris, & exinde in Phænomena cœleſtia: (id quod ſolet evenire ante æſtus Ætnæos) vel ad minuendam vim lucis, vel eandem variis coloribus inficiendam; Et ad hæc duo capita reduci poſſunt, quæ de Sole & Lunâ prædicuntur.

Sequitur jam *Poteſtatem Cœli concuſſio.* Ubi autem conſtiterit quod *Cœlum* hîc intelligendum ſit, conſtabit etiam quæ *poteſtates* ſint intelligendæ. Cœlum verò eſt, aut aërium & ſublunare, ubi Meteora: aut Planetarium, ubi Planetæ: aut Æthereum, ubi Fixæ; Si de hoc tertio Cœlo intelligatur hæc concuſſio, erit apparens tantùm: Scilicet tremor quidam aut vacillatio fixarum, ex incerto motu aut formâ Atmoſphæræ noſtræ, exhalationibus in eâdem huc & illuc fluctuantibus. Nam Telluris noſtræ incendium, Cœlum illud tertium reipsâ attingere non poteſt, neque alitèr afficere aut mutare, quàm quoad viſum: quo forſan judice, cùm Terra tremit, illud domûs noſtræ Stellatum laquear concuti & fluctuare videbitur.

Quoad Cœlum ſecundum, Cùm in eodem magno Vortice, cum cæteris Planetis nos unà involvamur,

vamur, neſcio annon Telluris noſtræ concuſſiones, quas crebras ſubibit, inſtante incendio, aliquo modo pertingere potuerint ad corpora planetarum: Saltem ad Lunam, in eodem nobiſcum parvo orbe concluſam. Si tales tantæque ſint, ut ad oras & extremum ambitum Terreni Vorticis propagentur, in contiguos vortices aliquam ſuccuſſionem aut motûs anomaliam imprimere poterunt. Sed, ut verum fatear, maximè inducor ut credam, hanc *concuſſionem poteſtatum cæleſtium*, ſive corporum orbiumve cœleſtium, indicare velle illum motum aut mutationem, quæ, ex mutato Telluris ſitu, ex obliquo in rectum, (cujus ſæpiùs meminimus) in Cœlorum facie ſtatim comparebit; ac ſi Stellæ ſuis ſedibus excuſſæ in alias ſedes tranſlatæ eſſent. Et ſi hæc mutatio ſitûs in Tellure, non tota ſimul, ſed per varias ſuccuſſiones contingat, cœlum ipſum jactari videbitur, ſtellaſque concuti & nutare. Præterea, Si per poteſtates Cœli intelligamus, non orbes in genere, ſed baſes & axes Cœli, unde ipſius ſitus & motus maximè dependent, (quæque ideò *fundamenta*, *columnæ*, *cardines*, Cœli aut Terræ, in ſacris literis appellari ſolent) res adhuc propiùs aptiúſque accedit ad propoſitum & explicationem noſtram. Denique, de hâc eâdem concuſſione intelligo Prophetiam *Haggaiæ* ab Apoſtolo *Paulo* repetitam ad *Hebræos*, *Adhuc ſemel ego concutiam non ſolum Terram, ſed etiam Cœlum.* Quod non dicitur de duplici Chriſti adventu, ſed de duplici excidio mundi: juxta literam; atque ea concuſſio Cœli & Terræ ſemel facta eſt in Diluvio aquarum, iterumque facienda in conflagratione mundi. Sed de concuſſione Cœlorum ſatis.

C. 2. 6.
C. 12. 26.

Quod

Quod autem ſequitur ultimò, Fore *fulgurationes*, & *Stellas Cœlo caſuras* eſſe, Hoc quidem de Cœlo aërio & infimo libenter intelligo: cùm nudo ſenſu explicari non poſſit. Nam quas Stellas vis caſuras? Planetas vel Fixas? & quo cadent: in Terram noſtram? Quælibet fixa multò major eſt Terrâ, & eandem ſi attingeret, abſorberet & obrueret. Planetæ etiam, præter unum & alterum, ampliores ſunt globo noſtro: & ſi huc adigerentur illæ moles, hanc Terrellam in mille fruſta contererent. Prætereà, quid fieret poſteà de his aſtris deciduis aut decuſſis? Quis ea ab amplexibus Terræ avellere poſſet, aut amoliri & revehere in Cœlum? Hæc cùm abſona ſint, cogit neceſſitas ut à literâ recedamus, & de meteoris igneis à Cœlo noſtro delabentibus, hæc interpretemur. Credo autem ea meteora, tunc temporis, inſolitâ copiâ, inſtar pluviæ aut imbris ignei, deſcenſura: ut de *vite folia*, aut de *ficu groſſi*, ut inquit *Propheta*. Quemadmodùm enim in Diluvio, cùm regiones aëris refertæ eſſent vaporibus aqueis, decidebant, non guttatim aquæ, ſed per Cataractas & flumina: Ità cùm eædem regiones exhalationibus igneis repletæ fuerint, & variè concuſſæ & convulſæ per Terræ-motus, præcipuè verò per magnam illam axis Telluris concuſſionem: non tantùm fulgura volitabunt per aërem ubique, ſed ignis dilabetur in terras per moles & maſſas: ac ſi Stellæ, vel Stellarum fruſta è Cœlo decideren. Iſa. 34. 4.

Eſt tamen alia ratio non contemnenda, hoc ſignum, de *Stellis cadentibus* vel *caſuris*, interpretandi: nempè ſi de *Cometis* intelligatur; qui; cùm ab æthereis fixarum regionibus deſcendant in Cœlum noſtrum, Stellæ *cadentes*, vel à ſuis *orbibus excuſſæ*, dici poſſunt. Et cùm hæ Stellæ crinitæ horrorem ſoleant

incutere incolis Terræ, credanturque præcedere magnas rerum Cataſtrophas, in hâc omnium maximâ & conſummatiſſimâ, quæ cunctorum ſimul Imperiorum, Regnorum, Rerumpublicarum fata complectitur, hos diros præcurſores non defuturos eſſe ſuſpicor; quin potiùs repoſitas eſſe à Deo, in ſuis theſauris, hujuſmodi extinctas Stellas, vel Stellarum cadavera: inſtanti funeſto illo die in conſpectum Telluris demittenda. Sed de his ſatis.

Pſal 18. 12, 13. Iſa. 30 30. Ezek 38. 22. Apoc. 11. 19. & 16. 21.

Denique, ut hoc ſuperaddam, apud Prophetas utriuſque fœderis, ſæpiùs fit mentio *Grandinis*: prodigioſæ grandinis, futuræ in die Domini. Nec hoc diſconvenit calidæ aëris temperiei, vaporibus pleni: prout erit Cœlum noſtrum ante incendium. In æſtate, aut regionibus calidis, hodiè fiunt maximæ grandinis procellæ: nec calor, nec vapores hîc deerunt: ſed oportet ut ſuperveniat ventus frigidus: is autem cùm, in tempeſtate non frigidâ, reperiatur quandoque in ſuperiori aëre, ut ex hoc ipſo effectu grandinis patet: non minùs tunc etiam ſupervenire poterit; ſaltem ſi Angeli, qui temperandis ventis in illo die præficientur, id operis ſibi mandatum & commiſſum habuerint.

Hactenùs expoſui pro virili ea ſigna aut Phænomena, quæ, in Sacris Literis, Chriſti adventum, mundique excidium præcedere aut comitari dicuntur. Sunt præterea ſparſim multæ in Apocalypſi & apud Prophetas dictiones & ſententiæ, quæ futurum incendium reſpiciunt: Quæque lucem accipient facilemque explicationem ex jam dictis de eodem & ipſius apparatu. Non mirabimur imprimis, toties memorari in Apocalypſi *Stagnum Sulphureum* aut *Lacum Sulphureum*, in quem hoſtes Chriſti, *Beſtiam*, *Meretricem*, *Pſeudoprophetam*, impioſque

pioſque omnes, conjectum iri legimus: aut *mare vitreum, ardens ſulphure:* cum horum cauſas & rationes jam viderimus. Neque mirabimur apud veteres Prophetas memorari & prædici *Liquefactionem Montium, Liquefactionem Terræ: Concuſſionem Cœli & Terræ,* ut hujus fundamenta, illius cardines, nutent: ut *corruant rupes, & colles, & omnia loca alta.* Ut *flumina Sulphuris* decurrant in Terrâ, aut *procellæ igneæ* in aëre: Hæc & hujuſmodi, tanquam Poëtarum dicta, potiùs quàm Prophetarum, tractârunt nonnulli: mollienda per Allegorias, ne falſi redarguerentur; Cùm reverà rem ipſam, ut par eſt, exprimant, & non niſi per ignorantiam noſtram & Phyſiologiæ inopiam ad ſenſus allegoricos pertrahantur. Phænomena futuri incendii in Oraculis Sacris, reduci poſſunt ad Terræ-motus & Cœli-motus; liquefactiones, ruinas, & procellas igneas: Et cùm harum rerum rationes ſolidas & idoneas exhibuiſſe mihi videar, quod ad me ſpectat, ſi tenues illas & umbratiles amplecterer, ex tropis & figuris compoſitas, reperto tritico ad glandes redirem.

Denique, coronidis loco, ſi placet, his dictis Propheticis, Sancti *Petri* Sermonem, de mundano incendio, adjiciamus; Cùm dixiſſet Cœlos qui nunc ſunt, & Terram, antediluvianis oppoſitos, *eodem Dei verbo, reconditos aſſervari igni, in diem damnationis & exitii impiorum hominum:* Subjungit poſteà, *veniet autem, ſicut fur in nocte, dies ille Domini, quo Cœli cum ſtridore præteribunt: Elementa verò æſtuantia ſolventur, Terraque, & quæ in eâ ſunt opera, exurentur.* Memorantur hîc Cœli, Elementa, Terra, cum ſuis operibus, tanquam partes ejuſdem totius; Et quoad Cœlum, idem hîc mihi videtur *Præterire Cœlum,* ac *complicari & convolvi* apud Prophetas: inſtar

2 Epiſt. c. 3. 7.

ver. 10.

Iſa. 34. 4. Apoc. 6. 14.

libri antiquorum, aut voluminis, cùm eo uti desinebant. Ità cùm præteribunt hodierni Cœli & ex usu
Isa. 51. 6. & 40. 22. esse desinent, instar fumi in volumina torqueri: aut instar pellis ambustæ, variè convelli videbuntur. Nam ex concursu & turbinoso motu ventorum, varii erunt nubium, fumorum, & aëris, nunc flammei, nunc caliginosi, motus vorticosi & contorsiones: ac si Cœlum ipsum convolveretur. Dicuntur etiam præterire ῥοιζηδὸν, cum *stridente sonitu*, ut ventus sibilans; Qualem stridorem in omni magno incendio, Urbium aut Oppidorum, experimur: cùm à flammis agitatus aër ventum excitat augetque; hunc autem fortiùs excitatum iri, tàm intra quàm extra terram, & stridentiorem fore, res ipsa monstrat.
Apoc. 7. 1, 2, 3. Angelis etiam, qui cohibiti fuerunt ne relaxarent ventos, donec obsignati fuerint Servi Dei: cùm hoc factum esse par sit antè exortas flammas, dabitur iis jam copia per omnes terræ plagas ventos suos relaxandi.

Per *Elementa*, hîc intelligo potissimùm Aërem & Aquam. Terra enim seorsim nominatur: atque Ignis agit, non patitur. Hæc autem dicuntur præ æstu dissolvi: Scilicet aqua solvetur in vapores & in aërem, amissâ suâ formâ: atque aër igneam motûs vehementiam induet, & instar ignis aduret. Apparebit præterea, in regionibus Cœli, quædam dissolutio horum Elementorum in flammas: tot erunt coruscationes, tot fulgura, tot formæ igneæ, omnis generis & ab omni plagâ, ac si ipsum expansum aëris in flammas liquefactum esset. Denique *Terra exuretur*, cum *suis operibus*: hoc est, cum suo apparatu, cum suâ supellectile, tàm naturali, Sylvarum, Nemorum, camporum, herbarum, segetum, florumque: quàm artificiali, Templorum, Regiarum Arcium,

Arcium, Oppidorum, Urbium, Monumentorum, operumve quorumcunque, quæ, usûs aut ornatûs gratiâ, humana induſtria paraverat; Hæc omnia communi Rogo conſumpta, in fumos & cineres convertentur.

Cùm jam expoſitæ ſint, non tantùm cauſæ & conditiones, ſed etiam ea Phænomena effectuſque incendii quæ in doctrinâ Chriſtianâ memorantur, plura deſiderari non poſſunt in hoc argumento : niſi forſan ad probandum omnimodè explicationem noſtram, petatur inſuper ut reſpondeat iis, quæ juxta eandem doctrinam, incendium mundi ſecutura ſunt; Hoc eſt, *doctrinæ de novis Cœlis & novâ Terrâ,* ubi hæc exuſta fuerint. Fateor, hoc non minùs apertè aſſeri à Sancto *Petro,* quàm ipſam conflagrationem : ideóque in explicando incendio nullam valere aut recipiendam eſſe hypotheſin, quæ huic futuræ inſtaurationi repugnat. Quoad noſtram, ut omnes partes explêſſe videatur, aut magnis auſis excidiſſe, pergit, in ſequenti libro, ad explicandum hos novos Cœlos, novamque Terram, ex iiſdem principiis & fundamentis; Quò nihil deſit ad explorandum ipſius veritatem, aut, ſi cunctis reſpondeat, ad confirmandum. Intereà, ut præſenti argumento honeſtiùs valedicamus, nitemur brevi deſcriptione, velut in parvâ tabellâ, totius Incendii faciem exhibere.

CAP.

CAP. XII.

Adventûs Christi, & Incendii mundani, qualiscunque Descriptio.

SIqua unquam fuerint in hâc rerum naturâ, in hoc orbe nostro, magna & miranda spectacula, ea jam antè oculos habere mihi videor: dum Te, *Christe Deus*, in nubibus venientem aspicio, cum augusto Cœlitum comitatu: Et, ex alterâ parte, *Flagrantem Terram* intueor, rerumque omnium humanarum stragem & excidium. Hinc, lux, & splendor, & cœlestis apparatûs gloria perstringunt oculos, dum Cœlum versus specto: Sed nulla tristior esse potest rerum facies, illâ, quæ in terris cernitur; ubi sævis ignibus solvitur Natura, atque unicâ clade tota gens humana extinguitur.

Longè abest, ut me parem esse sentiam, aut huic aut illi spectaculo describendo vel explicando. Quis enim descendentis Dei majestatem exprimere valet? aut ad exercendum pœnas & ultionem prodeunti, Theatrum instruere, irato dignum numine? Præterea, id mali comitari solet rerum ingentium descriptiones, quòd rarò pro veris habeantur: & quò propiùs ad rei dignitatem & magnitudinem accedunt verba, eò magis ab ingenio conficta videntur, & à veritate aliena. Assueti sumus rebus exiguis in hâc vitâ umbratili, & quæcunque modum nostrum & minutias superant, ea etiam fidem superant; saltem

ſaltem apud illos, quibus cogitationes animi haud ampliores ſunt ſenſibus externis & vitæ quotidianæ negotiolis. Res futuræ, de quibus hîc agitur, cùm omnium maximæ ſint quæ ad mortale genus, aut ad naturam ſublunarem attinent, noſtrûm ſingulorum intereſſe videtur, ut menti, tanquam præſentes, ſemper inhæreant: & eâdem vi nos incitent regantque, ac ſi jam oculis expoſitæ eſſent. Cogitemus igitur etiam atque etiam, & ſæpiùs nobiſcum revolvamus, Primò *Qualis* futura ſit Cœli & Terræ facies, inſtante Chriſti adventu, & incepturo incendio. Dein, *Qualis* glorioſus ille adventus Domini. Denique, totius incendii, incipientis, graſſantis, exeuntis, *Qualis* forma & aſpectus; ut his imaginibus animo impreſſis rerum ipſarum memoria ſuſtentetur.

Quoad primum, Chriſtus ipſe fore ſignificavit ſui adventûs indicia quædam prænuncia, & fatidica præludia: totamque, ſub illud tempus, conturbatum iri Naturam, quaſi ſui interitûs præſagam. Singulas regiones Univerſi, atque maxima corpora mundi aſpectabilis pati debere mutationem aliquam, ante illum diem, ſemper prodiderunt Sacri Prophetæ: *Solem* & *Lunam* converſum iri in tenebras & ſanguinem; Cœlos concuſſum, lapſuras eſſe Stellas, fremiturum magnum mare: Terra denique tremet, & trajicientur, huc illuc, multa fulgura in caliginoſo aëre. Hunc vultum, ſub adventum Chriſti, induet Natura: & ſi te medium ſiſtas in hâc ſcenâ tragicâ, & circumſpicias undique, quàm lugubria, quàm funeſta ſunt omnia? Præterquàm quod langueant mundi Luminaria, veluti moribunda, vides in Cœlo vagari peregrinas Stellas: *Crinitas* aut *Caudatas*: malè conſcias futuræ cladis, & quaſi tædas feren-

ferentes in mundi funere. Dein in infimo aëre, mille formas igneas: & quandoque totum ætheris expanſum, inſtar Cœli Empyræi, inflammatum. In Terrâ, ſqualent omnia ſiccitate & calore; areſcunt fluvii, fumant Montium vertices, dehiſcit Solum, atque omnis regio olet ſulphur & ignem. Et quoad mare, hoc dudum deſeruerunt Nautæ, Stagnum putidum, ſine motu: multis etiam in locis flammivomum: ut, à quo maximè cohiberi potuiſſe incendium ſperâſſes, id ei opem laturum eſſe ſentias. Denique, quid agit populus inter hæc portenta! quo animo ſunt Incolæ terræ? Reſpondet Propheta, *In diebus illis*, (ipſiſſimos autem hos dies, & hunc rerum Statum judicat) *exanimabuntur homines præ metu & expectatione eorum quæ Terræ ſuperventura ſunt.* Vix rerum ſuarum ultrà ſatagent, aut vitæ & victui conſulent: vagantur huc illuc, Umbrarum inſtar, pallidi, triſtes, anxii, expectabundi.

Luk. 21. 26

Rebus ſic ſtantibus, & compoſitâ hoc modo in horrorem & incendium totâ Naturâ, inopinatò Cœlos aperit, oriente Sole clarior, *Chriſtus Deus*: Et cum lucidis cœlitum turmis è longinquo ſe conſpiciendum exhibet. Huc protinùs omnes conjiciunt oculos, omnes Chriſtiani orbis incolæ in hoc novo ſpectaculo hærent defixi; Suſpiciunt, mirantur, ſtupent. Tandem, facto clamore aut celeuſmate à totâ turbâ cœleſti, tanquam ad magnum aliquod opus hortantium, aut ad prælium ruentium, Caſtra movent, & verſus terras iter accelerant. Cúmque viam aliquamdiù porrexiſſent, auditur Tubæ clangor: *Tuba* eſt *Archangeli*, omni nubium fragore vehementior; Auditur, inquam, in terris clangor; Subitò horrent omnes clamantque, intuentes Cœlum, *Vindex Deus venit ad judicium:* cum legionibus

nibus Angelorum venit. It clamor per terrarum orbem, cum planctu & ejulatu: neque cuiquam in promptu eſt dicere motus & agitationes animorum ſub hâc conſternatione & horrore; Quæ diſcurſitatio huc illuc, & inutilis fuga: Qui gemitus, & fletus, & clamores, & vociferationes, & tardæ ad Cœlum preces. Improbi homines, læſi numinis, quod jam coram vident: & violatæ Religionis ſibi conſcii: ſe montibus opertos eſſe cupiunt, aut in profunda terræ demerſos, ut quâvis morte ſe ab inſtanti malo redimant.

Sed approperat, inſtat, appropinquat terris Chriſtus, cum cœleſti exercitu; Et jam diſſipatis, fulgore tanto, tenebris & caligine inferioris aëris, in aperto & proximo caſtra ponunt. Ad aſpectum Dei *contremiſcit Tellus*, dilabuntur Montes, turbatur Oceanus: & tota Natura ſublunaris ſuæ vanitatis & corruptionis conſcia, ſibi malè metuit, fugitque ab appropinquante numine. Quid mihi tecum, Domine? quem vix *capiunt omnes Cæli*, quid tu deſcendis ad *ſcabellum pedum tuorum*? Neque hæc levitèr aut temerè dicta putabis, ſi memineris quâ gloriâ depingitur Solium Dei à Prophetis, & in illâ gloriâ & virtute patris venturum eſſe Chriſtum. Fac jam aſtare in propatulo & in viciniâ Telluris, Angelorum myriades myriadum, & diſpoſitos cœlitum ordines per totum æthera: Chriſtumque inter omnes eminere, ut ſol inter Sydera: Quicquam putas mortale, immotum ferre poſſe tantam gloriam? Hanc futuram gloriam, ſi nos hodiè in animo formare & imprimere potuiſſemus, eâdem vi & ordine, quibus obverſabitur oculis hominum in illo die, ipſa rei cogitatio nos abſterreret aut obrueret. Si quid magnum vides in rebus humanis, ſiquid exiſtima-

Pſal. 18. 7, 8. & 97. 5. & 104. 32. Habac. 3. 6. 10. Nahum 1. 4, 5.

Dan. 7. 9, 10. Apoc. 4. Matt. 16. 27. & 24. 30. Apoc. 1.

tione hominum, illuſtre & eximium: id hujus eſſe putes, non tàm imaginem, quàm debilem umbram. Exiguus & levis eſt ſplendor Summorum Terræ Principum: maximuſque aut Belli, aut Triumphi apparatus, quem unquam inſtruxit *Orientis* aliquis aut *Occidentis* Imperator, præ hujus diei magnificentiâ, puerilis pompa videretur. Denique, quantum hominibus præſtant Angeli, quantum utriſque *Deus-homo*; tantum rerum omnium humanarum celebritatem glorioſus Chriſti adventus ſuperabit.

Antequàm progrediamur ulteriùs, aut ab hoc auguſto cœtu amoveamus oculos, liceat mihi, non digreſſionem, ſed moram aliquam, & meditationem ab argumento non alienam, interponere. Non poſſum non mirari providentiam divinam, & occultam Chriſtianæ Religionis œconomiam, quoties diſpares Chriſti res & ſtatus inter ſe comparo & compono; Et, inter alia, hunc glorioſum ipſius adventum cum humili illo quo olim ingreſſus eſt *Jeruſalem*: inſidens
Mat. 21. *Aſinæ & pullo ſubjugis Aſinæ*: Stipatus pueris, & populo, & diſcipulis piſcatoribus. Habuit tamen ingreſſus ille quandam ſpeciem Triumphi, & clamabant comites, *Hoſanna* in *Altiſſimis*. Nunc autem, ut vides, non *pullo Aſinino*, ſed *ætheri* & *nubibus* inequitat: amictus luce, & ſtipatus Angelorum Satellitio, inſtar Regis maximi, Victoris, vindiciſque, ad eaſdem terras revertitur.

Multùm hæc diſtant, & in eodem conveniſſe meritò miramur; ſed majori adhuc fide opus eſt ut credamus, Hunc Deum, eundem eſſe quem olim novimus faſciis involutum: in præſepi reclinatum: vagientem in ſinu matris, quærentem lac & uber cum fame & lachrymis: tenerum & imbecillem infantem: Hunc, inquam, infantem, creviſſe in eum,

quem

quem coràm cernimus, non tantùm Orbis noſtri, ſed etiam Cœlorum cœlitumque Dominum. Denique, ſuperat omnem fidem humanam, Hunc eundem eſſe *Jeſum Nazarenum*, quem legimus olim crucifixum *Hieroſolymis*, inter duos Latrones: cùm fuiſſet cæſus flagellis, Spinis coronatus, conſputus, alapiſque percuſſus: Idque illudente & ſubſannante populo Judaico. Hunc tamen teſtatur Sacra fides ipſiſſimum eundem eſſe Jeſum, & jam rediiſſe ad terras, iniquæ ſuæ mortis, ſcelerumque omnium ultorem. Ad hanc ultionem jam protinùs exercendam, redeamus. Act. 1. 11. & 2. 36. 2 Theſſ. 1. 8.

Dum moratur in aëre, impendetque terris Chriſtus Jeſus, hunc Orbem habitabilem, tanquam alteram *Sodomam*, intueor: Sceleris damnatam, & igni cœlitùs mittendo jamjam perituram. Quis verò, *Abrahami* inſtar, precibus flectet offenſum numen: aut avertet ab humano genere hoc triſte fatum? Quot, velis, numeremus pias animas, Deus Soſpitator, ut earum gratiâ parcatur cæteris? quot millia, quot myriades? Et quo loco habebimus Infantes? tibi charos infantes, tibi ſemper, cum in terris eſſes, gratiſſimos; Quid tanti jam perpetrârunt, ut flammis darentur? Memineris, ſi placet, quot eorum perierunt pridem tui causâ: dum te infantem quæreret *Herodes*: Et quid illo infanticidio truculentius? Vides, ut hærent in gremio miſerarum matrum, aut lactantium aut deoſculantium: hærent tremuli, Supplices, vultu quidem magis quàm verbis: nondùm enim nôrunt loqui eorum pars magna. Quanta eſt hæc turba innocua, in omni Pago, in omni oppido, in omni Urbe? & per totum orbem, ſi cenſum ineas, quàm immenſus erit numerus? Hos omnes immolandos eſſe jubes immiti *Moloch*: aut inſtar thuris, Diis placandis adolendos? Reſponſum ſubaudire videor:

Rev. 3. 7. Mat. 24. 31 & 18. 10. Habent Pii, habent Parvuli, ſuos Angelos cuſtodes: in cæteros ſæviet Ignis.

Tandem igitur inviti trahimur ad conflagrationem auſpicandam: moras ultrà nectere non licet. Hactenùs Chriſtum deſcendentem ex alto Cœlo comitati ſumus, & jam morantem aſpicimus in Statione terris proximâ: ubi, paratis omnibus ad incendium generale, ſtant in procinctu Angeli, hinc *Tutelares*, illinc *Vaſtatores*, ad ipſius juſſa capeſſenda. Intereà, tota multitudo Cœleſtium exercituum laudibus Deum celebrantes, *Triſagion* & *Hoſanna* ſæpiùs ingeminant. Canitur denique Canticum Sacrum ex illis *Moſis*, *Davidis*, & aliorum Sanctorum repetitum, *De Geſtis & Gloriâ Domini*; Quo finito, factoque ſilentio per totum Cœlum, Chriſtus, Solio inſidens Regali, & iratiùs intuens hunc Globum, elatâ voce pronunciat, *PEREAT INFELIX TERRA, QUÆ FILIUM DEI VIDIT CRUCIFIXUM.* Reſonuit Æther iterùm iterúmque, *Pereat, Pereat.* Et ſtatim Chriſtus, emiſſum ex ore ſuo radium, inſtar fulminis ardentem, vibravit in *ſedem Antichriſti:* eâque flammis correptâ, quaſi dato ſigno, tota Natura excitatur, omneſque ignis Theſauros, ſuperos, medios, inferos, relaxat & effundit, atque hoc pacto univerſale Orbis terrarum incendium auſpicatur.

Exod. 15. Deut. 32. 1 Sam 2. 10 2 Sam 22. Pſal 68. Habac 3.

De Incendio ſtatim: Sed *Antichriſti ſedem*, quam diximus, non una manet clades; flagrat jam Cœlo tacta, at nondùm conſumpta aliud & extremum fatum ſubiit; Hiante enim Terrâ, in conſpectu Chriſti & Angelorum, præceps ruit deorsùm cum magno impetu: & in Lacum Sulphureum abſorpta, æternùm evanuit. *Beſtia & Pſeudopropheta vivi conjecti ſunt in Stagnum Ignis, ardens Sulphure*, inquit

Apoc. 18. 21. & 19. 20.

Pro-

Propheta: Terrâ dehiſcente; utì *Dathan* & *Abiram* dicuntur *vivi deſcendiſſe ad infernum.* Hæc eſt illa *Babylonis*, cum ſuis Principibus, magna Cataſtrophe, infœlix exitus; Quo viſo, lætis clamoribus intonuit Cœlum: & victrix turba, quaſi re jam confectâ, reditum parat ab beatas ſedes. Denique, cùm triumphantem Regem adoraſſent cuncti: cùm laudibus extuliſſent: cùm ſuis *Hallelujah*, repetitis terq; quaterq; *Hallelujah*, altum æthera orbeſq; omnes impleſſent, Caſtra movent, & flagranti Terræ valedicunt. Num. 16. 30. 33.

Hæc de adventu Chriſti: & de inchoatione incendii mundani; Reliquum, Naturæ & Angelis *Vaſtatoribus* permittitur, lentiùs peragendum. Cùm verò hujus rei pars maxima expoſita ſit à nobis in præcedentibus, hîc ſatis erit unum atque alterum caput paucis attingere, nè in priùs dicta incidamus. Principio, notandum eſt, inſultu illo, & primâ ignis aggreſſione, quæ facta eſt præſente Chriſto, extinctum fuiſſe totum genus humanum: faciemque totius orbis habitabilis devaſtatam, & in ſqualidam & aduſtam ſolitudinem, redactam. Quantuli ſumus & res noſtræ! unico ictu, aut ſpiritu oris Dei, perit tota gens humana: perit omnis Naturæ pulchritudo: omniſque humanæ artis labor, & per multos annos accurata opera. Agrorum cultus, Hortorum delitiæ, Sylvarum decor, fontium & rivorum amœnitas; Ædium, Templorum, Urbium magnificentia: Hæc omnia uno die perierunt. Nam præter flammarum impetum, ingentem illum Terræmotum, quo mundi fundamenta concuſſa ſunt, adventante vel recedente Chriſto, ortum eſſe ſuppono: atque hujus vi dejiciuntur Urbes, finduntur ſcopuli, ruunt montium culmina: tantaque ubique oritur confuſio, ut nihil aliud fuerit terrarum Orbis, acceptâ

acceptâ hâc plagâ, quàm ruinarum acervus. Quocunque vertas oculos, occurrunt aut vaſtitates agrorum & Urbium: aut ſtrages hominum & animalium; Intus, foras: in plateis, in campis: ubique cadavera; aut igni percuſſa, aut ruinis obruta, aut Sulphureis halitibus ſuffocata. Neque id minùs in Aulis Principum, quàm in pauperum tabernis; En Regem proſtratum humi, in medio Satraparum & Satellitum: capite excuſſo diademate, dextrâque delapſo ſceptro; Et in proximis thalamis Reginam, Regiamque prolem exanimes. Neque aliter in hoc tugurio; exiguam quidem familiam, at ſilentem & extinctam vides. Quælibet domus ſit Sepulchrum: Quælibet Regia *Mauſoleum.* Quòd ſi in unius Urbis incendio aut ſubverſione, tot ſint deploranda ſpectacula, ut à peritis narratoribus vix exprimi poſſint: Cùm diruitur Mundus, cum ſtirps humana funditùs deletur, magnitudo mali omnem vim verborum excedere debebit. Cæteris igitur ſilentio prætermiſſis, ad incendium, quod magis magiſque ingraveſcit, reſpiciamus.

Vid. Am. Marc. de Subv. Nic.

Hactenùs in Telluris ſuperficie tantùm ſævientes flammas vidimus; Sed quouſque cavernoſa eſt Terra, eouſque penetrabit Ignis deorſum: nempe ad imas radices exterioris Terræ, ubi committitur inferiori. Et quicunque novit, ex modo antiquæ ruinæ in *Diluvio*, quâ ratione ſubſtructus eſt hodiernus orbis habitabilis: quàm laxè & cavernosè, inſtar ruinæ: ipſius viſcera & penetralia ſubingredi poſſe ignem, non mirabitur. Penetrabit enim vivetque ignis, ubicunque dantur ſpiracula. Sunt autem permulta quæ manent adhuc ex antiquâ illâ ruinâ, & fient indies plura, tunc temporis, ex terræmotibus: qui rumpendo compagem ſuperioris

Ter-

Terræ, ignibus ſubter repentibus viam aperient.

Cùm verò uterque ignis, externus & internus, ſuperficiarius & ſubterraneus, tantùm profecerint, ut, conſumptis corporibus intermediis, coëant & conjungantur: vel ſaltem, ut ſubſidat & dilabatur pluribus in locis, exeſis radicibus, exterior terræ regio: omnia tunc natare incipient in liquido igne: & magna pars continentium, aut terræ firmæ, in lacus Sulphureos convertetur. Mare autem, ſive reſiduum maris in medio alveo, dum hoc modo liquantur montes & altiores terræ, magnâ copiâ materiæ fuſæ eo confluente, fiet ingens receptaculum liquidi ignis. Cúmque ab hoc æſtu, & ab hoc ingreſſu ferventis materiæ, reſolutum fuerit in vapores quicquid ſupererat aquæ dulcis, reliquum, ipſo facto, in Stagnum Sulphuris, & Salis, & multifariæ mixturæ & fæcis igneæ craſſeſcet; prout à nobis ſupra expoſitum eſt.

Hoc modo progreſſurum eſſe incendium, facile eſt prædicere. Sed quemadmodùm difficillimum, eſt, hominis, inter cruciatus & tormenta morientis, motus & effigiem exprimere: Ita neminem puto, vultum Naturæ, dum hæc patitur: dum uritur, convellitur, laceratur: ex vero effingere poſſe. In mediâ & graviſſimâ parte Incendii jam verſamur. Audio ruptorum & ruentium ſcopulorum fragores: audio mugitus ſubterraneos: flammas, vapores, ventos colluctantes; Audio maris tumultum, ex conflictu aquarum & ignium; Denique Spirituum accenſorum exploſiones, terrarum diſruptiones, & mille ruinarum tonitrua. Hæc ità ſe habitura eſſe, dum graſſatur incendium, nemo non præſentit. Sed nos ſegniùs irritant ſoni, præſertim è longinquo percepti: neque ſecum ferunt, rerum unde proveniunt, vivas imagines.

At

At ſiquis æthere ſuſpenſus, in hunc Globum deſpiceret, mediis ignibus volutantem: ipſum Inferni aut Tartari vultum ante oculos habere videretur: Nigros fumos rutilantibus flammis intermiſtos: Lacus Sulphureos: flumina ignita: æſtuantes crateres, & flammarum vomitiones: aliáque ſpectacula planè Tartarea. Hujuſmodi *Tophet* deſcripſerunt Prophetæ, in *die Domini*; Torrentes Sulphuris vides in Terrâ, & in aëre tortiles fumorum columnas: hiſque flammas, velut igneos angues, ſinuoſo volumine implexas; Denique latos & profundos hiatus, qui prunas, carbones, & omne genûs ardentes glebas egerunt, fulmineo impetu. Neque fingas, quæſo, nos hîc tragœdias agere: Oracula ſacra & Naturam ſequimur: Hæcque, inſolita licet & portentoſa, multùm ſubſidunt infra rei ipſius horrorem: quem nec verbis, nec cogitatione aſſequi poſſumus.

Iſa. 30. 33. Joel 2. 20. Pſal. 11. 6. & 18. 8. Habac. 3. 5. &c.

Sed cum mentio fit *Tartari*, venit mihi etiam in mentem *Dæmonum* & malorum Spirituum: Quid agent illi intereà! quo ſe proripient in hâc rerum Strage & mundi ſublunaris exuſtione? Non licebit illis excedere ex hâc Sphærâ magicâ, & hujus Telluris confiniis. Fruſtrà tentabunt fugam quamcunque: aut in Abyſſo, aut in abditis terræ ſe abſcondere: aut ad beatas ſedes, quas olim deſeruerunt, remeare. Nullibi datur exitus: In hâc piceâ fuligine, in his flammis habitandum & recubandum, ac ſi catenis vincti eſſent. Tum domùm *VICISTI, GALILÆE*, clamabit magnus *Apoſtata*: rebellium & reproborum caput: cùm ſe regno ſuo ſpoliatum viderit, & ardenti carcere incluſum. Sed eo relicto, jam ultimam incendii faciem, quæ ſola ſupereſt, tempus eſt ut contemplemur.

γέεννα πυρὸς, Mat. 5. 22.

Dixi-

Diximus ſuprà, à ſolutione terræ exterioris, & liquatione Montium, auctum iri ignis Liquidi copiam in alveo Oceani; qui iterùm replebitur ad extremas oras & littora hoc novo liquore: tandemque, ex continuis auctibus, ipſos littorum margines inundabit. Ex alterâ parte, Mediterranea ignis ſtagna, ex iiſdem cauſis orta & augmentata, cum exundandanti Oceano concurrent: ac ubi vires & copias junxerint hi lacus & maria, Terrarum orbem, per modum Diluvii Ignei, totum obruent & operient. Prout ſuperiùs à nobis oſtenſum eſt pluribus. Verum quidem eſt, morâ & tempore opus eſſe ad complendum & conſummandum hoc Diluvium; Multæ erunt *Moles inconſumptæ*, & nondum ſubactæ vi ignis, quæ ſtabunt aliquamdiù, Inſularum inſtar, in hoc mari ignito; Scopulorum reliquiæ, montes ſolidi, aut tractus terrarum quæ difficulter igneſcunt. Sed quicquid eſt terreſtre, vi ignis mutatur: &, ſi non primo impetu, ſaltem poſt aliquot mutationes, tandem in fluorem igneum convertitur. Oportet igitur, cedant & ſuccumbant aliquando, cæteris omnibus fortiora propugnacula: iiſque dirutis & proſtratis, *unus erit toto naturæ vultus in orbe:* Univerſalis ignis Oceanus.

Hic rerum Status, cùm ſimpliciſſimus ſit, nullâ indiget ulteriori deſcriptione. Omnia ſibi ſubegit Ignis, omnia abſumpſit: Saxa, ferrum, montes, mare: orbemque habitabilem non devaſtavit modò, ſed in ſeipſum hauſit, & ad unum omnia elementa reduxit. Nec tantùm Elementa, ſed tota Naturæ varietas, omneſque formæ, ad indiſcretam unitatem rediguntur. Quocunque reſpicis, eadem eſt ubique rerum facies. Hîc, non ità pridem ſteterunt *Alpes*, & porrexerunt brachia ab Oceano ad

Pontum: Hîc maximus *Atlas*, & Africani montes: hîc denique *Taurus*, & *Caucasus*, & *Riphæi* juga; Sed tantorum corporum quæ vides nunc veſtigia! quas reliquias, quæ fruſta monſtras? Quò abierunt immania ſaxa? Inſtar teneræ nivis, quæ ſæpè obtexit eorum cacumina, liquata ſunt
Apoc. 16. 20. ante *faciem Domini*. Si Inſulas quæramus, Aufugerunt Inſulæ, unà cum montibus: neque *alter utrius inventus eſt locus*. Vis quæramus Urbes Terræ: Sanctas *Hieroſolymas*, aut veterum Imperiorum capita: ſed quo duce, quibus indiciis? Dic ſaltem, ubi ſteterit *Roma*: multis nominibus memoranda Roma; Sicubi rubere videas hoc mare ignitum, quaſi cruore tinctum: aut vehementiùs, quàm in cæteris locis, efferveſcere, illic ſepultam quære *Romam*. Denique, temperare mihi non poſſum, cùm hunc rerum vultum intueor, hanc ultimam incendii faciem, quo minùs credam, Hoc eſſe
c. 15. 2, 3. illud *mare Vitreum, igni mixtum*, in *Apocalypſi Johannis*: ad quod ſteterunt Sancti, canticum *Moſis* & *Agni* cantantes, & de *Beſtiâ* & *Beſtianis* triumphantes. *Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens: Juſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, Rex Sanctorum. Halleluia.* Amen.

CON-

CONCLUSIO.

HActenùs futuram mundi *Conflagrationem* pro virili explicuimus: Dogma antiquiſſimum, quod veterum ſapientes tradiderunt, cùm à mundi fine aliquot millenniis remotiores eſſent quàm nos ſumus hodié. Jam ingruit fatale tempus, vergit ad occaſum Natura: Et pericula quælibet, velut in mari ſcopuli, quo propiùs accedimus, eo magis ſunt metuenda.

Hanc doctrinam vetuſtiſſimam renovavit & clariùs expoſuit Religio Chriſtiana: tam quoad ea quæ præcedent proximè, quàm quæ ſubſequentur; Chriſtumque tanto operi præfecit Dominum & arbitrum. Deveniet enim ad terras, ut ſuprà expoſitum eſt, cum ineffabili gloriâ, Chriſtus, eodem tempore quo flagraturus eſt mundus; & ex ipſius juſſu & ſententiâ res tota peragetur; Ità ſcilicet comparatis & diſpoſitis omnibus, ut confundantur Improbi, cum ſuo duce, Diabolo: & triumphent Sancti, cum Salvatore ſuo Chriſto.

Hæc enim erit hujus Dramatis Mundani læta Cataſtrophe. Hæc eſt illa Victoria Chriſti in ſuos hoſtes, quam toties celebrârunt Veteres Prophetæ, ſub variis nominibus rebuſque typicis: & quam *Apoſtolus Paulus*, his verbis, apertiùs explicat. *Revelabitur Dominus Jeſus de Cœlo cum Angelis ſuis potentibus, in igni flammanti, infligens ultionem hoſtibus ſuis:* Et *in Sanctis ſuis glorificabitur, & admirandus fiet in illo die omnibus in eum credentibus.* 2 Theſſ. 1. 7, 8, 10.

Idem nobis exhibetur, more Prophetico, in Apo-
Apoc. 19. calypſi Sancti *Johannis*, per modum *pugnæ & vi-*
11, 12. *ctoriæ. Apertis Cœlis*, inquit Propheta, *vidi prodire Equum Album: & qui inſidebat ei, vocabatur Fidelis, & Verax, & in Juſtitiâ judicat & pugnat. Oculi autem ejus erant tanquam flamma ignis: & in*
ver. 14. *capite ejus diademata multa. Exercitus autem, qui ſunt in Cœlo, ſequebantur eum, cum equis albis, Veſtiti byſſo albâ & mundâ: Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes; Habebatque in Veſtimento & in femore ſuo nomen ſcriptum, REX REGUM, & DOMINUS DOMINANTIUM.* Dein convocatis ab Angelo volucribus Cœli, ad bibendum ſanguinem, & comedendum carnes Regum & potentum: ut ſolent Aquilæ & Vultures, poſt magna prælia, epulari inter cadave-
ver. 19. ra; Sic pergit, *Dein vidi Beſtiam illam, & Reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui inſidebat equo, & cum ipſius exercitu. Et prehenſa eſt Beſtia, & cum eâ Pſeudopropheta ille, qui ediderat ſigna in ejus conſpectu: quibus ſeduxit eos, qui acceperant characterem Beſtiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: & vivi conjecti ſunt ambo in ſtagnum ignis ardens ſulphure.* Vides, quales hujus bellatoris oculi, qualis enſis, qualis Victoria: devicti hoſtes projiciuntur in *Stagnum ignis ardens ſulphure*; quod non reperietur niſi in *conflagratione Mundi.*

Sed in quos, inquies, hoſtes triumphabit Chriſtus in *illo* die? Quinam ſunt illi qui pœnas luituri ſunt in hoc incendio? Ex locis jam citatis, aliiſque Sacræ Scripturæ, patere mihi videtur, tres eſſe hominum improborum ordines, qui huic iræ Dei, flammiſque ultricibus maximè omnium expoſiti erunt.

erunt. Primùm ii, qui Deum neſciunt, aut ſe neſcire aiunt, ut *Athei*; Secundò, ii, qui Evangelio Chriſti, ſive Religioni Chriſtianæ non auſcultant: nempe in Republicâ Chriſtianâ *Infideles*. Tertiò ii, qui eandem Religionem Chriſtianam profitentur quidem, ſed corrumpunt, veroſque ipſius cultores perſequuntur; ut *Antichriſtus*; & *ipſius ſequaces*. Hos omnes eſſe è numero inimicorum Dei & Chriſti, manifeſtum eſt; Et ſiqui ſunt prætereà pravi homines, ut ſunt plurimi, aut ſibiipſis hoſtes ſunt, ut *Intemperantes*: aut aliis hominibus, ut *injuſti*; ſed qui Deum negant, aut Chriſtum, aut ipſorum cultores perſequuntur, propriè ſunt hoſtes Dei; Quos ideò notâſſe, & his extremis pœnis, quaſi nominatìm, deſignâſſe mihi videtur Apoſtolus *Paulus ad Theſſalonicenſes*, cùm ait venturum eſſe Chriſtum in *igni flammanti* ad *infligendum ultionem iis qui Deum neſciunt*; En *Atheos*. Et iis qui *Evangelio Chriſti non auſcultant*; Ecce *Incredulos*. Dein, capite ſecundo ait, *Tunc revelabitur ſceleratus ille, quem Dominus abſumet ſpiritu oris ſui, & ſplendore adventûs ſui abolebit*. En *Antichriſtum*, cum ſuis conjuratis. Vides has hominum claſſes, in Deum, Chriſtum, eorumque ſervos ſignantèr injurioſas, objiciendas eſſe potiſſimùm iræ divinæ; Quæ propterea *ultio* & *vindicta* divina dici ſolet.

2 Theſſ. 1. 8.

ver. 8.

Hos autem ſingulos ſi alloquerer, nimius eſſem: Et qui Deum Chriſtumve negant, perfrictâ fronte, haud revincendi ſunt levi operis coronide; Eos tantum monitos velim, ut has flammas ſæpiùs intuerentur, & hanc ultimam mundi ſcenam, in quâ partes ſuas habituri ſunt. Sed quoad tertiam claſſem, eorum qui Antichriſto adhærent, vel in ipſius grege numerantur, quum educendus ſit è *Babylone popu-*

Apoc. 18. 4. *populus* Dei, ante ipſius excidium; & magna ſuperſit animarum turba, ut mihi videtur, adhuc evocanda: Si paucis eos moneam, ut maturè ſibi conſulant, iramque Dei effugiant, nec alienum à propoſito, nec ingratum, opinor, fecero. Dolendæ ſiquidem ſunt eorum vices, qui incauti deprehendentur ſub hoc dominio; eique Sacramento obſtricti & fœderati, in eaſdem cum ſuo duce & primate pœnas incident.

Sed ne extra argumenti limites vagari videamur, id unicè quæramus, Quænam ſit illa *Babylon myſtica*, *Meretricis ſedes*, *Sempiterno igni perdenda*, unde populus Dei exire jubetur; Hoc enim patefacto, ad quos ſpectat denunciatio cœleſtis, ipſi viderint. Imprimis autem, cùm dicatur *Babylon myſtica*, non eſt literalis illa in *Chaldæâ* aut *Aſſyriâ*: quæ etiam in planis campis ſita, non *Septicollis* erat, prout hæc Apoc. 17. 9. deſcribitur. Neque de *Byzantio* intelligi poſſe videtur: Quis enim Dei populus evocandus eſt ex illâ Urbe aut Imperio? Cúmque hæc *Babylon* myſtica ſit Meretricis ſedes, *quæ ſcortata eſt cum Regibus terræ*; Quæ dicitur *Mater Scortationum & Abominationum*: id planè notat, ſecundùm phraſiologiam Prophetarum, *Idololatriam*, vel cultum Idololatricum: à quo alieniſſimus eſt cultus Mahometanus. Dein ipſum nomen & ratio Meretricis denotant ornatum nimium, nimiúmque externæ artis & apparatûs: cùm, è contrà, cultus Mahometanus potiùs ſimplicitate peccet. Neque Angelos colunt illi, neque Sanctos: multò minùs eorum imagines: & huc uſque rectè; Sed neque Spiritum Sanctum, neque Filium Dei, ſed unicum Patrem venerantur: idque ſine multis ritibus aut ceremoniarum pompâ: ut vix ad honeſtatem & decorem pertin-

pertingat ille cultus, multò minùs ad fucum meretricium. Denique Mahometes ſe opponit Chriſto & Religioni Chriſtianæ apertè: ſine larvâ, ſine velo, ſine myſterio: & quicquid agit, apertè agit: Cùm hæc *Babylon* pro titulo & charactere habeat *Myſterium.* Ibid. v. 5.

Quæ tùm demùm eſt hæc *Babylon* myſtica? Ex antiquis Patribus multi, (*a*) & è Doctoribus Pontificiis plurimi, (*b*) hoc nomine *Romam* intelligendam eſſe cenſent. Sed eorum plerique Romam *Antiquo-Ethnicam*, ſub Imperatoribus Romanis, intelligunt. Aut ſaltem non hodiernam, ſed futuram, ſub neſcio quo *Antichriſto Trienni*, ad finem Mundi venturo. Quoad Romam Ethnicam, illà dudùm tranſiit, & ſuum extremum ſubiit fatum: Sed non illud Babylonis myſticæ, quæ, ſecundùm hanc Prophetiam, delenda eſt penitùs, deſolanda, & ſempiterno igni comburenda; idque propè finem Mundi. Prætereà, parvi eſſe videtur Apocalypſis Sancti *Johannis*, ſi terminanda ſit cum Româ Ethnicâ & temporibus *Conſtantini*: aut exinde ſtatim proſiliat ad mundi exitum, nullâ habitâ ratione, aut expoſitione temporis intermedii; cùm id tempus multo maximam partem Seculorum Chriſtianorum conſtituat: nec minùs forſan ſanguinis Chriſtiani, cum Belluinâ Sævitiâ, effuderit. Obſtat porrò huic expoſitioni, quòd vetus Roma Ethnica, ubi ſedebant Imperatores Romani, non eſſet Templum Dei; Sedebat enim Antichriſtus, ut monuit *Paulus Apoſtolus*, in *Templo Dei.* Et hîc etiam deſidera- 2 Theſſ. 2. 4.

(*a*) Tertullianus, non ſemel, Hieronymus ſæpiùs, Sanctus Auguſtinus, Victorinus Martyr, Andreas Cæſarienſis, Euſebius, *aliique, quos videre licet apud* Alcazar. in Apoc. (edit. Ant. 1619.) in exord. ad c. 12. p. 567. & ad cap. 13. p. 623. & in diſp. 1. ad cap. 17. & 18. p. 745, 746. & apud Riberam, in Apoc. cap. 14. ver. 8.

(*b*) Quos videre eſt apud eoſdem, *ibid.*

ſideratur, quod anteà deſideravimus in expoſitione de Mahomete: nempe quòd nulla ſit ratio inſcripti *MYSTERII* in fronte Babylonis, ſi de Româ Ethnicâ & Imperio Ethnico hoc intelligatur: cùm ibidem omnia apertâ vi & aperto ſcelere agerentur. Hoc autem, cùm *Myſterium* dicatur, & *Myſterium iniquitatis*, à Sancto *Paulo*, id externam pietatis ſpeciem, Sanctimoniam ſucatam, ſcelera religionis velo obducta, malas artes & mendacem fidem ſignificat: quibus omnibus ſuum obtinet & tuetur imperium Antichriſtus. Adhæc, Roma Ethnica haud diceretur *Mater Fornicationum*: hoc eſt, Origo & Seminarium Idololatriæ; nam Idololatria Ethnica diffuſa erat per terrarum orbem, ante tempora Imperii Romani; inter Aſſyrios, Ægyptios, Græcos, omnes; Tantúmque inſaniit in hoc genere Ægyptus, ut ipſis Poëtis Romanis ludibrio fuerit. Hoc igitur exponere oportet de novâ quâdam ſpecie Idololatriæ, quam nova Roma invexit: & ad eandem amplectendam, ſuis philtris aut pharmacis, Reges terræ impulit & inebriavit. Denique, ut plura non addam, claræ eſſe ſolent Prophetiæ, ubi completæ fuerint: & cùm hæc Prophetia de extinctione Babylonis, ex earum numero ſit, quæ non tacitè, ſed adventu claro & ſonoro perficiendæ ſunt, non eſſet lis hodiè de ipſius interpretatione, ſi multis abhinc ſeculis ſuum complementum accepiſſet. Quis dubitat jam deletas eſſe Hieroſolymas, & Templum Hieroſolymitanum: Chriſtique vaticinium ſuam completionem accepiſſe; Cùm verò extinctio Babylonis myſticæ haud minori claritate aut emphaſi prædicta & deſcripta ſit apud Sanctum *Johannem*, quàm illa Hieroſolymæ apud Sanctum *Matthæum*, ſi utraque ſuum fatum Propheticum jam ſubiiſſet,

Ibid. v. 7.

Apoc. 18.

non

non magis de hujus, quàm illius, Vaticinii completione, penderet inter Chriſtianos controverſia. Pendet autem adhuc: idque non tantùm inter partes adverſas, quæ contrariis ſtudiis & affectibus ad contraria quandoque rapiuntur: ſed eorum nonnulli, quorum intereſt, ut hæc ſit Roma Ethnica, atque ità completa evaneſceret hæc Prophetia, eam tamen nondum completam eſſe, & in Româ ipsâ tandem adimplendam, agnoſcunt; ut videre eſt apud Doctores Pontificios. (*c*)

(*c*) Vide Riberam, ut ſupra. Blaſ. Viegam in Apoc. cap. 17. & Corn. à Lapide ad cap. 17. alioſque apud Malv. de Antichriſto, l. 4. c. 3, & 4.

Sed de quâ tandem Româ intellectam eſſe volunt hanc Prophetiam? De Româ futurâ, inquiunt: ubi degeneraverit in Idololatriam; quod eam facturam eſſe aiunt per tres annos & dimidium ſub Antichriſto. Omnes hoc malum à ſeipſis amoliri ſatagunt: Illi in majores, Hi in poſteros rejiciunt; ſed parùm intereà conſulunt dignitati ſuæ ſedis Apoſtolicæ, quam in idololatriam prolabi poſſe, & prolapſuram eſſe ſupponunt, poſterioris ſententiæ authores. Verùm, ut illud præteream, Quid, quæſo, magis incongruum, nè dicam ridiculum, quàm hic *Triennis* aut *quadriennis* Antichriſtus, quem illi introducunt? In tantillo tempore, *Quid dignum tanto feret hic Impoſtor hiatu?* Illum, quem præfiguravit Propheta *Daniel* antè natum Chriſtum: Illum, qui operari cœperat tempore *Pauli Apoſtoli*: Illum denique, quem Sanctus *Johannes* tantâ pompâ in ſcenam eduxit, & in cujus factis fatiſque enarrandis dimidium ſui libri inſumpſit: Illum, inquam, non niſi quadraginta duas Lunas, inſtar animalculi, vixiſſe aut victurum eſſe credemus? Nimis 2 Theſſ. 2. 7.

hîc quadraret Poetæ dictum,

Parturiunt Montes, naſcetur ridiculus mûs.

Meretrix Babylonica, Beſtia cui inſidet, & ipſius ſedes *Babylon*, coævæ ſunt, & eundem rerum ſtatum componunt: nempe *Imperium Antichriſtianum*; de horum autem ſingulis tot & tanta memorantur in Prophetiâ Apocalypticâ, ut jure ſibi poſtulent, non aliquot menſes aut annos, verùm ſecula & ſeculorum ſeriem, quibus perficiantur. In hâc Babylone
c. 18. 24. *inventus eſt ſanguis Prophetarum, & Sanctorum, & omnium qui mactati ſunt in Terrâ.* Haud paucorum annorum hoc opus eſſe videtur, quantumcunque ſævam fingas. Cum eâdem *ſcortati ſunt Reges Terræ*, & ipſius *philtris aut veneficiis ſeductæ ſunt omnes gentes.* Data eſt paritèr Beſtiæ poteſtas, non in unicum Regnum, ſed in
c. 13. 7. 8. *omnem tribum & linguam & gentem.* Et *adorabunt eam omnes incolæ terræ, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ.* Vides quàm longè latéque ſuam extendit dominationem, & quaſi numinis ſui reverentiam. Denique poſt hæc geſta,
c. 15. & 16. ſenſim diminuitur, effuſione Septem Plagarum, diſtinctis vicibus & intervallis: quibus ſigillatim effecta ſua ſortitis, tandem ad nihilum redigitur, & in extremo mundi rogo comburitur, *Babylon.* His ita ſe habentibus, qui hoc imperium Babylonicum, tàm quoad ipſius ortum & incrementa, quàm potentiam & majeſtatem ſummam, reſque geſtas, vi & arte: Et denique diminutionis tempora & intervalla, clademque ultimam: Qui hæc, inquam, omnia, intra triennium aut quadriennium conſtringere poteſt, idem Oceanum cyatho capere, vel exhaurire ſe poſſe, nè deſpondeat. Sed de hâc re ſatis.

Has rationes, non ex obſcurioribus adytis Prophetiarum erutas, ſed manifeſtas, & cuilibet obvias,

vel

vel leviter inſpectis prophetiis, unuſquiſque apud ſe ſubducat: iiſque ſubductis, quid reſiduum ſit, patebit: Et quæ tandem ſit illa Babylon, undè exire tenetur populus Dei. Haud levis momenti res eſt: Hoc eos monet non vox hominis ſed *vox è Cælo* miſſa: vox Angeli, vox Dei; Idque ob rationes graviſſimas, *ne participes ſint peccatorum ipſius, & plagarum:* inquit Propheta. Siquos ideò tangat innocentiæ & pietatis amor: Siquos iræ divinæ & pœnarum triſtiſſimarum metus: Siquos denique, cœleſtis admonitio de futuro periculo & ſalutis ſuæ curâ: quærant illi, animo ſincero fuſiſque ad Deum precibus, quænam ſit illa *Babylon myſtica*, quam deſerere jubentur, quotquot cum Agno regnaturi ſunt. Apoc. 18. 4.

Eſt quidem alia via, quam nobis indicavit ipſe Chriſtus, ad probandum Pſeudoprophetas: *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, inquit Dominus; Per *fructus* autem intelligo *dogmata* & *praxes*, Fidem & mores: quibus, ad Scripturæ normam & rationis lumen revocatis, conſtabit illo examine, ſintne verè Chriſtiani vel Pſeudo-Chriſtiani, qui tales fructus ferunt. Atque hanc eſſe viam tutiſſimam, fateor: Cùm verò huic inſuper adjunxerit Providentia doctrinam Propheticam, in quâ notitiam dedit, & ideam quandam poteſtatis Antichriſtianæ in terris futuræ: omniſque Scriptura Sacra in commodum noſtrum data ſit, ut *perfectè ſit inſtructus homo Dei*: Ingrati eſſemus Deo, & nobiſmetipſis injurii, ſi, in hoc argumento, Scripturam Propheticam neglectui haberemus. Dico, in hoc potiſſimùm argumento: Quoniam poſt Meſſiam, ſeu Chriſtum ipſum, nihil Antichriſto ſolennius, nihil ſæpius aut magis ſignatè adumbratum in typis & Vaticiniis Sacris, ab omni ævo; Et quoad dictam Prophetiam Chriſtianam, ſive Syſtema Apocalypticum, Mat. 7. 16. 2 Tim. 3. 16.

cum, si hoc unum eximas, ibi frigent omnia. Quæ enim præcedunt, in Apocalypsi, res & tempora Antichristi, digerunt secula & prævium Ecclesiæ statum definiunt, quò huic monstro in arenam educendo viam aperiant: eo autem educto, reliqua silent omnia, & hujus solius strepitu & clamoribus totum theatrum occupatur. Præterea, eò clariora sunt Vaticinia, quò provectiora, & quò propiùs ad suum terminum accedunt: ideóque minùs nunc, quam olim, causari licet eorum obscuritatem, ut solent nonnulli, quò se alioſque ab his studiis deterreant. Quid multis? Experire tecum paulisper: fac periculum in hâc unicâ parte: Dic tantùm, *Quis locus in terris sit illa Septicollis Babylon*, Meretricis sedes? Et hoc uno invento, fige pedem, & circumspice: Cætera omnia, crede mihi, suâ sponte in conspectum venient; Nec exiguæ voluptati erit, rerum, quæ versantur antè oculos, in Oraculis Sacris, tanquam in speculo, vivam imaginem intueri.

Insedit dudùm in animo meo illa cogitatio, si non alteram messem, saltem multa & magna spicilegia, adhuc colligenda esse ex agris Babylonis, ante adventum Domini. Et jam flavescunt arva & ad maturitatem properant; Gemunt multi sub illo jugo & excutere cupiunt: Sed propter imbecillitates humanas, nondùm eò provenerunt, ut, relictis omnibus, Christum sequi audeant. Alii, quibus humanitùs contigit sub illâ Religione nasci, & eâdem penitùs imbui à teneris annis, bonâ fide Deum colunt, sed malis ducibus; His animabus, fore tandem ut eluceſcat veritas, sperandum est à bonitate divinâ: & ut utrisque pateat exitus ex illâ captivitate, unde cœlesti voce & verbo evocantur.

De

De his ſatis pro inſtituto; Sed de iis qui dudùm liberantur ex hâc ſervitute: qui plenâ gaudent Evangelii luce & libertate: cultu puro, fide purâ, inſtauratis: iis nihil ultrà agendum ſupereſt, quo præparent vias venturo Domino? Quinimò permagna; oportet primùm, ut ſe invicem diligant, more fratrum: & ab omni vi & impetu aliorum in alios, manus abſtineant. Dein, ut veritatis & virtutis ſtudiis incumbant, proficiant, & ad perfectionem nitantur. His maturabitur adventus Domini. *Quod ſi mordetis alii alios*, inquit Apoſtolus, *& exeditis, cavete ne alii ab aliis conſumamini.* Hæc voracem Beſtiam decent, non mitis Agni comites. Nec priùs ruet illa Babylon, quàm ceſſaverit inter veros Chriſtianos vis perſecutrix, omniſque animorum aſperitas & exacerbatio. *Mittam Eliam*, inquit Dominus apud Prophetam, *antequam veniat dies maximus & reverendus, ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipſorum.* *Patres* intelligo *Spirituales*, Paſtores & Eccleſiæ præſides: qui pro filiis habent ſuum gregem & populum. Additurque in *Johanne Baptiſtâ* (ſui temporis *Eliâ*) eum, *virtute & ſpiritu Eliæ, converſurum contumaces ad prudentiam juſtorum: parare Deo plebem perfectam.* Beatus ille Propheta, qui hoc fungetur munere: Beati pacifici. Denique, factâ hâc animorum concordiâ, quid ſupereſt, niſi ut alii alios, virtute, & pietate, & veritatis ſtudio prælucere contendant: ut ad *perfectionem omnes ferantur: ac in unitate fidei, in viros adultos ad menſuram plenæ ſtaturæ Chriſti perveniant.* Sic faxit Deus: Sic veni, Domine Jeſu.

Gal. 5. 15.

Mal. 4. 5, 6

Heb. 6. 1.

FINIS Libri Tertii.

TELLURIS Theoria Sacra:

LIBER ULTIMUS, DE Novis Cœlis & nova Terra, AC DE BEATO SECULO; SIVE DE *MUNDO RENOVATO*, ET *Rerum omnium Consummatione.*

LONDINI,
Typis *R. N.* Impensis *Gualt. Kettilby*, ad Insigne Capitis Episcopi in Cœmeterio *Paulino*, MDCLXXXVIII.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

Solent plerique Scriptores magnopere à Lectoribus ſuis expetere, ut totum opus perlegant. Ego è contrà, Lectorum meorum plurimos hortor, nè ultrà pergant. Mundi funus celebravimus, molliter oſſa cubent: *Quieſcant cineres; nec, quid futurum ſit, quæramus. Ità ſentiunt plures, & ſtultitiam eſſe ducunt cogitationes noſtras impellere ultra rerum fines: ac ubi deſierit* eſſe *natura, quid poſtea factura ſit, inquirere. Quibus hæc faſtidio ſunt, aut nimis curioſa, hîc pedem ſiſtant; nos enim hæc ſtulta proſequimur in hoc ultimo Libro: Sed, ni fallor, Sacrâ Scripturâ duce & auſpice.*

Qui ab omni novitate, tanquam à peſte, abhorrent: Qui, præter propria dogmata, nihil verum eſſe cenſent: Qui Scholarum placita & receptas apud vulgus doctorum opiniones, in canonem τῆς ὀρθοδοξίας *erigunt: iis ſequentis diſſertationis lectione interdicimus. Apage hanc pectoris anguſtiam & ſervile ingenium.* Plato *dicitur ſuæ Academiæ veſtibulo inſcripſiſſe,* ἀδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω. *Nos, nec artes, nec acumen poſcimus: Sed animum liberalem, & emancipatum, & præ-*

 judiciis

judiciis immunem: Illudque potius in hujus Theoriæ limine præfixum vellemus, ὐδεὶς μικρόψυχος εἰσίτω.

Sed non minùs modestè quàm liberè philosophandum est: cuilibet relicto suo jure examinandi quicquid in medium allatum fuerit: Verumque à falso, quàm po-
In Jer. 19. *terit maximè, secernendi.* Unusquisque suo sensu abundet, & Domini cuncta judicio reserventur. *Quod dixit* Hieronymus, *de* Millennio *differens, hujus tractatûs parte non minimâ. Imbecillitatis humanæ conscios, æquum est, alios aliis labentibus indulgere: Neque quempiam velle suas conjecturas aut rationes pro oraculis haberi. Quis enim tam fœlici sydere natus est, ut, in his rebus arduis, in ipsissimam ubique veritatem*
Præfat. Com. Apoc. *incidat primo tentamine. Rectè monuit immortali memoriâ dignus* Josephus Medus, Nisi in hisce talibus liberiùs paulò sentiendi, imò & errandi venia concedatur, ad profunda illa & latentia veritatis adyta viam nunquam patefactum iri.

Nemini forsan magis displicent mea scripta, quàm mihiipsi; non quod pro falsis habeam, sed quod materiæ, quam tractant, dignitati & amplitudini non respondeant: neque eâ diligentiâ aut diuturnâ cogitatione accurata sint, ut posterorum examen non metuant. Si proximo abhinc sæculo in vitam mortalem redirem, & studia mea repeterem, multa in hoc opere, sat scio, addenda, corrigenda, amputanda, recoquenda esse duxerem. In ratione studiorum, non minùs quàm vitæ communis, locum habet illud Comœdi,

(rum fuit,
Nunquam ità quisquam benè subductâ ratione ad ve-
Quin Res, ætas, usus, semper aliquid apportet novi:
Aliquid moneat, ut, illa, quæ te scire credas, nescias.

Quàm

Quùm veritatem igitur ſinceram atque integram rectè teneamus in hâc vitâ, ſequamur regulam Apoſtolicam, πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε: Omnia explorate: quod bonum fuerit, retinete. *Nihil humaniùs, nihil diviniùs dictum.*

Sed ne ſimus, quæſo, immemores alterius, ſive conſilii, ſive increpationis ejuſdem Apoſtoli, ad Hebræos *cap. 6. 1, 2. ubi monet, non ſemper hærendum eſſe in doctrinâ Catecheticâ & diſciplinariâ: Sed ad perfectionem nitendum pro virili. Subindicat Apoſtolus malè morari nonnullos in elementis religionis noſtræ, neque unquam progredi ad altiora & profundiora ſacrarum literarum myſteria, quæ minimè negligenda ſunt viro Chriſtiano. Peccamus in noſmetipſos, & in Deum, ſi eo, quo nos dignatus eſt lumine, ſpiritûſque ſancti auxilio, in omnem veritatem perveniendi, timidi & ignavi non utamur. De moribus noſtris ſideque regendis, adeóque de ſalute conſequendâ, voluntas Dei manifeſta eſt, & apertè tradita per totam Scripturam: Sed quoad ipſius voluntatem providentiamque de rebus humanis regendis: Ipſius conſilii ſapientiſſimi formam & ordinem, in ſeculorum diſpoſitione & hujuſce mundi œconomiâ, fatendum eſt, in his Sacris Penetralibus non eſſe tantum lucis; Oportet adire libros Prophetico: Loca quædam Sacri Codicis, à communi notitiâ remotiora, diligenter excutere: Ipſam denique rerum naturam conſulere,* Quid ferre recuſet, Quid valeat. *Quin & his omnibus conſultis, adhuc cum modeſtiâ tractanda ſunt hæc velut arcana: Et prout non revelantur eâdem claritate quâ prædicta fidei noſtræ fundamenta, ita nec eâdem fiduciâ ſunt affirmanda.*

Denique, hoc Scriptum quod attinet, nullius approbatio-

bationem ambitu peto: ad partes noſtras neminem attrahere aut illicere ſatago. Reſpublica Literaria debet eſſe libera, & pro rationum momentis ſuffragia ferenda. Fiant omnia ex amore & ſtudio veritatis: Quod decet Philoſophos, quod decet Chriſtianos. Mihi ſatis erit ſemina ſparſiſſe manu, & terræ commiſiſſe: quæ, pro ratione ſoli, Deique beneplacito, fructus ferant, vel areſcant.

TELLU-

TELLURIS THEORIA SACRA.

LIBER IV.

De Novis Cœlis & Novâ Terrâ, AC DE BEATO SECULO; SIVE DE *MUNDO RENOVATO* ET *Rerum omnium Consummatione.*

CAPUT I.

Introductionis loco, Mundum non abolitum iri in Conflagratione, sed renovatum, ostenditur.

CUM ad operis nostri principium respicio, & ad carceres unde primùm exivi, non parùm viæ & laboris emensus esse videor; Et cùm exiguus sit rerum omnium humanarum ambitus, à summâ metâ & optato termino me non procul abesse sentio. *TELLURIS* origines, duplicemque ipsius interitum, Aquâ & Igni, conspeximus; jam cineres, & exusti mundi reliquias contem-

contemplamur: ut, si fortè Dei spiritu moti, & intùs agitati, reviviscant, quem vultum, quam formam induent: Quo novo apparatu ab antiquis distinguentur, observemus.

Cùm verò nonnullorum sit opinio, non tantum combustum iri hunc mundum in adventu Christi, sed etiam abolitum: &, nescio quo pacto, aut quo fine, in nihilum redigendum esse: Quod spem omnem reviviscentiæ aut instaurationis præcidit; extirpandus est primùm hic crassus error, tam à Sacris literis, quàm ab omni Philosophia abhorrens, antequam novi orbis molitionem aggrediamur.

Apud Prophetas utriusque fœderis fit mentio, *novi Cœli & novæ Terræ.* Ita *Isaias*, capite 65. 17. *Ecce ego creaturus sum cœlos novos & Terram novam: Neque commemorabuntur hæc priora, nec venient in animum.* Præ novis illis scilicet haud digna memoriâ. Eodem modo Sanctus *Johannes* in suâ *Apocalypsi*, cùm ad finem hujus mundi perventum esset, inquit, *Vidi Cœlum novum, & Terram novam; primum enim Cœlum, & prima Terra abierat;* Et *Mare non amplius extabat.* Dein infrà versu quinto, *Dixit, Is qui insidebat throno, Ecce nova facio* omnia.

Regerent forsan nonnulli, hæc dicta, cùm in scriptis Propheticis occurrant, leviori sensu explicanda esse: non proprio & naturali, sed metaphorico. Quanquam hoc sine jure aut fundamento dictum sit, cùm ab *Isaiâ* hæc repetantur, *capite 66. 22.* ubi meminerat paulò ante (*ver. 15, 16.*) *conflagrationis* mundi: Atque ad eadem tempora, non ad tempora Evangelii, applicentur iterum à Sancto *Johanne*; Tamen ut huic subterfugio in posterum nullus locus sit, consulamus *Apostolum Petrum*, qui simplici oratione utitur, & de mundo naturali unicè differit,

differit, *Epistolâ secundâ, capite tertio*; ubi, cùm Cœli & terræ conflagrationem explicuisset, subdit, *Cœlos novos, Terramque novam expectamus.* Sed ipsa verba Apostolica, si placet, proferantur: *Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini, quo Cœli cum* ver. 10. *stridore præteribunt, elementa verò æstuantia solventur, Terraque, & quæ in eâ sunt opera, exurentur.* Dein interpositâ piâ meditatione, subjicit, *Sed Cœlos novos,* ver. 13. *ac terram novam, secundùm promissum ejus expectamus, in quibus Justitia inhabitat.*

Nullus hîc locus expositionibus allegoricis, nisi mundi conflagrationem in allegoriam velis convertere. Vides enim qui Cœli & Terra ignibus dissoluti sunt, iidem renovantur: ideò aut uterque est mundus metaphoricus, & qui perit, & qui renovatur: aut neuter; aut uterque est mundus naturalis, aut neuter. Addit autem Apostolus, *secundum promissum ipsius* expectari hos novos Cœlos atque hanc novam Terram: scilicet ipsius Domini; innuens, Veterum Prophetarum *Cœlos novos* & *Terram novam* hoc tempus respicere: atque tum demùm impletum iri illa promissa, facta olim à Domino per Prophetas.

Dices forsan, ut omnia excutiamus: Fore quidem novos Cœlos & novam Terram, juxta doctrinam Propheticam & Apostolicam: at creatione novos, non instauratione; Hodiernis in nihilum redactis, alii educentur ex nihilo. Quorsum hæc quæso? Ne otietur Deus, vis eum in nihilum redigere materiam, ut tantundem, novâ operâ, reficiat & refingat? Si eadem materia sufficit, aut ejusdem molis reliquiæ, quid circuitu illo & ambagibus opus est, ut, hâc sublatâ, substituatur alia? Ejusdem valoris est nuda materia, sive hanc sive alteram acceperis: atque

atque frustra fit per plura quod non minùs commodè fieri potest per pauciora. Non nisi à Theologorum quorundam imperitiâ & inexercitatione in Studiis Philosophicis, hujusmodi aberrationes originem ducunt: &, ob eandem ἀφιλοσοφίαν, in interpretandis sacris literis, quandoque res ineptas Deo & naturæ affingunt, & quandoque res purè naturales ad sensus allegoricos detorquent.

Sed pergamus in proposito; Si Terra cum Cœlo annihilanda sit in adventu Christi, nullis substitutis, Qualis erit posteà rerum natura cum hoc vacuo hiatu? Quæ Mundi forma & facies? Quousque hoc vacuum protendent, nescio: Nùm ad Stellas fixas usque, & supremos Cœlos: atque adeò Solem cum suis Planetis in nihilum adigent! Sed quid tanti perpetravit Sol, fons luminis & caloris vivifici? Et quo jure plectuntur reliqui Planetæ ob nostra crimina? Quod si hoc Inane ad orbem Lunæ tantùm pertigerit, non deerunt adhuc difficiles quæstiones; Omnes enim, tam mali, quam boni, resurrecturi sunt in extremo judicio, & induturi corpora: unde verò desumentur hæc corpora, si nulla restet materia in hoc orbe Sublunari? Et si Sanctos in Cœlum efferas, ubi residebunt Improbi: ubi Tartarus & Infernus, eorum carcer? Denique natura rerum non patitur hujusmodi Chasmata & divulsiones, quales fingit hæc opinio: ruitura essent Mundi mœnia, aut Cœlorum coitura latera, si hoc modo subesum & inane esset medium.

Denique, ut ad Sacras literas redeamus, præter ea quæ suprà attulimus, memoratur in doctrinâ Christianâ quædam ἀποκατάστασις & παλιγγενεσία; quædam mundi *restitutio* & *regeneratio*, in futuro seculo. Iis qui propter Evangelium patiuntur damna,

atque

atque rerum ſuarum jacturas in hâc vitâ, Chriſtus pollicetur centuplum ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, in *rerum renaſcentiâ*, in venturo ſeculo: *cùm ſederit filius hominis in throno gloriæ ſuæ.* Dein Sanctus *Petrus* (*Act.* 3. 21.) ait Chriſtum manſurum eſſe in Cœlis uſque ad tempus *reſtitutionis omnium.* Igitur cùm advenerit Chriſtus, erit hujuſmodi reſtitutio rerum omnium, & magna de novo inſtauratio; tantum abeſt, ut, in abyſſum *nihili* omnia ſint tunc temporis demergenda; mutabuntur quidem Cœlum & Terrâ: Sed aliud eſt *mutari*, aliud in nihilum redigi; Denique, ut Sancti *Pauli* teſtimonium his inſuper adjiciamus, Ille ait hodiernum mundum transfigurandum eſſe, ſive *abituram eſſe ipſius figuram:* hoc eſt, ipſius formam & compagem externam: minimè autem ipſam materiam aut ſubſtantiam. Imò verò è contra ad *Romanos* ſcribens, aſſerit hunc mundum conditum à ſervitute corruptionis & vanitatis liberatum iri: idque cùm nos liberabimur, & corpora noſtra; jam verò de quâcunque liberatione noſtrâ hoc exponamus, tum futuram eſſe vides mundi naturalis glorificationem potiùs quàm annihilationem.

Matt 19. 28, 29. Pſ 102. 16. 1 Cor. 7. 31. cap. 8. 21, 22.

Supervacaneum eſſet plura accumulare in hoc argumento, cùm ſententia quam tuemur, omnium ferè doctorum authoritate & ſuffragiis munita ſit. Pauciſſimi ſunt, iique minoris notæ, qui Mundum perpetuò abolendum eſſe ſtatuunt in conflagratione. Neque alio animo id ab iis factum eſſe videtur, quàm ut ſe levent onere exponendi futuros rerum ſtatus, ſi natura maneat. Si Deus abolendum ſtatuiſſet hunc mundum, & penitùs tollendum è medio, quid conflagratione opus fuiſſet: quæ nihil confert ad interitum materiæ, ſed tantùm ad diſſolutionem partium, formæque renovationem. Ac ubi modum indi-

vid. cap. 7.

caverimus quo ex combusti mundi reliquiis exurgere possit, favente Deo, præstantior rerum compages: novi Cœli atque nova Terra, vanitati & corruptioni minùs obnoxii: facilè nobis persuaderi patiemur, purgandam esse tantùm ab hoc igne, &, deinde reconflandam, mundanam Machinam.

Quod reliquum est, non opus esse videtur ut hujus Scripti partes & ordinem hîc prænotemus: cùm non multis capitibus aut longâ serie constet; Et quandoquè gratior est quæ nos ferit ex improviso veritas, quàm quæ è longinquo prospicitur. Illud potiùs monendum est, Cùm in hâc parte operis nostri ultra hujus mundi confinia progrediamur: & cùm sæpè per vias anteà ignotas, & sine comite, eundum sit, ne miremur, si fortè levis aliqua contingat aberratio; Nos utique præmoniti memoresque periculi, antè culpam commissam precamur veniam. Hæc autem jure quodam nobis debetur ab ingenuis, non tantum propter rerum, quas speculamur, difficultatem: sed etiam quòd placita nostra nemini dictare aut imponere satagamus. Immunes à præjudiciis, immunes à rerum secularium studiis aut amore, in lumine Dei, cujus semper imploramus opem, veritatem quærimus; & ab eodem lumine examinandam, aliis omnibus placidè & modestè proponimus.

CAP.

CAP. II.

Ortus novi Mundi ex reliquiis Antiqui. Hujus novi Cœli & novæ Terræ dotes & conditiones exponuntur: & Sacrarum Literarum dictis & teſtimoniis comprobantur.

QUantæ molis ſit mundum condere, vidimus anteà in primâ parte hujus operis: ubi ex antiquo Chao Tellurem primævam & paradiſiacam extruximus. Verſatur jam præ manibus alterius generis Chaos, Igneum ſcilicet, vel ab igne productum: Et quid ſit ab hâc maſsâ proventurum, ſi naturæ motibus permittatur, denuò tentandum eſt; Cùm divinæ Sapientiæ, & proprium & ſolenne opus ſit, *ex confuſo rerum ſtatu pulchrum & ordinatum elicere.*

Diſpiciendum eſt imprimis quæ & qualia ſint extincti mundi rudera: Qualis illa materia quæ reſtat: & quâ formâ, quo ſitu diſponantur exuſta & diſſoluta elementa; Ne fruſtra, & ſine fundamento, novi mundi conſtructionem moliamur; Si nihil, ſcilicet, ſuperſit poſt hanc cladem, quod in orbem habitabilem formari & redintegrari poſſit: aut ſpem nobis faciat, quod redeant Sydera,

Everſaque Terra reſurgat.

Triſtis quidem eſt naturæ vultus, finito Incendio; Abiit Cœlum, occultantur Sydera, Spiſſiſque fumis & caligine involvitur Terra. Neque tamen arduum erit penetrare has tenebras: atque hujus cæcæ maſſæ partes, tam inferiores quàm ſuperiores, deſcribere. Nam in hoc incendio quicquid fuſum & liqueſactum erat ab igne, ſubſideret atque imum peteret, ob ſuam gravitatem & partium craſſitiem; Quod autem in ſumos & halitus reſolutum abiit, factumque eſt volatile, partes ſuperiores occuparet. Cùm igitur exteriorem tantùm Terræ regionem ab hoc igne conſumptam eſſe ſupponamus, facile erit portionem Terræ exuſtam in duas maſſas, aut duos orbes diſtinguere: Alterum craſſum, inſtar materiæ fuſæ, aut ex fuſione concretæ: Alterum levem & volatilem, qui priori ſuperincumbit aut ſupervolat. Ut in hoc Schemate.

De

pag. 149.

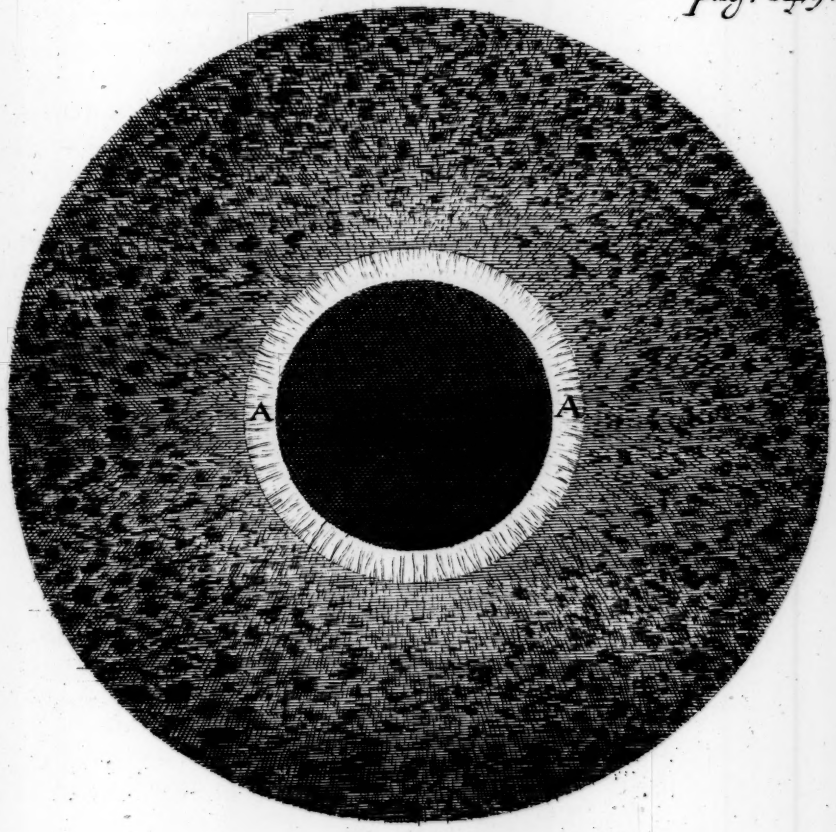

De hâc bipartitione materiæ exuſtæ dubitari non poteſt. Hoc autem novum corpus *A.* quod novum orbem circa Terram conſtituit, factum eſt à materiâ

lique-

liquefactâ, omne genus: metallicâ, minerali, lapideâ, terreâ. Simplex enim terra, vi ignis, convertitur, vel in cineres, qui posteà funduntur: vel in speciem lapidis aut substantiæ lapideæ, quæ itidem liquefiet eâdem ignis violentiâ. Atque hæc regio fusæ aut concretæ materiæ, quæ ex variis corporum solutorum partibus componitur, instar vitrei orbis aut Oceani totam terram interiorem circumambit, vel circumfluit.

Altera pars hujus massæ exustæ, quæ fluitat in aere, novos Cœlos atque novam Terram, post aliquod tempus constituet; idque fiet eodem modo quo facta est Tellus primigenia, ex antiquo Chao. cap. 4. Quod in Libro Primo hujus Theoriæ satis fusè explicuimus. Totus Oceanus, omnisque humor qui in vapores abiit tempore incendii, cessante illo motu atque illâ vi, jam relabetur in suum locum: atque hunc vitreum orbem sive regionem undique cooperiet. Dein, parte leviori & pinguiori hujus massæ liquidæ supernatante, in hanc resident omnes partes & particulæ terrestres, quæ sub formâ fumorum, suliginum, cinerumve, vi & impetu flammarum, in aërem evehebantur. Nam finito incendio, & languente partium istarum agitatione, sensim redibunt omnes versus Terram: ubi in hanc pinguem spumam massæ liquidæ impingentes, tenuem & mollioris terræ orbem constituent; Iste autem orbis, utrumque mare, Aqueum & Vitreum, suo sinu involvere debet.

Quâ ratione auctus fuerit sensim & consolidatus hic cortex terreus, atque tandem in orbem habitabilem deductus, pluribus hîc explicare supervacaneum esset; Quandoquidem Telluris ortus ex Chao anteà satis perspicuè descriptus & delineatus fuerit, atque

atque idem hîc opus moliatur iterùm natura, eademque repetat vestigia. Quare author essem candido Lectori, ut siquid hîc breviusculè dictum sit, aut minùs lucidè, respicere vellet & relegere illud *caput quartum primi libri* Theoriæ Telluris, ubi plenior est & explicatior hæc Cosmopœia.

Intereà hujus loci erit exponere *novi Cœli*, & *novæ Terræ* conditiones & qualitates; Quid ab hodiernis differant, aut à primigeniis: Et quid sibi proprium habeant & peculiare. Illud primùm in genere notandum est, *Mundum futurum*, τὸ οἰκυμένην μέλλυσαν, fore Paradisiacum. Hoc est, eandem habiturum esse formam, easdem qualitates cum Tellure primigeniâ & Paradisiacâ: tam quoad Cœlum, quàm quoad Terram; In nonnullis etiam eidem prælucere posse. In secundo libro hujus Theoriæ, qui de *Paradiso* instituitur, illius Telluris Paradisiacæ proprietates descripsimus: quarum duas primarias satis erit in mentem hîc revocare: Ipsius *Formam*, integram, lævem, æquabilem: Sine montibus & sine mari; Et ipsius ad *Solem situm*, rectum & æquilibrem. Hæc denuò obtinent in hâc Terrâ novâ; nam ex modo suæ formationis vides coopertum esse mare, & inclusum sub orbe terrarum uniformi & æquabili: quemadmodùm in suâ visione novi mundi notârat Sanctus *Johannes*, *Dein vidi*, inquit, *Cœlum novum & Terram novam: primum enim Cœlum, & prima terra abierat: Et mare non extat ampliùs.* Scilicet, in istoc novo mundo nullum erat mare conspicuum. Deinde ex eâdem formâ Telluris, & modo suæ librationis, ad rectum cum Sole situm necessariò restituetur. Cum enim tota fuerit æquabilis, atque idem habuerit suæ magnitudinis & gravitatis centrum, nulla erit ratio cur à situ recto declinet, aut ullo modo deflectatur. Redibit:

Redibit igitur & reviviſcet in hâc Terrâ novâ, in hoc Paradiſo ſecundo, *Ver perenne*, cœlumque perpetuò placidum & ſerenum. Abiit Cœlum antiquum, turbidum & nubiloſum: Et fulmina, & tonitrua, & grando, & gelu, & hyemes aſperæ, & venti procelloſi, abierunt. Pacata hîc ſunt omnia in regionibus aëris, tranquilla, lucida, benigna. Neque minùs grata eſt: Terrarum facies, ubi nulla deſunt aut commoda, aut amœnitates vitæ innocuæ. Solum fertile, & rerum omnium ubertas: fructus nullo non tempore maturi: lenes amnes, patulæ arbores, molles auræ, ad repellendum ſolis æſtum. Denique, ſine morbis aut ægritudine, vegeta & longæva natura.

Memorant prætereà in Paradiſo primo nulla fuiſſe venena, aut venenoſa: nullas herbas noxias: aut metalla aut mineralia: Neque ideò in ſecundo Paradiſo hæc futura. Non diſſentior. Purgata enim fuit per ignem Terra hæc exterior ab omnibus fæcibus & particulis craſſis metallorum & mineralium, quæ tempore incendii ſubſidebant cum materiâ fusâ: atque Vitreus ille Orbis, qui inde compoſitus fuit, facilè impediret in poſterùm, nè è viſceribus terræ interioris aſcenderent partes aut particulæ ullæ minerales aut metallicæ; Quare ſi à mixturis mineralibus proveniant omnia venena, quod non videtur improbabile: nulli erunt ſucci noxii, nihil lethale in hâc Terrâ novâ.

Denique Propheta *Iſaias*, nullas beſtias rapaces aut immites ſuam novam Terram alituram eſſe ait, *Cap.* 65. 17,&c. *Ecce Ego creaturus ſum novum Cœlum & novam Terram.* Et in hâc Terrâ (*ver.* 25.) *Lupus & Agnus paſcentur unà*; & *Leo*, ut *bos*, *comedet ſtramen: Serpenti autem pulvis erit cibus. Non malefacient*,

facient, neque prædabuntur in toto ſancto monte meo. Quæ pleniùs adhuc efferuntur, *cap.* 11. *ver.* 6, 7, 8, 9. Hæc magnam naturæ converſionem teſtantur, ut ingenio miteſcant omnia animalia: quod fieri non poteſt niſi alitèr conſtituto & temperato eorum ſanguine, idque ſine Succis acribus; ut mihi videtur. Cùm verò hi ſucci minerales ſint, ſequitur ex hypotheſi noſtrâ, eorum paucos aut nullos repertum iri in illius Terræ animalibus. Notat præterea Propheta incolarum longævitatem in hâc novâ Terrâ, *ver.* 20, 21. Sed de incolis tacendum adhuc, donec conſtiterit qui & quales futuri ſint in hoc mundo renovato.

Vides igitur hucuſque non malè congruere hanc explicationem naturalem *Novæ Terræ*, cum eâ, quam nobis exhibent, ejuſdem Terræ ideâ & deſcriptione, Sacræ literæ. Vides præterea hanc novam Terram eſſe παλιγγενεσίαν, novam *Geneſin*, mundi renaſcentiam; Vides eſſe ἀποκαθίςασιν, inſtaurationem rerum, reditumque ad primævum naturæ ordinem. Vides eſſe μεταχηματισμὸν τοῦ κόσμου, transformationem mundi, non abolitionem. Vides denique eſſe ἀπολύτρωσιν quandam Creationis, à vanitate, corruptione & ſervitute; quæ fuſiùs infra explicanda ſunt. Mat. 19. 28. Act. 3. 21. 1 Cor. 7. 31. Rom. 8.

Intereà præterire non poſſum Τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν Sancti *Pauli*, *Orbem habitabilem futurum*; cujus facilis hinc oritur explicatio. Illius non ſemel meminit Apoſtolus ad *Hebræos*, præcipuè *cap.* 2. 5. ubi ait, non Angelis, ſed *Chriſto Domino* ſubjectum eſſe illum orbem: quaſi regimen ipſius eſſet Θεοκρατικόν. De temporibus Meſſiæ in hodierno mundo exponi non poteſt Hæc Οἰκουμένη μέλλουσα· Id quod fateri videtur Apoſtolus, *ver.* 9. Quinimò quare

obſecro *futuram* diceret, ſi præſens eſſet? Præterea, quo modo, ſingulari & eminenti, ſubjicitur Chriſto hodiernus mundus: cùm Antichriſtus regnaturus ſit uſque ad adventum ſecundum Chriſti; *Spiritu oris ipſius*, (ſpirabit enim Ignem) tum demùm conſumendus. Et, ad idem uſque tempus, ſolutus vagabitur, ſævietque Satanas. Quùm igitur hi duo maximi ſint Chriſti adverſarii, hoſteſque Juratiſſimi, durante eorum regno in terris, quî dici poteſt regnare Chriſtus? Denique, ex ipſius Chriſti ore prolatum accepimus, *Regnum meum non eſt ex hoc mundo. Joh.* 18. 36.

Neque Cœlum, aut vitam cœleſtem, hâc dictione intelligere licet: nunquam enim in Sacris Literis ità accipitur vox οἰκυμένη. Prætereà vitam cœleſtem & ætheream non adipiſcemur niſi in ſecundâ reſurrectione & judicio univerſâli: hoc eſt, in rerum conſummatione; tunc temporis autem non auſpicabitur ſuum regnum Chriſtus, ſed finiet potiùs. *Tradet* enim *regnum*, inquit Apoſtolus, *in manus Patris*; *ut*, *Ipſe ſit omnia in omnibus.* Quare, ſubductis rationibus, præter hanc Terram Novam, hunc *Mundum futurum*, quem deſcripſimus: alius Orbis, aliuſve rerum ſtatus, ſive prior ſive poſterior, τῆς οἰκυμένης τῆς μελλούσης nomine intelligi non poteſt.

His facile eſſet adjicere typos & præfigurationes hujus mundi futuri, qui occurrunt apud Prophetas & in veteri paſſim fœdere. Sed cùm hujuſmodi adumbrationes magis ornent argumentum, quàm probent, iis locus erit opportunior in ſequentibus. Vidimus interea ex jam dictis & probatis, futurum eſſe, poſt conflagrationem, Novum Orbem Habitabilem: tam juxta lumen naturæ, quam juxta Sacras Literas. Dein vidimus, quoad formam, ordinem & conditiones

tiones hujus novi Orbis, eoſdem duos teſtes convenire: authores Sacros intelligo, & Naturam. Supereſt jam ut ipſius quæramus incolas; & de eorum ſorte ſermonem deinceps inſtituamus.

CAP. III.

DE INCOLIS NOVÆ TERRÆ.

Secundùm Oracula Sacra & Scripturæ canonem, fore Beatum ſeculum, *vel Beatum Millennium in Terris: ante, vel poſt Conflagrationem.*

ECce novos Cœlos atque novam Terram: ſed deeſt, quæ ſedes has beatas incolat, nova hominum progenies. In hoc mundi excidio nullæ ſuperfuere reliquiæ, ut olim in Diluvio; ad conſervandum genus & ſtirpem. Immitior aquis flamma nemini pepercit: periit tota gens humana; Neceſſe eſt igitur ut è Cœlo deſcendant, vel è Terrâ oriantur, novi homines. Neque hoc dirimere poteſt, aut alterutrum definire Ratio & lumen naturæ. Alii igitur nobis jam quærendi ſunt duces in hâc novâ Terrâ, vel hîc ſiſtendus eſt gradus: Inſcripto in hujus mundi limine, *NE PLUS ULTRA.*

Sed ab Oraculis Sacris petenda ſunt conſilia, ubi ſilent ratio & natura; Hæc igitur conſulamus, &

Prophetas & Apoſtolos in Socios itineris, in duces viæ adſciſcamus, cùm cæteri omnes fatiſcunt. Vos, *Sacræ Literæ*, inexhauſti ſapientiæ theſauri, nunquam deficitis, nunquam erratis. Quouſque progredi poteſt mens humana, quouſque ſequi, vos ducitis & præitis; Veſtrûm ope, & lumine, & conſiliis indigemus. Novum mundum, Orbem habitabilem extruximus, ſed habitabitur necne: aut quid illic rerum agetur: Qui mores hominum, quæ fata: in his planè ſilet ratio naturalis. Ad vos igitur confugimus, & à vobis tanquam ab Oraculis divinis reſponſa petimus.

Cap. 45. 18. *Iſaias* Propheta ait, *Deus qui formavit & ſtabilivit Terram, non ut inanis eſſet creavit eam, ſed ad inhabitandum.* Hoc de omni Terrâ aut mundo Terreſtri verum eſt. Habitabitur igitur *Terra nova*: Sed à quibus? opportunè reſpondet Apoſtolus *Petrus*, à *Juſtis. Cœlum novum, ac Terram novam expectamus*, poſt hodiernorum nempe incendium, *in quibus JUSTITIA inhabitat.* Diva Aſtræa redibit in terras, cum ſuo cœlitum comitatu. *Juſtitia* idem hîc valet ac *Juſti*, aut perfectè Juſti, ut Juſtitia in abſtracto: pura *ſine vitio*, ſine mixturâ; Et ſiqui ſunt præterea, in hâc Terrâ, indigni nomine, ab his ſeorſim habitant, neque in cenſum hîc veniunt.

2 Epiſt. 3. 13.

Ecce tandem incolas in nova Terrâ: Gentem Sanctam, populos eximios, electam turbam. Sed unde proveniunt, quæſo? quo ſemine ſati? quâ ſtripe, quo capite? quæ ſunt horum populorum origines? Reſpondeo, *Reſurgunt à mortuis.* Hoc nos docet Sanctus *Johannes* in ſuâ Apocalypſi, atque hanc reſurrectionem appellat *primam.* Cúmque ibidem repetat verba Sancti *Petri* & Prophetarum de novo Cœlo ac nova Terrâ, ſuos *mortuos* redi-

Cap. 20. 4, 5.

C. 21.

redivivos, eoſdem eſſe cum *Juſtis* Sancti *Petri*, dubitare non licet.

Sed liceat ulterius quærere: Quibus corporibus reſurgent: Cœleſtibus an Terreſtribus? In ſtatu vitâque terreſtri nequeunt uti corporibus cœleſtibus & ætheriis: quibus ſi induti eſſent, cœlum habitarent non terras. Neque ante reſurrectionem ſecundam & univerſalem cœleſti illâ gloriâ amicientur.

Quanta nobis lux orta eſt in exiguo tempore: Quàm benè res ceſſit Oracula Sacra conſulentibus: Hæſit nobis aqua non ità pridem, ut pedem promovere non potuerimus, neque res aut rationes *Novæ Terræ* ultrà proſequi. Jam cœlitus affuſo lumine, omnia clara ſunt: Conſtatque *habitatum iri Hanc Terram Novam, idque à Juſtis: in vitam denuò revocandis, ante reſurrectionem univerſalem: Corpora terreſtria, ſui generis, indutis.*

Hæc quidem magna & miranda ſunt. Cùm verò ulteriùs doceamur ab eodem Prophetâ Chriſtiano, Sancto *Johanne*, Hos juſtos, hos mortuos redivivos, ſub auſpiciis Chriſti regnaturos eſſe mille annos, inter primam & ſecundam reſurrectionem: atque in hoc Millennio latere videatur myſterium & hiſtoria Futuri ſeculi, τῆς οἰκυμένης τ μελλούσης, quam metitur & complectitur: diligentèr excutiendum eſt hoc Dogma Sancti *Johannis* de *BEATO MILLENNIO*: ut tota doctrina Chriſtiana de *Futuro ſeculo* & de *Futurâ Terrâ*, pleniùs & penitiùs innoteſcat. Cap. 20.

Intereà monendi ſunt ii quibus non placent longiuſculæ citationes, & hujus & ſequentis capitis ſi principium & finem perlegant, omiſſis mediis, diſſertationis vim & nexum paucioribus percipient. Quòd ſi verò de millennio ipſo malè dubitent, omnia

ſunt

ſunt legenda, omnia trutinanda & expendenda: tam divina quàm humana teſtimonia.

Atque ut ordiamur à principio generali, & ſenſim pergamus ad ulteriora: Notandum eſt imprimis, tam ſecundùm Oracula Sacra, quàm veterum in Eccleſiâ Chriſtianâ Patrum & Doctorum ſuffragia, futurum eſſe *BEATUM MILLENNIUM in Terris: ante vel poſt conflagrationem.* Quoad hoc ſpatium mille annorum, non novi, præter Sanctum *Johannem*, ex authoribus Sacris ullum, ipſius meminiſſe: Sed rem ipſam, atque illum rerum futurarum ſtatum, multi celebrant; in utroque fœdere. Audiamus imprimis de hâc re Sanctum *Johannem*, dein reliquos.

Capite viceſimo *Apocalypſeos*, poſt vinctum Satanam, conjectumque in Abyſſum per mille annos,
Ver. 4. ait Propheta, *Dein vidi Thronos & ſederunt ſuper eos, & judicium datum eſt iis: & animas eorum qui ſecuri percuſſi ſunt propter teſtimonium Jeſu, & propter verbum Dei, quique non adorant Beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus ſuis, aut in manibus ſuis, & vixerunt & regnârunt cum*
5. *Chriſto mille illos annos. Reliqui verò ex mortuis non revixerunt donec conſummati eſſent illi anni mille.*
6. *Hæc eſt Reſurrectio prima, Beatus & Sanctus qui habet partem in reſurrectione primâ: in hos ſecunda mors non habet poteſtatem; ſederunt Sacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis.*

His verbis nihil apertius. Dein ſoluto Satanâ poſt illos mille annos, & graſſante iterùm cum ſuâ turbâ profligatâ, ſupervenit Judicium Univerſale &
11. Reſurrectio ſecunda. *Tum vidi thronum candidum, & quendam ei inſidentem, à cujus conſpectu fugit terra*
12. *& Cælum, quorum locus non eſt inventus. Et vidi mor-*

mortuos parvos & magnos, ſtantes in conſpectu Dei, & libri aperti ſunt & alius liber apertus eſt, qui eſt liber vitæ; judicatique ſunt mortui ex iis quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum. Vides hîc omnia perſpicuè & diſtinctè enarrari; primò ligatum Satanam ad mille annos: Dein Reſurrectionem primam, ſecundâ & univerſali priorem per idem ſpatium mille annorum. Denique hujus primæ reſurrectionis filios regnaturos eſſe cum Chriſto iiſdem mille annis.

Hæc quoad ſpatium *millenne*: Sed quoad regnum ipſum Chriſti & hujus regni hæredes, quæ eſt pars graviſſima hujus doctrinæ, atque maximi momenti: de iis tractatur fuſiùs tùm ab ipſo *Johanne*, tùm ab aliis authoribus Sacris. Vides qui ſunt, & quales, qui hoc regno potientur: juxtà verba prophetæ in hoc loco; *Qui ſecuri percuſſi ſunt propter teſtimonium Jeſu, & propter Verbum Dei; Quique non adorant Beſtiam,* &c. Milites Chriſti fortes & fideles in bello contra Antichriſtum geſto. Hi regnabunt cum Chriſto, & abſterſurus *eſt Deus omnem lachrymam ab* Cap. 21. 4. *oculis eorum: & mors ampliùs non extabit:* Scilicet in hoc regno; *neque luctus, neque clamor, neque labor extabit ampliùs; quia præcedentia abierunt.*

Præterea ex hoc numero militum Chriſti fidelium eſt illa turba victrix & palmifera, ſtolis albis amicta, quæ deſcribitur à *Johanne capite ſeptimo*, his verbis, *Poſteà vidi & ecce Turba multa quam numerare nemo* ver. 9. *poſſit, ex omnibus gentibus & populis & linguis: Stabantque antè thronum & in conſpectu Agni, amicti Stolis albis: & palmæ in manibus eorum. Et clamabant voce magnâ, dicentes, Salus à Deo noſtro eſt, inſidenti throno, & Agno. Omnes autem Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium illorum,*

illorum, & procubuerunt ante thronum in facies ſuas, & adorarunt Deum. Dicentes Amen: benedictio, & gloria & ſapientia & gratiarum actio, & honor & poteſtas & vires Deo noſtro in ſecula ſeculorum Amen. Tum me compellavit unus ex illis Senioribus dicens mihi, Iſti qui amicti ſunt Stolis albis, quinam ſunt & unde venerunt? Et dixi ei, Domine tu nôſti. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerunt ex afflictione magnâ: & lavarunt Stolas ſuas, ac dealbarunt in ſanguine Agni. Ideò ſunt antè thronum Dei, & colunt eum die & nocte in templo ejus: & qui inſidet throno, proteget eos umbraculo. Non eſurient ampliùs, neque ſitient ampliùs, nec in eos cadet Sol, neque ullus æſtus. Quoniam Agnus qui in medio throni eſt paſcet eos, & viæ dux erit ipſis ad vivos fontes aquarum: & abſterſurus eſt Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Denique apparatus ille ſolennis, atque Scena mirabilis, & introductoria ad Prophetias *Apocalypticas*, *cap.* 4. & 5. multa habet quæ huc ſpectant. Et ſparſim per Apocalypſin plurima, nunc clariùs, nunc obſcuriùs, res & tempora beati millennii ſubindicant. Sed de Vaticiniis Sancti *Johannis* hæc ſufficiant.

Quùm verò magna ſit affinitas Viſionum aut rerum viſarum, quoad ſumma capita, inter *Danielem* & hunc Prophetam, videndum proximè ſiquid ſit apud illum quod huic regno Chriſti, & regnaturis cum Chriſto reſpondeat. Viſionem *Nebuchadnezaris* de *Statuâ* ex quatuor metallis compoſitâ interpretatur *Daniel* de quatuor magnis Imperiis aut Monarchiis; Quarum ultima, ex conſenſu plurium & optimorum Interpretum, habetur Romana; Poſt hanc autem, atque decem Reges inde ortos, Lapide ſine manibus de monte abſciſſo comminuendos, ſuſcitabitur, inquit, à Deo novum Imperium, quod, con-

conſumptis cæteris, perpetuò durabit. Audiamus verba Prophetæ. *Temporibus autem Regum iſtorum* c. 2.44. *ſuſcitabit Deus Cœli Regnum, quod in ſecula non deſtruetur, & regnum ipſum populo alieno non relinquetur, comminuturum & conſumpturum omnia illa regna, ipſum autem ſtaturum in ſecula.*

Eodem modo, aut eminentiori, in viſione de quatuor Beſtiis, (*cap.* 7.) ultima deſignat eandem Monarchiam Romanam: atque decem cornua eoſdem decem Reges, ipſo Spiritu Sancto interprete; Quibuſcum ſuccrevit *cornu parvum ultimum.* Cùm ver. 24. autem hæc Beſtia atque hoc cornu incendio Ignis commiſſa fuiſſent, (*ver.* 11.) emicuit novum Imperium, cœlo quaſi delapſum, æternum & indiſſipabile. Audiamus iterùm Prophetam: (*cap.*7.13.) *videbam viſionibus nocturnis quòd ecce cum nubibus Cœli ſimilis filio hominis veniebat: deinde uſque ad antiquum dierum pervenit, ut ſiſteretur ante eum: Et huic datus eſt dominatus, gloriaque ac regnum, ut Omnes populi, nationes & linguæ ei ſerviant, cujus dominatus dominatus eſt perpetuus, qui non præterit, & regnum quod non corrumpitur.*

Prætereà ait, infra *ver.* 21, 22. hoc parvum cornu bellum geſſiſſe contra Sanctos, & prævaluiſſe *uſque dum veniret antiquus dierum, & judicium daretur ſanctis excelſorum, & tempus perveniret quo regnum illud poſſiderent ſancti.* Denique quò rem adhuc clariorem efficeret, tàm hujus cornu perdendi, quàm hujus regni ſuborituri pleniorem explicationem ſubjungit, *ver.* 25,26. *Verba adverſus excelſum loquetur cornu parvum, ac Sanctos excelſorum deteret: adeò ut cogitet ſe mutaturum tempora & jus, tradanturque per manum ejus uſque ad tempus, & tempora, partemque temporis. Sed judicium conſidebit, & dominatus ejus auferetur,*

profligando & perdendo usque in finem. Regnum autem dominatusque & amplitudo regnorum sub toto Cœlo dabitur populo Sanctorum excelsorum: cujus regnum regnum erit perpetuum, & omnes dominatores ei servient & auscultabunt.

Vides igitur in hâc unâ visione, aut visionis explicatione, rêpeti iterùm iterúmque hoc regnum Christi & Sanctorum; Et cum visio de Bestiis, ac ultimæ Bestiæ cornibus, sit indolis admodum cognatæ visionibus Apocalypticis, quæ Antichristum respiciunt: ipsâque eâdem locutione figuratâ utatur utraque Prophetia in dimetiendis temporibus, ut ex locis utrinque collatis patet: (*Dan.* 7. 25. *&* 12. 7. cum *Apoc.* 12. 14. *&* 13. 5.) Dein cadente aut destructo hoc imperio, hîc itidem fiat mentio, ut apud *Johannem* (*cap.* 20.) de *Thronis positis*, datoque *judicio* & *regno Sanctis*: sine pertinaciâ negari non potest, utrumque Prophetam idem tempus respexisse, & eandem materiam tractâsse; illum quidem remotiùs, hunc propiùs, clariùs, & explicitiùs, ut solent Prophetæ Evangelici. Rerum futurarum notitiâ crescente & invalescente magis magisque, instar Lucis à primo crepusculo ad ortum Solis.

Hæc ex Sancti *Johannis* & *Danielis* Prophetiis de futuro in terris, Christi regno, dixisse sufficiant. Quò jam aliorum Prophetarum adjungamus oracula, utile erit, notas aliquas præmittere, quibus dignosci possit & ab aliis omnibus distingui hoc regnum Beatum. Celebratur autem nomine *Justitiæ*, *Pacis*, & Θεοκρατίας: quod sit regimen *justum*, *pacificum*, & *Theocraticum*. Atque his indiciis & characteribus distinguitur, aut opponitur potiùs, regnis mundanis; in quibus plerumque justi iniquè patiuntur: fervent bella cædesque; atque artibus, affectibus, vitiisque

vitiisque humanis tractatur & exercetur Imperium. Potissimùm verò opponitur Antichristi regno: quod madet sanguine, & malis artibus sustinetur.

Propheta *Isaias*, & Propheta Regius, omnium maximè futurum Christi regnum celebrant. Insignis est imprimis ille locus *Isaiæ* in *cap.* 65. quem anteà citavimus: Cum non tantùm hoc regnum pacificum vivis coloribus depingat, tàm quoad genus humanum, quàm quoad reliquam naturam: sed etiam ad *novum Cœlum* atque *novam Terram* hæc tempora fœlicia disertè restringat; Cum dixerat (*ver.* 17.) *Ecce creaturus sum novos Cœlos & novam Terram*, tum populum fore fœlicem prædicat, sine luctu, sine planctu (*ver.* 18, 19.) vitâ etiam longævâ fruiturum esse: (*ver.* 20, 21, 22.) lætâ terrâ (*ver.* 23.) & facili numine, (*ver.* 24.) Denique, exulare, tunc temporis, è totâ naturâ, omnem feritatem, omnes inimicitias, & nocendi vires aut voluntatem. *Lupus & Agnus pascentur unà: & Leo, ut Bos, comedet stramen: Serpenti autem pulvis erit cibus, non malefacient in toto monte meo*, ver. 25.

Hoc ultimum pleniùs explicuerat idem Propheta, *cap.* 11. *ver.* 6, 7, 8. &c. ubi itidem regnum Christi describitur, *Quapropter commorabitur lupus cum agno, & pardus cum hædo recubabit; vitulusque & juvenis leo, ac pecus pingue simul erunt, & puer dux inter eos. Et vaccâ ursâque compascentibus, simul recubabunt catuli earum; & leo sicut bos, comedet stramen. Et oblectabit se lactens super foramen Reguli; & super specum viperæ depulsus à lacte manum suam injiciet. Non afficient malo, neque destruent in toto monte sanctitatis meæ; cùm plena erit terra hæc scientiâ Jehovæ, velut aquis alveum maris operientibus.* Vides hîc omnia inimica & noxia procul fugari, atque incrementum

ſcientiæ divinæ tunc temporis, tanquam hujus fœlicitatis cauſam aut comitem, exhiberi. Denique ſequitur (*ver.* 10.) *Illo tempore è radice Jeſſis prognatus, ſtabit in vexillum populorum, quo ſe gentes conferent: Et erit* REQUIES *ejus glorioſa.* Quùm de regno Chriſti hîc agatur, hanc καταπαυσιν eandem eſſe exiſtimo cum illâ Apoſtoli *Pauli* ad Hebræos, *cap.* 4. eandem cum ſuo *Sabbatiſmo*; utì illam requiem ibidem (*ver.* 9.) ipſe interpretatur. Hîc igitur reſpicitur, ni fallor, ad triumphum & dominium Chriſti ἐν τῇ οἰκουμένῃ τῇ μελλούσῃ, &, poſt exantlatos labores omnes, devictoſque inimicos, ſui & ſuorum glorioſam pacem.

Denuò quoad juſtitiam, ubi judicem agit Chriſtus, ibi erit ſumma juſtitia, cum ſummâ pace conjuncta. Id quod dicitur ab eodem Prophetâ, *cap.* 2. 4. *Qui judicem aget inter gentes, & inſtituet populos multos: ut conflent gladios ſuos in ligones, & haſtas ſuas in falces; non attollat gens una in alteram gladium, neque diſcant amplius bellum.* Dein *cap.* 32. idem regnum eodem titulo juſtitiæ & pacis memoratur. *En juſtè regnaturus eſt, Rex, & principes jure principatum gerent*, &c. Atque iterùm iterúmque iiſdem nominibus in Pſalmis celebratur regnum Chriſti; ut in ſequentibus patebit: Intereà nihil impedit quo minùs de rege aliquo Iſraëlitico, aliove, hæc & hujuſmodi intelligi poſſint, tenui modo atque primo gradu: ultimò autem, plenè, atque ſummâ ſuâ ſignificatione, non niſi de Chriſto, ipſiuſque regno, exponi poſſunt. Principes Iſraelitici atque res Iſraelis, Chriſti & ipſius regni non rarò erant typi, atque eâ ratione ſæpenumerò permiſcentur in iiſdem Vaticiniis, quæ typum & antetypum ſimul comprehendunt; Hæc autem, ſi ad typum unicè reſtrin-

reſtringas, neque verborum ponderi, neque rerum dignitati reſpondebit interpretatio; præterea, in nonnullis locis citatis *Mundus futurus* ἀποδεικτικῶς indicatur, in aliis interpretatione aliquâ Apoſtolicâ in eam partem oraculum ducitur.

Huc etiam ſpectant illa loca, quorum ſunt plurima in hoc Prophetâ, quæ *inſtaurationem* & futuram gloriam *Judæ* & *Jeruſalem*, populique Iſraelitici prænunciant. Hæc enim vel typicè dicta ſunt de totâ Eccleſiâ Chriſti, ipſiuſque futurâ gloriâ, vel in eadem tempora incident, unà complenda & perficienda; Hujuſmodi loca ſunt *Iſaiæ*, *cap.* 51. *Nam conſolabitur Jehova Sionem, conſolabitur omnes vaſtitates ejus, & diſponet deſertum ejus tanquam Hedenem, & ſolitudinem ejus tanquam hortum Jehovæ; gaudium & lætitia invenietur in illo, gratiarum actio & vox Pſalmodica. Attendite ad me populo mi, & natio mea ad me aurem advertite: nam doctrina à me prodibit, & jus meum in lucem populorum collocabo. Propinqua eſt juſtitia mea, prodibit ſalus mea, & brachia mea populos judicabunt: In me inſulæ expectationem habebunt, & brachium meum expectabunt. Attollite in Cœlum oculos veſtros, & intuemini in terram deorſum, Cœlos, velut fumum, evanituros eſſe, & terram, ut pannum, veteraturam, habitatoreſque ejus ſimiliter morituros: Salus verò mea in ſeculum erit, & juſtitia mea non atteretur.* Prætereà *cap.* 55. 12, 13. futuram pacem & gaudium, terræque fertilitatem & delicias pollicetur Propheta. Quod non minùs facundè explicat *Joel*, eandem materiam tractans, c. 3. 18. *Erit autem die illo, ſtillabunt montes ipſi muſtum, & colles diffluent lacte; Et omnes alvei Jehudæ diffluent aquis; Et fons è domo Jehovæ prodibit qui irrigabit vallem Cedrorum lectiſſimarum.* In his locis, unà col-

collatis, vides *Paradiſum redivivum*, & incolarum res proſperas & beatas. Dein *cap.* 43. & *cap.* 49. 13, *&c.* & ſæpè alibi, hanc futuram Iſraelitarum fœlicitatem proſequitur *Iſaias*.

Denique, ut hæc abſolvam, ad partes vocandus eſt Regius Propheta: qui victoriam Chriſti in ſuos inimicos, atque hoc illuſtre ipſius Regnum & Imperium, *pacis* & *juſtitiæ* nomine ſæpiſſimè celebrat. Nimius eſſem, ſi verba ipſa proferrem, ideóque *Pſalmorum* capita tantùm notabo, quos attentiùs inſpicere, qui animi dubius eſt, & ſecum meditari poterit. *Pſal.* 2. *Triumphus Chriſti in hoſtes.* Pſal. 9. *Victoria Sionis.* Pſal. 21. *gloria Regis Meſſiæ.* Pſal. 24. *Ingreſſus in ſuum regnum*, cum incolis ſubditiſve illius regni. *Pſal.* 45. *Epithalamium Chriſti & Eccleſiæ*, ſuæ ſponſæ: ut, *Apoc.* 19. *Pſal.* 48. *Hieroſolyma*, Eccleſiæ futuræ typus, *urbs glorioſa*, ut *Apoc.* 21. *Pſal.* 68. *Canticum triumphale ſuper victoriam & regnum Chriſti. Pſal.* 85. in illo regno *pax, juſtitia, rerum ubertas. Pſal.* 110. *de regno & Sacerdotio Chriſti.*

Hi ſunt loci communes, ut ità dicam, Prophetarum, maximè *Davidis* & *Iſaiæ*; Et cùm horum ſingulis examinandis non ſuppetat tempus, age, rerum ſummas recolamus, & tot tantorumque vaticiniorum paucis ſupputemus momenta. Vides promiſſa celebria ab oraculo ſæpiùs repetita, beata tempora, novum rerum ordinem: Juſtitiam victricem, pacem ſtabilem, pietatem triumphantem: Hæccine eſt ficta rerum idea quam nobis exhibent Prophetæ? abſit: non inſtar Poëtarum ludunt authores Sacri, ad exercendum ingenium: aut nova & inaudita fingunt ad oblectandum populum. Quòd ſi vera ſint hæc vaticinia, vel præterita ſunt ea Tempora

pora fœlicia quæ denunciant, vel adhuc futura; Neque enim, proh dolor! ſunt præſentia. In fæce rerum jam vivitur, dominantur vitia, friget pietas, ſæviunt bella, exulat juſtitia. Quòd ſi præterita eſſe ſtatuas, dic, quæſo, quo ſeculo à temporibus Prophetarum & Apoſtolorum incœperint, quo deſierint hæc Beata Tempora. Nam, præter reſurrectionem primam & renovationem naturæ, quam ſubindicant Prophetæ, quamque nondùm adveniſſe certò ſcimus: Si mores hominum atque mundi regimen reſpiciantur, ſi virtutis & pietatis officia, ubinam ſumpſeris millennium in hiſtoriâ orbis Chriſtiani, aut in decurſu temporum à ſeculis Apoſtolicis ad hodiernum diem, quod *juſtum, pacificum, Theocraticum*, dici mereatur? quod præfatis vaticiniis reſpondeat, & eorum ſenſum expleat & exhauriat? Gemit adhuc mundus ſub iniquis imperiis, & ſub vitiorum pondere: Solutus vagatur Satanas inſtar frementis Leonis: & ſub Ethnicis primùm, dein ſub Pſeudo-Chriſtianis, veritatis teſtes & pietatis incorruptæ vindices laceſſere, exagitare, perſequi nunquam deſiit. Nondùm igitur vidimus manſuetum & innocuum Chriſti regnum: ſed adverſariorum ipſius, quorum eſt hic mundus, Satanæ & Antichriſti, Tyrannidem patimur.

Fatendum eſt igitur *futura* eſſe hæc Tempora Prophetica: Nondùm illuxiſſe beatos illos dies: nondùm ligatum eſſe Satanam: nondum adveniſſe Regnum Chriſti; Quod, ut adveniat *in terris, ſicut in Cælo*, quotidiè ſpiramus, flagitamus, expetimus. Supereſt adhuc *SABBATISMUS* populo Dei, glorioſa requies: cùm milites Chriſtiani, bello fœlicitèr geſto, optatam Terram poſſidebunt; Cùm Animæ clamantes ſub Altari, *USQUEQUO* Rev 9. 10. *DO-*

DOMINE, exaudientur: Et elevatis in ſua Solia, datum erit judicium & rerum omnium gerendarum gubernacula. Faxit Deus, & maturet hæc tempora quæ ſecundùm promiſſa ipſius expectamus.

Hæc de Scriptis Propheticis: Sequitur proximè, ut, quæ fuerit vetuſta fides Eccleſiæ Chriſtianæ ſuper hoc dogmate: Quid ſenſerint primævi Patres & intemerata antiquitas, de hoc *Millennio*, paucis jam explicemus.

CAP. IV.

Secundum veterem Eccleſiæ fidem, & Patrum Chriſtianorum ſuffragia, futurum eſſe Beatum Millennium in terris; antè vel poſt Conflagrationem.

CUM jam audiverimus Prophetarum voces in utroque canone: Et cùm in iis interpretandis magni ſemper habita fuerit primorum Chriſtianorum, ſive ſententia, ſive traditio: eam jam quæremus inter Veteres; quò nihil deſit ad corroborandam hanc doctrinam, aut apud eos, qui Scripturâ ſolâ utuntur duce, aut apud eos qui antiquitatem venerantur.

Dixit Jeſus Apoſtolis ſuis, qui ipſius gratiâ omnia reliquerant, eos ſeſſuros eſſe ſecum *ſuper Thronos*

ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ: & pro ſingulis bonis quæ perdiderant aut abdicaverant, centies tantundem, quantum natura rei pateretur, accepturos. Hos Thronos eoſdem eſſe exiſtimo cum illis *Danielis* (*c.* 7. 9.) & cum illis Sancti *Johannis* (*Rev.* 20. 4.) ideóque idem tempus & eundem rerum ſtatum deſignare; in Apocalypſi autem ad tempus ſtatumque Millennii, ſive primæ reſurrectionis, referuntur illi throni; de eo igitur tempore & ſtatu explicanda eſt hæc Chriſti παλιγγενεσία. Idque eò libentiùs admitto, quod de bonis corporeis hîc loquatur Chriſtus, & in iiſdem retributionem polliceatur in futurâ illâ Mundi inſtauratione. Neque minùs de bonis corporeis loquitur iterùm Chriſtus, *Matt.* 26. 29. cùm dicit ſe non bibiturum ampliùs de fructu vitis, donec *novum* biberit in regno Patris. Ubi eandem naturæ renovationem reſpicere videtur. Matt. 19. 28.

Dixit prætereà Chriſtus in ſuâ concione ad populum *Matt.* 5. 5. *Beatos eſſe Mites, quòd Terram poſſiderent.* Sed quam *Terram*, quæſo? aut quo ſeculo? Hîc enim & in hodierno ſeculo manſueti parum poſſident gaudentve Terrâ, aut bonis terrenis. Hæc ſunt hominum improborum & ferocium portio & peculium. De Terrâ *viventium*, aut, ſi placet, *reviviſcentium* (*Ezek.* 26. 20.) libentèr hoc intelligo: de quâ ſæpè loquitur Propheta Regius, *Pſal.* 116. 9. & 142. 5. Neque aliam mihi videtur manſuetis & juſtis in hæreditatem dare in *Pſalmo* 37. *ver.* 11, 22, 29. Ad quem locum reſpiciunt, aut quàm proximè accedunt, hæc Chriſti verba.

Hæc obitèr de duobus illis dictis Salvatoris noſtri: quæ Propheticis & Apoſtolicis ſunt adjungenda. Ad Patres Chriſtianos jam pergo. Hanc autem Doctrinam de *Beato* Millennio, *Papiam*, Epiſcopum

Hieropolitanum, coæqualem *Polycarpi*, à Sancto *Johanne*, tam ſcriptam, quàm ore traditam, accepiſſe teſtantur Veteres. Ità *Irenæus*, cùm hanc doctrinam expoſuiſſet & probâſſet, ſubjungit, *Iſta Papias, auditor Johannis, Polycarpi familiaris, vir grandævus, in quarto libro operis ſui, teſtata reliquit.* Idem de Papia teſtatur *Hieronymus* non ſemel; atque etiam *Euſebius* in *hiſtoriâ* ſuâ *Eccleſiaſticâ*, *l.* 3. *c.* 33. additque *Euſebius*, plurimos in hâc re Papiam ſecutos eſſe: imò, ſi *Juſtino* credatur, *omnes Orthodoxos.*

l. 5. c. 33.

De Script. Eccleſ. voc. Papias, & in Præf. ad Vict. in Apoc.

Sed de *Juſtino* ſtatim; Audiamus *Euſebii* verba; cùm Papiam hujus doctrinæ vindicem memorâſſet, ſubdit, Τοῖς μετ' αὐτὸν πλείστοις ὅσοις πρῶ ἐκκλησιαστικῶν ἦν ὁμοίας αὐτῷ δόξης παραίτιος γέγονε· ἡ ἀρχαιότης γ' ἀνδρὸς προβεβλημένοις. *Plurimis Eccleſiaſticorum poſt eum ejuſdem ſententiæ cauſa & author fuit, motorum viri vetuſtate.* Et propterea *Hieronymus*, licet huic ſententiæ inimicus, non auſus eſt eam damnare, etiam ſuo tempore: propter authoritatem virorum Sanctorum in Eccleſiâ. Libro in *Jeremiam* quarto ad *cap.* 19. 11. cùm res *Millennii* more ſatis craſſo & Judaico recitâſſet, ſubjicit, *Quæ licet non ſequamur, tamen damnare non poſſumus: Quia multi Eccleſiaſticorum virorum & Martyres iſta dixerunt.* Et in procœmio in librum 18. Commentariorum in *Iſaiam*, cùm ſententiarum diverſitatem de variis dogmatis Chriſtianis notâſſet, ſubdit tandem, *Et quâ ratione intelligenda ſit Apocalypſis Johannis; Quam ſi juxta literam accipimus, Judaizandum eſt: Si ſpiritualiter, ut ſcripta eſt, diſſerimus, multorum veterum videbimur opinionibus contraire. Latinorum, Tertulliani, Victorini; Græcorum, ut cæteros præteream, Irenæi tantùm, Lugdunenſis Epiſcopi, faciam*

ib. l. 3. ſub fin.

faciam mentionem: adversum quem vir eloquentissimus, Dionysius, Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex, elegantem scribit librum, irridens mille annorum fabulam, & auream atque gemmatam in Terris Jerusalem, &c. *Cui duobus voluminibus respondet Apollinarius; Quem non solum suæ sectæ homines, sed & nostrorum, in hâc parte duntaxat, plurima sequitur multitudo. Ut præsagâ mente jam cernam, quantorum in me rabies concitanda sit.* Quibus verbis constare mihi videtur, doctrinam Millennii prævaluisse, ætate Hieronymi: etiam inter Orthodoxos; ideóque ab odio Theologorum eum sibi metuisse, quòd hujus doctrinæ authoritatem elevare & imminuere tentaverat. Sed redeamus ad Papiam.

Vides Papiam, Episcopum Christianum, ipsius *Johannis*, vel eorum qui *Johannem* & Apostolos familiaritèr noviſſent, auditorem: Et post eum, plurimos cleri Christiani, hanc doctrinam, tanquam Apostolicam amplexos esse. Dein *Irenæus*, eandem fusiùs explicans *lib.* 5. *contra hæreses, cap.* 32, 33, 34, 35, 36. ait se eam recepisse à *Presbyteris qui Johannem, Discipulum Domini, viderunt.* Audiamus ipsius verba, *ibid. c.* 33. Ubi arguit benedictionem factam *Jacobo* à patre *Isaaco*, locum non habuisse in hoc mundo, neque in hâc Terrâ. *Quemadmodùm & Isaac continet benedictio, quâ*, &c. dein subsumit, *Hæc ergò si non quis accipiat ad præfinita regni, in grandem contradictionem & contrarietatem incidet, quemadmodum Judæi in omni aporiâ constituuntur. Non solum enim in hâc vitâ, huic Jacob non servierunt Gentes, sed & post benedictionem ipse profectus servivit avunculo suo Laban Syro, annos viginti: Et non tantùm non est factus dominus fratris sui, sed & ipse adoravit fratrem suum Esau, quando reversus est à*

Meſopotamiâ ad Patrem, & munera multa attulit ei; Multitudinem autem tritici & vini quomodo hæreditavit hic, qui propter famem factam in terrâ, in quâ habitabat, in Ægyptum tranſmigravit; ſubjectus Pharaoni, qui tunc regnabat in Ægypto? Prædicta itaque benedictio ad tempora regni ſine contradictione pertinet, quando regnabunt juſti ſurgentes à mortuis: quando & creatura renovata & liberata, multitudine fructificabit univerſæ eſcæ, & rore Cœli, & ex fertilitate terræ: quemadmodum Presbyteri meminerunt, qui Joannem diſcipulum Domini viderunt, audiſſe ab eo, quemadmodum DE TEMPORIBUS ILLIS DOCEBAT DOMINUS. Presbyteros citat, qui hanc doctrinam acceperant ex ore Sancti *Johannis*, utî Sanctus *Johannes* ex ore Domini.

Vides hos duos teſtes, aut ipſos fontes attingere, aut rivos inde proximè manantes. His adjungamus *Juſtinum Martyrem*, ejuſdem ſeculi Patrem, & *Irenæo* priorem. Ille huic dogmati non tantùm ſe adhærere perhibet, ſed etiam omnes Chriſtiani nominis genuinos profeſſores: non minùs quàm reſurrectionis articulo. Ἐγὼ ὦ, καὶ εἴ τινές εἰσιν ὀρθογνώμονες καὶὰ πάντα χριστιανοὶ, καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν γενήσεσθαι ἐπιστάμεθα καὶ χίλια ἔτη ἐν Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομηθείσης καὶ κοσμηθείσης· ὥσπερ οἱ Προφῆται Ἰεζεχιὴλ καὶ Ἡσαΐας, καὶ ἄλλοι ὁμολογοῦσι. *Ego autem, & ſiqui rectæ per omnia ſententiæ Chriſtiani ſunt, & carnis reſurrectionem futuram novimus, & mille annos in Jeruſalem inſtauratâ, & exornatâ, & dilatatâ; ſicut Prophetæ Ezekiel, Iſaias, & alii, communi conſenſu teſtantur.* Dein caput *Iſaiæ ſexageſimum quintum*, hujus doctrinæ propugnaculum, *Triphoni* memorat; Eique ſubnectit Sancti *Johannis* teſtimonium; ſed modeſtè admodùm, memor quocum

agéba-

agebatur, cum viro Judæo. Καὶ παρ' ἡμῖν ἀνήρ τις ᾧ ὄνομα Ἰωάννης, εἷς τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἀποκαλύψει γενομένῃ αὐτῷ, χίλια ἔτη ποιήσειν ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς τῷ ἡμετέρῳ χριστῷ πιστεύσαντας μεταφήτευσε. Καὶ μετὰ ταῦτα τὴν καθολικὴν, ἁπλῶς, συνελόντι φάναι, αἰωνίαν ὁμοθυμαδὸν ἅμα πάντων ἀνάστασιν γενήσεσθαι, καὶ κρίσιν. *Et vir apud nos Chriſtianos quidam, cui nomen erat Johannes, ex Apoſtolis Chriſti unus, in eâ, quæ illi exhibita fuit, revelatione, Chriſti noſtri fideles, annos mille Hieroſolymis peracturos eſſe, vaticinatus eſt; ac poſteà univerſalem, & ut verbo dicam, æternam omnium unanimiter reſurrectionem & judicium futurum.* Vides hic primam & ſecundam reſurrectionem *Johannis*, & *Beatum Millennium* interpoſitum: ex mente *Juſtini Martyris*.

Digna eſt quam legas, illa diſſertatio *Juſtini* in Dialogo cum Triphone Judæo. Monendus es tamen mendum eſſe in principio ſermonis, ubi ſcribitur ου pro ου, vel ου καὶ pro ουχί: vel forſan cæteris, ut ſunt hodiè rectè ſe habentibus, particula negativa, datâ operâ, eliditur. Deeſſe conſtat, ex totâ ſerie ſequentium: neque id incuriâ factum eſſe, ſed fide ſubleſtâ, ideò magis ſuſpicor, quod ad ſuffocandam hanc doctrinam in aliis authoribus idem factum eſſe videam. Nam *Victorinus* (in ſuo *Commentario* in *Apocalypſin*) & *Sulpitius Severus* (in *Dialogo de Gallo*) citantur ab *Hieronymo* inter vindices Millennii; cùm tamen in libris illis prout extant hodiè, aut nihil compareat de eâ re aut contrarium. Prætereà quinque ultima capita *Irenæi*, ubi Millennium aſſeritur & explicatur, ſuppreſſa fuerunt & erepta uſque ad hodiernum ſeculum. Et rationem reddens *Feuardentius* (in *Præf. ad cap.* 32. *l.* 5.) inquit, *Sublata porrò candidè ſuſpicor, nè vel hujuſ-*

Præfat. in Victorin. & in Ezek. c. 36.

hujuſmodi opinio ab Eccleſiâ improbata, hujus tanti Epiſcopi & Martyris authoritatem elevaret, vel famam obſcuraret apud poſteros, vel denique ne argumentis illius illecti quidam, Sententiam jam exploſam amplecterentur. Quid memorem *Tertulliani* librum de *Spe fidelium*, in quo de Millennio tractabatur, & de ſtatu animarum poſt mortem, ſceleratis manibus nobis ereptum. Utì & alterum illum ejuſdem authoris *de Paradiſo*, argumento non multùm diſſimili. Quorum uterque videtur extitiſſe in exemplari *Agobardi*. Denique ad Juſtinum noſtrum quod attinet, cùm totam doctrinam commodè expungere non poterant, debitâ negatione elisâ, ſententiam turbare & pervertere, & ſibiipſi contradicendo irritam facere, conati ſunt. Sed hæc obitér.

His Triumviris ſeculi à Chriſto nato ſecundi, licet adjungere *Melitonem*, Epiſcopum Sardenſem: Hunc nonnulli Angelum Eccleſiæ Sardenſis, cui ſcribitur in *Apocalypſi*, eſſe voluerunt: Quibus haud facilè aſſentior; ſed poſteà illius Eccleſiæ Præſulem fuiſſe, ſanctitate & doctrinâ eximium, ex antiquis conſtat. Plures ipſius libros recenſet *Hieronymus*: & præter alios, pro *Dogmate Chriſtiano* unum: De *Apocalypſi Johannis*: De *Vitâ Prophetarum*, & de ſuâ Prophetiâ. Notatque ex *Tertulliano*, eum à *pleriſque noſtrorum Prophetam putari.* Numeratur inter aſſertores & patronos dogmatis Millenarii, & ab *Hieronymo*, & à *Gennadio*.

De Script. Eccleſ. in Melitone & Polycrate.

In Ezek. 36. De dogm. Eccl. c. 55.

Prætereà ex Epiſtolâ quæ dicitur Sancti *Barnabæ*, antiquâ certè, & primi ſecundive ſeculi: conſtat hanc doctrinam tunc temporis obtinuiſſe, ab authore illius Epiſtolæ acceptam & confirmatam. Eſt cognati argumenti illa Epiſtola cum Paulinâ ad Hebræos: verſatur ferè tota in typis rituumque Judaicorum

corum ſenſibus myſticis enodandis; Et in explicando *Sabbatho*, *Terrâque promiſsâ*, utì ſenſus ipſius affinis eſt Paulino, ità uterque *futurum ſeculum* Millennii beati ab illis typis aperit & evolvit. Sabbathum interpretatur uterque *Sabbatiſmum*: *cùm renovatis omnibus*, inquit, ipſi nos ſancti facti, diem illum ſanctificare poterimus. *Diem* autem interpretatur *mille annos*. *Terram* itidem *promiſſam* exponere videtur, *cap.* 6. de *mundo Futuro*, uti *Paulus* anteà ad Hebræos, *cap.* 11. 9, 10. cap. 15.

Ab his teſtibus abundè patet, doctrinam *Regni*, ut loquuntur Veteres, ſive de *Beato Millennio*, Catholicam fuiſſe in primis Eccleſiæ Chriſtianæ ſeculis. Cùm ab authoribus illis quos ſuprà memoravimus, non ut proprium & privatum dogma, referatur, ſed Apoſtolicè traditum, omnibuſque Orthodoxis receptum. Nec hîc ingenio aut eruditione *Papiæ*, vel aliorum, nitimur, ſed teſtimonio *: pro viris probis & fide dignis habemus, nec plura deſideramus; præſertìm cùm nullius extet aut ſcriptum, aut nomen, aut memoria, qui in primo aut ſecundo ſeculo huic doctrinæ, Chriſtiano more propoſitæ, adverſatus fuerit; Si excipias eos, qui, aut reſur-

* Hieronymus de Script. Eccleſ. hæc habet. *Papias Johannis auditor, Hieropolitanus Epiſcopus in Aſiâ, quinque tantùm ſcripſit volumina, quæ prænotavit* EXPLANATIO SERMONUM DOMINI. *In quibus cùm ſe in præfatione aſſerat, non varias opiniones ſequi, ſed Apoſtolos auctores habere, Ait, Conſiderabam quid Andreas, quid Petrus dixiſſent: quid Philippus, quid Thomas, quid Jacobus, quid alius Jacobus, quid Johannes, quid Matthæus, vel alius quilibet Diſcipulorum Domini; Quid etiam Ariſtion, & Senior Johannes diſcipuli Domini loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum proſunt, quantum viva vox, uſque hodiè in ſuis auctoribus perſonans.* Hæc & plura habet Euſebius (*Hiſt. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 33.) de *Papia*: ubi tamen *tenuis ingenii* hominem appellat: cùm anteà (*cap.* 30.) de eodem dixiſſet, ἀνὴρ τὰ πάντα ὅτι μάλιστα λογιώτατος, καὶ τ γραφῶν εἰδήμων. Tantum poſſunt in humanos animos præjudicia & propriarum opinionum amor. Neque enim aut *Millennio*, aut *Apocalypſeos* libro amicus erat *Euſebius*.

rectio-

rectionem Christianam, aut *Apocalypsin Johannis* in dubium vocârunt.

Obtinuit etiam in tertio seculo hæc eadem doctrina. Testes sunt *Tertullianus*, *Victorinus Petavionensis*, Episcopus & Martyr; Et *Nepos*, Episcopus Ægyptius. De Victorino hoc testatur *Hieronymus*, tam in præfatione ad Commentarium *Victorini* in Apocalypsin, quàm alibi; quanquam, ut suprà notatum est, hodiè non extet apud eum hæc sententia. In eâdem præfatione *Nepos* Ægyptius dicitur sensisse idem cum Papiâ & Victorino de *mille annis*. Et tum primùm huic doctrinæ se opposuit *Dionysius Alexandrinus*, edito libello in Nepotem; Quem tamen laudat ob singularem in *studiis diligentiam*, & *assiduam* in *scripturis exercitationem*. Sed perierunt utrinque scripta.

De Script. Eccl. voc. Papias & not. ad Ezek. c. 36.

Hier. de script. Ecc. in D. Alex. Euseb hist. Eccl. l. 7. c. 19.

Lactantius libro de *Vitâ Beatâ* hunc statum Millennii operosè explicat. Neque hanc doctrinam proponit tanquam magis dubiam aut minus catholicam cæteris illis quas in iisdem *Institutionibus Divinis* tradiderat. Concludit enim, de hoc Millennio tractans, *Hæc est doctrina Sanctorum Prophetarum, quam Christiani sequimur; Hæc nostra sapientia*, &c. Fatetur tamen ibidem Hoc instar arcani custoditum fuisse inter Christianos, ne perversâ Gentilium interpretatione in malum sensum traheretur. *Non defendere hanc* (doctrinam) *publicè atque asserere solemus, Deo jubente, ut quieti & silentes arcanum ejus in abdito, atque intra nostram conscientiam teneamus; nec adversus istos verè profanos, qui non discendi, sed arguendi gratiâ inclementèr Deum ac religionem ejus impugnant, pertinaci contentione certemus. Abscondi enim tegique mysterium quàm fidelissimè oportet, maximè à nobis, qui nomen*

fidei

fidei gerimus. Verùm illi hanc taciturnitatem noſtram, velut malam conſcientiam, criminantur. Unde etiam quaſdam execrabiles opiniones de pudicis & innocentibus fingunt, & libentèr his, quæ finxerunt credunt. Et quidem ipſe Liber Apocalypſeos aliquamdiù latuit in paucorum manibus, nondum additus codicibus in vulgum datis; aut quòd liberiùs de Româ perdendâ loqueretur, aut ob hoc ipſum Millennium: quo abuſus eſt Cerinthus, aliique corporeis voluptatibus nimis inhiantes.

Quoad *Tertullianum*, licet perierit iſte liber *de Spe Fidelium*, quem in hâc re citat *Hieronymus*: & quò etiam remittit Lectorem ipſe *Tertullianus*, *libro tertio adverſus Marcionem*, ſub finem: Eodem tamen tempore & loco, ſententiam ſuam de Millennio ſatis liquidò exponit, his verbis: *Nam & confitemur in Terrâ nobis regnum repromiſſum, ſed ante Cœlum, ſed alio ſtatu; utpote poſt reſurrectionem mille annos in Civitate divini operis Hieruſalem Cœlo delatâ.---- Hanc Ezekiel novit, & Apoſtolus Johannes vidit*, &c. Et, adverſus *Hermogenem*, in eum ſenſum interpretatur locum ad *Romanos* c. 8. 21. & *Iſaiæ* c. 65. ult. Ut licet exciderit iſte tractatus ubi rem fuſiùs explicuerat, quæ fuit mens *Tertulliani* circa Millennium, ex hiſce reliquiis ſatis conſtat.

Quin & Tertulliani diſcipulus, *Cyprianus*, in hâc re à Magiſtro non videtur diſceſſiſſe. Nec id mirabitur quiſquam, qui norit, Sanctum illum Patrem tanti feciſſe Tertullianum, ut à notario ipſius traditum ſit, *nunquam Cyprianum, abſque Tertulliani lectione, unam diem præteriiſſe*; ac ei crebrò dicere ſolitum, *Da Magiſtrum*, Tertullianum ſignificans. *Sex mille annorum*, inquit Cyprianus (in *præf.* ad

exhortationem Mart.) *jam penè complentur*, ideoque appropinquare Antichriſtum; nempe, juxta ipſius veterumque ſententiam. Sed adhuc, deſtructo Antichriſto, ſupponit mundum duraturum eſſe alterum millennium, ut patet manifeſtò ex capite undecimo ejuſdem libri; Hoc igiur erit *Sabbathum Mundanum*. Id quod ipſius verba planè innuunt, cum de Fratribus Maccabæis verba faciens, ait, *Sic ſeptem fratres in Martyrio cohærentes, ut primi in diſpoſitione divinâ ſeptem dies, annorum ſeptem millia continentes.—ut conſummatio legitima compleatur.*

Sed de his authoribus ſatis, & de hujus dogmatis antiquitate; Cùm ex dictis conſtet, illud ab Apoſtolis aut temporibus Apoſtolicis deduci poſſe; atque ad ducentos & quinquaginta annos à nato Chriſto, neminem huic apertè obſtitiſſe, cujus ſuperſit memoria. Qui poſteà repudiarunt hoc dogma, dicti ſunt ab antiquis, ut mihi videtur, *Allegoriſtæ* vel *Allegorici*: quòd millennium Sancti *Johannis*, capite viceſimo Apocalypſeos, in allegoriam converterint. Ità intelligo ſcriptum illud *Nepotis*, *Ægyptii*, cujus meminit *Euſebius*, dictum ἔλεγχος Ἀλληγοριστῶν, *reprehenſio Allegoriſtarum*; ſcilicet quoad dictum caput Apocalypſeos; ut ex reſponſo *Dionyſii* ibidem patet, aliiſque authoribus unà collatis. Sed maximè depreſſit doctrinam de Beato Millennio imperioſum ingenium *Hieronymi*: Vir quidem eruditi, ſed qui cum impetu ferebatur, in quamcunque partem ferebatur: Nec metuit onerare adverſarium, aut adverſarii ſententiam, ſi non malignis interpretationibus, ſaltem exaggerationibus iniquis, quo iis odium & invidiam conflaret. Teſtatur utcunque, ex ante dictis, quàm altas radices egerat in Theologis Chriſtianis ſui tempo-

Hiſt. l. 7. c. 19.

Euſeb hiſt. l. 3. c. ult. Hieron. proœm. in l. 18. com. in Iſa. Epiph. adverſ. Her. l. 3. tom. 2.

temporis hæc doctrina, nedum exoleverat. Sed pergamus.

Quanquàm antiquitatis irrefragabilis authoritate nitatur hoc dogma, atque eo nomine ab omnibus fidem meruerit: fatendum eſt tamen id minori, quàm par erat, judicio & gravitate à nonnullis tractatum & expoſitum fuiſſe. Et ſiquos arcebat ab ipſius fide levis illa & incauta explicatio, eos non illibentèr excuſatos haberem. Eſt quidem argumentum lubricum, in quo tractando difficile eſt non labi, niſi lentè & cautè progrediamur: Ducibus Scripturâ & Ratione. Quis non videt, præter Judaizantes *Cerinthum* & *Apollinarium*, & eorum ſequaces: in Lactantio noſtro, aliiſque ſui ſimilibus, quædam aſſuta vel intertexta huic dogmati; aut ex proprio ingenio, aut ex Gentilium libris, aut traditionibus Pſeudo Chriſtianis: quæ neque dictant Sacræ Literæ, nec commodè pati poſſit rerum natura. Ab his purganda eſt area, excutiendæ ſunt Paleæ; Neque alitèr verſandum eſt cum antiquis, ut id obiter dicam, ſive in rebus Theologicis, ſive Philoſophicis, quàm *Ventilabro in manu*: ut levia à ſolidis, utilia ab inutilibus ſecernamus.

Quare rem ipſam, non modum rei, ab antiquis accipio; Qui cùm longiùs abeſſent à Mundi fine, tàm hæc quàm alia vaticinia, quæ eò ſpectant, *Danielis* aut *Apocalypſeos*, minùs diſtinctè perceperunt; Ideoque, in dimetiendis temporibus, in rebus Antichriſti explicandis, Chriſtique ſecundo adventu, Veteres à Scopo aliquoties aberrâſſe, ne miremur. Accidit enim plerumque in Prophetiis, ut in navigationibus: quo propiùs ad portum acceditur, eò meliùs quæ ſunt in littore diſcernimus; Dum verſamur in alto mari, Terram è longinquo conſpicere

licet, confuſo more: Montes, Turres, & majores rerum moles: ſed cujuſque corporis forma & proportiones, diſtantiæ, & aliorum ad alia ſitus & ordo. Hæc non niſi appropinquantibus dijudicantur. Simili ratione, in rebus Propheticis: Modi, tempora, diſpoſitio, & majorum minorumque partium ſignificationes, nobis ad metam jamjam properantibus magis in conſpectum veniunt, quàm antiquis Patribus: eadem intuentibus ex majori intervallo, multiſque umbris & nebulis interpoſitis. Sed de his ſatis.

CAP. V.

DIGRESSIO.

Secundum Judæorum & Gentium Thologiam, fore itidem Beatum Seculum in Terris: ante vel poſt Conflagrationem.

POST Sacras Literas, & religionis Chriſtianæ primos antiſtites, nihil ſanctius habetur priſcâ Judæorum & Gentium Theologiâ, ſive literaturâ Sacrâ. Multis viſum eſt, utramque ab eadem origine profluxiſſe, eâque divinâ; Sed à quocunque fonte primùm manârint, fatendum eſt hodiernos rivos, multis ſordibus permiſtis, inquinatos eſſe. Quare ſumma tantum rerum capita, quæ puriora

ſunt

ſunt & antiquiora, miſſis cæteris, levitèr attingemus.

Quoad Judæos, notum eſt in eorum Theologiâ obtinuiſſe utrumque dogma: tàm de *Mundi renovatione*, quàm de *futurâ* in *Terris fœlicitate*; atque eo nomine ab Hieronymo, aliiſque, *Judaiſmi* inſimulata eſt hæc doctrina Chriſtiana de *Beato Millennio*. Id tamen nimis invidiosè; Non enim propterea rejicienda eſt doctrina aliqua quòd Chriſtianâ religione antiquior ſit, aut quòd eam amplexi ſint Judæi: Quot enim cum iis communes habemus? Et, cùm eoſdem nobiſcum habuerint codices ſacros Hebræi, eoſdem Prophetas & Oracula, quidni ab iiſdem ipſis hoc dogma hauſerint? Quod facilè perſuadebitur iis, qui interpretes Hebræos conſulunt ad *caput ſexageſimum quintum Iſaiæ*: aliaque ejuſdem, & aliorum Prophetarum loca ſimilia. Quòd ſi verò fabuloſa aliqua, aut inepta admiſcuerint: Si fundamento ſolido, & utriſque communi, lignum, fœnum, ſtipulam ſuperſtruxerint, rejicienda ſunt illa levia & malè congeſta, ſalvo ſemper fundamento. Sed pergamus in propoſito.

Vid. Hier. in loc. & Ab. Ezr. in loc. & R. Dav. Kimchi in Iſa. 56. 6.

Apud Judæos, celebris eſt doctrina, de *ſex Millenniis* pro durationè mundanâ: & dein ſecuturo *Sabbatho*, & rerum omnium requie. Ità efferri ſolèt, *Sex mille annos durat mundus*; *Duo millia, Inane: Duo millia Lex: Duo millia Dies Meſſiæ.* Sequiturque Sabbathum. Referri ſolet hoc dictum ad Domum *Eliæ*, Rabbinici Doctoris; ſed eatenùs opinor tantum quantum reſpicit partitionem annorum in ſua bis millennia; Nam quoad mundi durationem, & Sabbatiſmum, fundatur hæc doctrina in Hexamero: quòd ſex diebus Creationis ſucceſſerit Sabbathum: habito quoquo die pro mille annis ſecundum Pſalmiſtam:

Pſal. 90. 4. 2 Pet. 3. 8. miſtam; non diſſonante Apoſtolo *Petro*. Prætereà, repetitur idem typus in Lege & mandato de *Semita* obſervando: ut nimirum Sex annis Terra coleretur, & ſeptimo requieſceret. Ego quidem mihi temperare nequeo quo minùs credam, hanc temporum œconomiam & digeſtionem à Moſe inſtitutam: ſex dies operarios, dein Sabbathum: Sex annos agricolationis, dein שְׁמִטָּה: Et denique, in fine hebdomadis annalis, Jubilæum: eſſe aliquo modo Typicam. Neque aliud reperio quod magis aptè aut luculenter ſignificare poſſit, quàm *Beatum Millennium*; Hoc enim, tàm, quoad rationem temporis, convenit: cùm poſt ſex Millennia futurum eſſe ſupponamus; quàm quoad naturam rei: Nam reſpondet ſuâ naturâ, & Sabbatho, & *Semitæ*, & Jubilæo. Propter Sabbathum, ab Authore ad Hebræos dicitur Sabbatiſmus: & re & nomine conveniunt; Ac utì in *Semita* abſtinuerunt ab omni Terræ culturâ, ità in novâ Terrâ, ubi celebratur Millennium, ceſſabit labor Agricolæ: propter ſpontaneam Soli ubertatem. Denique Jubilæum refert, non tantum propter liberationem & emancipationem, &, quæ inde ſequuntur, gaudium & exultationem: Sed quod annus Jubilæus eſſet quædam ἀποκατάστασις vel ἀναγωγὴ, Reſtitutio quædam vel reductio rerum omnium ad priſtinum ſtatum; quemadmodum fiet in renovatione Terræ.

Vid. hæc dicta à *F. Medo* collect. in fin. Com. Apoc.

In hoc dicto *Eliæ* non exprimitur Septimum Millennium pro Sabbatho; ſed in Hebræorum aliis exprimitur: atque ratio & baſis omnium, in hâc re, eadem eſt. Prætereà traditur ab Hebræis futura *mundi renovatio*, ſecundùm Prophetarum Oracula, in Regno Meſſiæ & עולם הבא. Atque hæc naturæ redintegratio cum Millennio noſtro ſemper con-

conjungi debet. Quare utramque partem cauſæ noſtræ tuentur, ſuiſque, aut traditionibus, aut expoſitionibus confirmant. Intereà non inficior, hæc omnia, de *fine mundi*, de *regno Meſſiæ*, de *naturæ renovatione*, variè & confusè ab Hebræis tradi. Nec miror quidem, quùm neque ſcientiam naturalem, cujus erant ignari, pro duce habuerint: Neque luminis revelati, eâ, quâ nos fruimur, claritate gauderent. Præterea, cùm Judæorum doctrina de termino & renovatione mundi, cohæreat cum illâ de adventu Meſſiæ: atque calculum ſuum de Meſſiæ adventu, propter ipſius tarditatem, mutare & longiùs protrudere coacti ſint: hinc calculi omnes poſteriores, qui inde pendent, ad anguſtias temporis rediguntur, &, non ſine confuſione, à recentioribus Rabbinis alii aliis contigui fiunt. Unde orta eſt diſcrepantia non exigua inter ſententias antiquorum & recentiorum Judæorum de rebus temporibuſq; noviſſimis. Illi reſurrectionem Juſtorum, qui diebus Meſſiæ frui deberent, ab univerſali diſtinguebant: Hi verò, cum ſua Sex Millennia jam penè conſumpta videant, non tantùm has duas periodos, ſed res alias longè diſſitas, conjungunt, aut in unum congerunt. Ità adventum *Meſſiæ*, finem mundi, utramque reſurrectionem, extremum Judicium, in idem ferè tempus conjiciunt: quæ ſuis intervallis per antiquos rectè diſtinguebantur. Hæc autem, cùm ab illo errore prognata ſint omnia, quòd *Meſſiam jam veniſſe*, nolint agnoſcere: non obſtante hâc ſententiarum diſcrepantiâ vel confuſione inter ſequioris ævi Hebræos, manet fundamentum, conſtatque, doctrinam de *renovatione mundi*, & *futuro in Terris Juſtorum beato ſecula*, eſſe Antiquo-Judaicam.

Sequi-

Sequitur *Theologia Exotica* ſive Gentium; in quâ itidem notare licet *Mundanas periodos* ſive renovationes, & in mundo renovato vitam beatam, atque aurei ſeculi quaſi reductionem. De periodis & renovationibus mundanis quæ ἀποκαταστάσεις dici ſolent, multa occurrunt, tàm apud Græcos, quàm apud Barbaros. Apud Græcos, Stoici & Platonici, qui ex omnibus Sectis, ut mihi videtur, maximè Philoſophiam cum gentibus antiquo-barbaris participabant, hanc doctrinam myſticam præ cæteris coluere, & ſcriptis ſuis ad poſteros tradiderunt. Audiamus pauliſper utriuſque ſcholæ Philoſophos in hoc argumento.

Apud Lact. l. 7. c. 23.

Chryſippus de *Providentiâ*, ut à Stoicis exordiamur, cùm de innovatione mundi loqueretur, inquit, Ἡμᾶς μετὰ τὸ τελευτῆσαι, παλὶν περιόδων τινῶν εἱλημμένων χρόνῳ, εἰς ὃ νῦν ἐσμὲν ἀποκαλαστῆσαι χῆμα. *Poſt mortem, revolutis quibuſdam temporis periodis, in eandem nos reſtituendos eſſe formam.* Chryſippo *Zenonem* & *Cleanthem* adjungit *Stobæus*, totamque naturam, unà cum hominibus, complectitur. Ecc. Phyſ. l. 1. c. 24. Ζήνωνι καὶ Κλεάνθει, καὶ Χρυσίππῳ, ἀρέσκει, τὴν οὐσίαν μεταβάλλειν, οἷον εἰς σπέρμα, τὸ πῦρ: καὶ πάλιν ἐκ τούτου τοιαύτην ἀποτελεῖσθαι τὴν διακόσμησιν, οἵα πρότερον ἦν. *Zenoni, Cleanthi, & Chryſippo placet, mutari naturam in ignem, ut ſemen; idque rurſus perfici & deduci in eandem, quæ obtinuit anteà, mundi compagem.* Hanc revolutionem naturæ τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων appellat *Marcus Antoninus* Imperator, ejuſque ſæpiùs meminit in ſuis meditationibus. His Philoſophis ætate ſuperiores erant *Empedocles* & *Heraclitus*, & in eadem ſententiâ. *Heraclitus* ſententiam ità nobis retulit *Laertius*. Ἥνα εἶναι τὸν κόσμον, γεννᾶσθαι ὃ ἀυτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυρῶσθαι,

ῥῦθαι, κατὰ τίνας περιόδους ἀναλλάξ τε σύμπαντα ἀιῶνα. Idem ſenſiſſe Empedoclem teſtatur *Alexander Aphrodiſienſis*, apud *Philoponum*.

Denique de Stoicis in genere, hæc habet Origines contra Celſum: Φασὶ δὴ οἱ ἀπὸ Στοᾶς, κατὰ περίοδον ἐκπύρωσιν τοῦ παντὸς γίνεσθαι, καὶ ἐξῆς αὐτῇ διακόσμησιν παντὶ ἀπαραλλαξίαν ἔχουσαν, ὡς πρὸς τε περιέξειν διακόσμησιν. *Stoici quidem aiunt poſt certum tempus deflagrationem hujus univerſi futuram eſſe; eamque mox conſequentem inſtaurationem, omnia in priſtinam formam reſtituturam.* L. 5. His plura habes ſimilia de Stoicis apud *Euſebium*, ex *Numenio*: ubi, capite 19. & ἀνάϛασιν & ἀποκατάϛασιν & *annum magnum* & *periodos* memorat. Natura, inquit, redit εἰς τε ἀνάϛασιν ἐκείνην τε ποιοῦσαν ἐνιαυτὸν τε μέγιϛον, καθ' ὃν ἀπ' αὐτῆς μόνης εἰς αὐτὴν πάλιν γένεσθαι ἡ ἀποκατάϛασις· ἐπανελθοῦσα δὲ, διὰ τάξιν, ἀφ' οἵας διακοσμεῖν ὡσαύτως ἤρξατο, κατὰ λόγον πάλιν τε αὐτὴν διεξαγωγὴν ποιεῖται, τῶν τοιούτων περιόδων ἐξ ἀϊδίου γινομένων ἀκαταπαύϛως. Cum natura redierit *ad Reſurrectionem illam, Magni anni effectricem, ſecundùm quem ex ſeipsâ in ſeipſam iterùm fit reſtitutio. Ad eum porrò ſtatum revocata, eodem prorſus ordine quo jam antè mundum ſimilitèr ornare cœperat, eandem iterum prout ratio poſtulat, rerum diſpoſitionem atque adminiſtrationem inſtituit: Ejuſmodi converſionibus perenniter & ſine ceſſatione redeuntibus.* Præp. Evang. l. 15. Rectè igitur notatum eſt alibi, Eos qui Mundum æternum eſſe ſtatuebant, per has renovationes & viciſſitudines ipſius ævum perennâſſe. Sed de his ſatis. Stob. Eccl. Phy. ubi ſupra.

Quoad Platonicos, Hæc Mundi renovatio ſive ἀποκατάϛασις *Annus Platonicus* dici ſolet; quaſi ab ipſo originem duxiſſet illa doctrina: quæ tamèn reverà multò antiquior eſt, à Philoſophis antiquo-

barbaris derivata. Sed apud Græcos, dogmata iis ſæpè adſcribuntur authoribus, qui in illâ gente celebriores fuerant, vel primi profeſſores. Hoc dogma Pythagoricis & Platonicis, non minùs quàm Stoicis, ab Origine attribuitur: additis, à redintegrato Cœli curſu, ſuis rationibus. Καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου δὲ καὶ Πλάτωνος, εἰ καὶ δοκοῦσιν ἄφθαρτον τηρεῖν τὸν κόσμον, ἀλλὰ τοῖς παραπλησίοις γὲ περιπίπτουσι. Τῶν γὰρ ἀστέρων κατὰ τίνας περιόδους τεταγμένας τοὺς αὐτοὺς σχηματισμοὺς καὶ σχέσεις πρὸς ἀλλήλους λαμβανόντων, πάντα ἐπὶ γῆς ὁμοίως ἔχειν φασὶ, τοῖς, ὅτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς σχήσεως τῶν ἀστέρων περιεῖχεν ὁ κόσμος. *Quin & Pythagoræ Platoniſque propago, quamvis videantur incorruptibilem mundum aſſerere, in cognatas opiniones incidunt. Aiunt enim, ſtatis annorum periodis, ſtellas ad eandem, quam olìm habuerant, configurationem & inter ſe reſpectum recurrere; & inde in Terrâ quoque eandem rerum faciem conſequi, qualis ante aliquot ſecula, Syderibus ſimili modo diſpoſitis, fuerat.* Sed Platonem ipſum adeamus.

Ut ſupra.

In pluribus locis hanc tractat materiam, aut attingit: potiſſimùm vero in *Politico*, ſive de *Regno*, ubi varias mundi παραλλάξεις & περιαγωγὰς, *viciſſitudines* & *converſiones*, cùm ſtatuiſſet, docet, Converſiones illas, in quibus motus Cœli eſt uniformis & æqualis, conſtituere ſtatum naturæ beatum: Et in quibus eſt ἀνάρμοστος, inæqualis, & obliquus, ſtatum infœlicem; qualis eſt hodiernus. Hæc quidem veriſſima ſunt, atque hanc ἀναρμοστίαν Cœli & Terræ, ſive Univerſi, rectiſſimè ſtatuit fontem & originem incommodorum in rerum naturâ; corrigetur autem in mundo renovato: eâque correctâ, aurea naturæ facies ſtatim relucebit.

Sed

Sed de his periodis & converſionibus Univerſi loca quædam notemus. In præfato dialogo hæc habet. Τὸ πᾶν τόδε μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς ξυμπορεύηται πορευόμενον καὶ συγκυκλεῖ· τοτὲ δ' ἀνῆκεν, ὅταν αἱ περιόδοι τῷ προσήκοντι. αὐτῷ μέτρον εἰληφάσιν ἦδη χρόνου. *Univerſum hoc aliquando Deus ipſe regit in ſuo curſu, & circumvolvit: aliquando remittit, cum ſtatæ mundi periodi competentia ſibi temporis curricula expleverint.* Hîc duas periodos notat *Plato*; id verò malè ſupponit, Deum abdicare rerum gubernacula, cùm expletâ periodo regulari, natura perverſum ordinem ingreditur. Harum revolutionum meminit etiam in *Octavo* de *Republicâ*: atque rerum humanarum, non minùs quàm inanimatarum vices his, nimium quantum, attribuit. ὅταν περίοδοι ἑκάστης κύκλων περιφοραὶς συνάπτωσι. Denique in *Timæo*, mundi cataſtrophas, ſive per ignem, ſive per aquam, his itidem adſcribit. Τῶν περὶ γῆν καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παραλλαξις, καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γενομένη τοῖς ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά. Et completo temporis orbe, de quo poſtea loquitur, inſtaurationem magnam futuram eſſe ait; Cùm omnia, ut inquit, *Chalcidius* ad locum, *quæ vel in Cœlo vel in terris proveniunt, rursùm de integro ad præteritas conditiones redeant, neceſſe eſt.* Et de eâdem inſtauratione alibi loquens *Chalcidius*, ait, aliam fore mutationem Univerſi, *quæ unam faciem atque eandem repræſentet quæ fuit ab initio mundi. Quem quidem motum, & quam deſignationem, non eſt putandum, labem diſſolutionemque adferre mundo, quin potiùs recreationem, & quaſi novellam viriditatem, poſitam in auſpicio motûs novi.* Et eodem modo differit de his *periodis Mundanis Proclus* in Timæum. In Princ.

Sed de Platone hæc ſufficiant: Et de Græcis in genere. Neſcio quo ordine numerandæ ſunt Sibyllæ, gentium Prophetiſſæ: quæ de hâc mundi renovatione & aureo ſeculo venturo multa cecinerunt, ut videre eſt ſparsim apud Patres Chriſtianos. Sed præ cæteris mihi placent ea quæ nobis conſervavit *Virgilius*, in ſuâ *Eclogâ quartâ*; ubi Cumææ Sibyllæ vaticinia de reditu aurei ſeculi, mundique, tam civilis, quàm naturalis inſtauratione, ad Auguſti & Pollionis tempora nimis ſervilitèr accommodat.

Ultima Cumæi venit jam Carminis ætas:
Magnus ab integro Seclorum naſcitur ordo;
Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia Regna.

Hîc recitat Poëta ex Oraculis Sibyllinis futuram mundi revoſutionem, atque novum ſeculorum ordinem: Cùm, effluxo temporis certo curriculo, priſtina naturæ forma redintegrabitur, atque priſtini mores, fides & juſtitia refloreſcent. Ita inquit *Servius* in locum, Dixit ſecundùm *Sibyllam Cumanam, finitis omnibus ſeculis rursùs eadem renovari: quam rem etiam Philoſophi hâc diſputatione colligunt, dicentes, Completo magno anno omnia Sydera in ortus ſuos redire, & referri rurſus eodem motu. Quòd ſi idem Syderum motus, neceſſe eſt ut omnia quæ fuerunt habeant iterationem.* Hîc cauſas naturales aurei ſeculi attingit, quas ſuprà ex Platone memoravimus. Id enim acceperant à *Noachidis* priſci homines, alium fuiſſe ab hodierno Cœli vultum, alium motum, in ætate ante-Diluvianâ: eumque magis uniformem; ſed qualis erat illa motûs uniformitas, aut quâ ratione à tantillâ causâ tanti effectus penderent, & totius naturæ diſcrimina, (quod à nobis

bis alibi expoſitum eſt) illud veteres latuiſſe videtur.

Sequitur apud Poëtam,

Jam nova progenies cœlo demittitur alto.

Rectè quidem: non erunt γνησιοι futuri ſeculi hæredes: ut primi homines apud Ethnicos fuiſſe dicuntur. Sed beatæ Animæ corpora induent, veluti cœlo delapſa progenies: atque has ſedes incolent, geniis & cœlitibus mixtæ.

Ille Deûm vitam accipiet, diviſque videbit
Permixtos Heroas, & ipſe videbitur illis.

Hæc, incolarum dignitatem, & vitæ cœleſtis ac terreſtris quandam conjunctionem, in illo rerum ſtatu, & familiaritatem, indicant.

Cætera mitto, cùm ſint conſuetæ laudes & ornamenta ætatis aureæ. Illud autem verſûs finem non poſſum non adſcribere.

Aſpice convexo nutantem pondere mundum,
Terraſque, tractuſque maris, cœlumque profundum.
Aſpice venturo lætentur ut omnia Sæclo.

Hæc cùm legerem, venit mihi ſtatim in mentem dicti Paulini; Quaſi ingemiſceret hodierna rerum Univerſitas ſub tanto onere, & gravi ſervitutis jugo: & ſimul gauderet & exultaret futuræ libertatis intuitu. Neque multùm alitèr *Servius* ad locum: *Nutat præſentibus malis, lætus eſt futuris bonis.* Aſt de Sibyllinis hæc ſatis. Rom. 8.

Ad

Ad Gentes antiquo-barbaras transeo. Neque dubitandum mihi videtur, à Philosophiâ Barbaricâ proveniſſe primùm *periodos Mundanas*. Hoc dogma, inter alia, primus in Græciam invexit *Pythagoras*, ſi *Porphyrio* fides. Περὶ ὧ τούτοις, ὅτι καλὰ περιόδους τίνας τὰ γινόμενά ποτε πάλιν γίνεσθαι, νεὸν ὂν οὐδὲν ἁπλῶς ὄν, φαίνεται γὰρ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δόγματα πρῶτος κομίσαι ταῦτα Πυθαγόρας. *Adhæc, poſt certas temporum periodos, eadem quæ olim fuerant, rurſus fieri: & nihil omninò novum exiſtere. Primus enim omnium Pythagoras hæc dogmata in Græciam intuliſſe dicitur.* Ego verò hoc dogma *Orphicum* eſſe arbitror, antè Pythagoræ tempora; & ab Orpheo Ægypto delatum.

De vit. Pyth.

De Ægyptiis hoc teſtatur Origines, ubi ſuprà de Stoicis & Platonicis. Καὶ Αἰγυπτίων ὧν οἱ λόγιοι τοιαῦτα παραδιδόντες σεμνοὶ εἶσι, &c. *Ægyptiorum etiam ſapientes qui eadem tradunt*, de his autem periodis loquebatur, *in veneratione habentur*. Et, tàm apud eos, quàm apud Arabes, *Phœnicis*, avis ſymbolicæ, vitâ & morte has periodos metiebantur. Erat illa avis & conflagrationis & renovationis mundi ſymbolum; Avis ſemper *unica*, *longæva*, *igni conſumenda*, & è *cineribus ſuis nova reditura*, Mundi noſtri non inelegans imago.

Apud *Perſas*, Magi eadem tradiderunt de rerum hominumque regreſſu ad priſtinum ſtatum, uti ex *Theopompo* refert *Laertius*. ὃς καὶ ἀναβιώσεσθαι, καὶ τὰς Μάγους, φησὶ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τὰ ὄντα ταῖς αὐτῶν ἐπικυκλήσεσι διαμένειν. *Qui etiam reviviſcere homines, ait, ex Magorum ſententiâ: & res omnes ſuis revolutionibus permanere.* Hanc lectionem (ἐπικυκλήσεσι) alteri, nimis frigidæ, præfero; cùm hæc ſit vox recepta apud Platonicos in eâdem materiâ:

In Procem.

&

& aliunde conſtet has revolutiones Mundanas in Philoſophiâ *Perſicâ* locum habuiſſe.

Neque minùs in *Chaldaicâ: Beroſus* enim, referente Senecâ, has converſiones rerum, ex ſententiâ Chaldæorum agnoſcit: atque curſu ſyderum vel motu cœlorum earum tempora & periodos definiri ſtatuit. *Chaldæorum iſta vanitas, & Beroſus qui Belum interpretatus eſt, dicit curſu iſta Syderum fieri: & adeò quidem affirmat, ut Conflagrationi & Diluvio tempus aſſignet: arſura enim terrena contendit, quando omnia Sydera in Cancro convenient; inundationem futuram, cum eadem Syderum turba in Capricornum convenerit.* Denique omnis ſapientia priſca, tàm Orientalis, quàm Occidentalis, rerum & temporum periodos docuiſſe videtur; Et *Druides*, & Veteres *Hetruſci* in occidente: Et in Oriente, præter reliquos, Philoſophi Indi, *Bragmanum* reliquiæ, etiamnum eandem doctrinam retinent & tuentur. Aiunt enim, teſte *Maffeo*, *Mundum hunc ingenti conflagraturum incendio, uti mox reparetur ſuccedatque nova moles, ſuos item Deos ac proprios habitura.*

Nat. Q. 3. c. 29.

Strab. l. 4. Suidas in voc. Τυρ-ρηνοι.

l. 16. Hiſt. Ind.

Periodorum & Revolutionum naturæ multò ſæpiùs meminere veteres, quàm ſtatûs ſecuturi quamlibet revolutionem: quo formam & ordinem cujuſque novi mundi dignoſceremus. Sed utriuſque meminit *Plutarchus* in illo fragmento quod nobis conſervavit ex *Theopompo*, de *Zoroaſtris* & *Magorum* mythologiâ. Ubi poſt varias concertationes & bella inter *Oromazen* & *Arimanium*, veluti inter Michaelem & Draconem, ait, tandem definito à fatis tempore, Arimanium perditum iri: Terramque, mutatam in planam & æquabilem, beatorum hominum ſedem fore. Verba hæc ſunt, Ἔπεισι ὁ χρόνος εἱμαρμένος, ἐν ᾧ τὸν Ἀρειμάνιον λοιμὸν ἐπάγοντα καὶ λιμὸν

De Iſid. & Oſir.

λιμὸν ὑπὸ τούτων ἀναγκη φθαρῆναι πανταπασι καὶ ἀφανισθῆναι. Τῆς δὲ γῆς ἐπιπέδου καὶ ὁμαλῆς γενομένης, ἕνα βίον καὶ μίαν πολιτείαν ἀνθρώπων μακαρίων καὶ ὁμογλώσσων ἁπάντων γενέσθαι. *Appetit autem fatale tempus, quo neceſſe ſit, peſte & fame adductis, Arimanium omninò perdi atque aboleri. Terrâque æquabili & planâ factâ, unam vitam, unamque civitatem beatorum hominum, unâque linguâ utentium fore.* Hoc utique futuro ſeculo, Terræque renovatæ mirè reſpondet.

Sed pergit Author, & ex Magorum ſententiâ ait, per ſex millennia duraturum eſſe hoc bellum boni & mali Dei: alternante victoriâ & regnandi vicibus; Tandem verò mortem ipſam & Infernum abolitum iri: homines beatos fore, atque Deum ipſum requieſcere & quaſi Sabbatiſmum agere. Τέλος δὲ ἀπολείπεσθαι τὸν Ἅδην, καὶ τοὺς μὲν ἀνθρώπους εὐδαίμονας ἔσεσθαι, μήτε τροφῆς δεομένους, μήτε σκιὰν ποιοῦντας. Τὸν δὲ ταῦτα μηχανησάμενον θεὸν ἡμεῖν καὶ ἀποπαύεσθαι.---Ἡμὲν ὧν Μάγων μυθολογία τοιοῦτον ἔχει τρόπον. *Hoc modo*, inquit, *ſe habet Magorum Mythologia.* Quæ erat reverà Perſarum *Theologia Myſtica.*

Umbras rerum magnarum hîc videmus: Idæis Chriſtianis non multùm diſſimiles; haud paucis verò maculis, vitiiſque interſperſis. Sed à *Zoroaſtri* temporibus, quis mirabitur hanc priſcam ſapientiam exeſam, vitiatam, & pluribus modis deformatam eſſe; ſi tamen ex *pede Herculem* metiri liceat, & ex his fragmentis Veteris iſtius Theologiæ Corpus: & magnum, & pulchrum, & præclarum fuiſſe, ex ſuis reliquiis ſtatuendum eſſet. Sed de Theologiâ, tam Gentium, quàm Judæorum, hæc ſufficiant; idque, ſi placet, per modum Digreſſionis.

CAP.

CAP. VI.

Proponitur Idæa & conſpectus Millennii, ſive Vitæ Beatæ in novâ Terrâ futurâ: Tàm quoad rerum humanarum, quàm naturæ ordinem.

VIdimus in omni literaturâ, Sacrâ & Prophanâ: & apud omnes gentes, aliquam fuiſſe notitiam fidemque de *Mundo renovando*, & futuro in Terris *beato ſeculo*. Sed quæ latè diffuſa ſunt, multas ſordes contrahere ſolent: & à variis populis & ingeniis varias formas induere; unica autem vera eſt, eaque à ſacris literis, ancillante ſcientiâ naturali, deducenda; Hîc igitur defixis oculis, veram Millennii Chriſtiani idæam intueamur; ad cujus conſpectum, velut umbræ ante Solem, falſæ ipſius imagines & adulterinæ ſpecies evaneſcent.

Sapientis eſt atque boni viri, non tantùm ipſa vitia ſed & vitiorum confinia fugere: & cavere ſibi ab omnibus quæ pietatem lædere, aut morum innocentiam corrumpere poſſe videantur. Propterea minùs culpandi ſunt, qui ſibi metuunt ab hâc doctrinâ Millennii: cùm terrenis deliciis aliquid ſemper periculi, ſi non contagii, adhærere putent: Viderintque reipsà Chriſtiani nominis nonnullos hoc Millennii prætextu malè uſos eſſe.

Quare ut hoc offendiculum amoliamur, nihil morantes quid malè feriati homines, qui voluptates craſſas, etiam poſt mortem, venantur, huic ſacro dogmati adjecerint: non niſi in ſcriptis divinis, rebuſque ipſis, veritatem quæramus. Illud autem agit primò loco Scriptûra Sacra, ut omnia naturæ externæ incommoda, quibus hodierna vita premitur, ab hoc novo rerum ſtatu ſubmoveat. Nulla erit aëris intemperies aut perturbatio: non æſtus nimius, aut frigus, aut procellæ; ſecundum Prophetam, *Iſa.* 4, 5, 6. Deus erit *inſtar nubis interdiù*, & *inſtar ſplendoris noctu*; umbraculum adverſus æſtum Solis, & contra pluviam & ventum refugium: hîc varia ſignificari videntur aëris incommoda, cum ſuis remediis; Quùm verò in regionibus calidis commune malum ſit nimius Solis æſtus, quo nihil gravius aut infeſtius: ideò plerumque in ſacris literis per *umbras*, *refrigeria*, *vivos fontes*, cæteraque nimii æſtûs remedia, ſtatûs illius amœnitas & commoda exhibentur. *Iſ.* 49. 10. *Rev.* 7. 16, 17. & *c.* 22. & ſæpiùs in Pſalmis. Neque tantùm ab aëris injuriis, ſed etiam à cæteris rebus noxiis, animatis aut
Cap. 2. inanimatis, (id quod ſupra explicuimus) futurum illud ſeculum liberabitur.

Dein quoad corpora humana, omnes morbi & ægritudines exulabunt. Quod ſignificari mihi videtur per medicata folia *arboris vitæ*, *Rev.* 22. 2. hoc etiam includitur in illâ ἀπαθείᾳ & indolentiâ, *Rev.* 21. 4. & quod *Mors* dicatur non ampliùs extare. Huc etiam ſæpè reſpicitur ab *Iſaiâ* Prophetâ: ut *cap.* 33. 24. & *c.* 65. 22. Neque corporibus induti, fœlices eſſe poſſumus, niſi mens ſana ſit in *corpore ſano*. Denique quoad vitam & victum, omnia erunt paratu facilia, propter uberes terræ proventus: Neque

que in ſudore vultûs victum quærent homines, inſtar ſervilis pecoris: Sed redditâ Telluri ſuâ primævâ fertilitate, pauca illa, quibus indigebunt, Natura ſuâ ſponte ſuppeditabit.

Hæc de Naturâ externâ. Ecquid autem mali habet: Ecquid Deo indignum, aut hominibus: aut quod vitæ Chriſtianæ minùs conveniat, hic rerum ordo? E contra, quis non omnibus modis exoptandum eſſe duceret, ut corporis & rerum externarum curâ exoneratis, pietati & contemplationi omnibus vacare liceret. Et ſi natura hoc patitur, imò eò propendeat ſuâ ſponte: id quod ſupra oſtendimus: Cap. 2. haud æquum eſſe videtur, impedire rerum progreſſum ad meliora. Digna eſt hæc ſcena, quæ prodeat & ſpectetur: neque, aut bonitati divinæ, aut ſapientiæ congruit, velle, ut elabatur omne tempus naturæ ſine gloriâ: cùm perfectiora & præſtantiora ſeſe ultrò offerunt. Quis non ſentit, Quis non gemit ſub onere & moleſtiis hodiernæ naturæ? tàm domi, in proprio corpore: quàm foràs, quoad cœlum & terram; quis non his malis ſe eripi gauderet, & benigniori mundo frui? Cui placet ardens febris, aut contorta ilia? Quem non miſerum facit, virum Philoſophum, virum Chriſtianum licet, denticuli dolor: aut arenula, aut lapillus eluctans è veſicâ? à tantillis cauſis in hâc vitâ vincimur, cruciamur, enecamur. E nervulorum & fibrillarum motibus pendet omnis noſtra ſalus: neque hos motus regere aut temperare, penes eſt immortales animas. Plus valet in corporis animique affectus, aut cœlum nubilum, aut atræ bilis aliquot minutiæ, quàm tota vis rationis & ſapientia ſicciſſima. Sed me reprimo. Interim,

Ὑγίεια πρεσβίζα μακάρων
μετὰ σῦ ναιοιμι
τὸ λειπόμβρον βιατᾶς.

A naturalibus ad res civiles millennii progrediamur. Altâ pace fruuntur Sancti in illo regno, & perenni gaudio. Neque ultra erit tribulatio, aut afflictio, aut luctus, aut lachrymæ, aut cruciatus, aut dolor. *Rev.* 7. 17. & 21. 4. *absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ampliùs non extabit. Neque luctus, neque clamor, neque labor extabit ampliùs: quia præcedentia abierunt.* Mala omnia præcedentia, corporis, animi, fortunæ abierunt. Speciatim mala externa, ærumnæ, calamitates, perſecutiones & cædes, quibus obnoxii erant ſancti, quibus oppreſſi, ſub Tyrannis & ſub Antichriſto. Non audietur ultra, *Chriſtiani ad Leones:* aut, *Hæretici ad flammas.* Venit jam tempus illud ἀναψύξεως, refrigerii & recreationis à perſecutionum æſtu; de quo locutus eſt Sanctus *Petrus*, *Act.* 3. 19. Venit unà *cum Domino*: ἀπὸ προσώπυ τῦ κυρίυ, à *facie Domini*; nempè cùm deſcendet iterùm de Cœlo *reſtituturus omnia*, ut ibidem ait Apoſtolus. Id quod planè reſpondet verbis Domini Chriſti quæ hîc ſequuntur, apud *Johannem ver.* 5. Καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνυ, Ἰδυ, καινὰ πάντα ποιῶ. Ecce igitur tempus locumque refrigerii & reſtitutionis omnium.

Vides igitur per illam explicationem regni futuri quam olim exhibuerunt Prophetæ, & quæ à Sancto *Johanne* confirmatur, omnia mala & incommoda cujuſcunque generis, ab eo longè removeri: Atque *Indolentiam*, & *Incarentiam*, ſit verbo venia, univerſalem: Id quod quiſque Sapiens ſibi primo loco opta-

optaret: hujus novi mundi, aut ipſius fœlicitatis fundamentum eſſe.

Hiſce malis ablatis, quæ prætereà docemur in Sacris literis de beatitudine futuri ſeculi, hoc dicto ferè includuntur, quod filii & hæredes illius Seculi, futuri ſint *REGES ET SACERDOTES DEO.* Hoc ſæpiùs repetitur in Oraculis Sacris, verbaque ſunt Prophetarum, Chriſti & Apoſtolorum: ideóque apud omnes non exiguam vim & pondus habere debent. (*Dan.* 7. 18. 22. 27. *Rev.* 1. 6. *&* 5, 10. *Matt.* 19. 28. *Luc.* 22. 30.---- 1 *Pet.* 2. 5, 9. *Rev.* 20. 6.) Cum verò cuncti non poſſunt eſſe Reges & Sacerdotes, eſſent enim ſine ſubditis & ſine populo: Quid per ſtatum *Regium*, Quid per *Sacerdotalem* intelligere oportet, paucis expendamus.

Quoad *Statum Regium*, id non tàm de imperio externo, quàm de cæteris bonis & privilegiis quæ vitam Regiam comitari ſolent, interpretarer; idque maximè de libertate ab alieno Jugo: & ab incommodis vitæ pauperis & ſervilis; Quibus rebus nihil gravius eſſe poteſt viris ingenuis, virtutem & ſapientiam colentibus. Nimis verum notumque eſt, Sanctos viros in hodiernâ vitâ, aliorum imperiis plerumque ſubjici: rerum inopiâ aut anguſtiis ſæpiſſimè laborare: Sub pedibus potentûm calcari, & ab improbis haberi riſui & contemptui; Sed mutatis vicibus, alter erit rerum ordo in futuro ſeculo: altera pars lancis elevabitur: juxta ea quæ reſpondit Abrahamus ſitienti diviti, *Fili, memento te bona tua recepiſſe in hâc vitâ, & Lazarum ſimiliter mala: nunc autem hic ſolamen recipit, tu verò cruciaris.* Luc. 16. 25. Quare *Reges* dicuntur primùm comparatè, reſpectu habito ad conditionem humilem: ad egeſtatem, ſervitutem, tyrannidem, ſub quibus gemuiſſent in anteacto ſeculo. Cùm

aliorum

aliorum arbitriis obnoxii, ſæpe Chriſti causâ & veritatis Evangelicæ, bonorum omnium jacturam perpeſſi ſint: Sæpè etiam carceribus & ergaſtulis incluſi, ſæpè ferro & flammis traditi.

Præterea, divina illa & glorioſa filiorum Dei libertas, cujus meminit *Paulus* ad *Romanos*, (*c.* 8. 21.) hoc *Regum* titulo comprehenditur; Quemad-
Joh. 8. 36. modum *liberos facit ſuos Chriſtus*: & libera eſt illa *Jeruſalem ſuperna*, (*Gal.* 4. 26.) Quæ *Cælo deſcen-*
Rev. 21. 2. *dit* in Millennio. Libertatem autem hîc intelligo, tam internam quàm externam; Ille enim verè liber eſt, cui nec propriæ cupiditates dominantur, nec alienæ; Qui neque alterius voluntatis mancipium eſt, neque ſuæ; Qui nullâ vi externâ, nullo paſſionum impetu impellitur, aut à ratione rectâ dimovetur. Hoc eſt verè *Regium*, verè *Divinum*: ità ſui eſſe juris, & ſolum ſedere ad omnium motuum gubernacula. Αὐτονόμον, αὐτόδικον, αὐτεξούσιον. Hoc modo Reges ſunt in Millennio, non comparatè tantùm ſed abſolutè; Nam rerum omnium copiâ abundare: Suo jure atque ſuis legibus vivere: Nemini ſervire, niſi ſoli Deo: Regium eſt; Atque hæc ſunt *Regalia* Sanctorum in altero ſeculo: Quorum unuſquiſque eſt id quod de ſuo ſapiente dixêre Stoici,

Dives, Honoratus, Liber, Rex denique Regum.

Denique quoad imperium externum: Neque hoc prorſus nego aut interdico Sanctis in futuro Chriſti
Matt. 20. 25, 26, 27, 28. regno; ſed parvi eſſe momenti mihi videtur, & fœlicitatis futuræ pars exigua. Gentes prophanæ ſeor-
Mar. 9. 35. ſim habitant à Sanctis in Terrâ novâ: ſi rectè intelligo Sanctum *Johannem*, *Apoc.* 20. 8, 9. & 21. 24, 26. atque dona ſua & tributa afferunt ad Metropolin

&

& ſedem Imperii, Civitatem ſanctam: cujus regimen eſt Theocraticum, ſub Chriſto Rege: aut ipſius prorege. *Prorege* dico: Neque enim animum inducere poſſum, ut credam, quæ nonnullorum eſt ſententia, Chriſtum ſemper adeſſe, & in propriâ perſonâ præſidere huic Civitati, huic Regno. Chriſtum, inquam, corpus cœleſte & æthereum indutum, relicto Cœlo & dextrâ patris, hîc ſedem figere per mille annos, & vitam terreſtrem agere; Neque rerum natura hoc patitur, neque Chriſti gloria. At Cœlo reſidens, ſe forſan conſpicuum reddet, inſtar Solis, virtute ſui corporis glorioſi: Et Civitatem ſanctam, Terramque ſanctam ſuis radiis illuſtrabit. Hæc utique præſentia mirabilior eſſet, & Deo magis digna. Cùm vero, hæc & hujuſmodi non tradantur apertè in Sacris literis, ſatius eſſe duco, ab iis tractandis manus abſtinere; Quæ enim non ſunt œconomiæ naturalis, ſed purè divinæ, in iis nimis periculoſum eſt ultra Scripturam ſapere velle.

Conſtat quidem ex Sacris literis hoc Regnum fore *Theocraticum*: Sed ita fuit olim Iſraelitarum etiam; cùm ſub tutelâ divinâ modo ſingulari collocati, legibus à Deo datis uterentur, & ipſius Oracula in rebus arduis conſulerent. Omnibus hiſce modis, gradibuſque multò eminentioribus, Regnum illud Chriſti fore Theocraticum concedimus; neque facile erit peccare in hoc argumento, aut affectibus noſtris nimis indulgere, modò præſentiam & habitationem Chriſti terreſtrem excipiamus.

De *Regis* titulo qui ſanctis datur in futuro ſeculo, hæc ſufficiant. Sequitur alter, *Sacerdotis*. Erunt *Sacerdotes Deo*, *Rev.* 20. 6. hoc eſt, rebus ſecularibus immunes, Deo atque rebus divinis vacabunt: ac ſi hiſce officiis unicè dicati & conſecrati eſſent.

Deo,

Deo offerunt ſeipſos: non pecudes, nec aves; Corpus purum, animum illibatum: preces & laudes, victimas Deo gratiſſimas: ἡ λογικὴν λατρείαν. Hoc modo *Sacerdotium* exponunt *Chriſtiani*: ità *Juſtinus Martyr* ad *Judæos*: Quem vide. Hoc modo *Philoſophi*: Quorum nomine *Hieroclem*, de hâc re egregiè differentem audiamus. Ἡ τῷ πρεσφερομένων πολυτέλεια τιμὴ εἰς θεὸν ἡ γίνεται, εἰ μὴ μετὰ τῆ ἐνθέυ φρονήματος πρεσάγοιτο· δῶρα γὰρ καὶ συμπολίαι ἀφθόνων, πυρὸς τροφὴ· καὶ ἀναθήματα ἱερουσύλοις χορηγία· τὸ ὃ ἔνθεον φρόνημα διαρκῶς ἡδεσμῶν, συνάπλει θεῷ· χορεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον· ὅθεν καὶ μόνῳ ἱερεὺς ὁ σοφὸς λέγεται, μόνῳ θεοφιλὴς, μόνῳ εἰδὼς εὔχασθαι· μόνῳ γὰρ οἶδε τιμᾶν ὁ τὴ ἀξίαν μὴ συγχέων τῷ τιμωμένων, καὶ ὁ πρεσημένως ἱερεῖον ἑαυτὸν πρεσάγων, καὶ ἄγαλμα θεῖον τεκταίνων τῆ ἑαυτῆ ψυχὴν, καὶ ναὸν ὡς ὑποδοχὴν τῆ θείᾳ φωτὸς τῆ ἑαυτῆ παρασκευάζων νῦν. Hæc, longiuſcula licet, non pigebat adſcribere, cùm ipſis, quæ explicant, carminibus ſint magis aurea. *Oblationum ſumptuoſa profuſio, honori Deo non cedit, niſi à mente Deo plenâ offeratur. Dona ſiquidem & hoſtiæ ſtultorum hominum nihil aliud ſunt quàm ignis pabulum: & donaria, ſacrilegorum opes. At divinus animus benè ſtabilitus, conjungit atque unit Deo. Cùm neceſſe ſit ut ſimile ad ſuum ſimile tendat. Quare ſolus Sacerdos* SAPIENS *dicitur, ſolus Deo gratus, ſolus precandi gnarus. Novit enim ſolus honorem præſtare, qui eorum dignitatem quibus honor competit, non confundit. Quique ſeſe imprimis victimam offerens, ſuumque animum ſimulachrum divinum vel Dei ſedem faciens, mentem quoque ſuam ad divini luminis ſuſceptionem Templum Deo ipſi conſtruit atque præparat.* Hoc eſt eſſe *Sacerdotem* Deo: hoc eſt eſſe Philoſophum Chriſti-

Coll. cum Tryph. p. 344, 345.

Chriſtianum. Juxta illud *Antonini* dictum, vir bonus eſt ἱερεύς τις καὶ ὑπουργὸς θεῶν. Atque his multa habes cognata, & lectu digna, apud *Porphyrium* de *abſtinentiâ*. Denique ad hæc accedat ultimò, futuri regni compotes dici *Sacerdotes*, quaſi ſummi ordinis & ſanctitatis Chriſtianos: Myſtas, Initiatos: Nec initiatos tantùm, ſed quaſi ἐποπτὰς: ſive, ut Apoſtoli voce utar, δικαίους τετελειωμένους. (*Heb.* 12. 23.) Ad ſummum gradum, in participatione myſteriorum, admiſſos vel admittendos. Ab his componitur Gens illa ſelecta & Deo ſacra. L. 3. §. 4. L. 2. §. 34. 45. 49. 61.

Non igitur de *habitu pontificio*, de Sacrificiis, aut quibuſcunque ritibus externis hîc cogitandum eſt, cùm dicimur futuri *Deo Sacerdotes*: Sed habitum animi id notat maximè; Animum, inquam, mundanis affectibus & negotiis liberum, ac ſanctitate ſingulari & rerum cœleſtium cognitione præditum. Unctio Sacerdotalis ſignificabat effuſionem donorum Spiritûs divini: & qui his donis ornantur, verè uncti ſunt, ut ipſe Chriſtus. Denique, qui in virtutis & veritatis ſtudio, in Deo contemplando & colendo, & laudibus ipſius recitandis, tempus vitæ collocant, dicuntur eſſe Sacerdotes Dei: & in illo ſeculo ſuum Sabbathum aut Sabbatiſmum celebrant.

Apud Gentes Orientales non tantùm in Sacris peragundis, ſed etiam in rerum contemplatione & ſcientiarum cultu: denique in arduis imperii tractandis occupati erant Sacerdotes. Quare hoc munus auguſtum Regio proximum facit *Plato*, in ſuo *Politico*; & quanto fuit in honore apud Ægyptios ibidem explicat. Verba ipſius apponamus. Τὸ τῶν Pag. 290.
ἱερέων ἀξίωμα καὶ τὸ τῶν μαντέων εὖ μάλα φρονήματι πληροῦται, καὶ δόξην σεμνὴν λαμβάνει, διὰ τὸ μέγεθος

τῶν ἐγχειρημάτων· ὥστε περὶ μὲν Αἴγυπτον οὐδ' ἔξεστι βασιλέα χωρὶς ἱερατικῆς ἄρχειν· ἀλλ' εἰ ἄρα ἡ τύχη πρότερον ἐξ ἄλλου γένους βιασαμένη· ὕστερον ἀναγκαῖον εἰς τοῦτο εἰστελεῖσθαι αὐτὸν τὸ γένος. *Sacerdotum Status & Prophetarum, intelligentiâ & gravitate præstat; recipitque gloriam magis augustam, ob earum rerum, in quibus versantur, amplitudinem & dignitatem. Quapropter apud Ægyptios non licet Regem absque Sacerdotio imperare. Quinimò si ex alio genere quispiam per vim regnum usurpet, necesse est posteà ut ad hoc genus transeat, & sacris initietur.* Neque minùs apud *Persas*, Magi: apud *Assyrios* Chaldæi, dignitate præstabant, ad summos honores evecti. De quibus omnibus id notavit *Strabo*, Τοὺς δ' ἱερέας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ Χαλδαίους, καὶ Μάγους σοφίᾳ τινὶ διαφέροντας τῶν ἄλλων, ἡγεμονίας καὶ τιμῆς τυγχάνειν παρὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν. *Sacerdotibus Ægyptiorum, Chaldæis, & Magis, Sapientiâ alios superantibus, honores & imperia sunt delata apud majores nostros.* Quod de *Druidis* etiam apud *Celtas*, aliarumque priscarum Gentium Sacerdotibus verum est. Denique apud Judæos, quo loco & authoritate erant pontifices maximi, notius est quàm ut hîc opus sit repetere.

Lib. 1.

Præterea notandum est, in primis mundi seculis, Principes ipsos, unà cum Imperio, Sacerdotium exercuisse: quasi Deo proximos utroque munere. Hoc abundè patet, tam ex Sacris literis, quàm exoticis. *Moses*, in sanciendo sacro fœdere, (*Exod.* 24. 6, 7, 8.) Sacerdotis munere fungebatur, & sanguine consperſit aram populumque. Temporibus Trojanis, Rex erat & Sacerdos in Delo, *Anius.*

Virg. Æneid. 3.

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbiq; Sacerdos,
Vittis & sacro redimitus tempora lauro,

Occur-

Occurrit. Inquit Poëta.

Ad quem locum notat *Servius*, *Majorum hæc erat consuetudo, ut Rex esset etiam Sacerdos & Pontifex; unde hodiè etiam Imperatores Pontifices dicimus.* Sed, præ cæteris, proposito nostro accommodatissimum est exemplum *Melchisedechi*, Sacerdotis Regii: Qui utì typus erat Christi, ità regnantes cum Christo, sive futuri ipsius regni hæredes, aptissimè repræsentat. Sunt illi, ut *Melchisedechus*, Reges & Sacerdotes: Sunt illi ἀγενεαλόγητοι, sine Patre, sine Matre, cœlo nati; Denique, sunt illi, sine ortu humano, sine obitu, immortales. Hæc, quæ ex supra dictis manifestò conveniunt futuri regni hæredibus, dicuntur omnia de *Melchisedecho*: & imprimis quod fuerit *Rex Salem* & *Sacerdos Dei Altissimi.* Ordo autem *Melchisedechi* erat primævus ille, & antediluviano similis: cùm non tam ex instituto, quàm ex naturâ & moribus, Reges & Sacerdotes constituerentur. Et cùm ordo antediluvianus, in mundo futuro naturali, renovandus sit, ad cognatum quoque ordinem in rebus humanis sacrisque alludi, non est improbabile.

Denique, ut hæc absolvam, ex usu omnium gentium antiquarum, in illo Sacerdotis nomine, præter officium sacrum dignitas potestasque comprehenditur; ideoque duo illi tituli, *Regum* & *Sacerdotum*, qui Sanctis tribuuntur in Millennio, aut omne genus, aut summa genera honorum & potestatum complecti videantur; vimque majorem accipiunt comparata aut opposita iis malis quæ in hodierno seculo perpessi fuerant; Hîc enim cùm sæpiùs traherentur ad tribunalia, secularia aut Ecclesiastica: & iniquis judicibus legibusve damnati, varia

ſubirent ſupplicia; illic Soliis ſuis inſidentes, ipſi leges ferunt, jus dicunt, & in alios, quid æquum ſit, decernunt. Denique, cùm omnis Poteſtas, Civilis ſit, aut Sacra; & qui hanc & illam exercent, ſint Reges & Sacerdotes: cùm utramque exerceant ſoli Sancti in illo Regno, utroque gaudent titulo. In illo, inquam, Regno, ubi ligatur Satanas, atque omnes mali imperio ſpoliantur.

CAP. VII.

De Contemplatione, & perfectionis noſtræ incrementis, in Millennio.

EXplicationi millennii finem hîc impoſuiſſem, niſi aliquid dicendum ſupereſſe mihi videretur de *Contemplatione*, & de ſcientiæ noſtræ incrementis, in futuro ſeculo. Quibus autem hoc minùs utile viſum fuerit aut minùs neceſſarium, ſi hinc rectà pergant ad caput proximum, rerum ordo non deficiet. Intereà quò minùs ab argumento noſtro diſcedere videamur, notandum eſt, *Sacerdotes* fuiſſe cultores ſcientiarum, & rei literariæ cuſtodes, apud omnes gentes priſcas. Quod de præfatis gentibus, *Chaldæis*, *Perſis*, *Ægyptiis*, notiſſimum eſt; Neque minùs apud *Æthiopes*, apud *Indos*, apud *Celtas*, iidem erant Sacerdotes & Philoſophi: & naturalis perinde ac ſacræ cognitionis arcana conſervabant. Cùm itaq; *futuri ſeculi* hæredes dicuntur *Sacerdotes*, vel,

vel,ut Sanctus *Petrus* ait, βασίλειον ἱεράτευμα, *Regale Sacerdotium*, ſapientiam & amplitudinem unà complectitur: notatque Cœtum eximiorum virorum, ac ſi hæc eſſet *Regum & Philoſophorum Civitas, Natio, Reſpublica.* Quid autem pulchrius hujuſmodi regno aut republicâ? Quid auguſtius? Quid viro bono exoptabilius? Facit hic rerum ordo ut reminiſcar, ſive dicti, ſive Vaticinii Platonis: *Illam tum demùm beatam fore rempublicam, in quâ, vel Philoſophi erunt Reges; vel Reges Philoſophi.* Sed audiamus hâc in re verba Platonis; Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταὐτὸν συμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία,---οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ὦ φίλε Γλαύκων, ταῖς πόλησιν· δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. *Niſi Philoſophi in Civitatibus ſummam authoritatem obtineant, vel qui nunc Reges & Optimates dicuntur, germanè & ſtrenuè Philoſophari incipiant, ac in idem concurrant civilis illa potentia & Philoſophia, nulla erit, mi Glauco, malorum quies Civitatibus: nulla, mihi crede, humano generi.* Hæc erit igitur unica illa regio, illa Patria, *Sedes ubi fata quietas oſtendent.* Status rerum terreſtrium tantùm non cœleſtis. De Republ. 5. p. 473.

Te petimus & anhelamus omnes, dulce animarum refrigerium; Cœli limina, vitæ æternæ præludium. Hîc primogenitorum à morte conventus celebratur; Beata Societas, ubi morum candor, aperta pectora, tuta fides, pax & juſtitia perennes. *Glorioſa de te dicta ſunt, Civitas Dei.* Quis non gaudio totus perfunderetur, cùm primos Eccleſiæ Martyres & antiquos Patres: cùm Apoſtolos: cùm Prophetas, coram videret & colloqueretur? *Turbamque Palmiferam* ſtolas albas indutam; Fidos Pſal. 87. 3.

Chriſti.

Chriſti & Veritatis teſtes, quibus ſors prima obtinget in futuro ſeculo.

Dei laudes, Agnique victorias celebrabit hic
Rev. 4. 8, 9, 10, 11. & c. 5. 8, 9, 10. &c. chorus auguſtus. *Novis* ſuis *canticis* & doxologiis perſonabunt Cœlum & Terra. Et ſi in nonnullis ſolenniis ſe præſens ſiſtat Chriſti numen, circumſtantibus Angelorum turmis: Idque ſub Dio, *Templo* omnium magnificentiſſimo: cuncto populo, omnibus ſanctis, ut fieri ſolebat Hieroſolymis, unà congregratis: Quis ſplendor, quæ gloria hujus cœtûs, hujus Eccleſiæ? Quæ ſcena prophetica illuſtrior? Quo fervore animi, quo triumpho, ſua *Triſagia* repetent? Hymnoſque ſacros ſuaviſſimâ & inimitabili harmoniâ per liquidum æthera diffun-
Pſal. 84. 5. dent. *Beati ſunt qui habitant in Domo tuâ, Domine: In ſecula ſeculorum laudabunt te.*

Cùm verò tantos animi motus, ſine intermiſſione, ferre non poſſit natura humana: neque in Deo laudando & colendo ſemper verſari: meritò quæritur, per reliquum tempus quid agunt in *Millennio*? Quomodò horas collocant, & longæ vitæ annos? Reſpondeo, in honeſtis ſtudiis, rerumque tàm divinarum quàm naturalium, contemplatione. Ità, inquam, maxima pars vitæ collocabitur: ut his animi exercitiis paratiores ſint ad ineundam vitam
l. 5. c. 32. æternam; ſive, ut inquit Sanctus *Irenæus*, ut *paulatim aſſueſcant capere Deum.* Beatum Millennium, ſi rem rectè intelligo, eſt quoddam rudimentum & Tyrocinium vitæ cœleſtis; Hîc omnium rerum vacationem habent, Legis, Militiæ, Mercaturæ, Agricolationis: ut rebus divinis aut intellectualibus unicè incumbant: ut mentem ad altiora elevent: atque, ut idem Theologus ait, ut qui hoc regno
c. 35. ult. fruitur, *fiat capax gloriæ Patris*; Nempe, ut viſioni

sioni Beatificæ, & ferendis radiis divinæ majestatis, cùm tempus consummationis advenerit, magis sint idonei. Cœli proximiores hæredes, & æternitatis Candidati.

Hâc contemplatione nihil aptius aut efficacius ad præparandum mentem humanam summis perfectionibus imbibendis. Dum contemplamur opera divinæ potentiæ, sapientiæ, & bonitatis: &, quæ in iis relucet, Dei ipsius imaginem: Mens attollitur & dilatatur, rerum, quas spectat, sublimitate & magnitudine: Et motu quodam admirationis, amoris, & affectûs ineffabilis, in eandem Dei imaginem transformatur. Hanc autem potentiam divinam, sapientiam, & bonitatem contemplamur, primò, in mundo externo: pulchro & immenso; Dein in mundo intellectuali: ipsiusque innumeris & illustribus ordinibus. Denique, in utriusque œconomiâ & administratione, quæ *Providentia* dicitur. Atque hæc tria conjunctim *Ideam Mundanam* constituunt: omnis contemplationis terminum, rerum omnium cognoscendarum exemplar.

2 Cor. 3. 18.

V. Theor. l. 2. c. ult.

Hæc tria, in omni vitâ meditanda, clariùs innotescent in futuro seculo. *Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma*; Imò infantilis est cognitio nostra, secundum Apostolum, in hodiernâ vitâ: Juvenilis erit in proxima: Virilis in cœlesti & æternâ. Cùm Deum ipsum *facie ad faciem* intuebimur: nec tàm ratione, quam mentis intuitu, rerum omnium formas causasque, in ipso, aut ab ipsius illuminatione, perspiciemus. Quis autem tantæ gloriæ sustinendæ se parem esse sentit, sine præviâ exercitatione? statim ab hoc carcere, ab his tenebris, quis illam lucem ferre potest? nisi per medios claritatis gradus, contemplatione & abstracti-

1 Cor. 13. 11, 12. 1 Joh. 3. 2.

one

one, eò deducatur. Ad hanc autem contemplationem & abſtractionem, quæ vita aptior illâ, quâ fruituri ſunt Beati in novo mundo? ubi liberè placidéque philoſophari licebit per multa ſecula: Neque ullis ſtudiorum impedimentis, valetudine, rerum anguſtiâ, negotiis externis interpellari. Prætereà, corporis illius temperamentum multò melius erit & defæcatius hodierno: puriores & ſubtiliores ſpiritus: ideóque major vis rationis & judicii: certior & penetrantior: rectiùs feretur ad ſcopum, atque longiùs pertinget. Ut verbo dicam, ſpes eſt potiundi ac conſequendi in illo rerum ſtatu omnes ingenii vires doteſque, quæ in terreno corpore habitare poſſunt. Neque vires tantùm naturales auctum iri credimus, ſed promiſſa ſacra de effundendo ſpiritu, hîc ultimò & ſummo gradu impletum iri; accedentibus, ſi opus fuerit, novis revelationibus.

Futuri ſeculi compotes, hoc modo comparatos, multùm proficere poſſe in omni genere contemplationum, facilè credes. Ac à rebus divinis auſpicati, & à Naturâ Divinâ, rerum omnium radice & ſeminario: licet ipſius vim & perfectiones infinitas comprehendere nequeant, cordis tamen puritas, &, quæ hanc ſequitur, Spiritûs Sancti irradiatio: Prætereà Prophetarum & Apoſtolorum Colloquia, ne dicam Cœlitum & Angelorum; novos aditus aperient ad cognitionem Dei, nobis in hâc vitâ inacceſſos. Quâ ratione omnia proveniunt ab hoc fonte: Quâ ratione inde pendent & conſervantur; Quàm nulla vis ſit cauſarum, quæ dicuntur, ſecundarum: & quo ordine ſimplici omnia in omnibus operatur Deus: Res nobis in hodierno ſeculo nimis incognitas, diſtinctiùs & clariori luce percipient.

Iſa. 11. 9.

A Deo deſcendunt ad ſupremos rerum creatarum ordines: Numina, Mentes, Principatus, Angelos, Genios, Animas, aliaſque claſſes, quarum vix nomina habemus, aut in Philoſophiâ veteri, aut in Sacratioribus literis. Jure autem credes, ad inexhauſtam Dei fœcunditatem reſpiciens, plures eſſe rerum ordines in mundo intellectuali, quàm ſunt animalium & animalculorum: aut arborum, fruticum, & herbarum genera in hâc Terrâ. Illius autem mundi porta nobis jam clauditur, in hodiernâ vitâ cæcutientibus; aperietur autem in proximè futurâ: non tamen penitùs, donec in altum æthera evecti, in Angelorum republicâ verſabimur.

Circa mundum corporeum liberiùs philoſophantur. Neque hærent in minutiis & in proximis, ut ſolemus hodiè, ſed magni univerſi regiones peragrant. Nulli non notum erit ipſius ſyſtema: Errantium, Fixarum, Cometarum materia, locus, ordines. Et quoad Tellurem noſtram, ipſius Theoriam, altiùs repetitam, longiùs productam, ſinguliſque ſuis partibus certiùs clariúſque, quàm fert tenuitas noſtra, expoſitam, omnibus numeris penitùs explebunt & abſolvent. Prætereà, in circumvicinis planetis, Cœlo ſemper ſereno potiuntes, nova, mira, & hodiernis ignota detegent. De Sole verò maximè, hujus Cœli auguſto Imperatore, præclara multa & mortalibus inaudita (quæ ſi quis reſciſceret hodiè, haud fas eſſet propalare) in illo ſeculo percrebeſcent. Neque hodiernum tantùm naturæ ſtatum inveſtigant, ſed præteritos etiam, & futuros, Rerum Origines & primordia: Dein periodos & viciſſitudines Mundanas. Denique omnium exitus & extrema fata.

Neque in alienis curioſi ſeipſos negligent. Sed cognitâ Animi & Corporis verâ diſtinctione, & utriuſque viribus, *Naturæ Humanæ Theoriam* contexent. Illius unionis mirabilis ediſcent omnes leges & conditiones: actionum & paſſionum fontes aperient: Quâ ratione ſinguli motus ſequuntur alii alios in utrâvis noſtri parte, & ex unâ in alteram transferuntur; Quotæ ſunt ingeniorum differentiæ, & undè pendent primariò. Hæc capita edocti, omne pectus humanum penetrabunt & perſpicient, ac cœleſtis ſapientiæ veſtigia ubique recognoſcent.

Cætera providentiam ſpectant, & mundi intellectualis regimen; Quæ non aliunde ferè addiſcere licebit quàm ex doctrinâ Chriſtianâ. Illa autem tanta eſt, & tam fœcunda, ut præter mundum naturalem, res omnis naturæ, humanæ, Angelicæ, Divinæ, complectatur; Et in horum ſingulis nonnulla, quæ obſignata ſunt adhuc, myſteria, in futuro ſeculo recludentur. Deum Optimum, Maximum, Triunum: Deum incarnatum, crucifixum, εἰς Ἅδου deſcendentem, ſpiritibus incarceratis prædicantem, reſurgentem, ad dextram patris ſuper altiſſimos Angelos elatum: Hanc myſteriorum catenam capient jam adulti, & tantùm non conſummati in beato ſeculo. Neque minùs quæ narrantur de *Spiritu Sancto*, nobis mira & incomprehenſa: Quomodò deſcendit in Chriſtum, inſtar Columbæ: in Apoſtolos, inſtar ignis, aut lingularum vibrantis flammæ. Adumbravit Virginem, genuitque fœtum ſanctum: Et virtutes & vires miraculoſas impertivit primis Chriſtianis: effuſis donorum cœleſtium imbribus ſub initiis Evangelii; Harum rerum rationes nos latent magnâ ex parte, *Beatis*, ni fallor, de novo exponendæ. Quemadmodum enim

in

in veteri fœdere quædam obſcuriùs revelata, clariùs in novo proferuntur; ita eadem myſteria, vel forſan alia, clariùs adhuc in futuro ſeculo patefient: & quo propiores erimus Cœlo, magis magiſque eluceſcent.

Deinde, ad providentiam ſpectat Mundi Angelici regimen: utriuſque generis, boni & mali. Quam vitam degunt in Cœlis: quid penſi habent in Terris: quod præſtant obſequium & miniſterium Chriſto Angeli Sancti, non niſi levibus conjecturis aſſequimur; multóque minùs cognoſcimus totius Hierarchiæ rationes & diſpoſitionem. Eſt & rebellium Angelorum natio ſeu reſpublica, ſub duce Lucifero: prout diſcimus ex ſacris literis; Sed parum illud quod in hâc re novimus, excitat potiùs ſciendi deſiderium quàm explet. Id quod de multis aliis quæ *revelari* dicuntur, nimis verum eſt. Quæ ſit magni illius *Draconis*, veteris *Serpentis*, *Satanæ*, *Luciferi* hiſtoria, quis non ſcire expetit? Non tanti eſt ſcire Imperium Perſarum, aut Reges Babylonios. Quis fuit olim hic Lucifer: quas vires naturales habuit, quale Imperium externum? unde cecidit, & quo læſæ majeſtatis crimine: Quas jam partes habet in rebus humanis: quale regnum? Quibus legibus & limitibus coercetur: Quid paſſus eſt ab adventu Chriſti, & quid tandem fiet ab illo, & ipſius fœderatis? In *arcanâ hiſtoriâ* providentiæ hæc adhuc deliteſcunt.

Denique, de Animabus humanis, earumque ſortibus, exiguum eſt quod adhuc innoteſcit. An ſint corporibus antiquiores, & quid agant ante deſcenſum: An vices repetant in terris: & quâ lege, quo ordine; Denuò, recens exutæ corpora, quid faciunt, quid fiunt, ubinam habitant? Quis locus

aut ſtatus Inferni, ubi improbæ: Qualis vita in Cœlo, ubi piæ? Sì corpus cœleſte & æthereum idem ſit: quomodo cohæret & ſubjicitur imperio animæ? Denique quid *Viſio* Dei *beatifica*: & ſuprema hominum fœlicitas? In harum rerum ſtudiis & elucidatione, in futuro Chriſti regno fœliciùs occupabimur: Et multorum, quæ jam ex parte cognita ſunt, expurgatis erroribus, notitiam integram puramque conſequemur.

1 Cor. 3. 12, &c.

Sunt præterea in doctrinâ Chriſtianâ multa abſtruſa & arcana dogmata: Religionis noſtræ τὰ ἀπόῤῥητα. Horum nonnulla Chriſtus celavit ipſos Apoſtolos (*Joh.* 16. 12.) ob eorum imbecillitatem: nonnulla nos celârunt Apoſtoli ob eandem rationem. (1 *Cor.* 3. 2.) Atque hanc tarditatem ingenii aut tenuitatem exprobrat Hebræis *Paulus*: (*cap.* 5. 11, 12, &c. & *cap.* 6. 1, 2.) quâ ſe coactum queritur difficiliora quædam, vel ſublimiora, doctrinæ Chriſtianæ capita, tacere aut intermittere. Sed non ultrà nutriendi ſunt *lacte*, in futuro ſeculo, inſtar infantûm: at cibo ſolido, ut ſolent adulti. Dixit Chriſtus (*Matt.* 11. 11.) *Johannem* eſſe Prophetarum maximum, & tamem minimum in regno Dei, eo eſſe majorem: nempe quoad rerum divinarum & œconomiæ Evangelicæ notitiam. Quantum verò, vel cæteris Prophetis anteſtitit *Johannes*, vel *Johanni* populus Chriſtianus, tantum hodiernis Chriſtianis prælucebunt futuri Chriſti regni participes: quoad earundem rerum divinarum, & myſteriorum religionis noſtræ cognitionem. Hîc dignabitur nobis explicare Sanctus *Paulus* ſua ἄῤῥητα ῥήματα, quæ in tertio Cœlo vidit audivitve, 2 *Cor.* 12. 4. Et quæ de *Melchiſedecho* myſtico dicenda habuit, (*Heb.* 5. 11. &c.) auribus bibulis hauriemus. Sanctum *Petrum*

trum de Mundo *ante-diluviano* diſſerentem (2 *Epiſt.* 3. 5, 6.) & de ante-diluvianorum fato (1 *Epiſt.* 3. 19.) libenter auſcultabimus. Suum *Templum* nobis explicabit *Ezekiel*: atque ſuam *Civitatem ſanctam Johannes*. Omnium rerum myſticarum, omnium Vaticiniorum, omnium typorum & præfigurationum ſenſus innoteſcet: Et univerſæ Eccleſiæ, à principio ad finem, œconomia. Denique, ut paucis complectar omnia, Totius mundi hiſtoria, omnium rerum geſtarum ſeries, atque omnium temporum ordo accuratè dignoſcetur; iiſque comparatis cum divinæ Providentiæ Ideâ, ante ſecula definitâ: Et hanc ſapientiſſimam pulcherrimamque fuiſſe, atque ſuum finem ubique attigiſſe, ex rerum temporumque intuitu conſtabit. Unde perſpectis & expenſis omnibus, in hoc ultimo actu & complemento dramatis Mundani, reſonabit theatrum, quaſi partâ victoriâ: totumque opus laudibus & plauſu coronabitur. 1 Cor. 2. 7.

Hæc de *Beato Millennio*, ipſiuſque rebus, ſtudiis, & exercitamentis dicta ſunto. Quibus, opinor, ſatis conſtat, nihil hoc commune habere cum figmentis Mahometanorum, aut Cerinthi Pſeudo-Chriſtiani: Qui luxui & voluptatibus dicârunt illud futurum ſeculum. Hoc nihil abſurdius dici poteſt, aut magis alienum à doctrinâ Chriſtianâ; Cùm enim vita illa ſit quædam initiatio ad vitam cœleſtem, abſtrahere debet animum à voluptatibus terrenis, & ad purioris vitæ guſtum aſſueſcere. Id quod fit maximè contemplatione, atque illis virtutis & pietatis exercitamentis, quibus mens propiùs ad Deum evehitur. Nihil illic pabuli reperient cupiditates humanæ, nihil fomitis illi cæci ignes, qui frigere ſolent ſine venere & dominatione. Denique notandum,

dum, limitari hanc vitam, in doctrinâ Christianâ, ad Millennium; Nequis eam confunderet cum vitâ æternâ, aut se perpetuò in terris moraturum esse somniaret. Clauditur cum Resurrectione & judicio universali: Quibus peractis, ipsi cœli novi & terra præteribunt: Raptique in æthera, unà cum Deo, Christo, Angelis, fœlicitate ineffabili & incomprehensibili æternùm potiemur.

1 Cor. 2. 9.

CAP. VIII.

Spicilegia argumentorum pro Millennio, ex Typis, & ex intermedio Christi adventu.

HIS ita expositis de naturâ Millennii, liceat argumenta quædam secundaria sublegere, antequam ad ipsius sedem explicandam progrediamur. Si Tellurem, & Telluris historiam, resque in eâ gestas inspiciamus, à temporibus Diluvii ad hodiernum diem: quid tanti reperietur, aut in naturâ, aut in rebus humanis, ut operæ pretium videri possit, hunc mundum condidisse? Terram sterilem, Cœlum immite, Homines improbos, Deum offensum: Hæc hactenus vidimus; & quid præterea? Bella, & fraudes, inermem læsamque virtutem: & morbos, & egestatem, & servitutem, & mille mali formas, & mille nocendi artes; Hæc mundum hodiernum

diernum componunt, Hæc compoſuerunt præteritum: Et ſi nihil futurum ſit, aut melius aut majus, ſed, ubi flagraverit mundus, æternùm periturus & in nihilum abigendus ſit, in ſordido Theatro inſipidam Tragœdiam vidimus.

Abſit verò ut in operibus Dei hæc opprobria locum habeant. Tellus incepit pulchra, Cœlum placidum, & in eâdem formâ deſinent, aut adhuc pulchriora. Redibit etiam Juſtitia victrix, & Virtutis imperium, & malorum omnium vacatio: & hic mundus ſublunaris, inter infimos licet, oriens occidenſque, Deum referet Patrem & Opificem.

Itaque reliquus eſt aliquis Sabbatiſmus populo Dei, ut inquit *Apoſtolus* ad *Hebræos*; nempe cum promiſſio *Requiei* nondum expleta eſſet, aut in communi *Sabbatho*, aut in *Terrâ Canaan*, ait *ſupereſſe adhuc Sabbatiſmum*, cujus hæc erant typi & imagines. Quid autem eſt hic Sabbatiſmus? non vita æterna: illa enim eſt fœlicitas interminabilis, hæc terminata: ut umbra, ſic corpus. Dein fœlicitatis gradu differunt Sabbatiſmus & vita æterna; Hic mitioribus verbis exprimi ſolet, dicique κατάπαυσις (ad *Hebr. c.* 4.) ἄνεσις (2 *Theſſ.*1.7.) ἀνάψυξις (*Act.* 3.19.) *requies, relaxatio, refrigerium:* quòd liberentur ſancti ab iis malis, ærumnis, & perſecutionibus quibus in hâc vitâ obnoxii erant: ut à laboribus ſuis requieſcant; Vita autem æterna eſt conſummatæ fœlicitatis ſtatus, exprimiturque per *viſionem Dei*, gaudia ineffabilia, & bonorum, quorum capax eſt anima humana, ſummorum fruitionem. Prætereà, ſi vitam æternam hic intellexiſſet Apoſtolus, quid opus eſſet novo vocabulo, recens excuſo, ad ſignificandum rem notiſſimam? Sed non tantùm non meminit vitæ æternæ, aut gloriæ cœleſtis, ſed etiam relictâ voce generali Cap. 4. 9.

nerali κατάπαυσις, quâ usus esset anteà, (*ver.* 1. & 3.) novâ voce, *Sabbatismo* hîc utitur, (*ver.* 9.) quò manifestiùs pateret hîc ad Sabbathum respici. Et eâdem ratione, ut mihi videtur, hoc Sabbathum anteà (*ver.* 4.) τὴν ἑβδόμην simpliciter appellat, quo se etiam numerum *Septenarium* in animo habere subindicaret. Denique, cùm *Sabbatismus* sine dubio ad Sabbathum referatur: *Sabbathumque* duplicem notionem includat, *Requiei* & *Septenarii*, & utroque nomine aptum & idoneum sit ad Millennium repræsentandum, illum beatitudinis statum hâc voce denotari, sine pervicaciâ negari vix potest; præsertim cùm per totam hanc Epistolam hujus futuri seculi notitias, sive עולם הבא spargat & disseminet Apostolus: Idemque seculum *Requiei* nomine à Prophetis non semel exhibeatur, *Psal.* 132. *Isa.* 11. 10. & 14. 7. *Mic.* 2. 10.

Denique Sabbathum, tàm apud Judæos quàm Christianos, habitum fuisse pro *Typo*: atque illum typum de *Sabbatho mundano*, utrosque interpretatos esse, ex utriusque authoribus satis patet. Quoad Judæos, id probat eorum Prophetia Sex-millennis de mundi fine, quæ in significatione typicâ *Sabbathi* & *Hexameri* manifestò fundatur. Et renovati mundi statum *Sabbatho* denotari, ostendit *R.D.Kimchi*, ad *Isaiæ c.* 56. 6. *Observatio Sabbati magnum est fundamentum in fide Dei; quoniam Sabbatum non observabit, nisi qui confiteatur mundum renovatum iri, quódque eum renovaturus sit, qui creaverit ipsum ex nihilo.* Quasi diceret, Eum qui *Sabbatum Mosaicum* observarit, eo ipso testari se credere *Sabbatum magnum* in mundo renovato. Quoad Christianos, de hâc typicâ expositione Sabbathi plures citavimus anteà, cùm de Sex-millenni Mundi duratione ageretur. His adjice

adjice ſi placet verba Sancti *Auguſtini*, ubi, de Millennio loquens, ait, *Quæ opinio eſſet utcunque tolerabilis, ſi aliquæ deliciæ ſpiritales in illo SABBATHO affuturæ ſanctis per Domini præſentiam crederentur. Nam etiam hoc nos opinati fuimus aliquando.* Sed de Sabbatho ſatis. Civ. Dei. 20. 7.

Alter typus ἡ οἰκουμένης ἡ μελλούσης, ſive Beati ſeculi futuri, erat *Paradiſus*: Paradiſus *Edenis*, hortus deliciarum, primi hominis natale ſolum, dum integer erat & innocuus, & natura illæſa & imperturbata. Reviviſcet in novis Cœlis & novâ terrâ eadem rerum facies, eademque innocentia; Paradiſus redivivus, aut ſecundus primi antitypum. Ità ab *Irenæo* aliiſque patribus memoratur *Paradiſus ſecundus*: Et ab *Iſaiâ* Prophetâ & à Sancto *Johanne* apertè reſpicitur ad Paradiſum, cum hujus Regni res & tempora recludunt. *Conſolabitur Jehova Sionem*, inquit *Iſaias* (*c.* 51. 3.) *conſolabitur omnes vaſtitates ejus, & diſponet deſertum ejus tanquam Edenem, & ſolitudinem ejus tanquam hortum Jehovæ. Gaudium & lætitia invenietur in illâ, gratiarum actio & vox Pſalmodica.* Neque aliter Sanctus *Johannes*: *Qui dextrâ tenet ſeptem ſtellas, dabit vincenti edere ex arbore illâ vitæ, quæ eſt in medio Paradiſi Dei. Apoc.* 2. 7. Victores autem illi ſunt Martyres, ad quos proximè ſpectat Millennium, (*Apoc.* 20. 4.) quod hìc celebratur nomine Paradiſi. Hanc enim eſſe illius loci interpretationem manifeſtò conſtat ex capite 21. ubi *novo cælo & novâ terrâ* in ſcenam eductis, & ineunte ſeculo beato, Chriſtus ait, *Conſummatum eſt*: Ego ſum Alpha & Omega, principium & finis---- *Qui vincit hæreditate poſſidebit omnia*, *ver.* 7. Idem hìc victor, qui anteà *c.* 2. atque idem præmium, nempe, in mundo renovato vita beata. Prætereà, ejuſdem l. 5, c. 36. Theoph. ad Antol. l. 2. Cypr. exhor. ad Mart. c. 12.

Victoris brabium, aliis nominibus quæ eodem respiciunt, primis illis capitibus celebratur; quòd à *secundâ morte non lædetur*, (*c.* 2. 11. cum *c.* 20. 6.) quòd, *nomen sanctæ Jerusalem inscriptum habebit.* (*c.* 3. 12.) quòd *sedebit cum Christo in suo throno.* (*c.* 3. 21.) aliaque, quæ in fine Apocalypseως ad Millennium referri, manifestum est. Denique, si conferantur extremi termini Sacrarum literarum, prima capita *Geneseως* cum ultimis *Apocalypseως*, rerum principium cum earundem fine, ea sibi invicem respondere tot modis comperies, ut ex illâ similitudine alterum alterius esse imaginem, facilè tibi persuadebitur.

c. 1. 8. & 21. 6. & 22. 13. Prov. 8. Joh. 1. Hebr. 1. 2 Pet. 3.

Christus dicitur iterum iterumque in Apocalypsi, *Alpha* & *Omega*, principium & finis: nempe, Authòr Rectorque rerum omnium, tàm primarum quàm ultimarum. Ac utì prima creatio ei adscribitur in sacris literis, ita hæc secunda creatio vel instauratio cœli & terræ, ipsius opus esse perhibetur. *Apoc.* 21. 5. Dixit is *qui insidebat throno, ecce nova facio omnia.*

Dial. cum Tryph.

Juxta illud Sancti *Justini* Martyris, οὗτος γάρ ἐστιν ἀφ' οὗ καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ δι' οὗ ὁ πατὴρ μέλλει καινουργεῖν· *Hic etenim est à quo cœlum & terram facta scimus: & per quem & cœlum & terram pater innovabit.* Posito hoc fundamento, primæ & secundæ creationis paradisos committamus & inter se comparemus. Habuit primus paradisus suam *arborem vitæ*: ità etiam secundus, ut ex loco præfato, *Apoc.* 2. 7. aliisque patet. *Ex utrâque parte fluminis erat arbor vitæ, ferens fructus* multiplices, *Apoc.* 22. 2. & 14. Erat primus paradisus irriguus, sive terra fontibus aut fluminibus irrigua. Ità etiam secundus, *Dein*

Apoc. 22. 1. & 21. 6.

ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam Crystallum, prodeuntem ex throno Dei & Agni.

Erat

Erat prætereà in primo Paradiſo *Serpens*, qui decepit Evam. Ejuſdem Serpentis hic etiam fit mentio, *Apoc.* 20. 2. nempe Serpentis *Veteris*: quaſi ſubaudito, *qui olim decepit Evam*: qui ſtatim à principio primos noſtros parentes ſefellit, & continuò deinceps antiquum obtinet ingenium; hic autem ligatur, & ne homini inſidietur iterum & malefaciat, in Abyſſo concluditur. In primo Paradiſo, antè peccatum, nulla erat *execratio* aut maledictio, quæ poſteà cum peccato intravit, *Gen.* 3. 17. Hic iterùm execrationis fit mentio: ſed removetur longè à Paradiſo ſecundo, *Apoc.* 22. 3. Denique in primo Paradiſo, neque dolor, neque labor, neque mors: His aditum dedit peccatum Adami. Hæc itidem memorantur in ſecundo Paradiſo, *Apoc.* 21. 4. *Mors ampliùs non extabit, neque luctus, neque clamor, neque labor extabit ampliùs.* Vides ſimilem vultum, quaſi gemellorum, in primo & ſecundo Paradiſo: Vides eadem ferè utrobique memorari rerum capita: inſtauratis bonis, ſummotis malis, in ſecundo; Neque credibile eſt hæc temerè aut fortuitò ità accidiſſe, ſed propter cognationem argumenti: atque ut hâc repetitione rerum earundem vel conſimilium, alterum alterius fuiſſe typum aut præludium, admoneremur. Gen. 3. 3. 17.

Hæc de Sabbatiſmo & Paradiſo. Prætereà, *Terra Canaan*, Terra promiſſa, non tam Cœlum & ſupremam gloriam, quàm Beatam, novamque terram futuram in regno Chriſti exhibebat & adumbrabat. Patet, *Abrahamum*, Terram *Canaan*, ei licet promiſſam, non poſſediſſe: neque ipſius minimam glebam aut ceſpitem, præter locum ad *Saram* ſepeliendam. *Act.* 7. 5. Eumque etiam locum non ex promiſſione accepit, ſed pretio emit. Conſtat itaque hanc non Iren. l. 5. 32. Orig. con. Celſ. l. 7.

esse Terram Promissam, sed aliam quam quæsivit, τὴν θεμελίους ἔχουσαν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. Illa autem erat *Jerusalem* cœlestis, cujus meminit Sanctus *Johannes* (*Apoc.* 21.) ipsiusque fundamentorum. Hanc anhelabat Abrahamus, hanc Patriam, hanc Civitatem, cœlo demissam, cœlo fabrefactam: cujus ideò speciali modo artifex erat Deus. Neque mihi persuadere possum ullo modo, Terram Canaan (quam typicam esse, necesse est ut concedamus) *vitam æternam* repræsentasse; præterquam enim quòd non facilè repræsentetur quovis typo aut imagine vita æterna: multò minùs per Terram quamcunque: in explicationibus typicis Sancti *Pauli* ad *Hebræos*, hunc typum eousque assurgere non reperio: neque aliud quàm regnum Christi, cœlestem patriam, sanctamque Jerusalem significare; quibus nominibus non malè designatur ἡ οἰκουμένη ἡ μέλλουσα, sive novi cœli & nova terra, si cum hodiernis conferantur. Denique Sanctus Apostolus, in illâ Epistolâ, typos veteris Testamenti interpretaturus, in primo & secundo capite suum fundamentum ponit. Quodnam verò? Τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, cujus Christus est Dominus: Regnum Christi, grande & solenne ἀντίτυπον, sive terminum & complementum veterum typorum; Hoc nondum venisse ait Apostolus (c. 2. 5, 8.) & *Sabbathum*, *Terram promissam*, *Sanctam Jerusalem*, aliaque huc referre mihi videtur: cæteris ad personam & officia Christi plerumque reductis.

Meminit etiam Apostolus *Templi* & *Tabernaculi* inter typos & præfigurationes rerum futurarum. Magnum Dei Templum est rerum universitas, Cœlum & Terra simul sumpta. Hujus Templi Adytum sive Sanctum Sanctorum est Cœlum supremum & æthereum:

æthereum: exterius Templum, Terra: maximè Terra futura, Vestibulum gloriæ & ingressus ad Cœlum Cœlorum. Sed plura erant Templa, & occasione secundi Templi quod ædificabant Judæi à Babylone reduces, *Haggaius* propheta (*cap.* 2. 6, 7, 8, 9.) alterius & posterioris meminisse videtur, quòd, *post concussionem Cœli & Terræ, & omnium transmutationem*, ut hoc addamus ex Apostolo: gloriâ superaret præcedens, atque templum pacis esset. *Major futura est gloria domûs hujus novissimæ, quàm illius prioris: ait Jehova exercituum, nam in loco isto dabo pacem.* Hoc de secundo Templo interpretari non licet, cùm inferius esset Solamonico, tàm externâ gloriâ structuræ & ornatûs, quàm rebus Sacris & divinis, quæ in hoc secundo desiderabantur. Propterea legimus flevisse senes Israelitarum, cum viderent templum secundum: quòd magnitudini & majestati prioris non responderet, *Ezr.* 3. 12. Neque ad tempora Messiæ in hodiernâ vitâ restringi potest hæc prophetia: cùm de eâdem, tanquam de re adhuc futurâ, loquatur Apostolus ad Hebræos, atque inde rerum hodiernarum instabilem conditionem, futurarum firmitatem, & metuendam Dei flagrantem iram arguat & demonstret. Hoc Templum tertium, post concussionem & translationem cœli & terræ, erigendum, non videtur mihi aliud quàm *τὸ οὐρανὸν τὸ μέλλυσα, novi cœli & nova terra*, ubi sedes beatitudinis millennis: Hoc erit revera Templum *PACIS* & *CONCORDIÆ*, Dei domus Sacra, ubi cultus purissimus & piarum animarum Sabbatismus. Denique, suâ fabricâ, puritate, & ornatu, Templum, tàm primum, quàm secundum: Mundum, tam primigenium, quàm hodiernum, superabit & antecellet. Ac, ritu Tabernaculi

Heb. 12. 27.

Joſ. Antiq. 11. 4.

Ibid.

Exod. 40. 34. 1. Reg. 8. 10. naculi & Templi, per fumum & glorioſam Dei præſentiam (*Apoc.* 15. 8.) conſecrari mihi videtur.

Denique, quoad Templum *Ezekielis*, ejuſdem id eſſe indolis exiſtimo. Conſtat, aut Solamonico, aut ſequiori, molem illam & proportiones, & ordinem, aliaſque conditiones, haud reſpondere; ideóque, cum novâ *Jeruſalem Apocalypticâ*, in novis cœlis & novâ terrâ quærendum eſſe. Sed, cùm mihi nondum pateat, quâ ratione adaptandum ſit *mundo futuro* hoc Templum *Ezekielis*, aut illa Civitas *Johannis*, libentèr ab utrâque diſquiſitione ſuperſedeo: *Donec venerit Elias, qui nodos ſolvet.* De his igitur ſatis.

Relictis typis, ad Chriſtum ipſum redeamus: Cujus futurum adventum & ad terras reditum, toties & tam diverſis modis & temporibus memorant Sacræ Literæ, ut de unico illo ad finale judicium & reſurrectionem univerſalem, omnia ea loca, niſi violentè & incongruè, exponi non poſſunt. Exempli gratiâ, idem Apoſtolus *Paulus* capite primo ad *Hebræos*, hæc habet. *Cùm autem iterùm introduxerit primogenitum in orbem terrarum, ait, adorent eum omnes Angeli Dei.* ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον, &c. Deſumitur illud dictum ex *Pſalmo* 97. qui de glorioſo Chriſti regno inſtituitur: ideóque ad idem tempus applicatur ab Apoſtolo, nec in primum aut ultimum Chriſti adventum quadrare poteſt. In primo enim nondum inceperat Chriſti regnum externum, & in ultimo deſinet. Præterea οἰκουμένη hîc eadem eſt cum illâ capitis ſecundi, quam Chriſti imperio ſubjicit Apoſtolus: fatetur autem (*ver.* 8.) illud imperium nondum obtinere, ſive nondum ei ſubjici omnia: orbemque terrarum Chriſto ſubjiciendum *Futurum* appellat, non hodiernum. Quare, cùm de mundo habitabili

ver. 6.

1 Cor. 15. 28.

adhuc

adhuc venturo, & de imperio nondum obtento, hîc agat Apoſtolus, de intermedio aliquo Chriſti adventu, cùm per totum terrarum orbem regnaturus eſt, neceſſe eſt, hunc locum & hanc *Secundam introductionem* intelligamus.

Secundò, hic adventus Chriſti intermedius probari poteſt ex illo Sermone Sancti *Petri*, *Act.* 3. 19, 20. cùm venerit Chriſtus ad *inſtaurandum* omnia. Nempe ad renovandum mundum, ad condendum *futurum orbem habitabilem*, ubi regnum ſuum, ſuumque imperium exercebit. Verba Sancti *Petri* hæc ſunt. Poſtquam venerint tempora refrigerationis à conſpectu Domini: miſeritque prædicatum vobis priùs Jeſum Chriſtum: quem oportet quidem capiant cœli uſque *ad tempora reſtitutionis omnium*; *de quibus locutus eſt Deus à ſeculo, per os omnium Sanctorum ſuorum Prophetarum.* Mirum eſt, doctrinam per os omnium ſanctorum Dei prophetarum prædicatam, adhuc dubiam eſſe: vel non omnibus innoteſcere, quænam illa ſit; Non eſt doctrina de primo adventu Chriſti: nam de eo adventu locutus erat anteà Apoſtolus, & de Chriſti perpeſſione, prædictâ itidem per os omnium prophetarum, *ver.* 18. & jam agit de aliâ doctrinâ per omnes paritèr prophetas revelatâ: Quænam eſt illa quæſo? Quæcunque demum ſit, ſpectat ad adventum Chriſti, eumque futurum: hoc manifeſtum eſt: Chriſtus enim jam aſcenderat, cœloſque eum capturos eſſe ait uſque ad hunc reditum. Nec de adventu ultimo Chriſti ad finale judicium intelligi poteſt: nam, præterquàm quòd nulla futura ſit rerum inſtauratio, ſed abolitio potiùs, in illo die: non erat illa doctrina communis omnium prophetarum. Reſurrectio generalis & judicium generale innotuerunt aliquo modo & gradu poſteri-

posterioribus prophetis, sed multùm abest ut hæc dici possit doctrina celebratissima à principio *per os omnium Dei prophetarum.* Necesse est igitur, ut de medio aliquo adventu, primum inter & ultimum, hunc locum interpretemur. Denique si quæratur quis & qualis est ille adventus medius quem omnes prophetæ celebrârunt? In promptu est responsum, est *adventus ad Regnum.* Quod Regnum Christi omnes prophetæ prædicarunt, omnes promiserunt: *Moses*, *Psalmi*, & reliqui Prophetæ, ut in præcedentibus ostensum est. Et licet alia forsan dogmata magis explicitè & apertè doceantur in Sacris Literis, nullum tamen frequentiùs & testatiùs, (per omnes Prophetas, per Apostolos, & Christum ipsum,) quàm illud de *Regno Christi futuro.*

Apoc. 10. 7.

Tertiò, necesse est, ut sit aliquod intervallum, idque non modicum, inter excidium Antichristi & judicium finale sive resurrectionem universalem. Destruitur autem Antichristus in aliquo adventu Christi, est igitur futurus aliquis Christi adventus ante diem judicii. Ex sententiâ Sancti *Johannis* mille anni intercedunt inter Antichristi ruinam & judicium generale: ut docetur perspicuè capite vicesimo Apocalypseως. Perierat enim penitùs, ante id temporis, Antichristus; effusis phialis in ipsum & in Babylonem mysticam: Et non nisi effluxis mille annis ab illo termino, *magnum Solium candidum* erigitur, sequiturque judicii universalis apparatus. Prætereà, quod tempus dederis millenni ligationi Satanæ, nisi hoc ipsum tempus quod inter occasum Bestiæ & judicium ultimum interponitur. Nam regnante Bestiâ, non ligatur Satanas: (quùm operetur Antichristus *ex vi efficaci* Satanæ, *cum omni potentiâ & signis & prodigiis mendacibus*, 2 *Thess.* 2. 9.)

2 Thess. 2. 8.

&

& cùm Beſtia perdatur à Chriſto in illuſtri ſuo adventu, adventus ille, per tot annos, diem judicii præcedere debet. Denique nullus eſſet locus triumpho Chriſti, nullum tempus, ſi, victo Antichriſto, ſtatim ſequeretur extremum judicium; Nam, in illo die, deponet ſceptrum Chriſtus, tradetque omnia in manus Patris, 1 *Cor.* 15. 24.

Hæc ad probandum Chriſti Regnum, in terris futurum, ex Sacris literis ſcriptiſque patrum commentati ſumus; his autem omnibus argumentis, aliiſque quibuſcunque, fortiora ſunt, ſemperque erunt, nonnullorum hominum præjudicia: quibus diſſipandis aut decoquendis, ego ne minimùm temporis inſumere decrevi. Gaudeant illi ſuis cogitatis, neque nobis noſtra invideant. Alii forſan his rationibus Romanæ Synodi authoritatem opponent, quæ, ſub Papâ *Damaſo*, errores *Apollinarii*, Millennii defenſoris, condemnavit. At quos errores *Apollinarii*? Eos, ſcilicet, quos habuit communes cum *Ario*, *aliiſque*, *circa Trinitatem*, & *corpus Chriſti*. Nam, in Actis Concilii nullum occurrit anathema in Millennii vindices, aut in Apollinarium eo nomine. Quod quidem ſi factum fuit, parvi habuerunt hoc Concilium S. *Hieronymus* & S. *Auguſtinus*: quorum alter, tolerabilem eſſe dixit ſententiam de Millennio: alter ſe non auſum eſſe eam damnare faſſus eſt. Ad hæc, ſi damnatum fuiſſet à Concilio Millennium Apollinarii, id nihil ad nos attineret: ille enim Millennium Judaicum adornavit, & in eo, præter voluptates craſſiuſculas, cultum Moſaicum renovandum eſſe ſtatuit; à quibus nos abhorremus. Ideoque Millennium noſtrum, ſive Chriſtianum, talis cenſura non attingeret. Deinde, ſi attingeret, quæcunque ſit authoritas Synodorum & Conciliorum,

Civ. D. 20. 7. 4. l. in Jer.

Epiphan. l. 3. tom. 2.

ſacris literis, & traditione Catholicâ, non eſt ſuperior; & ſiqua ſtatuerint contra hos teſtes ſacratiſſimos, ipſo facto irrita ſunt; Quærendum igitur primò, ſi perperam aut ſubleſtâ fide, verbi divini aut Eccleſiæ primitivæ citavimus teſtimonia; Hoc enim ſi compertum fuerit, causâ nos excidiſſe, ſine Synodis, fatebimur; quemadmodum è contrà, his rectè conſtitutis, nulla vis Synodorum ſententiam noſtram diluere aut enervare poterit. Denique, quid ſi potiùs à partibus noſtris ſtare Conciliorum authoritatem, & futuro in Terris Chriſti & Sanctorum regno, favere & ſuffragari comperiamus: Conſule, ſi placet, *Diatypoſes Eccleſiaſticas* patrum Concilii Nicæni, capite περὶ τ τῦ θεῦ προγνώσεως κ τῦ κόσμυ· ubi hæc occurrunt, Μικρότερος ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τ πρόγνωσιν· προέγνω γὰρ ὁ θεὸς ὅτι ἁμαρτήσει ὁ ἄνθρωπος· διὰ τῦτο καινὸς οὐρανὸς κ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν, κατὰ ἱερὰ γεάμματα· φαινομένης ἡμῖν τ ἐπιφανείας κ βασιλείας τῦ μεγάλυ θεῦ κ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ· κ παραλήψονται τότε, καθά φησι Δανιὴλ (c. 7. 18.) τ βασιλείαν ἅγιοι ὑψίστυ· κ ἔσται ἡ γῆ καθαρὰ, ἁγία, γῆ ζώντων, κ ὐ νεκρῶν. Ἣν προεωρακὼς Δαβὶδ τῷ τ πίστεως ὀφθαλμῷ, βοᾷ, (Pſal. 27. 13.) πιστεύω τ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ κυρίυ ἐν γῇ ζώντων· γῆ πραέων κ ταπεινῶν. Μακάριοι γὰρ φησι (Matt. 5. 5.) οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσυσι τ γῆν· κ ὁ προφήτης (Iſa. 26. 6.) κ πατήσυσι αὐτὴν, φησὶ, πόδες πραέων κ ταπεινῶν. *Mundus factus eſt inferior per providentiam: prævidit enim Deus peccaturum eſſe hominem, idcircò novos cœlos & novam terram expectamus, juxta Sacras Literas, apparente nobis præſentiâ & regno magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Et tunc, ut ait Daniel* (c. 7. 18.) *recipient Sancti Regnum altiſſimi: & erit terra pura, ſancta,*

Geląſ. Cyz. Hiſt. act. Conc. Nic.

ſancta, terra viventium non mortuorum: quam oculis fidei prævidens David clamat (Pſal. 27. 13.) *credo videre bona Domini in Terrâ viventium, Terrâ manſuetorum & humilium. Beati,* inquit *Chriſtus,* (Matt. 5. 5.) *mites: quoniam ipſi poſſidebunt Terram. Et Propheta* (Iſa. 26. 6.) *ait, & calcabunt ipſam pedes manſuetorum & humilium.* Vides, non tantum Regnum Chriſti, & Sanctorum in terris, ſed etiam in novo cœlo & in novis terris celebrandum eſſe, ex authoritate horum patrum: citatis & expoſitis ſacræ Scripturæ locis, ad utramque partem ſententiæ noſtræ confirmandum.

Fallit igitur aut fallitur *Baronius*, ſi hanc doctrinam appellat hæreſin: cùm nec eam damnârit ullum Concilium, nec, ſacris literis & authoritate primævæ Eccleſiæ ſtabilitam, jure aut effectu damnare poterat. Sed de hâc re ſatis. Ad an. Chriſti, 373. Alphon. de Caſtr. voc. Beatitudo.

CAP. IX.

Beatum Millennium, quale deſcribitur in ſacris literis, obtinere non poſſe ante conflagrationem: ſive in hodiernâ Terrâ, & hodierno naturæ ſtatu. Sed in novo cœlo & novâ terrâ, mundo renovato, tandem futurum eſſe.

CONtra illos qui futurum Paradiſum ſive Millennium admittunt, ſed impurum & voluptuoſum, aut, revocatis ceremoniis, Judaicum: ſatis cautum eſſe exiſtimo in præcedenti Sermone. Alii purum ſanctumque ſtatuunt, ſed in Cœlo, non in terris peragendum; atque ſanctos illos Martyres ſurrecturos eſſe à mortuis mille annos, ante reliquos fidelium, & cum Chriſto in cœlis regnaturos. Nihil habet noxii hæc ſententia, ſed erroris culpam effugere non poteſt: quum iiſdem vaticiniis *Danielis* & Sancti *Johannis*, quibus hoc Regnum aſſeritur, in terris fore probetur. Ita *Dan.* 7. 27. *Sub cœlo* eſſe dicitur illud regnum quod ſanctis datur. Et in Apo-
c. 21. 2. calypſi, *de cœlo* deſcendere dicitur *nova Jeruſalem*, ideóque ad Terras. Id quod apertiùs exprimitur
ver. 10. capite quinto, *Fecisti nos Deo noſtro Reges & Sacerdotes & regnabimus in Terrâ.* Atque hoc *Regnum Sacerdotale* vides eſſe ipſum Millennium, *cap.* 20. 6.

Erunt

Erunt Sacerdotes Deo & Chriſto: & regnabunt cum illo mille annos; cum igitur utroque loco idem regnum intelligatur, utrumque erit in terris. Præterea, exeunte Millennio, & ſoluto Satanâ, vides adhuc de Terrâ agi: nam dicitur Satanas ſeduxiſſe Gentes, Gogum & Magogum, & duxiſſe eos ſuper *latitudinem Terræ* ad caſtra Sanctorum & ad civitatem delectam, *ver.* 8, 9. erant igitur hæc caſtra, hæc Civitas in Terrâ. Denique *deſcendit ignis à Deo, è Cœlo, qui devoravit eos.* Eos nempe in terrâ verſantes, & contra ſanctos belligerantes, ignis ἐξαυτῆς abſumpſit. Sed de hâc re ſupervacaneum eſſet plura addere, cum non aliunde profluxiſſe exiſtimem hanc opinionem, quàm quòd viderint hanc terram & hodiernam naturam tantis incommodis urgeri & obrui, ut non poſſet eſſe ſedes Beati Millennii. Quâ in re rectè judicârunt; ſed mutabimus Theatrum, & in novâ Terrâ, unà cum his incommodis, omnis objectio evaneſcet.

Eorum igitur maximè reſellendus eſt error, qui in hodiernâ Terrâ, antè conflagrationem: & in hodiernâ naturâ, ſine ullâ renovatione: beatum Millennium ſtatuunt. Quúmque in hanc ſententiam delapſi ſint viri graves & eximii, tàm pietate quàm eruditione, operæ pretium erit rem ad examen adducere; Nempe, Quâ Terrâ, hodiernâ vel futurâ: Quo tempore, antè vel poſt conflagrationem: expectandum ſit Millennium Chriſtianum.

Sanctus *Petrus*, cùm conflagrationem mundi annunciaſſet, atque cœlum & terram hodierna combuſtum iri, ſubdit ſtatim, *ſed novos cœlos ac novam terram, ſecundum promiſſum ipſius expectamus.* Promiſſum nempe, vel Apoſtolis factum à Chriſto, vel à Prophetis olim proditum; Nam, præter illud *Haggæi*, 2 Pet. 3. 13.

à

c. 65. 17, 18. & c. 66. 22. à *Paulo* repetitum *Heb.* 12. 26, 27. *Iſaias* ſemel atque iterum de formandis novis cœlis & novâ terrâ locutus eſt, atque hanc renovationem mundi cum futurâ Eccleſiæ fœlicitate conjunxit. Ideóque ex illo loco *Iſaiæ Novam Terram futuram* Millennii ſedem conſtituit *Juſtinus* Martyr cum *Tryphone* diſſerens: ὕτως γὰρ Ἡσαΐας περὶ τῆς χιλιονταετηρίδος ταύτης εἶπεν· ἔσται γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινὴ, &c. Apoc. 21. 1. Sanctus *Johannes* itidem dicit in fine mundi ſe vidiſſe *novum Cœlum atque novam Terram*, in quam deſcendit ſancta civitas *Jeruſalem*. Hæc eadem mundi inſtauratio dicitur à Sancto *Paulo* ἡ κτίσεως ἐλευθέρωσις Rom. 8. vel ἀπολύτρωσις. Et à Sancto *Lucâ* ἀποκατάστασις Act. 3. 21.: cùm Chriſtus à cœlo deſcendens renovabit omnia. Denique, ab ipſo Chriſto dicitur παλιγγενεσία, ubi ſuo ſedebit in ſolio, & regno potietur. Hæc dicta diligentèr expendentibus manifeſtum erit, neque fortiùs, neque magis explicitè doceri in Religione Chriſtianâ, mundi conflagrationem, quàm ejuſdem renovationem; Neque magis eſſe dogma Chriſtianum *hodiernos cælos & terram deſtructum iri*, quàm, iis deſtructis, *novos cælos novamque terram conditum iri*. Matt. 19. 28.

Poſito autem hoc fundamento, Quid fiet, quæſo, in hâc novâ Terrâ? Quem in finem conditur aut inſtauratur? Neque enim domos reædificare & adornare ſolemus, ut ſtent vacuæ ſine incolis. Futurus ille mundus multò præſtantior erit hodierno, & inſtar *novi Paradiſi*: ut ſuprà probavimus, tàm ex naturâ rei, quàm ex Sacris literis; & reſpectu Paradiſi priſtini mundique primævi dicitur ἀποκατάστασις ab Apoſtolo, & à patribus Græcis ἡ τοῦ κόσμου ἀνάκτισις, aut καινούργησις: ab aliis ἀνακαίνωσις, & μεταστοιχείωσις: Denique μεταχηματισμὸς ad imita- cap. 2.

imitationem *Pauli* ad *Corinthios* (1 *Cap.* 7. 31.) & πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσις juxta eundem *Paulum* ad *Romanos*. Ità variè exprimitur à patribus hæc futura mundi renovatio; Quam si concedas, quæ aptior esse potest sedes Beati Millennii, quàm hic *Paradisus* redivivus? imò quorsum aliàs quæso, hæc nova Cosmopœia, novusq; Orbis? an ut Diis spectaculum sit sine usu, fluitetq; per aërem iners & inanis globus? Quòd si negas hanc *renovationem futuram*, negas aperta & repetita verba Sacræ Scripturæ, munita insuper authoritate & suffragiis plurimorum Ecclesiæ patrum.

Omnes patres Millenarii aliqualem mundi naturalis instaurationem supponunt: Sed alio atque alio modo & tempore, prout magis aut minùs in rerum naturâ instructi erant. At præter Patres Millenarios, alii multi futuram mundi renovationem docuerunt, victi lumine & explicitis verbis Sacrarum Literarum, etsi Millennium repudiârint, aut non agnoverint. Denique præter illos paucos, qui mundum in conflagratione abolitum eunt, reliqui omnes, ex necessitate rei, eò adiguntur, ut vel renovandum esse concedant, vel molem cineritiam ornatæ rerum compagi præferendam esse asserant. Sed ex præfatis Patribus nonnullos, si placet, missis Millenariis, in majorem rei fidem, audiamus.

Patrum *Nicænorum* Sententiam hâc in re supra adduximus. *Eusebius* hanc doctrinam de futurâ mundi transformatione, *Hebræam*, *Christianam*, & *Platonicam* esse statuit. *Basilius* necessarium esse dicit ob mutatum & mutandum animarum statum. Ἀνάγκη μεταποιηθῆναι τὸν κόσμον, εἰ μέλλοι καὶ ἡ περὶ ψυχῶν κατάστασις πρὸς ἕτερον εἶδος ζωῆς μεταβάλλειν, &c. *Si animæ ad aliud vitæ genus transeant, necesse est etiam mundum transformatum iri.* Atque hanc

Præp. Evang. l. 11. c. 32. In Hexam. l. 1.

hanc transformationem appellat παλιγγενεσίαν αἰῶνος· id quod, inquit, prophani risu excipiunt. πλατὺν γέλωτα καταχέουσιν, ἡμῶν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου τούτου, καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. Postea verò ait, apud Philosophos, non pauciores sunt, neque dignitate minores, οἱ τὸ πᾶν ἐκπυροῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναβιώσκεσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερματικῶν λόγων τῶν ἐναπομενόντων τοῖς ἐκπυρωθεῖσι. Ità *Basilius Imperator* materiam mundi non perituram esse, ait, sed mundum olim ad incorruptam integritatem reversurum esse. Ut duo Basilii, ità duo Cyrilli, in hâc doctrinâ consentiunt. Sic *Hierosolymitanus*, ὁ γενητὸς οὗτος ὁ κόσμος πάλιν ἀνακαινοποιεῖται.---- *generatus hic mundus rursus renovabitur*, ut purgetur à suis vitiis & sordibus, & subinde inquit, παρέρχεται ὁ κόσμος οὗτος, ἵνα ὁ καλλίων ἀναδείχθῃ. *Præteribit hic mundus ut pulchrior restituatur.* Dein verba Prophetarum & Apostolorum ad hoc probandum subjungit. Neque aliter *Cyrillus Alexandrinus*: ad illud *Isaiæ* c. 51. 6. Θάνατον ἢ τῶν στοιχείων εὐφυῶς ὀνομάζει τὴν εἰς τὰ ἀμείνω μεταβολήν· ὡς γὸ Παῦλος φησὶν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται, &c. ubi verba *Pauli* explicat per verba *Petri*, 2 *Epist.* 3. *de conflagratione, & cælis terrâque novis.* Dein subnectit, ἐκεῖνο τὴν τῆς κτίσεως ἀνακαινισμὸν οἷον ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθάπερ ἐπὶ σωμάτων τῶν ἀνθρωπίνων ἔσεσθαι φησί· *Igitur creationis renovationem, velut ex mortuis resurrectionem, quemadmodum in humanis corporibus fore ait.* Duo etiam *Gregorii*, *Nazianzenus* & *Nyssenus*, eandem nos docent renovationem. Hic cap. 25. de *opific. hominis*, alter in oratione pro fratre *Cæsario* ita loquitur, ἀναμένω τὴν ἐρανοῦ μεταχηματισμὸν, τὴν γῆς μεταποίησιν, τὴν τῶν στοιχείων ἐλευθερίαν, τὴν κόσμου παντὸς ἀνακαίνησιν. *Cæli Terraque trans-*

Ad Leon. fil. c. 4.

Catec. 15.

transformationem, Elementorum libertatem, totius mundi renovationem expecto. Origenem non memoro, cujus nota est sententia ex *Hieronymo*, & ex suis. *Chrysostomi* etiam, ex homiliâ decimâ ad *Antiochenos*; ubi illud *Pauli* ad *Romanos* octavo, de rerum omnium instauratione, explicat. Et, ad eundem locum, *hom.* 14. in Epist. ad Rom. hæc habet, ὅτι ὁ μὲν οὐρανὸς μετὰ τῆς γῆς παλαιούμενος πρὸς τὸ ἀμείνω λῆξιν ὕστερον μεταστήσεται, ἄνωσον τῷ προφήτῃ, &c. dein citat *Psal.* 101. & *Isa.* 24. in hunc sensum. Author responsionum ad *Græcos*, & ad *Orthodoxos*, hanc doctrinam sæpiùs confirmat. *Epiphanius* eam egregiè explicat, sive ex propriâ sententiâ, sive aliorum. Denique, ut à recentioribus Græcis unum atque alterum, veterum sequaces, adjiciam: *Oecumenius* (in 2 *Pet.* 3.) iterùm iterúmque sententiam suam de mundi renovatione repetit; manente eâdem materiâ quam Deus ab initio condidit; mundumque futurum ἢ δεύτερον κόσμον appellat. Hanc autem futuram transmutationem sic explicat; *Sicut igne fundere solemus quædam corpora, non ut absolutum interitum iis tribuamus, sed puritatem & sinceritatem.* In eandem denique sententiam descendit *Euthymius*, aliique. His Græcis patribus celeberrimos è Latinis adjungere licet *Tertullianum*, * *Lactantium*, ‖ *Hilarium*, *Ambrosium* (in *Hexa.* l. 1. c. 6. com. in *Heb.* 1. & in 2 *Pet.* 3. 10.) * *Augustinum*, *Hieronymum* in plura loca *Isaiæ* Prophetæ, *c.* 51. *c.* 63. *c.* 65. *Gennadium* (de *Dogm. Eccl.* 70.) *Primasium in prim ad Hebr.* & in *Apoc.* 21. *Bedam* in 2 *Pet.* 3. & in *Apoc.* 21. aliosque plurimos.

Apud Just. Mart. ad resp. 5. & 10. resp. 93. 94. 95. De Orig. Hær. 64.

In Ps. 101. 27.

Adver. Marc. & adver. Hermog.

* Fragm. de Ext. jud.

‖ Psal. 118. Lamed.

* Civ. Dei 20. 16. & in Psal. 101.

Exigua quidem, aut nulla est dissentio inter veteres de futurâ mundi renovatione in genere: Sed de limitibus illius renovationis nonnihil dissentiunt;

dum alii ad ſuperiores etiam cœlos eam extendant, alii ad inferiores tantùm. Deinde tempore hujus renovationis non penitùs conveniunt: alii antè diem judicii eam collocant, alii poſt; utcunque neceſſe eſt ut ſequatur proximè conflagrationem, quod propoſito noſtro ſatis reſpondet. De re ipſâ, inquam, cùm toties & tam apertè in ſacris literis doceatur, inter Orthodoxos nulla eſt diſcordia; ideóque *Philaſtrius*, quarti ſeculi Epiſcopus *Brixienſis*, *cœlum & terram non renovatum iri*, inter hæreſes numerat. Quod etiam repetit Sanctus *Auguſtinus*. *Omneſque Sancti*, ut inquit *Suareſius*, *loca illa Iſaiæ & Sancti Johannis* de cœlo & terrâ novis, *de corporibus cæli & terræ, & materiali alteratione & renovatione, in fine mundi* futurâ, exponunt. Denique, Theologi Scholaſtici eandem doctrinam ſequuntur, ut videre eſt apud *Magiſtrum Sententiarum*, *l.* 4. *diſt.* 47, 48. &, in ea loca, apud *Thomam*, *Eſtium*, *Dominicum Soto*, alioſque. Pluribus igitur in hâc re ſupersedeo.

Hær. c. 67.

Diſp in D. Tho. tom. 2. Q. 59. Diſp. 58. Sec. 1.

His ita expoſitis & probatis, ex Theologiâ Chriſtianâ, de *futurâ mundi renovatione*, redit jam quæſtio, *Quis habitabit in hâc Terrâ novâ?* Si taces, reſpondet Sanctus *Petrus*, Juſti illic habitabunt. Eandem quæſtionem videtur olim propoſuiſſe Regius Propheta, nec aliud reſponſum retuliſſe *Pſal.* 15. *Domine, Quis habitabit in Tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* Reſponſum eſt, *Qui ingreditur ſine maculâ & operatur juſtitiam.* Chriſti & Juſtorum eſt illa Terra: Et *futurus orbis habitabilis* (ἡ οἰκουμένη ἡ μέλλουσα) Sancti *Pauli* ad *Heb.* 2. 5. quem ſingulari modo Chriſti dominio ſubjicit, alius eſſe non poteſt ab hâc Terrâ, in quâ eum regnaturum eſſe dicimus. Huic conſonum eſt, quod

Vid. ſupra c. 3. 2 Pet. 3. 13. & Pſal. 24. 4, 5.

Sanctus

Sanctus *Johannes* ſuæ viſioni de *cælo novo* & *terrâ novâ*, *Apoc.* 21. 1. continuò ſubjunxerit, ſe vidiſſe Sanctam Civitatem, *novam Jeruſalem*, deſcendentem è Cœlo; ideoque in hanc novam Terram, ubi erat Tabernaculum Dei cum hominibus, (*ver.* 3.) Chriſtuſque ſuo ſolio inſidens, *omnia* fecerat *nova*, *ver.* 5. Denique, quò nihil ſuperſit dubii, recolamus ea quæ diſertè afferuit *Iſaias Propheta*, Ego creaturus ſum novos cœlos & terram novam, neque commemorabuntur priora; ſed *gaudebitis* & *exultabitis in ſempiternum in his quæ ego creo.* Sed de hoc primo argumento, contra eos qui ſedem Millennii ſtatuunt in hodiernâ terrâ, hæc ſatis. ver. 2.

Secundò notandum, nonnulla affirmari de Millennio in ſacris literis, quæ hodierna natura non patitur; ſive, fœlicitatem futuram Millennii conſtare non poſſe cum hodiernâ mundi naturalis conſtitutione. Beatum Millennium ſupponit, non tantùm pacem publicam in terris per mille annos: Quod an fieri poſſit, melius ex ſequentibus judicium feremus: ſed etiam naturam externam ſine incommodis quibuſcunque, atque corpus humanum ſine morbis aut ægritudine; ut ſatis anteà monſtravimus capite ſecundo. Nam ſi iiſdem malis morbiſque corporis, iiſdem vitæ neceſſitatibus, iiſdem cœli moleſtiis, quæ nos hodiè circumſtant & laceſſunt, exponantur ſancti in Millennio, non video quî poſſunt eſſe fœlices, ſuis tantum virtutibus involuti. Oportet eſſe nimis Stoicos, ut hæc ferre valeamus, & ſimul eſſe beati. Bonæ fœminæ in Millennio Cancer rodit & exedit pectus: Illa pungitur dolore, nocte dieque: tandem tenera mamma inciditur; imò amputatur, & ardenti ferro uritur. Tu vis autem ut hæc fœmina interea ſit læta & beata.

Esto, sed eodem prorsus modo quo sunt lætæ & beatæ mulieres cancro afflictæ. Ità febricitantes in Millennio, parturientes in Millennio, calculo laborantes, non aliter fœlices erunt quàm sunt hodiè cùm iisdem malis cruciantur. Nam una eademque res est dolor, semper & ubique: in omni seculo, apud omnes populos: semperque fœlicitati contraria.

Præterea, quæ potest esse tanta rerum abundantia in hodiernis terris, ut nullus locus sit paupertati & indigentiæ? ubi autem indigentia, ibi labor involuntarius & ingratus, & opera servilia & illiberalia: Qualia sunt in fodinis, & fornacibus, in navigiis, in macellis, in stercorariis, aliisque vitæ tenuis, ne dicam miseræ, servitiis. Qui autem dicuntur esse *Reges Deo*, ut sunt omnes beati illius seculi participes, ab hujusmodi malis, & ab omni improborum hominum dominatione eximi debent.

Cœli hodierni incommoda non memoro; In extremis versamur magnâ ex parte: aut nimio æstu, aut nimio frigore: mille aëris injurias & inæquales vices patimur, quæ corpori animoque officiunt, & utriusque vires labefactant. Denique si omnia hodiernæ naturæ onera & incommoda ferre oporteret in Millennio, licet ex alterâ parte accederent, ad compensandum damnum, pax & morum reformatio: hæc, vitam, non tàm fœlicem redderent, quàm magis tolerabilem.

Hæc autem *mediocria* & *tolerabilia* longè subsidunt infra splendorem & fœlicitatem Regni Christi, prout à Prophetis exhibetur: maximè ab *Isaiâ* & à Sancto *Johanne*. Neque ad eorum exemplar formari potest illud regnum, nisi factâ aliquâ naturæ conversione, mundoque renovato. Cùm verò, admissâ

missâ hâc renovatione, omnia respondeant, sine vi aut arte, characteribus sacris Millennii, malè operam collocant, ut mihi videtur, qui verba clara ad sensus figuratos detorquentes, invitâ naturâ, literisque sacris, Beatum Millennium ad hodiernas terras restringunt.

Notandum tertiò, malitiam & improbitatem hominum duraturam esse usque ad finem mundi, & adventum Christi. *Cùm enim venerit Christus, non reperiet fidem in terrâ? Luc.* 18. 8. Edent, bibent, ludent, instante rerum fine: omnibus vitiis atque omni luxu abundabunt, ut ante Diluvium, & in Sodomis, *Luc.* 16. 26, 27, 28, 29, 30. *& c.* 21. 34, 35. nusquam promittitur Sanctis, in hâc vitâ, pax & requies: nusquam fœlicitas temporalis. Nulla fuit quies Israelitis in itinere, aut in Ægypto, aut in deserto, donec venerint in possessionem terræ sanctæ. Dominus Christus Discipulos suos semper admonuit, ut odia, inimicitias, contentiones, persecutiones, apud homines expectarent, apud Deum pacem. *Matt.* 10. 22. *Joh.* 5. 19. *&* 16. 33. *&* 17. 14. Scio hoc spectâsse, modo peculiari, ad prima secula Ecclesiæ, sed nullum seculum eximitur. Christus Ecclesias Apocalypticas semper hortatur, ut ad victoriam & coronam niterentur: nulla autem victoria sine pugnâ, nulla corona sine certamine; Neque aliis thronum promittit quam iis qui vicerint, uti ipse vicit, (*Rev.* 3. 19.) Vicit autem ille patiendo. Denique *Turba palmifera*, qui antè Thronum stabant, stolis albis induti, *Rev.* 7. 14. ii erant *qui venerant de tribulatione magnâ.* Rev. 12. 12.

Sanctus *Paulus* afflictionum vitæ Christianæ impendentium semper meminit, quasi ad futuram gloriam adipiscendam necessariarum: ut conformes

essemus

essemus Christo. Ità ad *Romanos* scribens, *cap.* 8. 17, 18. Ad *Hebræos* scribens, *cap.* 12. 6, 7, 8. Ad discipulos suos & auditores, *Act.* 14. 22. denique liquidò & apertè ad *Timotheum*, 2 *Epist.* 2. 11, 12, & *c.* 3. 12. Neque aliter Sanctus *Petrus*, 1 *Epist.* 1. 7. aut Sanctus *Jacobus*, *c.* 1. 12. ut eadem sit apud omnes Apostolos ad cœlum via, aspera & angusta. Cùm verò hæ asperitates & angustiæ proveniant à malitiâ & improbitate hominum, patet has non minùs quàm illas ad mundi finem duraturas esse.

Præterea, regnabit Antichristus, juxta doctrinam Propheticam & Apostolicam, usque ad adventum Christi; ideóque eousque durabit hominum improbitas, neque locus erit Millennio. Non citiùs periturum esse Antichristum, inde patet, quòd *Christus eum dissipabit spiritu oris sui, & claritate adventûs sui abolebit*, ut inquit Sanctus *Paulus* ad *Thessalonicenses* 2 *Epist.* 2. 8. Et *parvum cornu* regnabit apud *Danielem*, *cap.* 7. 26, 27. *donec judicium consederit.* Tunc autem *Regnum dominatusque & amplitudo regnorum sub toto cœlo dabitur populo Sanctorum excelsorum.* Porrò, in ipsâ mundi conflagratione periturum esse Antichristum, spoliatum licet anteà magnâ suâ potentiâ, ex Apocalypsi patet; ubi excidium Babylonis, sedis Antichristi, per ignem & combustionem describitur. *Apoc.* 18. 8. *&* 18. *&* *cap.* 14. 8, 11. *&* *cap.* 19. 3. Neque aliter apud *Danielem*; corpus enim Bestiæ cum cornu oculato, traditum fuit combustioni ignis, antequam advenit regnum Christi. Eodem modo *Bestia* & Pseudo-propheta in stagnum ardens sulphure conjiciuntur, *Apoc.* 19. 20. in fine mundi, incepturo jam Millennio. Et quæ Typi sunt Antichristi, vel ipsius sedis, in veteri fœdere, ut *Babylon*, *Tyrus*, & eorum principes,

principes, tanquam igne perituri exhibentur, *Iſa.* 13. 19. *Jer.* 51. 25. *Ezek.* 28. 18.

Denique ex ipsâ ſerie rerum & Prophetiarum Apocalypticarum patet, nullum eſſe locum Millennio antè conflagrationem. Non niſi excisâ Beſtiâ & triumphatâ & in ſtagnum ardens conjectâ, incipiunt mille anni Beati. Neque enim ante id factum ligatus fuit Satanas, neque deſcendit nova Jeruſalem, Chriſti ſponſa: neque turba victrix & palmifera Epinicia cecinit, neque ultimum γέγονε (c. 16. 17. & c. 21. 5, 6.) pronunciatum fuit; Hæc autem ſingula, utì cohærent aut contemperant millennio, ità ex naturâ rei ſupponunt jam exciſam Beſtiam; Beſtia autem non funditus deletur niſi in extremo igne; ut patet ex Oraculis utriuſque Prophetæ, *Danielis* & Sancti *Johannis*; apud utrumque enim, ſceleris damnata, per ignem perit. Ut jam oſtenſum eſt. Neque de alio igne, quàm extremo Incendio, hoc intelligi poteſt; Nullibi enim memoratur per totam Apocalypſin *Conflagratio* mundi, niſi illis locis memoretur, ubi de excidio Babylonis agitur, aut de excidio Beſtiæ, aut de mari *vitreo ignito*. Credi autem non poteſt in hujuſmodi vaticiniis & viſionibus quæ referuntur maximè ad finem mundi, & extrema mundi fata, quales ſunt illæ *Johannis*, quod in fatis maximum eſt, ipſius conflagrationem, nec explicitè, nec implicitè notari. Poſtremò, ex Phialis Apocalypticis liquet, nullum eſſe locum Millennio antè mundi exitum; Phialæ enim pertingunt ad finem mundi, prout ab earum ultimâ collatâ cum tubâ ſeptimâ mihi clarum eſſe videtur: Et non niſi effuſis Phialis, & effecta ſua ſortitis, obtinere poteſt Millennium; cùm tot ſint plagæ, aut Antichriſto inflictæ, ad perficiendam ipſius ruinam:

aut

aut ipſi naturæ, ad maturandum mundi excidium. His unà collatis, ex omni parte veriſimile mihi videtur, malitiam hominum, regnumque Antichriſti, (diminutum licet anteà) non niſi cum ipſo mundo finem eſſe habitura, ideóque in hâc vitâ nullum eſſe locum Beato Millennio.

Peti poteſt adhuc aliud indicium hujus rei, ex adventu Chriſti: quòd improviſus & ſubitaneus futurus ſit, utì ipſe & Apoſtoli ſæpiùs teſtantur. Veniet *inſtar fulguris*, ſubitò & ex improviſo erumpentis è nubibus: *Luc.* 17. 24, 25. *& c.* 21. 34, 35. Et inſtar *furis* in nocte, 1 *Theſſ.* 5. 2, 4. 2 *Pet.* 3. 10. *Rev.* 3. 3. *&* 16. 15. Dein quærentibus diſcipulis de fine mundi, reſpondet Chriſtus, Tempus illud latere ipſos Angelos, *Matt.* 24. 36. Neque venturum regnum Dei *μετὰ παρατηρήσεως*, *Luc.* 17. 20. ita ut obſervari poſſit & præfiniri ex apparatu antecedente. Quod ſi oportet ut finem mundi præcedat Millennium, atque eo finito ſuperveniat conſummatio, hoc ſigno & indice advertent & præcognoſcent omnes futurum mundi finem. Non dico hinc cognitum iri aut horam, aut diem, aut annum adventûs Chriſti: Sed quemadmodum exeunte æſtate, hyemem inſtare novimus, & paramus omnia ad vitam victumque neceſſaria in tempeſtate frigidâ & effœtâ: ita exeunte Millennio, jamjam ingruere Chriſti adventum, mundique finem, certò ſcient homines; Neque ideò inopinatò & nihil tale ſuſpicatos, quod ſupponere videtur Scriptura Sacra, obruet ira Dei; utì olim in Diluvio, & in Sodomorum excidio.

Notandum quartò; Tempus ſive intervallum temporis in quo verſamur poſt Chriſtum natum, dicitur in ſacris literis *Tempora noviſſima*, 1 *Tim.* 4. 1.

Dies

Dies *novissimi*, 2 *Tim.* 3. 1. *Hora novissima*, 1 *Joh.* 2. 18. Dicimur etiam incidisse in *extremitates temporum*, 1 *Cor.* 10. 11. atque tempus hodiernum dicitur συντέλεια τῶν αἰώνων, ad *Hebr.* 9. 26. Hæc omnia, laxè sumpta, denotare videntur ultimam mundi ætatem; post quam non expectatur alia ætas, alius αἰὼν, alius mundi status, usque ad conflagrationem. Millennium autem, sive regnum Christi, prout describitur à Prophetis utriusq; fœderis, est planè nova ætas, novus αἰὼν, quandocunq; acciderit: ideoque non debet accidere antè finem hujus mundi. Præterea ab Apostolis dicitur iterum iterúmque, rerum omnium appropinquare finem. *Phil.* 4. 5. *Hebr.* 10. 25, 37. 1 *Pet.* 4. 7. *Apoc.* 1. 3. & *c.* 22. 7. Quod licet πλατικῶς interpretemur, ægrè tamen quisquam sibi persuaserit, cùm jam, à Christo nato, secula ultra sedecim effluxerint, tantundem ferè superesse adhuc temporis ad finem mundi. Si verò in hâc vitâ Millennium statuas, parum deerit huic calculo; Nam ultra mille annos beatos, in apparatu Millennii non exiguum tempus impendendum erit; vocandi sunt Judæi & Gentes: debellandus & extinguendus Antichristus: homines in pietate, probitate, sapientiâ promovendi: Regnorum & Rerum publicarum ordo & leges emendandæ: aliaque ad parandum theatrum necessaria. Deinde finito Millennio, est quædam ætas degener, juxta eorum sententiam, & in vitium prolapsa: quæ, quanta sit, non definiunt. Has partes si sumas omnes, æquum erit statuere, superesse adhuc sesquimillennium ad finem mundi. Hoc autem quàm aptè conveniat sacris eloquiis, & hodierno rerum ordini, cuilibet meditandum relinquo.

Notandum quintò: sub Tubâ septimâ (*Apoc.* 11.) adventante Regno Christi, dicitur, Tempus esse judicandi mortuos; mortui autem non judicantur ante finem mundi: Ergò nec ante finem mundi erit regnum Christi. Audiamus verba Prophetæ, *Apoc. c.* 11. *ver.* 15. 18, 19. *Septimus Angelus clanxit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes, factæ sunt mundi Regna Domini nostri, & Christi ejus, qui regnabit in secula seculorum.... Advenit ira tua, & præstitutum tempus ut judicentur & ut des mercedem servis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis: & perdas eos qui perdunt Terram. Tùm apertum est Templum Dei in cœlo, & visa est Arca pacti ipsius in ejus Templo: Et factæ sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & Terræmotus, & grando magna.* Duo hic designari extra dubium mihi videtur, Regnum Christi, seu Beatum Millennium, & finem mundi; quoad prius, convenit inter omnes qui concedunt millennium, illud hîc indigitari: indigitari iridem finem mundi, id mihi satis indicat, quòd de *judicandis mortuis* fiat mentio: & dein de mercede, Prophetis, sanctisque solvendâ; Hanc enim non solutum iri in hâc vitâ, ex Christi & Apostolorum verbis satis novimus. *Matt.* 19. 28. 1 *Thess.* 2. 7. 2 *Tim.* 4. 8. 1 *Pet.* 5. 4. Nec hoc loco tantùm, sed etiam posteà, *cap.* 20. 4. hunc consessum judicialem, cum Regno Christi & sanctorum conjunxit Sanctus *Johannes. Et vidi thronos, & sederunt super eos, & judicium datum est illis. Et sancti vixerunt & regnârunt cum Christo mille annis.* Eodem planè modo, quo, multis olim seculis, Propheta *Daniel* hæc duo conjunxerat, Consessum judicii, Regnumque Christi & Sanctorum, ut videre est, *Dan. cap.* 7. *ver.* 9, 10, 14, 22, 26, 27.

Præ-

Prætereà, subjicit hic Propheta, Tunc *apertum fuisse Templum Dei in cœlo, visamque Arcam fœderis*; Arca fœderis erat typus Christi, & Apertio Templi Arcæque ostentio est Revelatio Christi venientis in nubibus cœli; cujus revelationis & adventûs sæpiùs meminerunt authores sacri, sed non nisi in fine seculorum futuri. Eodem sensu intelligo, & de eâdem re, apertum in cœlo *Templum Tabernaculi Testimonii*, *Apoc.* 15. 5. nempe, περὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ χριστοῦ, venientis cum splendore ad capessendum regnum. Et quo complectamur omnia, notandum est, hæc tria, Apparitionem Christi, suum in Regnum ingressum, & mortuorum judicationem, conjunxisse, tanquam synchrona, Apostolum *Paulum* ad *Timotheum*, 2 *Epist. c.* 4. 1. *Obtestor te coram Domino nostro Jesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, in apparitione suâ, & regno suo.* Quæ igitur Deus conjunxit, nemo separet.

Ver. 19.

Matt. 23. 39. & 24. 30. Zach. 12. 10. Rev. 1. 7.

Denique, in his verbis Sancti *Johannis*, signa illa vel prodigia, *fulgura, voces, tonitrua, Terræmotus, grandinem*, quæ comitantur vel præludunt magnæ diei Domini, vides hîc conjungi cum millennio; Et si hanc Tubam septimam cum plagâ septimâ, quæ novissima est, mundumque claudit, conferas, (*Apoc.* 16. 18.) eadem utrobique phænomena reperies: qualia nempe mundi exustioni indicandæ & promovendæ apta sunt. Quare, ex his tribus indiciis, sanctorum Prophetarum remuneratione, mortuis in judicium adductis: Apertione Templi in cœlo, & arcæ fœderis manifestatione: Denique extremis motibus naturæ, & procellis igneis: Ab his, inquam, phænomenis, cum Regno Christi, pariter ac cum fine mundi, connexis, monstratur, Regnum illud millenne mundi finem non præcessurum esse.

Ultimò videndum, non minùs à resurrectione Sanctorum, quàm ab eorum consessu judiciali, desumptum esse in sacris literis ingressum Millennii. Secundum doctrinam Apocalypticam capite vicesimo, constat, omnes sanctos, qui gaudebunt Millennio, resurrecturos esse à mortuis: Non constat autem ullam fore Resurrectionem, primam vel secundam, ante finem mundi: ideóque nec Millennium. Scio nonnullos, viros celebersimos, Millennium bicolor, aut bipartitum constituere, partim in Cœlo, partim in terrâ: & eorum qui hoc statu potiuntur, alios à mortuis resurgere & in cœlum transferri, alios humano more nasci & denasci, vitamque naturalem in hodiernâ Terrâ traducere, velle. Sed quâ, quæso, authoritate Sacræ Scripturæ astruitur hæc bisectio atque gemina classis beatorum in Millennio, cœlestium & terestrium? Cœlestes illi non tam essent participes Millennii, quàm præcocis Cœli; ubinam verò legimus ullos Sanctorum in Millennio ascendisse in Cœlos? surrexisse quidem è mortuis legimus, Apoc. 20. sed de eorum ascensione in Cœlos ne verbulum occurrit. E contra, *Gog* & *Magog*, sub vexillo soluti Draconis militantes, circumcincturi sunt castra Sanctorum *in Terrâ*, *ver.* 9. & iidem illi Sancti, non alii, quantum constat, dicebantur *Sacerdotes Deo* & participes primæ resurrectionis, *ver.* 6. neque ullam video distinctionem Sanctorum in illâ turbâ; iidem sunt qui resurgunt à mortuis, *ver.* 4. Qui sunt *Sacerdotes Deo & Christo*, & regnant cum eo, idque per Millennium, *ver.* 6. iidem, inquam, sunt cum iis qui inhabitant dilectam Civitatem, Sanctamve *Jerusalem* è cœlo descendentem, in quam sævit solutus Satanas, *ver.* 9. Hanc autem Civitatem vel πολιτείαν in terris esse concedunt: ideoque

que ibidem erunt omnes Sancti, Millennii participes.

Præterea, Turba palmifera, *cap.* 7. eadem est cum Martyribus Millennii, *cap.* 20. & hanc turbam palmiferam eandem esse cum incolis novi mundi sanctæque Jerusalem, patet ex collatione, *cap.* 7. *ver.* 15, 16, 17. cum *cap.* 21. *ver.* 1, 2, 3, 4, 5. nam de utrisque eadem planè affirmantur. Denique viginti quatuor seniores, *c.* 5. se in terris regnaturos esse aiunt, *ver.* 10. His autem nulli ad summas dignitates Millennii potiori jure aspirare poterant.

Quare ex his inter se comparatis conficitur, omnes Sanctos, Millennii hæredes, unà resurgere debere à mortuis. Omnes beatum seculum unà transigere, in Terrâ; sed in *Terrâ novâ*, non hodiernâ: neque in hodierno seculo, sed in adventu Christi; quem capient cœli usque ad restitutionem omnium, sive usque ad tempus Renovationis. Neque Thronos, quæso, somniemus in hâc vitâ, quos memorant Prophetæ in regno Christi: neque domi- Loc. suprà citatis.
nia, aut cætera splendida, quæ ansam dederunt insaniendi Turbæ fanaticæ. Res sunt alterius seculi, si quid sapio: ubi ille, qui est *Alpha* & *Omega*, ultimum γέγονε, quasi agendarum & prædictarum rerum extremum terminum & complementum, pronunciaverit. Apoc. 21. 6.

His argumentis satis probatum esse existimo, neque in cœlo, neque in hodiernis terris sive hodiernâ vitâ, *Beatum Millennium* celebrandum esse: sed in mundo renovato, post Conflagrationem.

CAP.

CAP. X.

Dissertatio conjecturalis:

De iis quæ Millennium secutura sunt usq; ad rerum omnium consummationem.

EXplicita est hæc dissertatio de *Beato Millennio* & de mundi renovatione: quantumque nobis ab initio, in hoc argumento tractando propositum fuit, his paucis confecimus. Tria sunt præcipuè capita, in quibus me non errâsse spero, cupioque: primò, *Expectandum esse Beatum Millennium antè judicium universale.* Secundò, *Expectandos esse novos Cœlos, atque novam Terram, post conflagrationem.* Tertiò, *Beatum illud Millennium non fore in hodiernâ vitâ & in hodiernis terris; sed in novo cœlo novâque terrâ promissis.* In hisce tribus si veritatem assecutus fuerim, in cæteris, quæ adhærent argumento, si quid fortè erraverim, facilè me revinci patiar. Sicut *cognoscimus*, ità scribimus, *imperfectè*, quicquid scribitur in hâc vitâ: maximè verò cum de rebus futuris agitur: & è visceribus naturæ, aut ex vaticiniis mysticis, adventura fata & occultos mundi ordines eruere tentamus. Quandoquidem verò post multum viæ emensæ, eo jam perventum sit, ut mundi extrema ferè contingere videamur, libet pedem proferre paulò ulteriùs, Sacrâ Scripturâ duce: Et, quæ in fine Millennii in scenam proditura sunt, ad explendum argumentum pro viribus interpretari.

Tria

Tria aut quatuor ſequuntur in fine Millennii apud Sanctum *Johannem*, capite viceſimo. *Solutio Satanæ, Bellum Gog & Magog, Reſurrectio univerſalis*: & denique *Fuga Cœli & Terræ*. Sed de Reſurrectione & judicio univerſali, cùm hæc paſſim occurrant in Sacris Libris inter dogmata Chriſtiana, neque hujus Vaticinii propria ſint, non opus eſt ut hîc ſeorſim differamus. Tria reliqua ſunt expendenda impræſentiarum. Apoc. 20. ver. 11.

Solutio Satanæ reſpicit ipſius ligationem, quæ præceſſit ab initio Millennii, *ver.* 1, 2, 3. ubi etiam dicitur *conjectus eſſe* in *Abyſſum*, & in eo carcere incluſus durante Millennio. Ligatio hæc & ſolutio ſunt proculdubiò locutiones figuratæ, atque ità ab omnibus intelliguntur; ut conceſſam, vel ademptam Satanæ, pro certo tempore, nocendi libertatem, ſignificent. Incarceratio autem Satanæ in Abyſſo, juxta hypotheſin noſtram, propriè & ad literam, ſi libet, explicari poteſt: nam in conſtructione *novæ Terræ*, vides undique clauſam eſſe Abyſſum, ipſo terrarum orbe ei circumobducto; & ſub hoc tenebroſo fornice ſi detentum eſſe ſtatuamus veterem illum impoſtorem, durante Millennio, id rerum naturæ, verbiſque Prophetæ, non malè reſpondebit; Nempe, ſi in hoc antro cuſtoditum *Draconem* illum magnum: *Leviathan, tortuoſum ſerpentem* in hoc mari nigro volutâſſe: Denique, in hoc Tartaro Diabolum, tenebrarum vinculis obſtrictum, ſupremo judicio, quod ſtatim ſequebatur, reſervatum fuiſſe, ſupponamus. Sed perſuade eſt, quoad Theoriam noſtram, ſive nudè ſive figuratè, hanc incarcerationem Satanæ interpreteris. Iſa. 27. 1. 2 Pet. 2 4. Jud. 6.

Succedit inſignis & vexatiſſima quæſtio de *Gog* & *Magog*: Nominibus populiſque ignotæ originis; Occur-

Occurrit autem, tam apud Judæos quàm Christianos: apud *Ezekielem* & Sanctum *Johannem*, hoc μορμολύκειον, si ità loqui liceat. An iidem sint utrobique populi, an alter alterius typus non disputo: Sed, quantum ad Sanctum *Johannem*, sententiam nostram super hâc re, paucis aperiam & perspicué. Sequitur ex datâ hypothesi, hos populos non spectare ad hodiernas terras, cùm in Millennio compareant post conflagrationem: Patet etiam ex verbis *Johannis*, eos non commistos fuisse cum sanctis, sed aliunde advenisse, ex quatuor angulis Terræ, κατὰ πλάτος τ γῆς, ad obsidendam civitatem sanctam; His ego inducor ut credam, duo fore incolarum genera in Terrâ novâ, sive in mundo renovato, diversæ admodum indolis & originis: Hos ἐπουρανίους, Cœligenas appellare licet, Dei filios, & ipsius virtute à morte suscitatos; qui verè hæredes sunt *Beati Millennii.* Illos γηγενεῖς, *Terrigenas*, *Terræ filios*, prognatos è limo instar brutorum animalium: Qui etiam ventri Venerique indulgent, more hodierno, & propagantur alii ab aliis, indies crescente eorum numero. Hanc Gentem, hunc populum aut populorum propaginem, nomine *Gog* & *Magog*, à Prophetis designari existimo: atque ab his tandem exundantibus, instar barbararum olim gentium in hodiernâ terrâ, Sanctos Sanctamque Civitatem obsessum & impugnatum iri. Ausum nefarium simul & infœlix; nam prædæ suæ inhiantes, Sanctamque Civitatem invasuros, Ignis è Cœlo delapsus extinguet & devorabit.

Distinxit Apostolus ad *Galatas*, (c. 4. 21, 22, &c.) progeniem Saræ & Hagaris: atque hanc κατὰ σαρκὰ natam esse ait, *more naturali*; illam δι' ἐπαγγελίας, *virtute promissi* divini; Præterea, hanc progeniem divi-

divinam ait prolem esse Jerusalem cœlestis, quæ superna est & libera. Hoc in Judæos & Christianos ab Apostolo accommodari non nego: sed cum Jerusalem, quæ desuper est, sive cœlo descendit, hîc fiat mentio: duplicisque progeniei naturalis & supernaturalis: denique libertatis illius quâ filii cœlestis Jerusalem potiuntur: atque horum singula allatæ jam hypothesi respondeant, illum rerum statum stirpisque humanæ duplicem originem in futuro sæculo, ab hoc typo vel allegoriâ ultimò repræsentari, nihil impedit quo minùs credamus. Hæc autem paucis ità perstricta, aliis maturiùs expendenda relinquimus.

Sequitur denique *Fuga Cœli & Terræ* in extremo judicio. Sed nimiùm ad finem propero; inter mundi novissima qui possum tuî oblivisci, *Sancta Civitas, Nova Jerusalem*: gloria Terræ, spectaculum illustrius quàm unquam vidit oculus humanus. Non tui obliviscor, sed invitus prætereo: quod tanto splendori ferendo non me parem esse sentiam. Duodecim fundamenta tua, totidem gemmæ radiantes: Duodecim portæ, totidem margaritæ; Area fori & pavimentum platearum ex auro depurato, instar vitri pellucidi. Deus bone! qualem urbis materiam! De ædibus & palatiis quid dicendum, aut qualis cujusque supellex & apparatus. Ego in his cæcutio: mallemque ignorantiam meam liberè fateri, quàm ideò me sapientem ducere, aut hujus reconditæ sapientiæ compotem, quod similitudines quasdam exiles invenerim inter *colores lapidum* & *virtutes animi* nostri; Quibus tamen nonnulli abundè satisfactum esse putant toti huic argumento. Apoc. 21. Ibid.

Neque materia tantùm, sed etiam forma Civitatis est miranda: nam altitudo murorum dicitur æquare

longitudinem aut latitudinem totius urbis, inſtar cubi. Conditionem habet prætereà ſtupendam, quòd *nulla ibi ſit nox*: neque *Sole* aut *Lunâ* opus habeat; ac ſi lumen in ſe gereret, more ſtellæ fixæ: aut ſemper ei impenderet lucis columna, etiam abſente Sole aut Lunâ. Scio hæc omnia aliò trahi à pleriſque interpretum: quibus non invideo ſuos ſenſus. Intereà, morbus mihi videtur animi humani, ipsâ ignorantiâ pejor, quod nos ignaros eſſe, aut non diſcernimus, aut fateri nolumus. Si mihi conceſſum eſſet unius ſemihoræ colloquium cum beato aliquo Angelo, peterem ab illo, ut, pro tantillo Tempore, *novum Jeruſalem* mihi exponeret, *Templique Ezekielis* januam pulſanti aperiret. Sed pergamus in propoſito.

Quoad fugam Cœli & Terræ, hæc habet Sanctus Apoc. 20. 11. *Johannes*; *Tum vidi thronum magnum candidum, & quendam ei inſidentem, à cujus conſpectu FUGIT TERRA ET COELUM: & locus eorum non eſt inventus.* Hoc ad terram noſtram & Cœlum noſtrum ſublunare referendum eſſe, opinor, omnes conſentiunt: Quæritur igitur, quid per hanc *fugam* intelligendum ſit, ſive, ut apertiùs agamus, *Quid fiet de Tellure* poſt extremum judicium & Reſurrectionem, in illa rerum omnium conſummatione? Dicam liberè quod ſentio: Illam, aut diſſolutum iri in liquidum æthera, aut converſum in Stellam fixam. *Stoici* prodiderunt omnia tandem in ignem & æthera reſolutum iri. Idem docuit *Heraclitus*, Stoicis antiquior: Et Heraclito *Orpheus*, qui magni mundi originem ab æthere deduxit. Hæc autem omnia primùm emanáſſe à Philoſophiâ Barbaricâ, *Noachidarum* diſciplinâ, nihil dubito; Sed Græci ſequiores dogmata barbarica, aut eorum reliquias, quæ fortè ſuper-

ſuperfuerunt in nonnullis ſectis, parùm aut non omninò intelligebant. Stella fixa nihil aliud eſt quàm moles ætheris & vis igneæ: collectæ, non diſſipatæ. Unde magis propendeo in partem illam, quæ Tellurem tandem in Fixam mutatum iri, quam in alteram, quæ in æthera diſpergendam & diſſipandam eſſe ſtatuit.

Sed in hâc re, utì neminem ſequor, ità neminem mei ſequacem eſſe cupio. Liceat tantùm ſententiam liberè proponere, cum ſuis rationibus, ex Sancto *Johanne* aut aliundè deductis: & cuilibet integrum ſit, eam vel amplecti vel repudiare; ſubſtitutâ, ut æquum eſt, aliâ, quæ rationi magis conſentiat, aut ſacris oraculis.

Quædam dicta ſunt de temporibus noviſſimis, ſive ſtatu rerum ultimo, quæ, tam mundum renovatum, quàm hodiernum ſuperant. Qualia ſunt, *Dies perpetuus ſine nocte*: idque abſque ope Solis aut Lunæ. *Tempus non fore ampliùs*: *Abſorptum iri mortem & Infernum.* Hæc & hujuſmodi dicta, nulli Terræ, neque præſenti, neque futuræ, congruere poſſunt: Sed in aſtrum lucidum converſæ, optimè convenirent. Sequeretur indè *perpetuus ſine nocte dies:* neq; *Sole* neque *Lunâ* opus eſſet; *Tempus*, ſive temporum diſtinctiones & viciſſitudines evaneſcerent. Denique, infernum, Ἅδης, tota mortalitatis regio abſorpta eſſet: Vitâ & Luce victricibus. Hoc autem tandem fore, licet nemo poſſit aſſerere, propter ingenii noſtri anguſtias: non tamen indignum eſſe videtur, cùm magnis phænomenis reſpondeat, quod per modum hypotheſεως, aliorum meditationibus offeratur.

Hæc dici poteſt mundi ſublunaris *Reſurrectio*: & Reſurrectio quidem *ſecunda*. Renovatio enim mun-

di erit quædam reſurrectio: atque eo nomine, ab authoribus, tam ſacris quam prophanis nuncupatur; ſed, quemadmodum duplex erit reſurrectio in hominibus, prima & ſecunda: ita etiam, juxta hanc hypotheſin, duplex erit in naturâ externâ: nempe cùm Filii Dei, filii primæ reſurrectionis, completo Millennio & regno Chriſti, in cœlum rapientur, corporibus æthereis induti: eodem tempore Natura ſublunaris transformabitur in non diſſimilem gloriam, fugietque ad ſupernas ſedes ſtellata Tellus. Si quæſieris verò, *Qui fieri hoc poſſit?* Reſpondeo, Ille, qui corpus ſuum, in lucem transformavit: atque noſtrum etiam in ſui ſimile transformaturus eſt: Creationem ipſam ab omni corruptione aut vilitate materiæ potis eſt redimere, & in eandem cum filiis Dei lucem & gloriam transferre & transformare.

Matt. 17. Phil. 3. 21. Rom 8. 21.

Et ſi naturam reſpiciamus, non deeſt hujus rei aliquale fundamentum, cui poſſit inniti hæc conjectura. Notum eſt, latere in centro Terræ, ignis Sacri inextinguibilis theſaurum; Hoc teſtatur omnis antiquitas, *Romana, Græca, Barbara.* Sed unde venit hic ignis, aut ex quo primum tempore has ſedes occupavit, illud non explicuerunt antiqui. Facilè credo ignem hunc centralem reliquias eſſe Stellæ fixæ: Quæ, obducto maculis ſuo corpore, in planetam degeneravit; atque hanc flammam in corde retinet, ſpem vitæ redituræ.

Spem, inquam, *vitæ redituræ.* Hoc enim ſuppoſito, æquum erit credere hanc metamorphoſin eſſe reciprocam: Et, quemadmodum Fixæ, maculis corticibuſque incruſtatæ, extinguuntur, & fiunt Planetæ: ità eoſdem Planetas, poſt certas periodos, excuſſis maculis, aut quocunque modo ſuperatis aut abſumptis, reviviſcere in Fixas. Videmus in Sole utriuſ-

utriuſque rei aliquale exemplum, cùm *matulæ Faculæque* per vices dominantur, atque primas illas ſæpenumerò abſorbent aut diſcutiunt exundantes flammæ, & plenum Soli lumen reſtituunt.

Hujus autem reviviſcentiæ exemplum maximum habemus in *novis Stellis*, quæ ex improviſo apparent in Firmamento. Neque enim probabile eſt eas extemporaneâ creatione de nihilo productas eſſe, cùm ſe primùm nobis oſtentant: Sed ex opacis corporibus evaſiſſe lucida: magnâ vi ignis & luminis, quæ intûs latebat, erumpente, & partes eorum omnes exteriores inundante & circumfluente. Ità molem illam ignis, quæ Telluris noſtræ medium occupat, non fruſtrà ibidem reſervatam eſſe credo: Sed, cùm Deo viſum fuerit, illa moles aucta & fortior facta ex novâ copiâ ſimilis materiæ, à vicinis cœlis eò affluente, latiùs ſe diffundet undiquaque per terræ viſcera: dein regiones ipſius exteriores inundabit: tandemque totum terrarum orbem in corpus luminoſum convertet.

Quòd ſi in his rectè philoſophamur, *Fugam cœli & terræ* in extremo judicio & reſurrectione, non difficile erit explicare. Neque enim putandum eſt, *Tellurem* hoc modo transfiguratam, in eodem, quo priùs, hæſuram eſſe loco & ſitu: Levis avolabit ad priſtinas ſedes & cognata ſydera: neque *inventus erit ipſius locus*: id eſt, nullas ſui reliquias aut rudera poſt ſe relinquet: De iis enim quæ evaneſcunt eo modo, dicitur in Sacris Literis, *non eſſe inventum eorum locum*: nempe, locum, ubi priùs conſtiterunt, nullam eorum retinere notam aut veſtigium. Ita *fugient Inſulæ*, & *non inveniuntur Montes*, ſub ultimâ plagâ in conflagratione Mundi: cùm liquefacti & abſorpti diſparebunt. Et, quemadmodùm dicitur. Apoc. 16. 20.

dicitur de *Dracone magno*, cùm è Cœlo cecidit, in Terram dejectus, *Locum ipſius ampliùs non inventum eſſe in Cœlo*, *Apoc.* 12. 8. ità, mutatis vicibus, in his regionibus non *invenietur* Telluris *locus*, ubi ad cœleſtem habitationem commigraverit.

Sic exeat *TELLUS*: expletâ ſuâ parte & finito curſu. Nec minùs de Incolis ipſius confectum eſt. Nati, denati, ſurrexerunt, judicantur, & ad ſua quique loca abierunt. Traditumque eſt Regnum in manus Patris. Nos interim, miſelli homines, brevis ævi, breviſque ingenii, in hâc vitâ, non niſi conjectando, rerum tantarum notitiam aſſequimur. Id quod ego, tenuitatis meæ conſcius, ad excuſandos errores, quos fortè commiſerim, iterùm iterúmque repetitum velim.

CAP.

CAP. Ultimum.

Totius Theoriæ brevis conſpectus, operiſq; Epilogus.

TAndem aliquando ad optatam metam perventum eſt; &, ſeculorum omnium emenſis ſpatiis, quaſi in extremo rerum & temporum margine conſiſtimus. Pedem hîc figamus pauliſper: Locus eſt contemplationi aptiſſimus: Sedes alta & auguſta, in confinio temporis & æternitatis, hujus & alterius mundi: Et quid rerum geritur utrobique, ex hoc apice veluti ex intermundio, intueri licet.

Dum hîc ſedeo cogitabundus, & circumſpicio, venit mihi in mentem illius loci & temporis, cùm olìm, in ſummitate montis, ad oram maris Mediterranei, ſederem contemplabundus: & ex alterâ parte Oceanum, ex alterâ tractus Alpinos & confragoſas rupes aſpectarem; Non diſſimilis mihi videtur hæc ſedes illi promontorio, non diſſimilis proſpectus: dum æternitatis Oceanum ex unâ parte intueor, ex alterâ rerum humanarum indigeſtas moles. Quis mihi hanc aut illam ſcenam in tabulâ depinget? *O præclarum proſpectum*, inquit Orator, *Puteolos videmus*, &c. Quid de tuis *Puteolis*, bone vir: Totum Imperium Romanum, totum terrarum orbem, parum eſt videre: In hâc noſtrâ ſpeculâ, utrumque mundum, hodiernum & futurum, contuemur. O præclarum proſpectum, & diverſiſſimum:

Theor. l. 1. c. 9.

Acad. 20.

mum: Ex hâc parte tumultus, & ſtrepitus, & rerum perturbata & incompoſita facies; ex illâ inviolabilis ordo, quies, & ſilentium: Hîc caduca corpora, & fugaces rerum formæ & viciſſitudines; illic immobilis unitas & conſtantia. Sed parum eſſe, fateor, quod de mundo illo futuro, æternitatem intelligo, diſcernere poſſit oculus humanus, ex quovis loco aut ſede; ibi profunda & immenſa ſunt omnia, inſtar Oceani: Sed inſtar Oceani placidi: ſine motu, ſine fluctibus, ſine procellis. In ſempiternâ pace & tranquillitate, Angelorum more, vivitur.

Notior autem eſt hujus proſpectûs pars altera, mundus noſter, natura ſublunaris: Cujus varias Metamorphoſes, ut ità dicam, varioſque αἰῶνας, in hujus operis decurſu perluſtravimus: nec ingratum erit, opinor, in hoc Epilogo, ea omnia ſummatìm reviſere & repræſentare. Cùm hanc Theoriam, &, in quo occupatur, objectum, reſpicio, verſantur mihi ante oculos quatuor aut quinque Phænomena maxima: *Mundus oriens è ſuo Chao*: *Paradiſus*: *Diluvium*: *Conflagratio*: & *Beatum Millennium*; ſive *novi cœli & nova Terra*. Hæc ſingula memorantur in ſacris literis: non ingenii noſtri figmenta, ſed diverſi naturæ ſtatus in hujus mundi curriculo, vel Theatri ſublunaris Scenæ illuſtriores. Dixi in Sacris Literis hæc ſingula memorari; nec id in dubium trahi poteſt; ſed præterea dicimus, hæc conjunctìm tractari à Sancto *Petro*, in *Epiſtolâ ſecundâ*, *capite tertio*: ubi tres Cœli & Terræ ſucceſſivos ſtatus recenſet, *Antediluvianos*, *Hodiernos*, & *Futuros*, nempe poſt conflagrationem. Hunc triplicem Cœlorum & Terrarum ordinem, ſuis characteribus, tàm à cujuſque conſtitutione, quàm

quàm fato, deductis, notat & distinguit Apostolus: nec minùs discriminat hodiernos ab antediluvianis, utroque respectu, quàm à futuris; antediluvianos constitutione *aqueâ* designat (*ver.* 5.) hodiernos *igneâ* (*ver.* 7.) unde suum utrique exitum proprium, & pereundi modum applicat. Deinde, hodierno mundo exusto, sive hodiernis cœlo & terrâ, *novos* substituit, (*ver.* 10, 11, 12.) qui tertium & extremum ordinem constituunt. Hæc est doctrina Sancti *Petri*, & super hanc petram ædifico Telluris Theoriam; contra quam, si mentem Apostoli assecutus fuerim, non prævalebunt Inferorum portæ; sin minùs, in fumos evanescat.

Hîc etiam obiter notare licet, probari posse hanc Theoriam dupliciter, incipiendo ab alterutrâ parte, sive ab alterutro termino, principio vel fine. Nam si à *novis Cœlis novâque Terrâ* incipias, quæ, secundum promissa Dei, expectamus: his admissis, sequitur, fuisse olim Cœlos & Terram ejusdem similisve formæ & ordinis cum illis futuris: Illa enim instauratio rerum dicitur παλιγγενεσία & ἀποκατάστασις, ad pristinum ordinem *restitutio*. Sed quis est ille, quæso, pristinus ordo? Non hodiernus, is enim Vanitati & corruptioni obnoxius est: Præcessit igitur hodiernum primævus aliquis & antediluvianus, in quem fiet restitutio aut restauratio; atque eò nos rectà ducit *mundi renovatio* ab Apostolo declarata.

Et quemadmodum doctrinæ Apostolicæ conformata est hæc Theoria, ità cum Naturâ, rerumque principiis concinit, & per omnia adaptatur. Exorsi sumus hanc Theoriam à primo Chao, mundi-

que origine: idemque filum produximus ad hoc extremum rerum omnium complementum; nec deficit, quod ſciam, in quâvis parte: nec interrumpitur rerum nexus. Id verò indicio eſſe ſolet, præſertim cùm per longos argumentorum tractus res deducitur, talem hypotheſin haud fictitio inniti fundamento. Quilibet apud ſe experiatur, ſi aliud fundamentum jacere poſſit, præter id quod jactum eſt: Si aliam hypotheſin proponere, quæ dictis Phænomenis *Mundi originis ex Chao*, *Paradiſi Terreſtris*, *Diluvii univerſalis*, *Conflagrationis Mundanæ*, *Novorumque Cæli & Terræ*, aptiùs reſpondeat, pleniúſve ſatisfaciat. Et ſiquid deprendes *rectius iſtis*, *candidus imperti*: *Si non*, *his utere mecum*. Intereà, notandum eſt, non ſatis eſſe, ex his rebus maximis, unius aut alterius rationes ſeorſim explicare: Sed oportet ità complecti omnia in eâdem hypotheſi, ut prima ultimis reſpondeant, & aptâ diſpoſitione ſingula cohæreant & conſequantur.

Nec tantùm conſequentiarum nexu, ſed etiam rerum explicatarum amplitudine, aliis omnibus ſuperior mihi videtur præfata hypotheſis. Alii, *Paradiſi* nomine, amœnam regiunculam in *Meſopotamiâ* intelligunt, riguam & arboribus conſitam: Nos *Statum Mundanum*. Per *Diluvium* illi intelligunt quandam inundationem maris, cum immodicâ pluviarum effuſione: Nos mundi ſublunaris *Cataſtrophen*: Cùm, fractâ Tellure & diſruptâ Abyſſo, natura faciem mutavit, tàm quoad Cœlum quàm quoad Terram: & in hodiernum rerum ordinem ſubſidit. Per Conflagrationem intelligunt illi, non liquefactam Tellurem in *mare Vitreum*, ſed toſtam

roſtam in ſuperficie, neſcio quo pacto, & ſemiuſtulatam. Denique, *novos Cœlos* & *novam Terram*, illi per leves allegorias exponunt: Nos ultimum pulcherrimumque rerum ordinem intelligimus, Beatorum primas ſedes, & Naturæ Terreſtris extremum conatum. Vides ad quas minutias illi redigunt omnia ſapientiæ & potentiæ divinæ maxima opera: Nos ea dilatamus & expandimus: Illi, utiliſſimis ſuaviſſimiſque meditationibus materiam præripiunt: nos ſuggerimus & miniſtramus. Mihi pergratum eſt quandoque, converſis oculis in præterita tempora, per multa ſeculorum intervalla, ad ipſum mundi initium & natales reſpicere: intueri Orbem noſtrum prodeuntem è ſuis tenebris, eluctantem è nigro Chao: dein formatum, perfectum, & in primigeniâ ſuâ pulchritudine nitentem. Intueri poſteà eundem Orbem, concitatâ Dei irâ, demolitum in Diluvio, & ingenti aquarum mole obrutum. Dein recedentibus aquis, Deus bone! quale corpus, quale cadaver mundi: luxatum, fractum, divulſum, & in rudera comminutum. Talis eſt & tantulus hodiernus terrarum Orbis: Nos tamen miſelli in his ruderibus habitamus: hîc hæreditates partimur, hîc urbes condimus, hîc Imperia exercemus, hîc bella gerimus: Et quod peſſimum eſt, hoc ruderum terreſtre ipſi Cœlo præponimus. Quòd ſi prætereà futura tempora, & qui in conſiliis divinis repoſiti ſunt ſeculorum ordines, proſpicere velimus: Hunc eundem Orbem, quem modò aquis obrutum vidimus, flagrante iterùm Numinis irâ, totum flammis involutum viſuri ſumus; Diſſipatum Oceanum, diffuſos montes, rupes liquefactas: omnia in Chaos igneum converſa.

Et quid deinceps, obſecro: Siccine morietur infœlix Terra, hoc rogo conſumpta? his flammis æternùm peribit? Abſit: Renovabit, inſtar Aquilæ, juventutem ſuam: formamque priſtinam reſumet; non illam fractam & caducam, quam nuper exuit, ſed juvenilem, primævam, Paradiſiacam: quâ lucebat olim, cùm primùm exiit è manibus Dei; Ille juventutis flos & pulchritudo in venturo ſeculo reviviſcent, cùm Deus recreabit Terram. Claudamus itaque hanc meditationem, ut ſuum olim Canticum *Regius Propheta*, cum Dei opera celebrâſſet:

Pſ. 104. v. 30, &c.

Si Spiritum tuum emittis, recreantur, & Terræ faciem renovas.

Sit honor Jehovæ in æternum: Lætetur Jehova in operibus ſuis.

Cujus conſpectu Tellus concutitur, tactu montes fumant.

Canam Jehovæ dum vivam, pſallam Deo meo quantiſper ero.

Suavis erit de eo meditatio mea: Ego lætabor in Jehova.

Cùm intereà ſcelerati omninò ex orbe tollentur, & impii ampliùs non erunt: Collauda, Anima mea, Jehovam. Hallelujah.

Hæc de mundi ſublunaris curſu & periodis, ac providentiæ naturalis ordine, à principio ad finem. Sed deſideratur adhuc pars altera divinæ providentiæ, quæ dici poteſt *Moralis* vel *Theologica*: utpote quæ verſatur circa Religionis œconomiam, & humani generis ſtatum regimenque, ſub Chriſto capite.

pite. Profunda ſunt Dei conſilia circa genus humanum, Judæos, Gentes, cæteroſque omnes: Propoſita antè ſecula definita, myſteria omni ſtudio digna; Nec tam in parte naturali, quæ jam mediocritèr innoteſcit, aut confirmandâ aut convellendâ, hærendum eſt: quàm in alterâ, quæ ſupereſt, enodandâ; ut integrum *divinæ providentiæ ſyſtema* circa hunc mundum ſublunarem, tandem patefiat: & quâ Sapientiâ, Juſtitiâ, & bonitate, magna hæc rerum, temporum, hominumque moles diſponitur, ordinatur, & ad finem perducitur. Huic operi, à quocunque ſuſcipiendo, aſpiret Deus; fons omnis Luminis & Veritatis.

Sed de his ſatis. Supereſt tantùm, ut ſiquid peccaverim in veritatem, quam unicè colo ſine omni partium ſtudio aut affectu, petenti & pœnitenti venia detur; *Opere in longo fas eſt obrepere Somnum*, & in longo itinere, quale nos ſuſcepimus, in errorem aliquem incidere, aut fas eſt, aut humanum. Exorſi ſumus à carceribus unde natura ipſa curſum ſuum incepit, & perreximus ad extremam metam: per omnes ſeculorum ordines progreſſi, omneſque Naturæ Status, quos huic Orbi noſtro divina providentia præſtituit. Neque tantùm itineris longitudinem querimur aut cauſamur, ſed etiam ſolitudinem viarum: cùm ſine Socio, & ſine ſemitâ, ſæpè eundum eſſet. Id quod aliis ſequentibus utile eſſe ſolet, ſed primùm tentanti periculoſum.

Sed audendum eſt aliquid in primo molimine omnis operis magni: Errores noſtros corrigent poſteri, gaudebuntque rectè inventis. Res eſt, crede mihi, non levis laboris aut ſtudii, Orbis alicujus Theoriam, à primo Chao ad rerum omnium conſumma-

ſummationem deducere; primum, ut ità dicam, *circumnavigare Globum*, Temporis orbem metiri, & Providentiæ circulum. Et quemadmodum qui primus circumnavigavit Terram, licet viam breviſſimam rectumque curſum ubique non tenuerit; non ideò omni laude & præmio eum fraudandum eſſe cenſemus: ità parem erga nos benevolentiam petimus, cùm non minus ſit auſum, nec minor ad errandum proclivitas. Denique, ut verbo abſolvam omnia, ſcio me multa vera ſcripſiſſe, nec exigui momenti nonnulla, in hâc Theoriâ: Sed imperfectè omnia, quædam etiam mendosè, parùm dubito; Hæc autem ſunt authoris vitia, non argumenti; Mihi igitur detur venia, *Soli Deo omnis laus & gloria.*

FINIS.

CATALOGUS Librorum quorundam qui proſtant venales apud Gualt. Kettilby, *ad Inſigne Capitis Epiſcopalis in Cœmeterio D.* Pauli.

TElluris Theoria Sacra: Orbis noſtri Originem & Mutationes Generales, quas aut jam ſubiit, aut olim ſubiturus eſt, complectens. Libri duo priores de Diluvio & Paradiſo. *Quarto.*

Henrici Mori Cantabrigienſis Opera Omnia, tum quæ Latinè, tum quæ Anglicè ſcripta ſunt; nunc vero Latinitate donata Inſtigatu & Impenſis Generoſiſſimi Juvenis Johan. Kockſhuti Nobilis Ang. *In 3. Vol.*

D. Spenceri diſſertatio de Urim & Thummim. *Oct.*

Thomæ Sydenhami, M. D. Opera Univerſa cum Indice Alphabetico. *Octavo.*

Mayow Tractatus quinque Medico-Phyſici; quorum primus agit de Sal-Nitro, & Spiritu Nitro-Aereo; ſecundus de Reſpiratione; tertius de Reſpiratione Fœtus in Utero & Ovo; quartus de motu muſculari & Spiritibus Animalibus; ult. de Rhachitide. *Oct.*

Dr. Jones de Febribus Intermittentibus in quo obiter Febris continuæ natura explicata. *Oct.*

Friderici Loſſii Obſervationes Medicinales. *Oct.*

Apologia pro Circuitione ſanguinis. Qua reſpondetur Æmilio Pariſano, Medico Veneto. Auctore G. Ent.

Gualt. Charletoni Inquiſitio Phyſica de cauſis Catameniorum & uteri Rheumatiſmo. In qua ἐν παρόδῳ, probatur ſanguinem in animali fermenteſcere nunquam.

Epigrammata Juvenilia, *viz.* Encomia, Seria, Satyræ, Jocoſa, Authore Guil. Speed. *Oct.*

Apparatus ad Theologiam, in uſum Academiarum. I. Generalis. II. Specialis. Authore Steph. Peuton. Rectore de Glympton. Oxon.